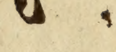
C. 3.
in 16º

128.

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/commentatiodeper00berg

J.G. Wolffgang ſc: Berl:

COMMENTATIO
DE
PERSONIS
VVLGO
LARVIS SEV MASCHERIS
VON DER
CARNAVALS-LVST
CRITICO HISTORICO
MORALI ATQVE IVRIDICO
MODO DILIGENTER CONSCRIPTA
A

CHRISTOPH· HENR· NOB· DOM· DE BERGER
COMITE PALAT· CAESAR· POTENT· POL· REGIS AC
ELECT· SAX· IN SVMMO PROVOCAT· SENATV CONSIL· ANTECES
CVRIAE ELECT· PROVINC· CONSIST· ECCLES· SCABINAT· ET ORD
IVRID· IN ACADEM· VITEMB· ITEMQ· IVDICII DVCALIS IN
MARCH· INFERIOR· LVSATIAE ASSESSORE

FRANCOFVRTI ET LIPSIAE
APVD GEORG· MARC· KNOCHIVM BIBLIOPOL· VITEMBERGENSEM

SERENISSIMO
POTENTISSIMOQVE
REGI
PRINCIPI ELECTORI ATQVE
DOMINO
DOMINO
AVGVSTO II
REGI POLONIARVM MAGNO DVCI
LITHVANIAE RVSSIAE PRVSSIAE
MASOVIAE SAMOGITIAE KIOVIAE
VOLHINIAE PODOLIAE PODLA
CHIAE LIVONIAE SMOLENSCIAE
SEVERIAE ZERNICHOVIAE
ET RELIQVA

DVCI SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE
ET MONTIVM ANGRIAE ET VEST
PHALIAE S· R· I· ARCHIMARESCHAL
LO ATQVE ELECTORI LANDGRA
VIO THVRINGIAE MARCHIONI MIS
NIAE ET VTRIVSQVE LVSATIAE
BVRGGRAVIO MAGDEBVRGI COMI
TI DIGNITATE PRINCIPALI HENNE
BERGICO COMITI MARCAE RAVENS
BERGAE ET BARBY DYNA
STAE RAVENSTEINII
ET RELIQVA

SERENISSIME POTENTISSIMEQVE

REX

PRINCEPS ELECTOR

DOMINE CLEMENTISSIME

PErcellor TVAE numine MAIESTATIS totus, cum TE epiſtola hac ſupplex adeo, tenuique libro ſubiectiſſimum TIBI

obſequium probare ſtudeo. At illa ipſa, quae undique lucidiſſimos radios ſuos ſpargit, clementia TVA, cum diuina ſapientia atque incredibili prudentia coniuncta, conſolatur miſerum ac erigit me, ſpemque facit, fore, ut abs TE libellum illum meum ne repellas. Agit iſte de perſonis, atque eo minus, ut exiſtimabunt plerique, dignus uidebitur, qui ſplendidiſſimis oculis TVIS offeratur. Clamabunt, HADRIANVM, Imperatorem, iuſta excitatum indignatione, theatra Romae demolitum eſſe, quod SPARTIANVS de illo literis conſignarit. At idem tamen commemorat, florentes il-

lum

lum gymnicos ludos conſeruaſſe, ſic, ut haud obſcuro declarauerit indicio, talibus quidem oblectationum generibus in ſe ſuaque natura nihil dedecoris, iniuſtiue contineri. Ecquid autem de tanta ſapientia TVA nobis promittere non poterimus, qui eiuſmodi quidem animorum relaxationes TVAE ditioni ſubiectis non inuides, ſed prudentiſſimis ſimul circumſcribis terminis, ne damno ſint reipublicae, et uitiorum praeterea aditus iuſtitia praecludis legum, quas perrumpi impune non liceat. Accipe igitur ſerena fronte commentarium, qui illarum iura deliciarum interpretatur, et, quamli-

bet exiguum, non alienum tamen ab hoc inſtituto, induſtriae meae ſpecimen ſuſcipe ac tuere, quod MAIESTATI TVAE audeo conſecrare. Ita Deus ſaluum TE conſeruet quam diutiſſime, ut, rebus domi foriſque florentibus, Poloniae Saxoniaeque TVAE ſera poſteritas ſapientiae, prudentiae, iuſtitiae, admirabilis denique clementiae TVAE praeſidiis omni ex parte ſummis perfruatur

SACRAE REGIAE MAIESTATIS TVAE

Vitembergae V. Id. Septembreis
CIↃ IↃ CCXXIII

humilimus
CHRISTOPHORVS HENRICVS
NOB· DOM· DE BERGER

AMI

AMICO LECTORI
S. P.

NOn defuturi ſunt homines, qui me, originem, ritus ac iura perſonatorum percenſentem, Morycho, quod in prouerbio Graecis

dicitur, ineptiorem eſſe, putabunt, propterea, quod tempus, oleum atque operam, in rebus inutilibus, nec neceſſariis, conſumam, et, cum domi ſint, quae agam ſtudioſus, ſeueriora, foris ridicula fere atque inania exſequar. Verum, hi certe futuri ſunt, qui, cum ipſi, perpetuo ueluti ſomno ſepulti, et otio marceſcentes, nihil laboris, niſi quod ſuſtinere coguntur uel inuiti, in ſe recipiant, aliorum induſtriam limis aſpiciant oculis, ſuſpenſis contemnant naribus, et, ſi quid eius fieri a ſe poſſit, prorſus aſpernentur. Vtinam uero cogitarent iſti, utrum meliora in lucem proferre, an nihil ſolidi ex ingenio ſuo de-

pro-

promere queant. Sic ſane futurum eſſet, ut, et ſecum habitent, atque a calumniis animo temperent. Triſtiora deſiderant Catones alteri, neſcio quo de coelo nuperrime delapſi, ſed qui quotidie, in epulis, ludiſque ac aliis uoluptatibus, uitam tranſigunt. Vtiliora expetunt Ariſtarchi ridiculi, at qui nihil quicquam ad commoda publica, uel poſſint addere, uel uelint. Ego uero exiſtimarem, praeſtare, pariter ardua ſtudia iucundioribus permiſcere, nec quenquam de huius Commentationis utilitate ullo iure dubitare, ſaltem illis in locis, ubi perſonatorum coetus, uel inſtituuntur, uel tolerantur.

tur. Quod ſi uidebunt alii, hanc me materiam ex artis Criticae pariter ſubſidiis, et hiſtoriarum monumentis, atque omnis moralis doctrinae fundamentis, principiiſque iuris Ciuilis ac Saxonici, deduxiſſe, alta illico clamabunt uoce: Cernite Polyhiſtora, conſiderate, quam omnis generis eruditionem, non ſolum affectet, ſed iactitet etiam. Animaduertite quoque, ut alienis pennis uolitet, obſeruate praeterea, quam compilata ſint omnia, et, tantum non ui facta, extorta et cumulata. At enim ſciant iſti Zoili, nos nihil diffiteri amorem omnium ſcientiarum elegantium, et, quamuis

gloriam

gloriam in illis aucupari nolimus, tamen perſpexiſſe pridem concordiam illarum et cohaerentiam, ob quam nihil ſolidi in una ſine alterius cognitione unquam praeſtari queat. Omni igitur ſtudio damus operam, ut ab ouo ueluti, quod dicitur, reuocemus cuncta, atque ab origine deriuemus. Perpendant ulterius, quod nihil diſſimulemus, unde arceſſita ſint, quae ex eruditorum operibus, quibus uſi ſumus, depromſimus. Neque enim, qui publicae luci aliquid expoſuerunt, ſibi edidiſſe putandi ſunt, ſed commodis et uſibus publicis, quorum doctrinam laudibus

 euehi-

euehimus, nihil cuiuſquam meritis, ius praeter et fas, derogamus. Hoc, ſi quis opinetur, uariae doctrinae iactationem eſſe, minus uero interiori ac ſolicito ſtudio aſcribat, eum merito abundare ſuo ſenſu permittimus, aperta tamen dicimus fronte, praeiudicatis opinionibus laborare. Iconas autem, quas excudendas curauimus, felici caſu nacti, ita damus, quemadmodum accepimus, et ne hiſtrionum quidem nomina immutari paſſi ſumus, licet mendis laborare uiderentur. Antiquitatem omnes ſpirant ſimplicem, ac priuatorum patrumfamilias cultum, non commen-

mentitium, et ad hodierni decoris ornamenta effictum, quales ab initio exhibuit DACERIA, quas ſimpliciores deinceps propoſuit, nec tamen omnes, ſed ex ſingulis comoediis paucas, nec ad actionum uerborumque propoſitorum ſenſum accommodatas ſemper. Quod certe experientur illi, qui geſtus hiſtrionum cum ſingularum ſcenarum uerbis compararauerint. Atque haec omnia Lectoris arbitrio diiudicanda libere relinquimus. Ceterum mendas typographorum, quas in noſtra, propter munera, nobis impoſita, abſentia irrepſiſſe deprehendimus,

dimus, praecipuas annotauimus pariter, atque indicauimus libere, leuiores Lectoris humanitas et aequitas emendabit, ſperamus, atque excuſabit. Tu, LECTOR BENEVOLE, uale, ac perſonatorum coetus uel uita, uel, ſi frequentare uelis aut cogaris, prudenter Te ubiuis gere, ac noſtros conatus aequi bonique conſule.

Nº III.

Nº IV. Act. I. Sc. I.

N° V. Act. I. Sc. II.

N° VI. Act. I. Sc. III.

Nº VII. Act. I. ſc. IV.

Nº IIX. Act. I. ſc. V.

Nº IX. Act. II. ſc. I.

Nº X. Act. II. ſc. I.

N. XI. Act. II. ſc. III.

N. XII Act. II. Sc. IV.

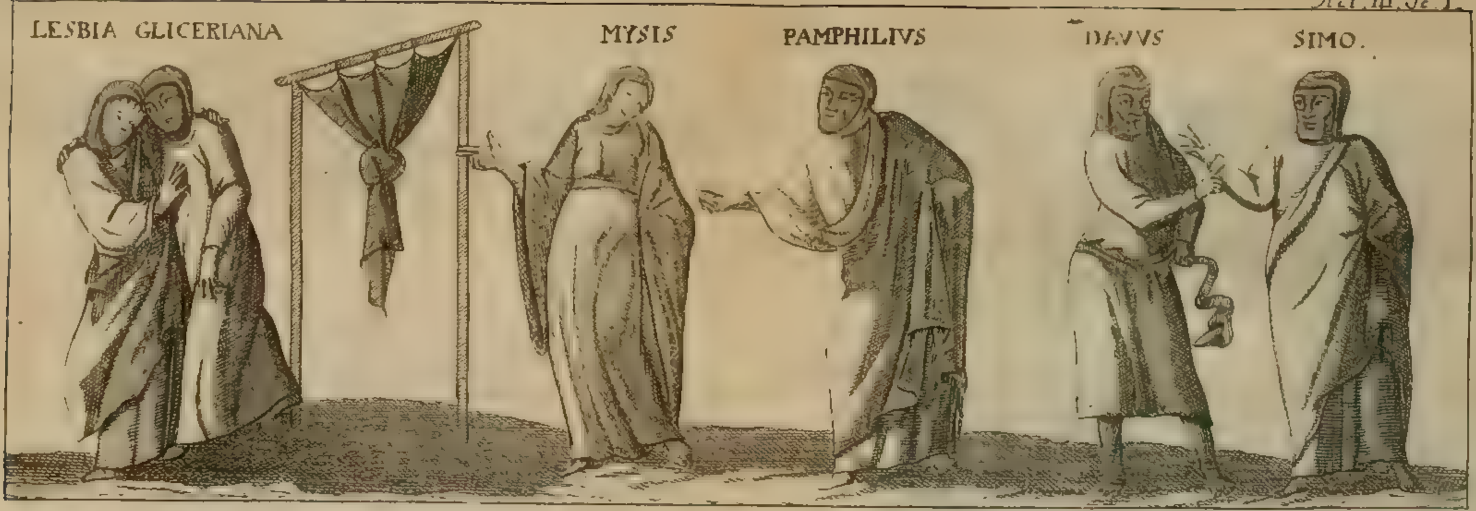
N: XIII. Act. II. ſc. V.

N: XIV. Act. II. ſc. VI.

XXV Act. III. Sc. I.

N:XVI. Act. III. Sc. II.

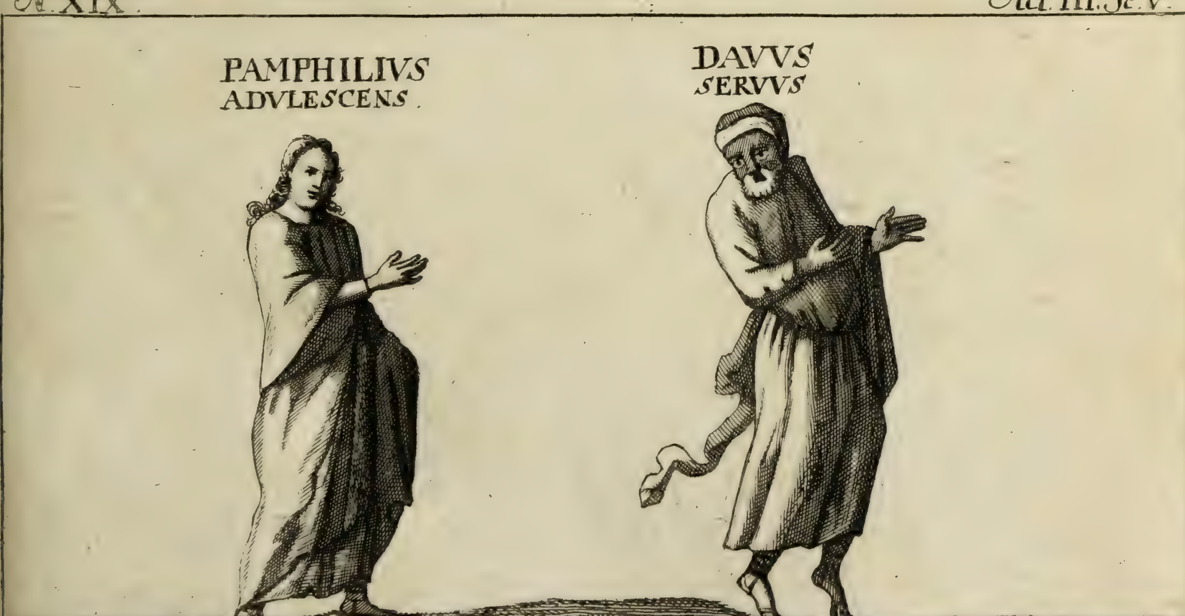
N:XVII. Act. III. Sc. III.

N. XVIII. Act. III. Sc. IV.

N. XIX. Act. III. Sc. V.

N: XX. Act. IV. Sc. I.

N: XXI. Act: IV. Sc. II

N: XXII. Act. IV. ſc. III.

N: XXIII. Act. IV. ſc. IV.

N° XXIV. Act. IV. Sc. V.

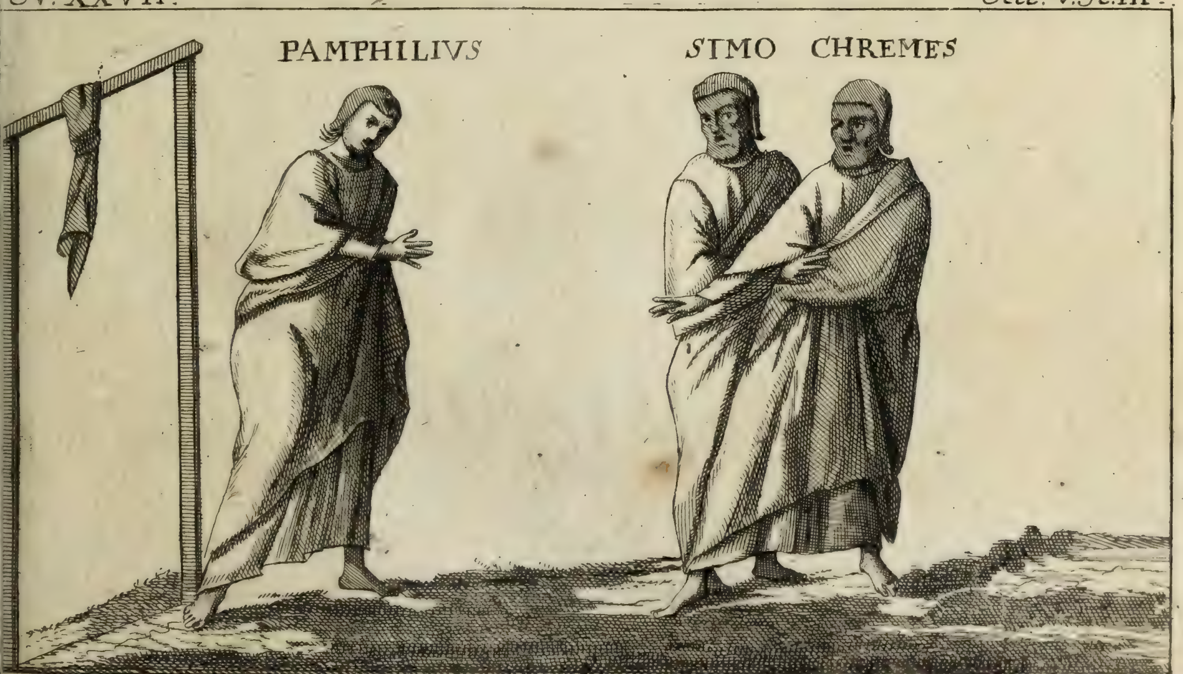
N° XXV. Act. V. Sc. I.

N: XXVI. Act. V. Sc. II.

N: XXVII. Act. V. Sc. III.

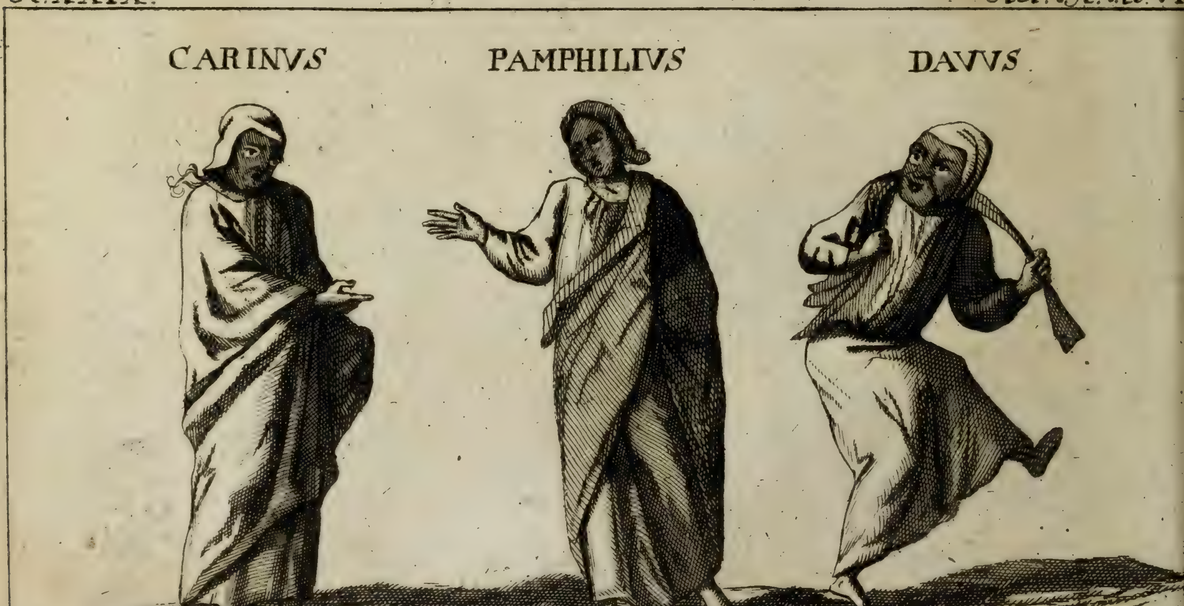

N:XXVIII. Act.V.ſc.IV.

N:XXIX. Act:V.ſc.V.et.VI

Ennuchus.

XXX.

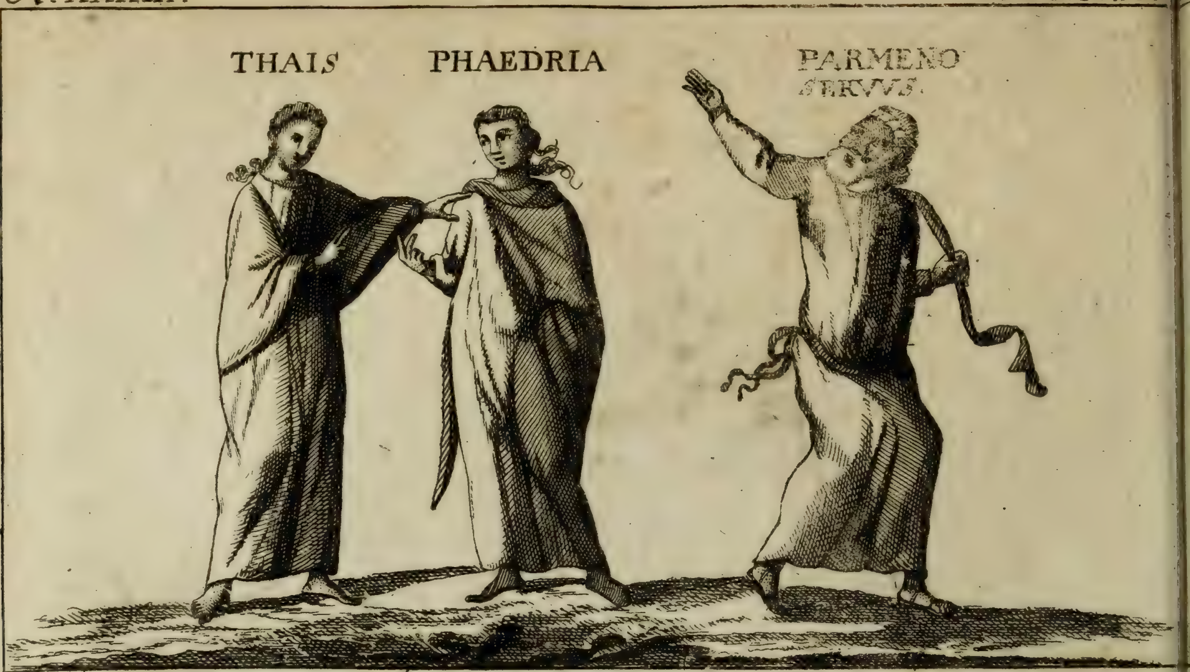
Nº XXXI.

Nº XXXII. Act. I. Sc. I.

N: XXXIII. Act. I. Sc. II.

N: XXXIV. Act II Sc. I.

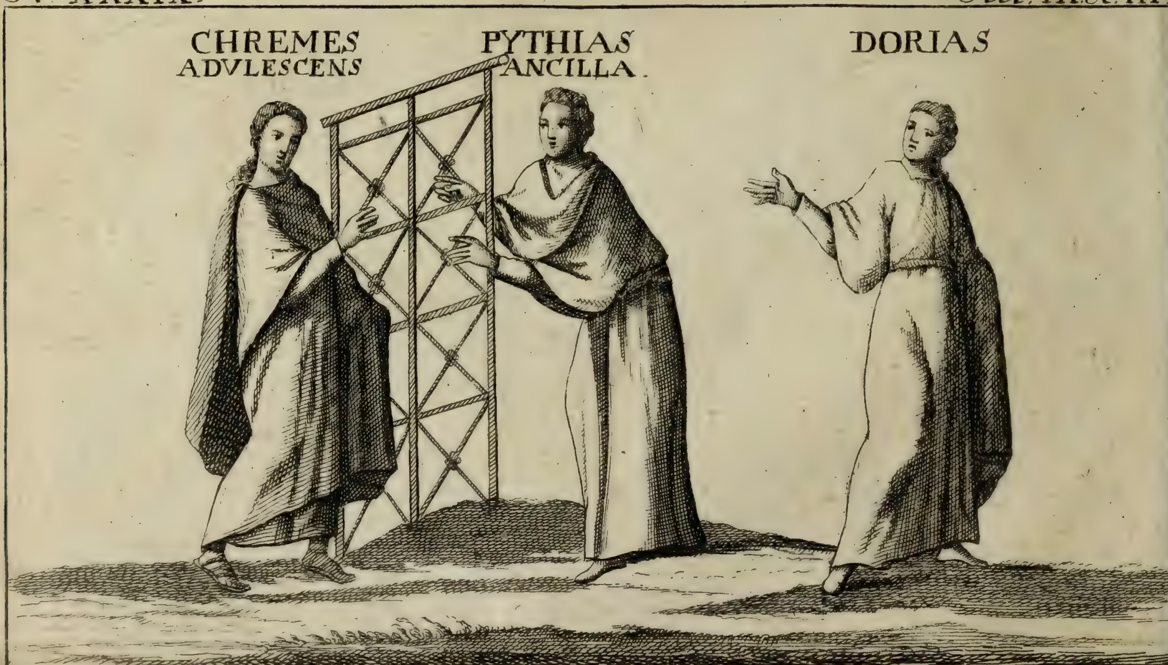
N: XXXV. Act. II. Sc. II.

N: XXXVI. Act. II. Sc. III.

TARASO
MILES.
GNATO
PARASITUS.
PARMENO
SERVUS.

CHREMES
ADULESCENS
PYTHIAS
ANCILLA.
DORIAS

N: XXXIIX. Act. III Sc. II.

N: XL. Act. III. Sc. IV.

N: XLI. Act. III. Sc. V.

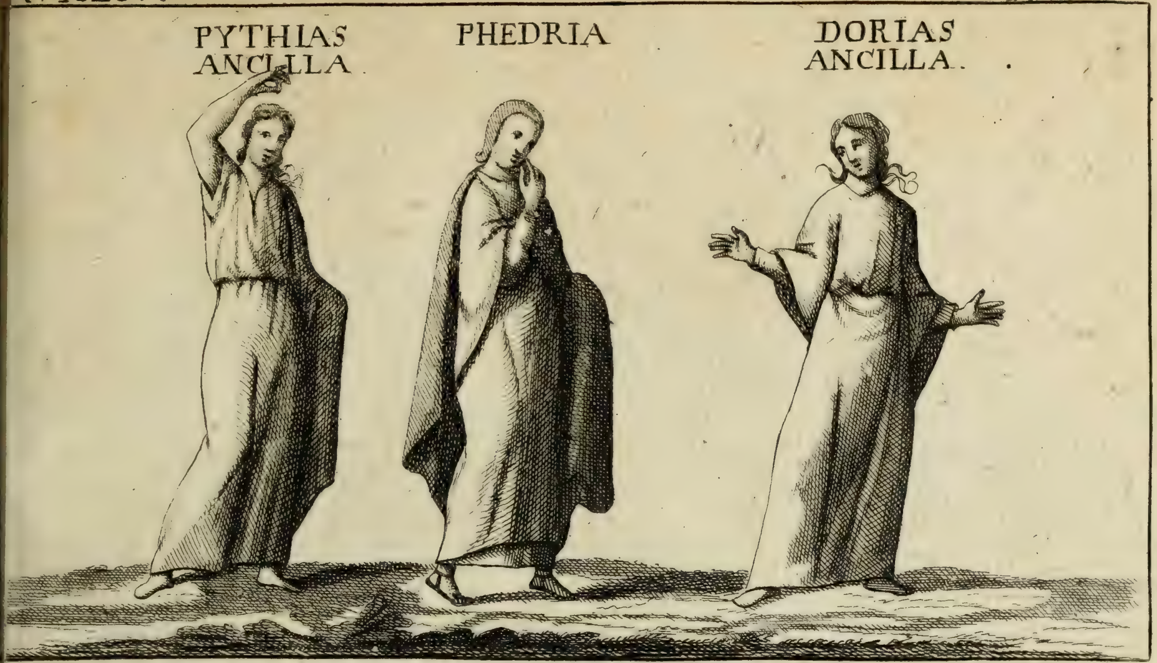
N: XLII. Act. IV. Sc. I

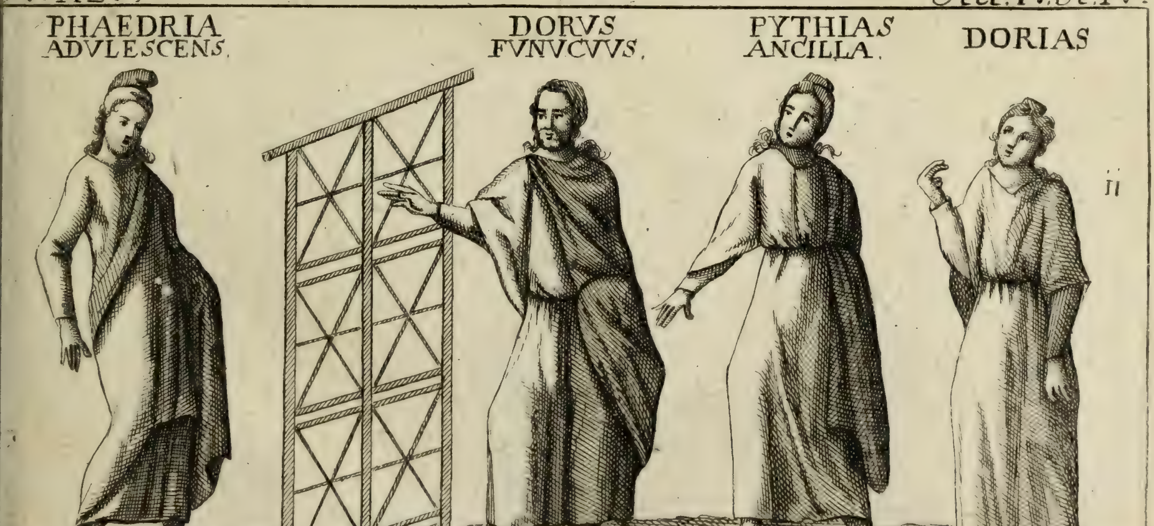
N: XLIII. Act. IV. Sc. II.

N: XLIV. Act: IV. ſc. III.

N: XLV. Act: IV. ſc. IV.

N:XLVI. Act. IV. Sc. V.

N:XLVII. Act. IV. Sc. VI.

TARASO
MILLES
GNATO
PARASITVS
DONAX
SIMALIO
TORASI.
SIRECVS
ISANCA
THAIS
MERETRIX.
CHREMES
ADVLESCENS

Nº XLIX. Act. V. Sc. I.

Nº L. Act. V. Sc. II.

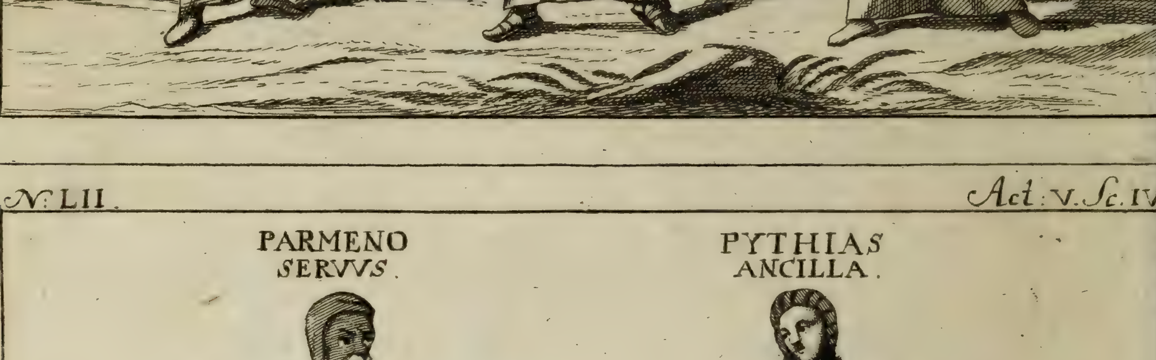

N: LI. Act: V. Sc. III

N: LII. Act: V. Sc. IV

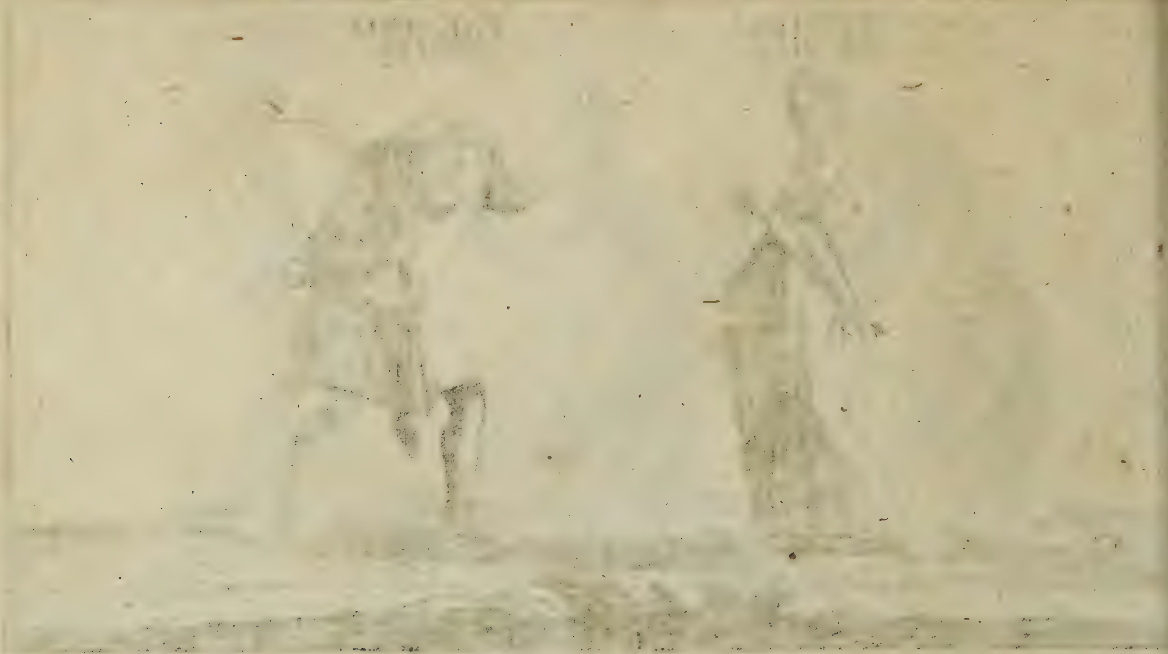

N:LIII. Act. V. Sc. V.

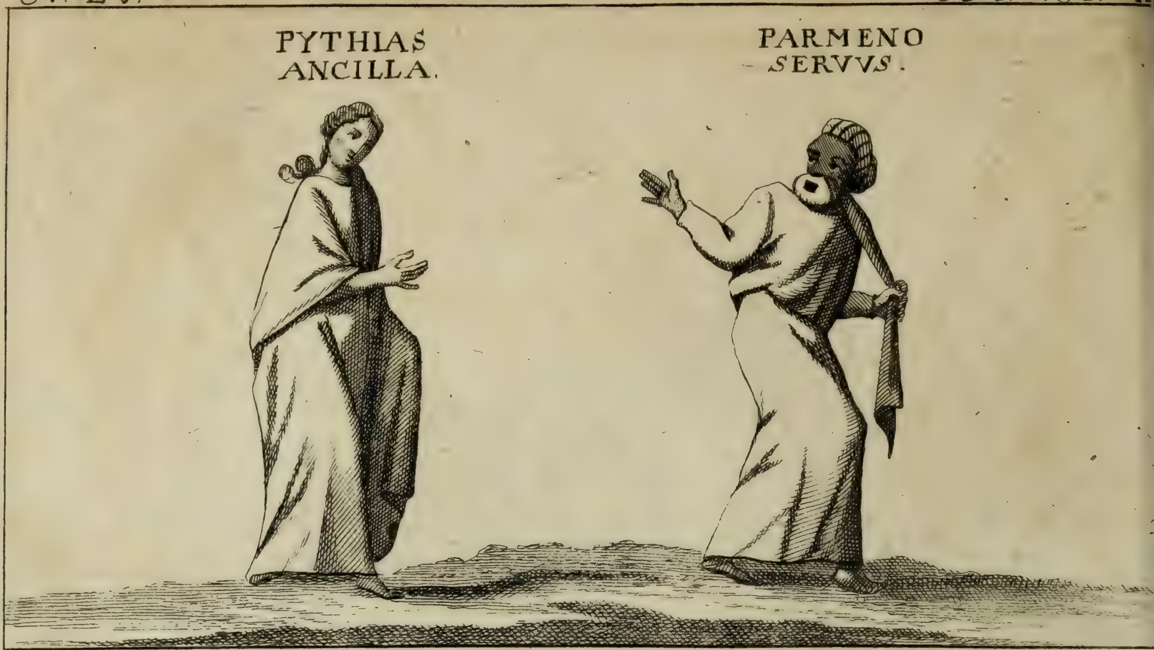
N:LIV. Act: V. Sc. VI.

N: LV. Act. V. Sc. VII

N: LVI. Act. V. Sc. VIII.

N° LVII. Act: V. Sc. IX.

N° LVIII. Act: V. Sc. X.

LIX.

Heautontim.

N: LX.

N: LXI. Act. I. Sc. I

N: LXII. Act: I. ſc: II.

N: LXIII. Act. II. ſc. I.

N: LXIV. Act. II. Sc.

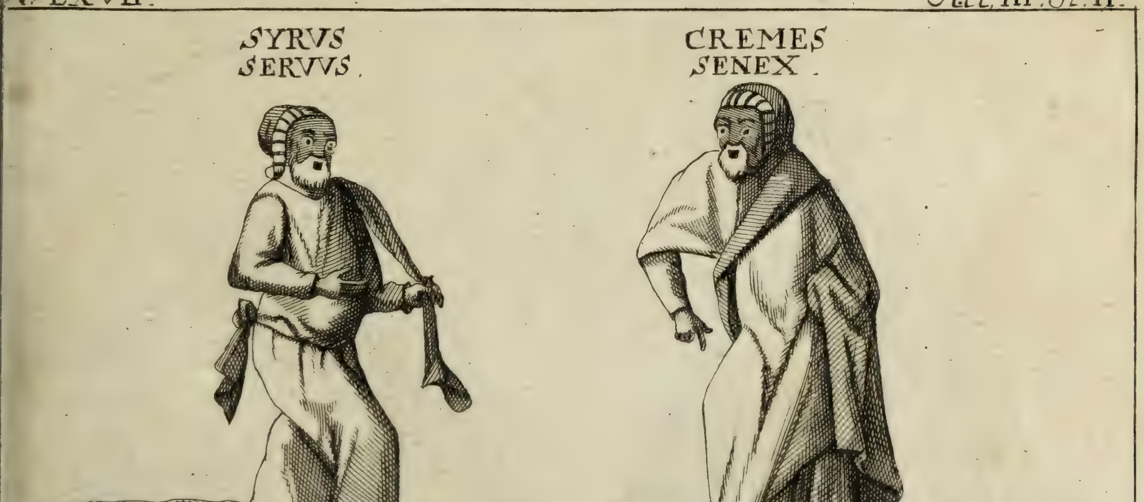
N: LXV. Act. II. Sc. II

N. LXVI. Act. III. Sc. I.

N. LXVII. Act. III. Sc. II.

N: LXVIII. Act. III. ſc. III

N: LXIX. Act. IV. ſc. I.

N:LXXI. Act. IV. Sc. III.

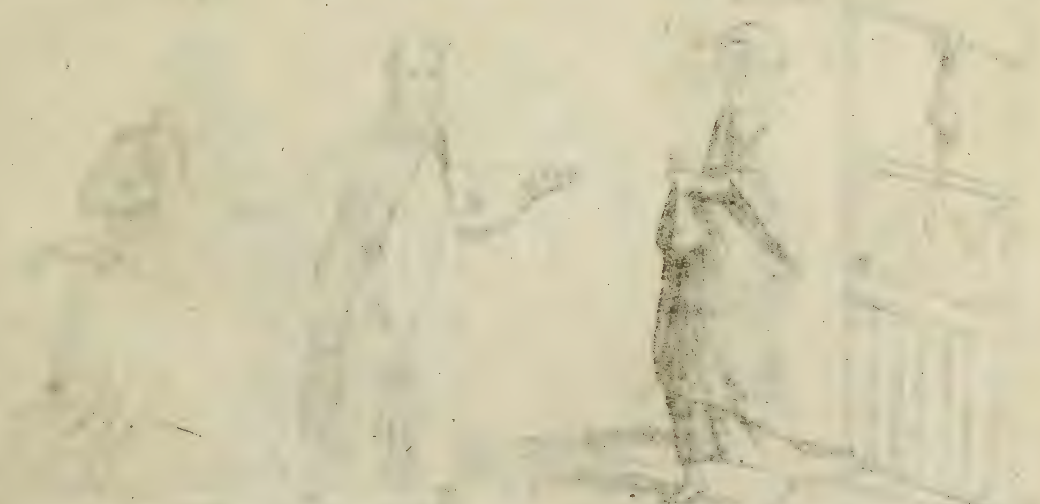
N: LXX. | *Act. IV. Sc. II.*

N: LXII. | *Act. IV. Sc. IV.*

N: LXXIII. Act. IV. Sc. V.

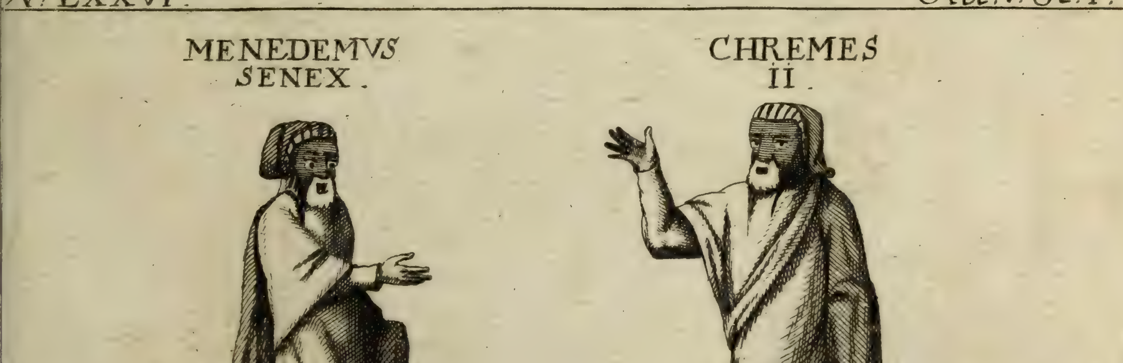
N: LXXIV. Act. IV. Sc. VI.

N° LXXV. Act. IV. Sc. VII.

N° LXXVI. Act. V. Sc. I.

N°. LXXVII. Act. V. Sc. II

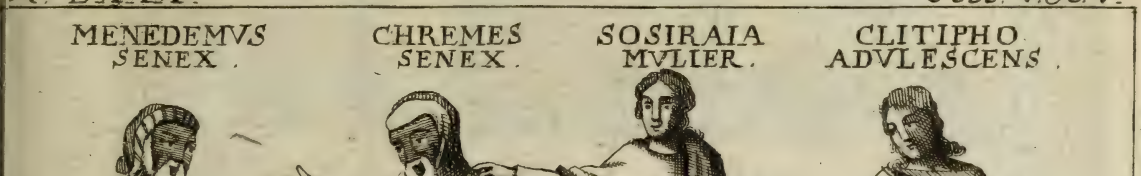
N°. LXXVIII. Act. V. Sc. III.

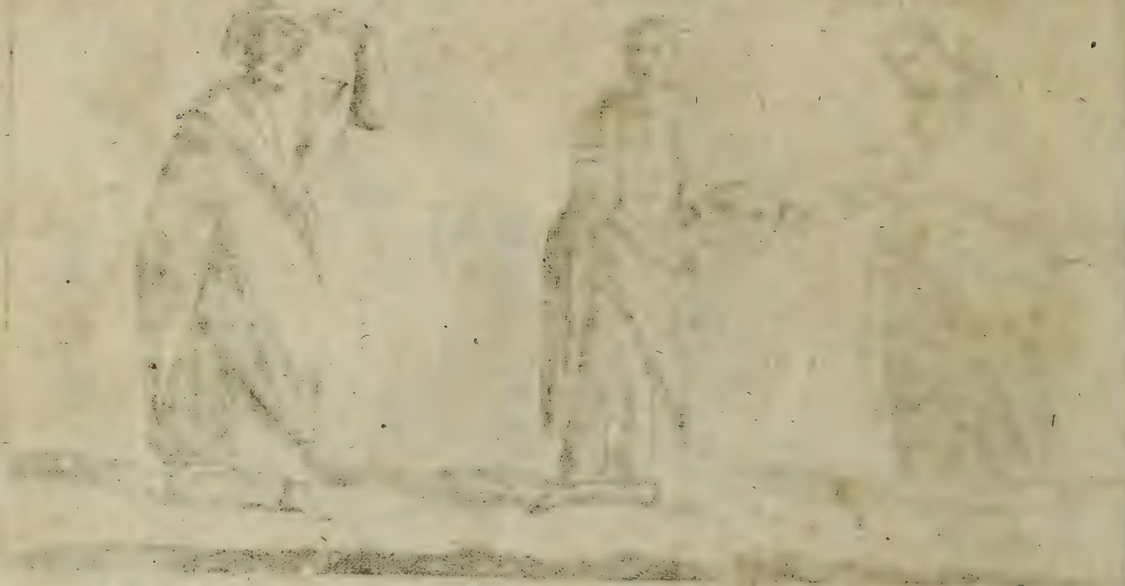

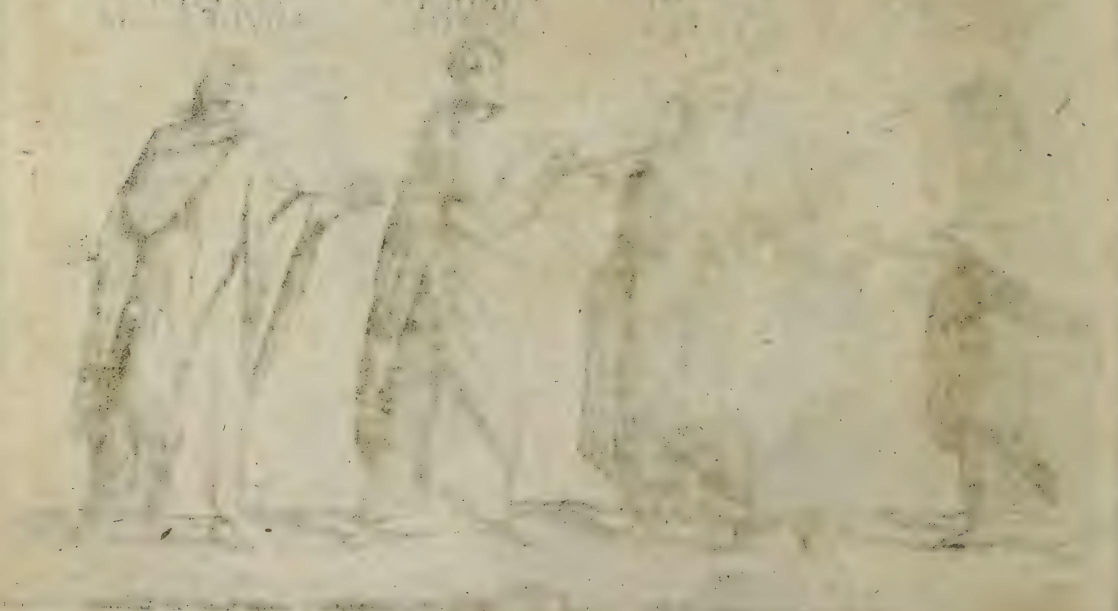
N: LXXIX. Act. V. Sc. IV.

N: LXXX. Act. V. Sc. V.

Adelphi.

L.XXX.

N.° LXXXI.

PROLOGVS

N.° LXXXII. Act. I. Sc. I.

MICIO
SENEX.

N°. LXXXIII. Act. I. ſc. II.

N°. LXXXIV. Act. II. ſc. I.

N°. LXXXV. Act. II. Sc. II

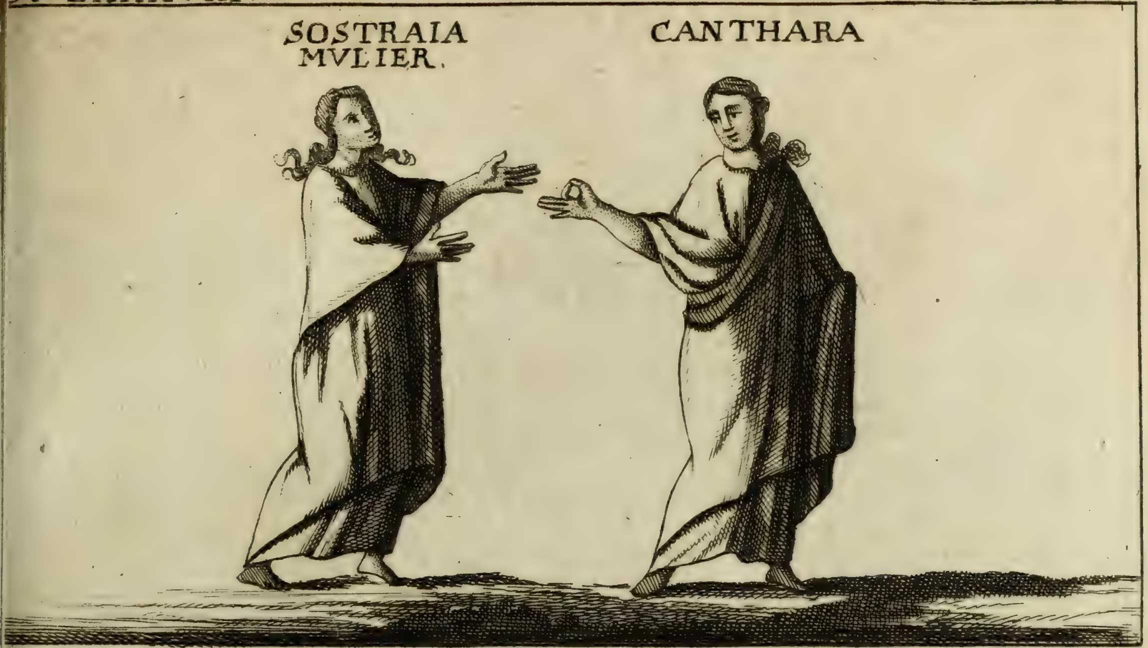
N°. LXXXVI. Act. II. Sc. III

N: LXXXVII. Act. II. Sc. II.

N.º LXXXVIII. Act. III. ſc. I.

N.º LXXXIX. Act. III. ſc. II.

N: XC. Act. III. ſc. III.

N: XCI. Act. III. ſc. IV.

N.º XCII. Act. III. Sc. V.

N.º XCIII. Act. IV. Sc. I.

N: XCIV. Act. IV. Sc. II

N: XCV. Act. IV. Sc. III

N: XCVI. Act: IV. Sc. IV.

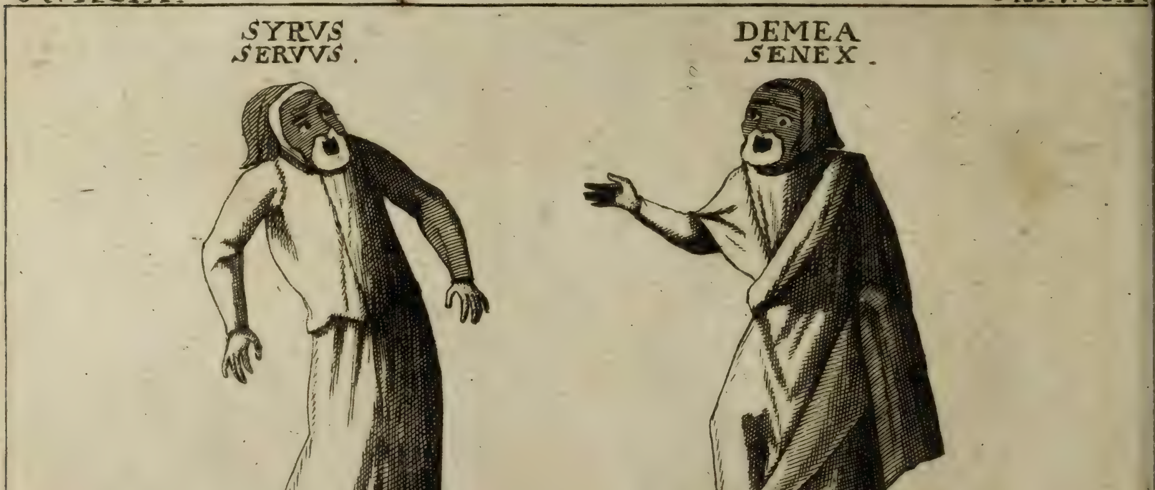
N: XCVII. Act. IV. Sc. V.

N: XCVIII. Act. IV. Sc. VI

N: XCIX. Act. V. Sc. I.

N: C. Act. V. Sc. II.

N: CI. Act. V. Sc. III.

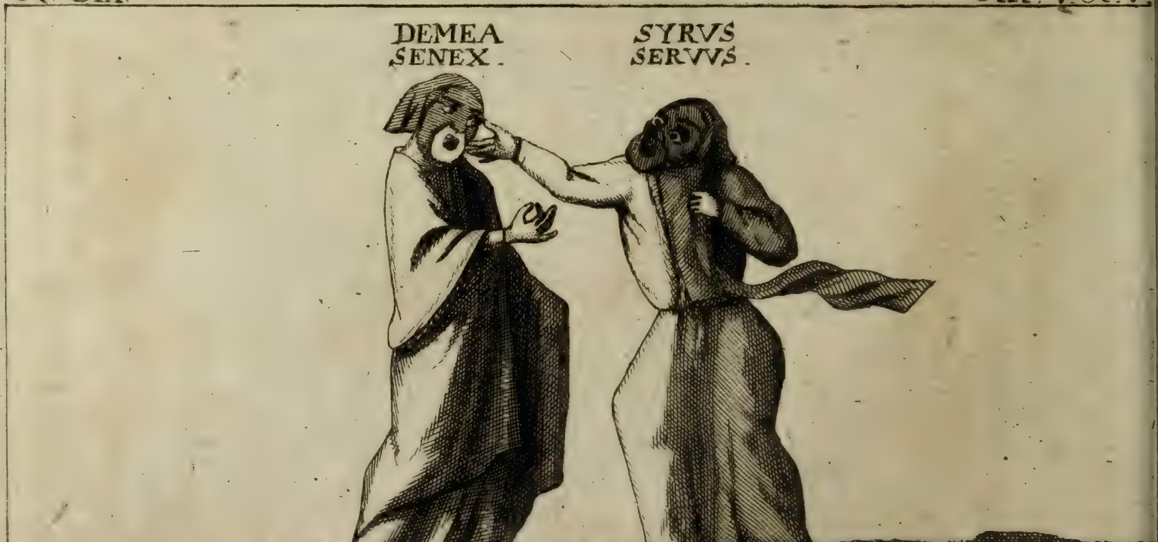

N: CII. Act. V. Sc. I

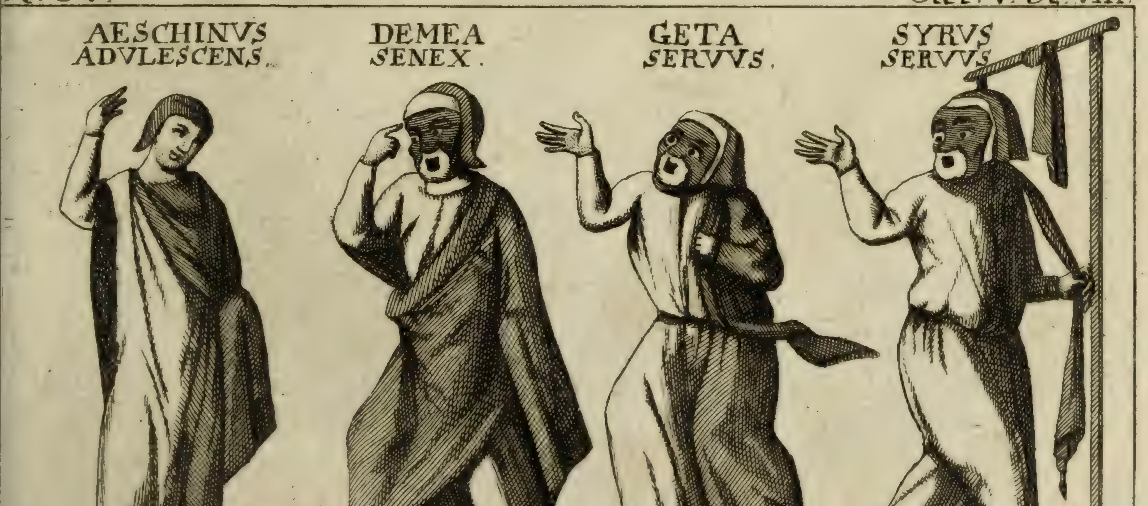
N: CIII. Act. V. Sc. V.

N: CIV. Act. V. Sc. VI.

N: CV. Act. V. Sc. VIII.

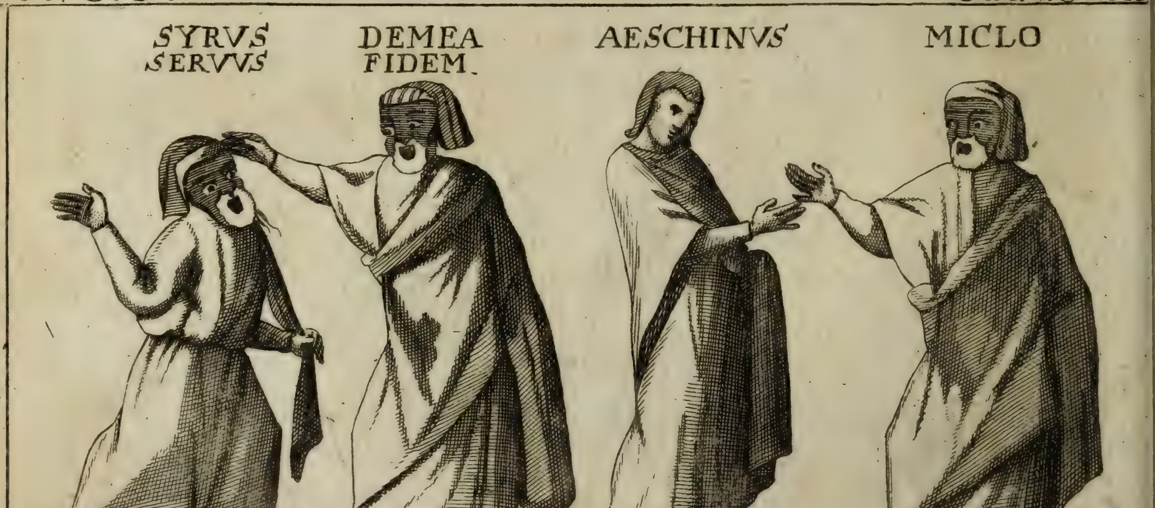

N: CVI. Act: V. Sc. VIII

N: CVII. Act: V. Sc. IX

Phormio.

CVIII.

N: CIX.

PROLOGVS

N: CX. Act: I. Sc. I.

DAVVS
SERVVS.

N° CXI. Act: I. Sc. II

N° CXII. Act: I. Sc. III

N: CXIII. Act. I. ſc. IV.

N: CXIV. Act. II. ſc. I.

N. CXV. Act. II. Sc. II.

N. CXVIII. Act. III. Sc. I.

N°CXVI Act. II. Sc. III.

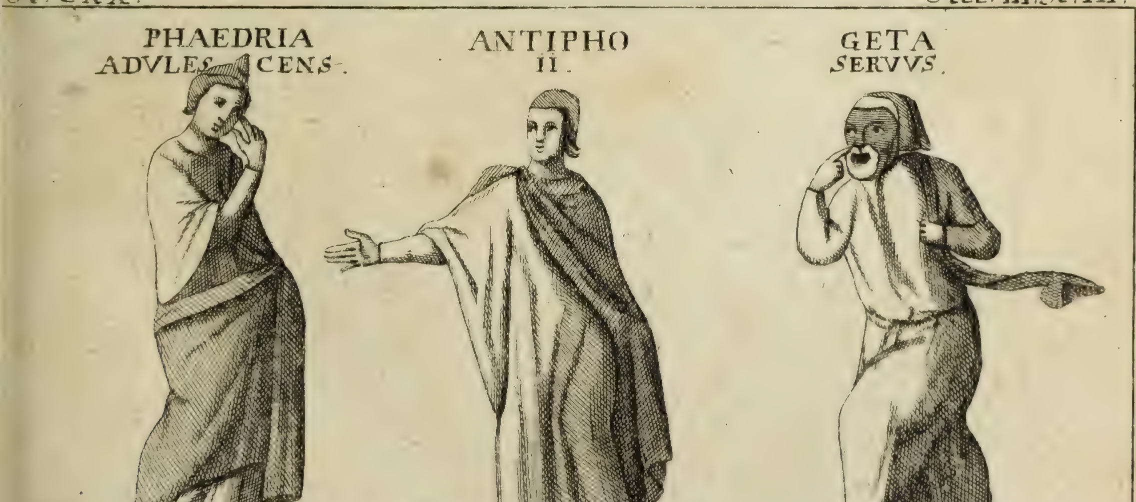
N° CXVII. Act. II. ſc. IV.

N.º CXIX. Act. III. ſc. II.

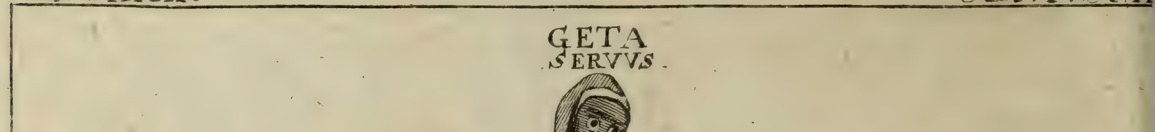
N.º CXX. Act. III. ſc. III.

N: CXXI. Act. IV. Sc. I.

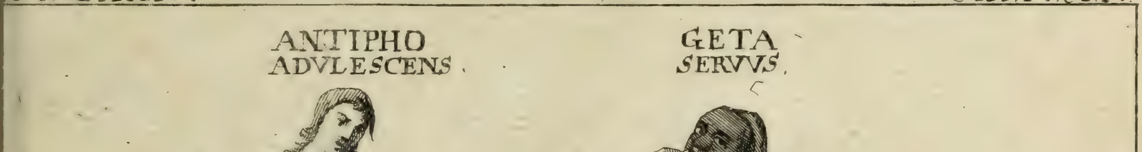
N: CXXII. Act. IV. Sc. II

N. CXXIII. Act. IV. Sc. III

N. CXXIV. Act. IV. Sc. IV.

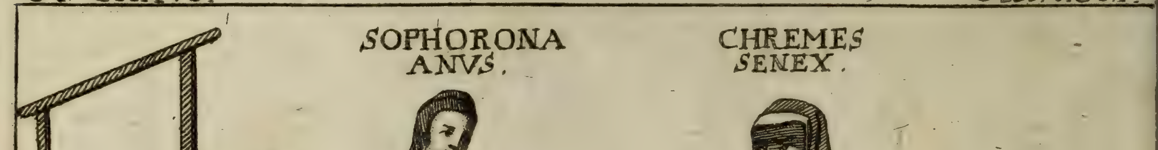

N. CXXV. Act. IV. Sc. V.

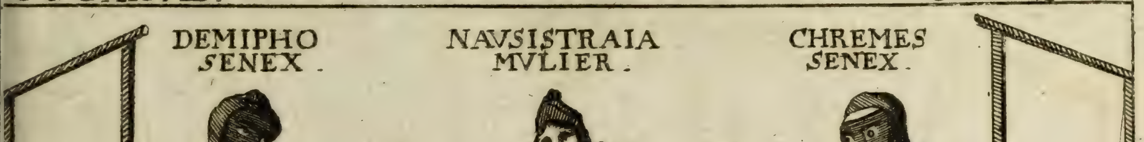
N. CXXVI. Act. V. Sc. I.

N. CXXVII. Act. V. Sc. II.

N. CXXVIII. Act. V. Sc. III.

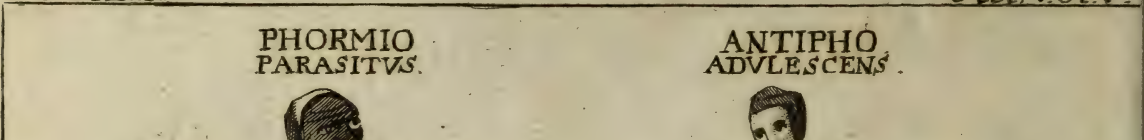

N° CXXIX. Act. V. Sc. IV.

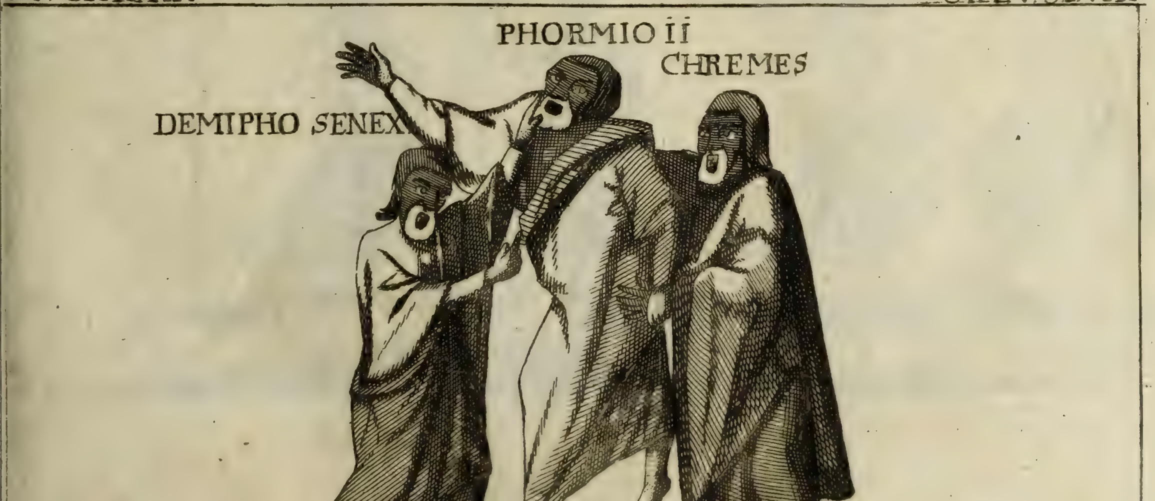
N° CXXX. Act. V. Sc. V.

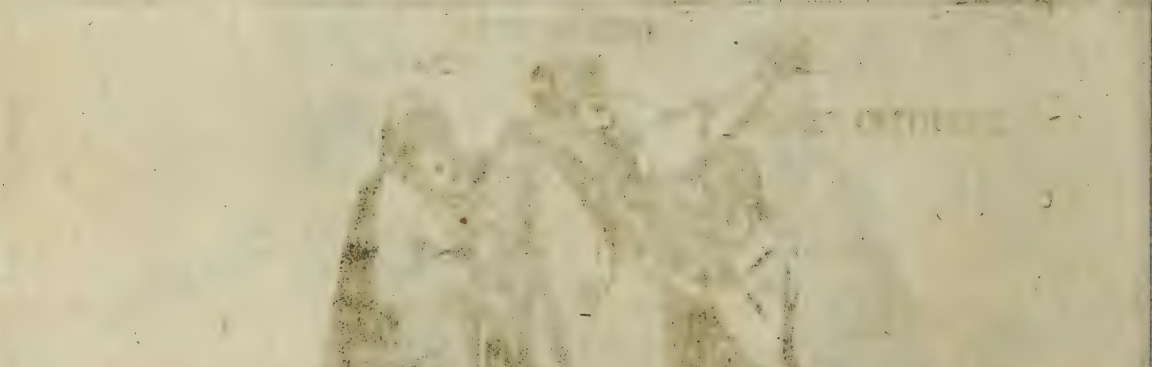
N: CXXXI. Act. V. Sc. VI.

N: CXXXII. Act. V. Sc. VII.

N°. CXXXIII. Act. V. Sc. VIII

Hecyra.

CXXXIV.

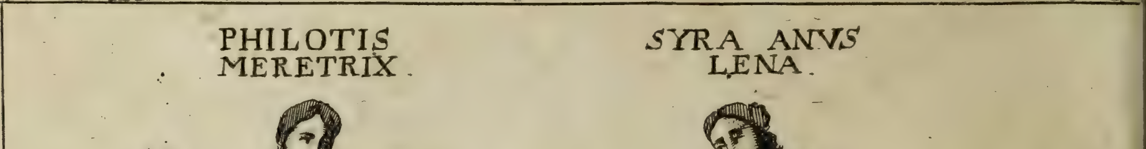

Andria.

N: CXXXV.

N: CXXXVI. Act. I. Sc. I.

N: CXXXVII. Act. I. Sc. II.

N: CXXXVIII. Act. II. Sc. I.

N: CXXXIX. Act. II. Sc. II

N: CXL. Act. II. Sc. III

N: CXLI. Act. III. Sc. I.

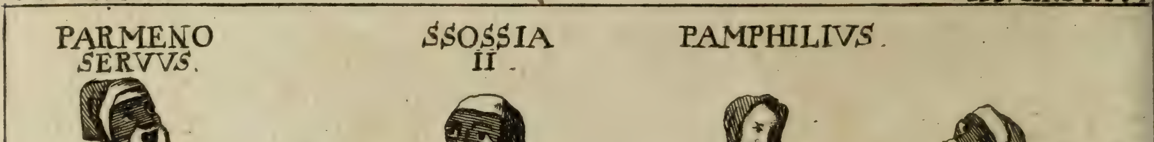
N: CXLII. Act. III. Sc. II.

N: CXLIII. Act. III. Sc. III.

N: CXLIV. Act: III. Sc. IV.

N: CXLV. Act. III. Sc. V.

N CXLVI. Act. IV. Sc. I.

N: CXLVII. Act. IV. Sc. II.

N: CXLVIII. Act. IV. Sc. III

N: CXLIX. Act. IV. Sc. IV.

N: CL. Act. V. Sc. I.

N: CLI. Act. V. Sc. II.

N. CLII. Act. V. Sc. III.

N. CLIII. Act. V. Sc. IV.

COMMENTATIO DE PERSONIS SEV LARVIS, CRITICA, HISTORICA, MORALIS, AC IVRIDICA.

INGRESSIO.

§. I.

ESt quoddam anniuerſariae ſolemnitatis genus, quod uulgo *Carnaual* uocatur, publici ritus apparatu diſtinctum, et tanto Regum, Principum, Rerumque publicarum ſtudio cultum ac percelebratum, ut eius memoria, tanquam ſuſcepto inſtitutae celebritatis certamine, longe lateque recolatur, *De perſonis*

et omnis fere, qua patet, Europae amorem, hilaritatis exemplo, excitare ac complecti uideatur. Cuius honorem quidem iniquitas temporum non parum minuunt, qua Italia, feſtae huius laetitiae praecipua ſedes ac magiſtra, belli armorumque metu perculſa, ſaluti potius conſulere, quam e ſpectaculorum pompa uoluptatem capere ſtudet, ob eamque rem arma parare, ac uicinis ſuccurrere, quam ludos facere, mauult: tamen alibi terrarum gentiumque de dignitate illius adeo nihil detrahitur, ut maioris exiſtimationis aulae in horum exornatione ſolemnium multum operae curaeque ponant, factoque ſumtu, ſplendorem eius et magnificentiam augeant, et exoptatae oblectationis ceremonia et cultu gaudeant, uehementerque laetentur. Quod ſi non in ultima prudentiae laude ponendum eſt conſilium, cuius ratio eo pertinet, ut tempori, quoad eius fieri poſſit, inſeruiatur: operae pretium facturi uidemur, ſiquidem ex ipſius huius, quod tanto, non ſolius forte uulgi, ſed illuſtrium etiam, ſummorumque hominum fauore, et frequentia, et tot tantiſque impenſis, ac tanto celebratur ornatu, temporis recordatione aduentuque diſſerendi materiam capiamus, tanto iucundiorem, niſi nos omnia fallunt, futuram, quanto magis ipſa temporis celebritas ad iucunditatem delectationemque ſingularem comparatur.

§. II.

ordine acturi Quo uero res ordine peragatur, conſtitutum nobis deliberatumque eſt, dare operam, ut huius ſolemni-

lemnitatis non ſolum origo, ex perueſtigatione cum nominis, tum maxime rei ipſius, critico hiſtoricoque more inſtituta, altius quidem repetita, breuius tamen et perſpicue exponatur, ſed idem etiam argumentum modo, qui Iuriſconſultum deceat, et uberiore explanatione pertractetur, idque ea docendi lege, ut, quid hoc loco, et moralis ratio, et iuris diſciplina, praecipiat, diligenter expendatur.

§. III.

Tali diſputandi exemplo, nemo quiſquam, quem ſciamus, nobis praeiuit, certe nemodum ſtudioſe quaerendo nobis repertus eſt, quem rei huius menſuram impleſſe comperiamus. Equidem non ignoro, AGESILAVM MARISCOTTVM, *I. V. D.* et *Nuncium quondam Apoſtolicum in Gallia*, *patricium Bononienſem*, et PAVLI V. *Cubicularium*, ſingulari, neque inſcito, quod nouem capitibus conſtat, opuſculo, perſonas et laruas, earumque apud ueteres uſum et originem, erudite tradidiſſe. Sed omni hoc labore ita perfungitur, ut ea tantum reſpiciat et tractet, quae ad notationes quaſdam uocabulorum, et hinc inde prouerbiorum, ad hanc materiam attinentium, ad antiquitatem item ac ritus perſonarum in ſcenis, ſacris celebritatibus, epulis et commeſſationibus, triumphis, bellis, luctu, Caeſarum ἀποθεώσει, uirorum illuſtrium funeribus, pertinere uidentur. De ipſis uero ſolemnibus, quae Carnauale dicuntur, eiuſque morali ratione, et iure, ne mentio quidem fit, ſi a duobus, iiſdemque extremis, capitibus diſceſſeris, quibus,

praeeuntes habemus Mariſcottum.

bus, ſe referendo tantum ad haec et excuſando, quaedam ſcriptor exponit. In uulgus editus eſt libellus primum Bononiae A. CIↃ. IↃC. VII, et recuſus Romae A. CIↃ. IↃC. XXXIX. poſtremo Parmae A. CIↃ. IↃC. XCI. ſub prelum reuocatus, et in *Miſcellaneorum Italicorum eruditorum T. 2.* a GAVDENTIO ROBERTO relatus quidem, ſed mendis ſimul, Graecae in primis ſcripturae, collectoris incuria, contaminatus ac corruptus. Deceſſit uir eruditiſſimus, praecipiti caſu grauiter prolapſus, cum uixiſſet unum et quadraginta annos, anno ſeculi ſuperioris octauo decimo, de quo legas, licet, IOAN. BAPTIST. LAVRI *Orcheſtram*, *pag. 51.*

§. IV.

Pacichellium.

Mariſcotti ueſtigiis inſtitit ABB. IOAN. BAPTISTA PACICHELLIVS *I. ac Th. C. Sereniſſ. Parmae et Placentiae Ducis in aula atque regno Neapolis Ablegatus*, *apud Vbios in ampliſſimis inſtitutis, orbi pacando*, *Comitiis Apoſtolicae Legationis Exauditor Generalis*, quibus titulis, operi praefixis, ſemet ipſum diſtinguit. Edidit, quod in otio Romano Caniculari ſcripſit, *Schediaſma Iuridico-Philologicum Tripartitum*, quo de Capillamentis, uulgo Perruquen, et Chirothecis, uulgo Guantis, et uernacula lingua Handſchuen, et principio de laruis, ſeu, quas uocant, Maſcheris, egit. Trium illarum partium prima, quae de laruis inſcribitur, octo continetur capitibus, quae ſi percurras, paucae erunt paginae, quae argumentum propoſitum perinde ac fieri par erat, uix exequantur. Equidem Pacichellio omnem

omnem doctrinae laudem non derogo, ſed ordinem in eius inſtituto, et diſponendi iudicium deſidero, et, ſi rem ipſam acrius contemplor, intelligo, eum Mariſcotti fontibus hortulos ſuos irrigaſſe, et aliena cecidiſſe uineta, adeo, ut pleraque, quae a Mariſcotto mutuatus non eſt, confuſius perturbateque proponat. Quod ſi ipſius doctrinae, quam adhibuit auctor, rationem habeamus, et momenta circumſpiciamus, praecipuam eius uim in eo conſumi cognoſcemus, ut uerba quaedam, quae cum laruis paria facere uideantur, ſolertius conquirantur, et explicentur, laruarumque origines tam a ueterum Bacchanalibus, quam ab hiſtorico uſu, quoquo modo ducantur. Alioqui, quae de prohibitione harum laruarum, permiſſione illarum et priuilegiis ediſſeruntur, tam promiſcuo et confuſo ſcribendi genere cumulantur, ut ima ſummis mixta ſaepius deprehendas, et in extricandis tam uariarum, quae undecunque corraduntur, laudationum, qua Iuridicarum, qua Politicarum, ſenſibus, nonniſi fruſtra deſudes. Lucem adſpexit libellus Neapoli A. CIↃ. IↃC. XCIII.

§. V.

alios, eosque antiquos,

Antiquiorum, qui argumento huic quandam dederunt operam, ſcriptorum memoriam ſi replicemus, in primis commemorandus erit A. Codrvs Vrcevs, in cuius operibus, quae Baſileae A. CIↃ. IↃ. XL. uno coniuncta uolumine exierunt, et ſigillatim poſt ſermonum eius collectionem *p. 279. ſqq.* breuis quaedam *epiſtola, ad* Ioannem Garzonem data, comparet. Hac

 plures

plures perſonae notiones ſcriptor enarrat, et, quemadmodum idem, quod larua, uſu ueterum perſona ſignificaret, uberius docet. Quem quidem idcirco potiſſimum in medium proferimus, quod eum uidere et euoluere meminimus, quem uidere ſibi non licuiſſe, tam Mariſcottus, quam Pacichellius ſunt conqueſti. Quorum alter, *in uotis quidem*, inquit, *ut uiderem, habui, ſed non in fatis.* Alter autem, quam diximus epiſtolam, una cum uetuſta quadam eadem de re commentatione Ariſtophanis cuiuſdam Byzantii, ab *Athenaeo libro XII.* praeter ceteros laudati, aut nimium a ſe remota, aut ſatis quoque diſtracta, aetate forſan protritam eſſe, falſo exiſtimauit. Nec uero praetereundum eſt ſtudium CAELII CALCAGNINI, *Ferrarienſis*, cuius opera in unum collata uolumen A. CIↃ IↃ. XLIV. Baſileae prodierunt, et multis eruditionis non per uulgatae argumentis commendantur. In iis extat *Apologus*, *Perſonati* titulo inſignitus, ad ALPHONSVM TROTTVM *p. 616.* qui de Volupiae, ut loquitur, feſti in Republica licentia ita diſſerit, ut oratorios floſculos, breuiores tamen, potiſſimum conſectetur. Eodem referremus TERTVLLIANVM *de ſpectaculis*, ISAACVM CASAVBONVM *de Poeſi Satyrica*, ONVPHRIVM PANVINIVM *et* IVLIVM CAESAREM BVLENGERVM *de ludis Circenſibus et theatralibus*, DONATI *animaduerſiones ad* TERENTIVM, IANI LANGLAEI *Armorici Otii Semeſtris Lib. VIII. Cap. IX.* LVCIANVM pariter, et MACROBIVM de *Saturnalibus* ex ueterum memoria, et complures alios, niſi cognitum nobis eſſet, hos tales argumentum, in quo mentem cogitationemque figimus, uel aliud agendo, uel

Phi-

Philologorum more, uel illuſtrando antiquitatem, attigiſſe.

§. VI.

Praeferremus his, quantum inſtituti noſtri intereſt, FRVCTVOSVM BISBAM, de *Maſcheris et Comoediis*, DIDACVM PEREZIVM de VALDIVIO aduerſus *Maſcaras*, utrumque Hiſpanum, et popularis linguae ſcriptorem, IOANREM SAVARONEM *Gallum*, de *confraternitatibus et contra laruas*, libro gallice ſcripto, LVDOVICI ARRIVABENE, *Itali*, *Maſcaromaſtiga*, ſiue *inſtructiones laudabilis et Chriſtiani Carnaualis*, Italica lingua exaratas, SALAMONIS GESNERI, *Germani*, *orationem de Perſonis*, *ſeu Laruis*, *et nocturna diuagatione*, IACOBVM HERRENSCHMIDIVM, *Oettingenſem Eccleſiaſten*, ZIMMERMANNVM de *Bacchanaliorum nomine*, *origine*, *progreſſu*, *placentis*, *Laruis*, et tot alios propoſiti ratione nobis aliquanto coniunctiores, niſi eos magis uel eloquentiae, uel copioſae lectionis, quam eruditae accurataeque diſputationis, laudem quaeſiiſſe, conſtaret. Magis nobis probatur inſtitutum ALBERICI GENTILIS, cuius eſt *diſputatio de actoribus* et *ſpectatoribus fabularum* non notandis, pariter cum *alia* de *mendacii abuſu*, Hanouiae excuſa, A. CIↃ. IↃ. XCIX. itemque IOANNIS NICOLAI, cuius extat ſat induſtria *commentatio hiſtorica*, de *ritu antiquo* et *hodierno Bacchanaliorum*, Helmſtadii A. CIↃ. IↃC. LXXIX. formis exſcripta. Neque eo ſecius de omnibus, quos quidem ad illuſtrationem huius argumenti adiumentum attuliſſe nouimus, generatim ita ſentiendum pronunciandumque eſt, eos plerumque nonniſi criticam ſuppel- *pariter atque iuniores.*

lectilem

lectilem nobis reliquiſſe. In extremo huius prooemii nominaſſe ſuffecerit, RVDOLPHVM HOSPINIANVM de *feſtis Hebraeorum* et *Ethnicorum*, et P. MENESTRERIVM, cuius extat *opus* de *praeſentationibus muſicalibus antiquis* et *hodiernis*, quas uulgo *Operen* uocant, et *aliud* eiuſdem, *idemque* longe doctiſſimum *de Torneamentis*, *Quintano*, *aliiſque ſpectaculis publicis*, utrumque gallice ſcriptum, quod forte eiuſmodi erit, ut hodiernae perſonatorum, quam molimur, hiſtoriae aliqua ſui parte prodeſſe queat. Ante uero, quam ad propoſitum pergamus, praecipiendum putamus Lectori, quem ſuſcipiamus laborem, nolle nos alio, quam inauguralis diſſertationis, ſeu exercitationis Academicae, loco haberi, hoc eſt, non illius inſtar operis, quod ſingulari excultum induſtria, et ſummo exquiſitoque elaboratum artificio, ad uſum profectumque uirorum doctorum comparetur.

CAP. I.

IDQVE

CRITICVM.

§. I.

Ετυμολογία τ8 Carnaual, Carniſpriuii, et Carneleuaminis

NE uero diſſerendi ordinem turbare uideamur, initium tractationis, quemadmodum nos facturos recepimus, ab ipſa nominis conſideratione capiamus. Quo tamen negotio breuiter defungamur, qui ſatis habeamus, ſi, ratione

ratione nominis expoſita, ad ipſius rei, quam quaerimus, intelligentiam, cognitionemque, facilius proue-hamur: principio meminiſſe iuuabit, *Carnaualis*, *Carneualis*, et *Carnoualis*, uocabulis cum *Carniſpriuii* et *Carneleuaminis* nominibus, ſi non prorſus atque omnino, certe ita, ut parum inter ea interſit, conuenire. Etenim intelligendum eſt, nomen *Carneualis*, praecipuo Italorum Gallorumque uſu inuentum, et frequentatum, atque omnis prope Europae dicendi conſuetudine comprobatum, receptumque, tanquam per iocum id uelle, quod *Carne*, uel latine, *Caro, uale*, hoc eſt: Caro uale, ubi prius aliquot adhuc hebdomadas nos ſatiaueris, adeo, ut nos tui poſtea taedeat fere, et quod imminet, ieiunii quadrageſimalis tempore, piſce, oleo, ouo contenti, tui facilius obliuiſcamur. Quanquam inficias ire nolo, appellatione huius nominis *Carnaual*, quod Domini DV CANGE eſt, *caro, ſeu tempus carnes comedendi abſcedit*, illum praecipue Martis diem diſtingui, qui, nullo interiecto, Quadrageſimam anteit, et ſpeciatim Gallorum lingua *Mardy gras* uocatur, de quo inferius, et amplius, dicetur. Iam in medio relinquo, quid, quantumque, retextis tali modo originibus tribuendum, quiſque iis locus in utramque partem relinquendus ſit, qui non ignorem, quae OCTAV. FERRARIVS animaduertat. Nonnihil tamen, quam replicauimus, origini conſuli, nec nullum imponi praeſidium opinamur, ſi contendamus, Carneual a Caro uale, non minori iure, quam Carneleuamen a Carnis leuamine, et Carniſpriuium ab eius priuatione, duci poſſe. Quamuis non deſint,

C quibus

quibus τὸ *priua* obſoletum et deſitum ſit uerbum, quod antiquitus idem, quod propria, ſignificauit, adeo, ut ui huius notionis Carniſpriuium idem, quod tempus carni proprium, notare uideatur. Atqui haec opinio nec dum ad liquidum ſatis perducta eſt, nec fraudi nobis futura, propterea, quod uis ſignificatioque, quam attulimus τȣ̃ Calnaual, uti oſtendimus ſupra, perinde non in eam accipi ſententiam debet, quaſi, nulla interpoſita mora, caro ualere et faceſſere iubeatur, ſed tum demum, cum expleta quatuor ſexue hebdomadum hilaritate, uerum et proprie dictum ieiunii tempus inchoetur. Qui quidem mos etſi Proteſtantibus nullam dat legem, neque ullam neceſſitatem imponit, propterea, quod ieiunii illius Quadrageſimalis tempore quotidiano carnis uſu non excluduntur, ſed ob religionem eius et ſanctitatem tantum in uictu et amictu moderatius continentiuſque ſeſe gerere iubentur: illorum tamen, qui Pontificis auctoritatem ſequuntur, exemplo colitur adhuc, et tam inuiolate conſeruatur, ut in eius ſtudio, cultuque, neſcio quod religionis momentum ſitum eſſe, arbitrentur. Alioqui *Carneleuamen* apud VGHELLVM et ROMVALDVM SALERNITANVM, licet, legamus. Sed *Carnispriuii* uerbum apud NICEPHORVM GREGORAM *in uita Andronici Senioris* occurrit, nec diſſimili ratione in *ſtatutis Synodalibus Epiſcopi Andegauenſis*, et *Chronico Montis-Serini*, itemque alibi, inuenitur. Cuius loco WILHELMVS NEVBRIGENSIS *lib. V. c. X.* priuicarnium dixit, et tam hoc, quam illud, atque adeo utrumque GERVASIO TILLEBERIENSI id notat tempus, *quo carnibus priuari, et ab iis abſtinere inci-*

incipiunt Catholici, ante ieiunia quadrageſimae. Neque uero non conſtat, et extra dubitationem poſitum eſt, in Eccleſia Graeca τὸ ἀποκρεὸν ſiue carniſpriuium illam ſigillatim Dominicam, quam Sexageſimam uocant Latini, ſignificare. Quae tamen appellatio ei communis eſt cum integra, quae anteit, hebdomade, quando Graeci hebdomadas ſuas, non ut Latini ab antecedente, uerum a conſequente Dominica uocare ſolent, quemadmodum ALLATIVS *de Dominicis et Hebdomadibus Graecorum cap. X.* iam dudum animaduertit. Quamobrem amplius *Miſſa* Moſarabum Dominicam Septuageſimae, quae Graecis eſt προσφωνήσιμος, Dominicam ante carnes tollendas, nuncupauit. Vna tamen ſignificatio aliam non repudiat, atque excludit, et nihil impedit, quo minus uerbo illo *Carnaual*, quod latinius dixeris *Carniſpriuium*, ſeu *Carneleuamen*, omne omnino temporis ſpatium, quod a feſto Magorum uſque ad diem Martis ante Quadrageſimam, quem Hiſpani *Martes de carnes tollendas*, uel *dia de carnes toltes*, Galli uero, ſicuti oſtendimus, *Mardy gras*, ſiue *Careme prenant*, Latini diem carniuoram, ſeu Carnicapium, nominant, et de quo apud MICHAELEM CARNOBELLVM *in Chronico Petri IV. Regis Arragon.* a ſe edito, pariter atque in *Chronico Rotomagenſi*, a Labbeo edito, *Tom. I. Bibl. a. 1249.* uberius diſſeritur, deſignari putemus. Communis certe et peruulgata conſuetudo, et quem dicunt, uſus loquendi, appellationis huius uim conſtituit et firmauit, uti *Academici della Cruſca* non temere, nec inique, monent. Atque adeo parum noſtra refert, utrum repetita e ueterum Latio *Bacchanalia, Dionyſiaca*, item-

que *Hilaria*, *Liberalia*, *Lupercalia*, *Vinalia*, *Quirinalia*, *Orgia Trieterica*, aut ipſum *Volupiae Feſtum*, quomodo Calcagninvs in *Apologo*, *Perſonati* inſcripto, minus tamen pro diuerſa temporis ratione recte, an ducta a Graecis ὄργια, et plura eiusdem generis, adhiberi uelis, nec ne. Nobis quidem ſatis eſt ad inſtituti rationem, tempus, quo perſonae ſumi, et perſonati in concionem prodire, quemadmodum paulo ante demonſtrauimus, incipiunt, *Carnaual*, aut mutato interdum nomine, *Carnaſcial* uocari.

§. II.

Synonymia.

Atque adeo ut, quod rarior uerbi uſus poſtulare uidetur, principio, idque breuiter, eos, qui in Carniſpriuii ſolemnibus, aut alibi, tecti diſſimulatique incedunt, et *Maſquirte* uulgo dicuntur, uideamus: non alienum eſt, plura uerba, quae cum illo paria faciunt, in medium reuocare, et in tranſcurſu tantum, nec fere, niſi ſola eorum mentione facta, commemorare. Namque uelati huius generis homines, quod

Laruae

primum in mentem uenit recordari, Laruati dicuntur, a laruis, ſiue commentitiis paganorum diis, quos Lares uocabant, et domibus tectiſque ſuis, qua erant ſuperſtitione, praeficiebantur. Quibus nonnihil re-

μορμολύκειον γοργεῖα, γοργονεῖα γοργείη κεφαλή.

ſpondent Graecorum μορμολύκεια, a uerbo μορμολύσσεσθαι, quod idem eſt, ac perterrefacere, de quo Scholiast. Aristophan. *p. 205. et 493.* γοργεῖα etiam ſeu γοργονεῖα et γοργείη κεφαλὴ, quod horribilem adſpectum notare ſolebat, quemadmodum Philostratvs *de uita Apollonii lib. VII. cap. XXI.* obſeruat. compara Hesychi-

vm,

vm, Svidam, Phavorinvm *h. u.* et uetuſtum Enarratorem Homeri, ιλ. *p. 113. Od. p. 139.* Haec enim uerba plerumque laruatis uelatiſque hominibus olim tribuebantur, uti Festvs *Lib. X. pag. 1228. et* Pollvx *Lib. IV. cap. 18. et lib. X. cap. 39.* teſtantur. Etiam *Monacho Sangallenſi lib. I. de Carolo M. c. 25. et in canone nullus 35. de Conſecr. diſt. 5. larvati* pro aeris Daemonibus, et Avstigvno *de Ciuitate Dei* pro noxiis pravarum animarum umbris, Apvleio denique *lib. IX. Metamorph. in Apolog.* pro furioſis et mente captis', et aliis alia ratione;, dicuntur. quorſum comparetur Adrianvs Tvrnebvs *Annotat. in C. Plinii Praefat. uerb. laruas luctari. p. m. 395. n. 60.* Alexander etiam ab Alexandro meminit *lib. II. Genial. Dier.* apud Samios et Alexandrinos duo *fora larua* nuncupari. Verum quicquid huius eſt, parum noſtra refert, quando hoc loco laruae uerbo id demum omne intelligendum putamus, quod uel ad diſſimulandum uultus oriſque habitum ſolum, uti Raynaldvs *Obſeruat. lib. II. cap. XVIII. §. 33. num. 19.* contendit, uel ex ſententia Francisci Petrarchae *Ser. 68.* ad totius corporis ueſtitum, eumque ludicrum et ſimulatum et occultationis cauſſa comparatum, infertur. Ex quo conſequitur, Laruatos eos eſſe, qui commentitio et aſcititio, ſibique apte accommodato, minus alioqui conueniente habitu, a calce ad uerticem, nonnunquam uultu tantum, noua aſſumtaque ſpecie diſſimulato, lateant atque occultentur. Neque *Perſona.* uero minus homines, his abditi atque inuoluti integumentis, uerbo cultiſſimae atque emen-

 datiſſimae

datiſſimae latinitatis, *perſonati* ſeu perſonae, a perſonando, ut lepide compoſuit C. BASSVS, inſigniuntur. Cuius quidem uocis altius petitam, et notiones quaſdam ab huius inſtituto loci remotas, apud A. GELLIVM *lib. V. Cap. VII.* et A. CODRVM VRCEVM ad IO. GARZONEM, *ICtum*, ſingulari quadam *Epiſtola*, *poſt ſermonum eius collectionem*, *p. m. 279. ſeq.* uarias huius uocabuli ſignificationes explicante, licet, uideamus. Sumus tamen, cum librum illum euolueremus, mirati, eas omiſſas eſſe notiones, quibus perſonam adhibuerunt VLPIANVS noſter, *in l. 17. §. 9. π. de act. emt.* POLLVX *lib. II. cap. 4. ſegm. 47.* PLINIVS *XXI. 15.* COLVMELLA *VII. 8.* tum Ius *Canonicum c. 54. de elect. et elect. iuncto cap. 1. de Praebend. et dignit. in 6.* BARONIVS *Ann. 741. num. 35.* Cl. SALMASIVS *Exercit. Plinianis* ad SOLINVM *pag. 461.* et ipſe CICERO *XV.* ad ATTICVM *epiſt. I.* Quas quidem diuerſas, neque inelegantes, ſignificationes idcirco commemoramus, quod Epiſtolae, cuius mentionem fecimus, ſupplementi loco ſeruire queant. Sed illuc reuertamur. Huius igitur generis perſonae, qua diximus, notione acceptae, Graecis πρόσωπα ſiue προσωπεῖα dicuntur, ἀπὸ προσώπȢ, teſte POLLVCE, ſiue, ut mauult VRCEVS, a πρὸς, i. e. ad, et ὤψ, ὠπὸς, facies, uel uiſus, quaſi ad faciem tegendam inſtrumenta, et nobis quidem hoc loco illos ſignificant, quos laruatos modo, nunc qua totum corpus, nunc qua faciem ſolum, uocauimus. Nam de controuerſia, quam diſceptant eruditi: uerbumne perſonae ſoli conueniat faciei? in extrema huius propoſitionis parte uideamus. Curſim attingo,

attingo, idem uocabulum ad ſolam referre faciem VRCEVM uideri, quemadmodum locus, ex eo prolatus, euincit. Quamuis idem paulo poſt ſibi minus conſtet, et a ſe ipſo diſſideat, quando *perſonam* quidem *oris tegumentum* interpretatur, ſibi tamen fraudi eſt, cum adiungit: *Et quam hiſtriones ſub illis perſonis, quas ſumebant, et uiros, et foeminas, et reges, et ſeruos, et diuites, et pauperes, repraeſentabant, idcirco perſona metaphorice, ſeu per ſimilitudinem pro hominum qualitatibus ponitur, etc.* Quae quidem diſſimulatio, qua uti conſueuerunt uiri, et mulieres, reges, et ſerui, opulenti, et inopes, cauſſa eſt, quamobrem non faciem tantum texiſſe, ſed ipſum etiam corpus omne nouo quodam, mutatoque, habitu occultaſſe, exiſtimemus. Nihilominus adiri poteſt MARISCOTTVS *cap. I.* qui certaminis huius, fruſtra ſuſcepti, et copioſi, memoriam replicat, iiſque, qui a nobis diſſentiunt, ex aſſe ſatiſfacit, pariter atque icones, quas ex codice quodam Terentiano, manu exarato, expreſſas, propediemque in lucem dandas, habemus, uel nobis tacentibus, idem docebunt, aliaque, ac credunt quidam, omnia perſuadebunt.

§. III.

Doctorum quorundam gentilitium Perſonae nomen.

In praeſens, neque id, quod ſperem, auditu moleſtum, meminiſſe iuuat, complures eſſe doctorum, qui gentilitio et hereditario Perſonae nomine diſtinguantur, ideo memoriae mandandi, ne quando cum perſonatis confundantur, aut pro *commentitiis* forte ipſis reputentur. qualis eſt IOANNES GOBELINVS PERSONA,

PERSONA, ſub quo nomine AENEAS SYLVIVS ſeu PIVS II. Hiſtoriam de rebus, a ſe geſtis, conſcripſit, a FRANCISCO PICOLOMINAEO recognitam, Romae 1584. et 1589. et Francofurti 1614. Inter alios etiam in mentem uenit GOBELINI PERSONAE, *Germani, Bilfeldenſis* et *Paderbornenſis, Decani* qui circa initium ſeculi XV. uixit, et Hiſtoriam, Coſmodromii nomine inſignitam, poſteritati reliquit, quam primus MEIBOMIVS Francofurti A. 1599. poſtea filius huius HENRICVS, Helmſtad. A. 1688. de integro curatam, ediderunt. LVDOVICVS PERSONA fuit Anteceſſor Iuris in Academia Vitemberg. de quo DN. PARENS in Oratione, quae habetur in Actis Iubilaei Academiae Vitemberg. ult. p. 162. Recordor etiam GILLESII PERSONAE, hominis *Galli, Geometrae* et *Profeſſoris Regii Mathematici*, qui multis libris, iiſque praeclaris, ſcriptis, A. 1675. e uita exceſſit. Nec uero praeterierim ROBERTVM PEARSON, *Britanum*, eundemque *ſodalem Ignatianum*, de quo RIBADENEYRA et ALEGAMBE *in Biblioth. Scriptor. Soc. Ieſ.* copioſius dicunt. Huc reuocari poſſent et IOANNES PEARSON, Anglus, Ceſtrienſis Epiſcopus, et RICHARDVS PEARSON, de quibus legatur ANTONIVS TEISSERIVS in Catal. Auct. Auctuario, p. 165. et 236. Quibus adiungo IOAN. BAPTIST. PERSONE, *Philoſophum et Medicum Italum*, quem CLAVDIVS MENESTRERIVS in *Philoſoph. Imag.* idque in *praemiſſa praefatione de Symbol. Auctor. p. m. 23.* commemorauit. Atque hi quidem Perſonae, proprio hereditarioque diſcreti nomine, quos e quatuor clariſſimis gentibus ſelegimus, nobis pro inſtituti ratione ſuffecerint, quibus fraudi futurum non erit, ſiquidem

dem aliorum induſtriae doctrinaeque arbitrium eius rei, tam ex harum, quam multarum nationum aliarum, annalibus memoriaque ſupplendae atque augendae relinquamus.

§. IV.

Sequitur, ut breuiter ſummatimque *Maſcae* et *Maſcaratorum* uerba perſtringamus. Audiamus COELIVM CALCAGNINVM, ea quidem oratione, quam ipſe in Apologo, ſupra commemorato, expromſit. *Myſtae, hanc*, inquit, *quam alii perſonam dixerunt, ipſi aptiore multo uocabulo* μάσχαραν *appellarunt. Eſt enim hoc noſtri ordinis iuſiurandum: ceu ſi tu* μὰ τὴν χαρὰν, *id eſt, per laetitiam dixeris.* Χαρὰν *enim laetitiam Graeci, omnium bonarum artium inuentores uocant. Sic* PYTHAGORICI μὰ τὴν τετρακτὴν *iuſiurandum concipiunt. Neque enim ſatis mihi ſententiam ſuam perſuaſere, qui maſcharam, quaſi* μεγάλην ἐσχάραν, *id eſt, magnam incruſtationem, dictam credunt. Eſt enim hoc tectorium apud idoneos caeratis plerumque linamentis confectum, ac deſuper coloribus belliſſime perlitum: aut certe* ἀπὸ τῶν μασχάλων; *uilloſis enim hoc genus centonibus bona pars ſeſe inuoluit, quum uult deliteſcere. Hactenus* CALCAGNINVS. Aliam quidem eiuſdem uerbi originem *ex Gloſſario Saxonico* COTTONIANO, in medium afferre, atque adeo, ſi P. DOMINICI *Fabricam linguae Arabicae*, et IACOBI GOLII *Lexicon Arabico-Latinum* ſequi uellemus, ex ipſa etiam Arabum lingua arceſſere poſſemus, niſi crederemus, partim ſufficere lectori, id notitiae cauſſa indicaſſe tantum, partim cum PETRO GREGORIO

Maſca, et Maſcarati.

THOLOSANO *Syntagm. Iuris lib. XXXIX. c. 2. n. 5. et 6.* exiſtimaremus, omnia huius generis uerba, quae aliquam ſapere Latinitatem uideantur, e corrupta et deprauata Longobardorum lingua extitiſſe, et operam perditum iri, ſiquidem cum CALCAGNINO, bono cetera uiro, uerbum tam corruptum e Graecis repetamus fontibus, aut eius euoluendi cauſſa in aliis linguis deſudemus. Praeſertim cum in eo, in quo uerſamur argumento, ſententiae huic noſtrae praeſidium, quo nihil euidentius dici poteſt, conceptis uerbis afferat *Legum Longobardicarum illa, ſiquis mundum de Mudualdo* et *Mundi amiſſ. lib. I. Tit. XI. num. 9. ſeqq.* Quo quidem loco Maſcae perſpicua fit mentio, licet non eadem, qua uſi ſumus, notione, ſed ut ſagam, uel ſpectrum nocturnum deſignet, pariter ac Larua ſupra notabat. Quo fieri facilius potuit, ut idem uerbum pro diurnis ueluti ſpectris, quae interdiu occurſarent, et conſpicerentur, ſiue generatim pro hominibus perſonatis uelatiſque, poſtea, uſu ſic ferente, ſumeretur. Quorſum operae pretium eſt euoluere *Gloſſam ad L. 1. Feud. 2.* et CVIACIVM *de maſca uenefica ad h. l.* cum iiſque comparare *Vgutionem*, quem in *Gloſſario* meminit CAROLVS du FRESNE, h. u. quo exinde intelligatur, ipſas etiam uulgati corporis feminas et ſcorta Auernorum conſuetudine loquendi Maſcas dici. Niſi uerendum eſſet, ne longius a propoſito abiremus, haberemus quaedam, quae de uerbis Talamaſca et Talmaſchen, fortaſſe a Tala, ſeu Cala, quae maleficium Petro, Regi Aragonum in conſtitutionibus MS. a. 1200. commemoratis

tai

ita a du Fresne, in u. Maleficium, ſignificant, et a Maſca deſcendentibus, de quibus uideatur Bvrchardvs *L. II. cap. 161.* Sed quo in re non admodum neceſſaria modum adhibeamus, et breuitati ſtudeamus, ſuffecerit in praeſens, eam in rem commemoraſſe Theodvlphvm Avrelianensem, qui idem argumentum ſingulari quodam epigrammate complexus eſt, in cuius expoſitione Mabillonivm non nihil digreſſum eſſe, recordamur.

§. V.

Inſtituti pluris intereſt, redire, unde exceſſimus, ſatiuſque ducimus ſubmonere, ψευδομόρφην Graecis idem plerumque, quod Maſcam, uelle, quae ad faciem ſigillatim refertur, potiſſimum e mappa ſeu charta terſa confecta, cruſtis et coloribus illini pingique ſolita, quo faciei impoſita, quam uolumus ſpeciem praeferat ac repraeſentet, uti fere *Academici della Cruſca* deſcribunt. Neque uero ſic menſura rei, in qua cogitationes defigimus, impletur, propterea, quod non os tantum et faciem, ſed omne omnino corpus, uelatum uolumus, id quod Maſcarae uerbum non inepte declarat. A quo dubitari non poteſt, quin illud, quod uulgo Maſcaraden ſiue Maſqueraden uocatur, ducatur, quo quidem uerbo conſociatio quaedam perſonatorum, et aſcititio latitantium habitu, hominum, aliarumque rerum, quae diſſimulationis cauſſa adhibentur, ſpectaculum notatur, adeo, ut omnes etiam illas metamorphoſes complectatur, quae animi cauſſa, interdum etiam per ludum iocumque, Carniſpriuii tempore, et alias quoque

ψευδομόρφη, προσωπεῖον, Vultus, Adſpectus.

D 2 que

que per annum, publica feſtaque celebritate inſtituuntur. Inficiari tamen nolumus, quod Maſque dicimus, praecipue de larua, qua facies reconditur, ualere. Rem ante oculos ponat larua illa muliebris, e nigro uel alius coloris corio confecta et compoſita, qua hodieque ſexus elegantior faciem occulere ac tueri ſolet. Cuius inuentionem non Gallis acceptam eſſe referendam, ſed ultimis, quae ne cogitando quidem aſſequi liceat, temporibus deberi, e *Polluce* de *mulierum Perſonulis* MARISCOTTVS *Syntagm. de perſonis et laruis*, *cap. VI. p. m. 145. ſeq.* egregie demonſtrat. His, quae praeclare ſunt animaduerſa a MARISCOTTO, adiungimus, quae omiſit idem APVLEII uerba, cum *lib. VII. Metamorph. p. m. 112.* ait, *mulieres caput obtexiſſe*, et *uirgines mitella textili faciem operuiſſe.* Neque ab re fuerit, quod eſt apud HESYCHIVM: Προσωπεῖον, ἡ νῦν καλȣμένη τῶν γυναικῶν προσωπίς. In quam ſententiam uultum dixit PVBLIVS SYRVS: Libido cunctos etiam ſub *uultu* domat. Neque alia ratione adſpectum: Graue eſt malum omne, quod ſub *aſpectu* latet.

§. VI.

Oſcilla et ςόματια

Comprobat etiam, id quod largiti ſumus, illud laruarum genus, quod Oſcilla uocabant ueteres, ruſticis et agreſtibus hominibus in uſu poſitum, quod ἐν ταῖς αἰώραις ſiue in iactationibus ludicris ori accommodabant, atque apponebant, ut magis ridiculi forent. Cuius uocabuli notionem et ſignificationem uariam MACROBIVS *lib. I. cap. VII. et XI.* FESTVS *lib. 13. p. 1248.* FR. IVNIVS *ad Tertullianum lib. de pallio, et* IVL.

CAES.

Caes. Bvlengervs *lib. I. cap. XXXIII. de Theatro*, perſecuti ſunt, ob eamque rem non inutili ratione adeundi. Nec uero minus indicio ſunt, quae appellant Graeci στομάτια, h. e. parua ora, de quibus Avsonivs *Praefat. Edyll. XIII.* ad eumque Scaliger *lib. II. cap. XXVI.* legi poſſunt. Rei denique, de qua agimus, fidem faciunt omnes omnino laruae illae, quae, uultus habitum gerunt, et uariis diſtinctae figuris, in tabernis ueneunt ſuſpenſae. Vtcunque eſt, negari certe non poteſt huius generis πρόσχημα ἄμορφον ϗ πολύμορφον, quod ab imo ad ſummum integrum omnino corpus diſſimulat, atque abſcondit, Maſcaram etiam dici poſſe. Hodiernus ſaltem uſus loquendi fert, ut ita ſentiamus. Ne plura dicamus, de miniatis tandem et fucatis, qua hi quoque cum Maſcaratis, ſuo tamen modo paria facere uideantur, conferenda erunt, quae infra hac de re *ad Can. 38. de Conſecrat. Diſtinct. 5.* dicentur. Addimus tantum, σχηματισμὸν conuenienter pro eo, quod notat πλάσμα, hoc eſt, commentum et ſimulationem, a Graecis non raro adhiberi, idque ab Hesychio animaduerti. Quo reſpicit *N. 124. c. 44.* in qua Imp. Iuſtinianus uerbis Arcadii et Honorii ex C. Theodosiano, uti ſchemate monachi, aut monaſtriae, aut aſcetriae, expreſſe prohibet, ſub ſchemate iſto inibi nominatim dicto omne id complexus, quod nos paulo ante de generali laruarum et Maſcararum acceptione pronunciauimus, eadem fere ſententia, qua σχῆμα μεταβάλλειν inuidus quidam apud Libanivm *Declam. VII.* uicino repente locupletato. Ante uero, quam Synonymo-

nymorum cogitationes abiiciamus, in extremo commemoramus urbem Celtiberorum et fluuium Arabiae deſertae, quibus Maſcae nomen fuiſſe, STRABO et XENOPHON *Expedit.* CYRI *lib. I.* teſtantur, id quod elegantiae, non neceſſitatis, cauſſa per occaſionem notamus, perinde ut ſupra illorum, qui Perſonae audiebant, nomina propria referebamus.

CAP. II.
IDQVE
HISTORICVM.

§. I.

Ortus perſonarum, a primis hominum parentibus,

PRius uero, quam ulterius prouehamur, quaedam de origine, progreſſione, et uſu Maſcarae capitulatim dicenda ſunt. Nec uero iam ad Samoietes confugimus, qui ſe totos pellibus induunt, aſſutis ſimul mitris unius ferme ulnae longitudine, unde occaſionem fingendi homines, oculos in pectore poſitos habentes, dedere, ut quidam ad TACITVM *de Popul. Germ.* animaduertunt. Res altius petenda eſt. Etenim hoc argumentum, obſcuritate indutum, et difficultate impeditum, cum minus diligenter memoriae literiſque tradiderint ueteres hiſtorici, ut quid de ortu huius rei exiſtimemus, expedire uix queamus: unus ſuperandae eius difficultatis locus, iſque minus lubricus, nobis relictus uidetur, ut eius inuenti culpam, ſiqua eſt, in ipſos primos humani generis parentes, ADAMVM et EVAM conferamus, eorumque exem-

exemplo hanc uelandi conſuetudinem poſtea obtinuiſſe, contendamus. Hos enim, uiolata Dei lege, agnitaque corporum nuditate, in pudorem coniectos, nuda corpora, qua pudorem prodere uidebantur, ſubligaculis, quae e foliis ficulneis texebantur, texiſſe, e *Geneſ. III. 7.* ſcimus. Quo factum eſt: ut omnem ueſtiendi occultandique conſuetudinem, immo neceſſitatem, nobis impoſuerint, ex quo pudor uetuit, quo minus nuda corpora pateſaceremus oculis, et conſpicienda praeberemus. Equidem ut uerum fatear, id mihi negotii datum hoc loco non puto, ut diuerſa ueſtimentorum genera, quae a prolapſione primorum parentum, quotidiano et neceſſario gentium nationumque uſu recipi conſueuerunt, ſigillatim exponam. Quae ſi perſequi inſtituam, nemo non cogitatione perceperit, multa eorum tam ridicula et abſurda futura, ut ſtultitia et ineptiis cum habitu Maſcarae ſtudio conſultoque quaeſito, certare uideantur. Sed ſilentes et prudentes illo ſuperſedemus labore, quo, non neſcimus, alios iamdudum perfunctos eſſe, in iiſque rei ueſtiariae ſcriptores, OCTAVIVM FERRARIVM, LAZARVM BAYFIVM, ALBERTVM RVBENIVM, et alios. Quorſum in primis referas Icones, quibus habitus omnium fere mundi gentium, tum uirili, tum muliebri, ſexui cuiuſuis conditionis, pro more conuenientes, et hactenus uſitati ſuis imaginibus ad uiuum exprimuntur, editus M. DC. per GEORGIVM STRAVBIVM, typographum Sangullenſem. Eodem attinet P. C. DV MOVLINET, qui uarios Virginum Veſtalium habitus, aere excuſos, dedit, ut meminimus ex *Iournals*

des

des Scauans Tom. I. p. 453. et Missons, in cuius itinerario Italico diuerſa habitus Auguſtini genera exprimuntur. Neque eo ſecius, ut primam corpus ueſtitu occultandi et diſſimulandi inuentionem Euae in primis tribuendam ducamus, non nihil, neque id inficior, mouet nos atque adducit Herveti obſeruatio, *Comment. in* Cl. Alexandrinvm *fol. 23.* qua in memoriam nobis reuocat, Bacchicas olim mulieres, quae in Bacchanalium Solemnibus, tyrſo ſumto, et cum cymbalis diſcurrere et bacchari ſolebant, Evam, *per quam error conſecutus, exululaſſe.* Id quod non fugit Herenschmidivm *p. 14. ſeq.* Quae quidem opinio ſacrarum auctoritati literarum conciliari poſſe uidetur. Gentes enim, ueri cultus expertes, conſtat, feſtorum dierum, quas inſtituerant, ſacrorumque ſuorum ſuperſtitionem, cum piis et ſinceris, quos habebant Iudaei, ritibus, miſcuiſſe ac confudiſſe, quemadmodum inferiori loco, cum de Bacchanalibus tractabimus, in tranſcurſu tamen, exponemus. Putemus igitur, populos hos profanos, ut alia multa, ſic Ebraeos etiam, de Euae incommodis maliſque, quibus genus hominum affecerit, et prima eiuſdem uelatione, interdum conquerentes audiuiſſe. Quo fieri potuit, ut in Bacchanalibus, illudendi uel temporis fallendi cauſſa, Eva *ululandi*, uelati exclamarint, et quod coniicere queamus, conſueuerint oblectari.

§. II.

ab aliis Sacri codicis exemplis deſumtus.

Etſi uero id, quod adduximus, extra omnem dubi-

dubitationis aleam non ponimus, neque ei auctoritatem quandam non fallentem, arrogare audemus: eam tamen coniecturam facilius defendi poſſe arbitramur, quam illorum opinionem, qui aliis, quae e ſacro codice in medium afferúnt, exemplis, Maſcararum originem docere et ſtabilire conantur. Sunt enim, qui huc reuocant exemplum Iacobi, qui pellibus hircinis manus amiciebat, *Geneſ. XXVII. 15.* Gabeonitarvm, pannis laceris et detritis obſitorum et ueſtitorum, *Ioſuae* IX. 5. Simulacrum lecto et pelles caprarum ad caput eius imponentis Michol, *1. Sam. XIX. 13.* Davidis maniam ſimulantis, *1. Sam. XXI. 13.* Nebvcadnezaris in beſtiae morem conuerſi, *Daniel. IV. 29.* Prophetae, os et oculos coram Achabo, Rege, puluere adſpergentis, *1.Reg.XX.38.* Serpentis paradiſiaci, *Geneſ. III. 1.* Samvelis, ex ſepulcro excitati, et prodeuntis, *1.Sam.XXIIX.14.* Diaboli, ſe in Angelum lucis conuertentis, *2.Corinth. X.14.* Iesabelis, fuco ſeſe oblinentis, *2. Reg. IX. 30.* Achabi Ionathanisqve conuerſi formas, *1. Reg. XXII. 30.* Atque haec quidem exempla, quem memorauimus, Herenschmidivs, ſubiuncta eorum expoſitione, *a fol. 31. ad fol. 68.* expromit, et ineptius perſequitur, ſic, ut eorum pleraque, aut, tanquam Maſcaras ſtudio quaeſitas, et data opera excogitatas, confinxiſſe, aut a lepidis certe ac miri hominibus ingenii, qui iis rei huius morem uel tuebantur, uel refellebant, prorſuſque damnabant, accepiſſe uideatur. Sed quoquo modo ſeſe illa habeant, minus certe ineptiarum habent, quam inſulſum Pacichellii inſtitutum, qui e Pentateucho, *p. 19.* hunc uelandi

ritum elicere, et comprobare audet, ob eamque cauſſam uocem, cuius nos miſeret, mittit: *Docent id exempla potiſſimum Tamar, uelato uultu ac mutata ueſte ſocerum decipientis: Iacobi, ſeruili forma Labano ultra ſeptennium famulatum praeſtantis.* Tranſeat hoc: ueniam damus. Nunc arrige aures, qui uerum amas: *Faciei Moſaicae praelucentis, quemadmodum diui Stephani Angelum repraeſentantis. Nec deerunt in coeleſti patria huiuſmodi metamorphoſes, ad intenſius, uel remiſſius gaudium iuxta merita uiatorum; tum proderit hic luſiſſe, ueluti Caius Caligula, qui ueſtes aſſumebat Ioui, Iunoni, Veneri ac Dianae accommodatas, e* Xiphilino. Quo nihil abſurdius uel dici, uel cogitari poteſt. Sed ne longius excedamus, e diuerticulo in uiam redimus. Nimirum, cum rem recta reputamus uia, uix dubium uidetur, quin Maſcarae culpa in primores humani generis parentes reiicienda uideatur, quam tamen in eos omnium omnino, qui in hoc argumento ſunt uerſati, nemo, quem ſciam, re fortaſſe non ſatis diligenter expenſa, ſigillatim conferendam, duxit.

§. III.

Primos parentes ſecuti Chaldaei,

Quod ſi requiramus, quis tamen populorum, qui his orti ſunt parentibus, primus, ex quo noxa illorum occaſionem, ut uocant, ſine qua non, dedit, memoratum uelandi ritum adhibuerit eundemque ad alias deinde nationes propagarit: illarum, niſi nos fallit animus, nationum trium, quas uulgo Praeadamitarum fautores ac propugnatores terrarum orbis antiquiſſimos ferunt, una nominandae

ac

ac uel Chaldaeorum, uel Ægyptiorum, uel Sinenſium, uel tres ſimul omnes, commemorandae uidentur. Hos enim populos meminimus, rei Hieroglyphicae et Aſtronomicae, e qua multas Deorum hominumque metamorphoſes, iuxta cum aliis ingenii commentis duxerunt et effinxerunt, unos omnium maxime ſtuduiſſe, ob eamque rem, ſicuti ſupra e SALMASIO *ad* SOLINVM *p. 461.* animaduertimus, ipſa etiam ſidera uariis ſimulacris atque imaginibus induiſſe ueluti, atque conueſtiiſſe, et ſingulares certosque Decanos et praeſides aſtrorum, ſiue Deos Horoſcopos eſſe, commentos, quos ultimi Graecorum πρόσωπα dixerunt, atque adeo aſtris, Aegyptiorum Chaldaeorumque more, proprios quoſdam Decanos attribuiſſe, ſicut primus Arietis Decanus Marti deputaretur, ſecundus Soli, tertius Veneri: Hinc iſte πρόσωπον Ἄρεως, ille πρόσωπον Ἡλίου, hic πρόσωπον Ἀφροδίτης etc. uocabantur. Ratio nominis haec erat, quod ſtellae, cui aſſignati erant, perſonam quiſque ſuſtinere, illamque repraeſentare crederetur. Niſi potius dicas, ſic appellatos a uariis uultuum et imaginum figuris, quibus pingebantur. Nam aut homo erat, ſecurim tenens, aut enſem, et alia eiuſmodi εἰκάσματα. PSELLVS *e Teucro Babylonio*, ad *Oracula Zoroaſtr. p. 94. 98.* et in *Expoſit. Dogmat. Chaldaic. p. 120. Firmicus de errore profan. Relig. p. 411.* Immo figuras eorum, in annulorum ſculpturis uulgo imprimendas, curabant, ut amuleta eſſent, quas figuras ex Indorum, Perſarum, Chaldaeorum, Aegyptiorumque ſententiis receptis plurimi tradiderunt. Veruntamen, ut pro-

 pius

pius ad caput rei accedamus, conuenit inter eruditos; a priſcis Aegyptiis et Chaldaeis ſiue Aſſyriis potiſſimum extitiſſe ac profluxiſſe, id quod IVLIVS FIRMICVS de *error. profan. relig. p. 412.* ſpeciatim de Aſſyriis, quos diximus, memoriae proditum reliquit. *Sacerdotum eorum,* inquit, *chorus Veneri aliter ſeruire non poteſt, niſi effeminent uultum, cutimque poliant, ut uirilem ſexum ornatu muliebri dedecorent.* Ab iisdem mutuati ſunt Phoenices in Cypro, ut teſtatur SERVIVS *ad Aeneid.* lib. II. *Veneris in Cypro ſimulacrum eſt, corpore et ueſte muliebri cum ſceptro et natura uirili, quod* ἀφϱόδιτον *uocant.* Initiati ſunt ſecundum *Philochorum* Aſiani, ut conſtat e MACROBIO *Saturn. lib. III. cap. 8. p. 402. Ille enim in Attide, Venerem affirmat, eſſe Lunam,* et *ei ſacrificium facere uiros cum muliebri,* et *mulieres cum uirili ueſte.* Vt rem in paucis contraham, ab iisdem Graeci, Latini, et Germani idem poſtea, per manus traditum acceperunt, quemadmodum infra, ubi moralem laruarum rationem inibimus, ad *Deuter. XXII. 5.* e IOANNE SPENCERO *de LL. Ebraeorum ritualibus.* SELDENO *de Diis Syris*, aliiſque Scriptoribus fide dignis, uberius exponemus. Qui quidem cultus, utrum aliis, quibus remiſſio delectatioque animi quaerebatur, temporibus occaſionem cauſſamque corporis et uultus nouis uariiſque modis conueſtiendi, dare potuerit, aliorum eſto iudicium. Nobis quidem id et perſuaſum prorſus eſt, et paulo poſt amplius ediſſeretur, cum originem Bacchanaliorum, et quae iis adhiberi ſolitae ſunt laruarum, ſtudebimus inueſtigare.

§. IV.

§. IV.

Ne uero nos, qui de Aegyptiorum Chaldaeorumque prodito, eoque nouo et ſingulari uelandi ritu diximus, Sinenſium capiat obliuio, hos quidem relatum legimus a PLINIO *lib. I. Epiſt. XV. et Lib. IX. Ep. XXXVI.* nullum unquam conuiuium apparaſſe ac celebraſſe, niſi adhibitis productiſque in medium hominibus perſonatis, et inſolenti habitu tectis, quorum geſtibus ridiculis ac ludicris conuiuae delectarentur. Etſi uero his populis ab omnibus fere, qui res Indicas perſcripſerunt, plerarumque inuentio rerum praeter ceteros tribui uindicarique ſolet, nec diffiteri uolumus, quae noſtra quoque aetate ad nos exportantur, elegantiſſima peripetaſmata, in quibus tum uariae nitent animalium picturae, tum praecipue mulierum imagines, adducere nos poſſe, ut credamus, quicquid harum eſt rerum, nudius tertius repertum excogitatumque ab iis non eſſe, amoremque et ſtudium occultandi uarie ac diſſimulandi figuras, quod ipſam hominum memoriam excedat, abunde teſtari: Tamen non dubitamus, quin Aegyptiis potius, quam uel his, uel ipſis etiam Chaldaeis, primum ultimumque perſonis utendi exemplum aſſerendum uideatur. Quod quidem dum exiſtimamus, pariter ac pronunciamus, non ſolum antiquitatis rationem, qua praecipuae fidei Hiſtorici Sinenſibus, pariter ac Chaldaeis non parum eos praeferunt, habemus, ſed ipſa etiam hiſtoricorum documenta iudiciaque ſequimur, quorum plura de his, quam de illis, literis tradita, ad nos peruenerunt. In praecipuis, quae eam nobis

Sinenſes pariter atque in primis Aegyptii.

opinionem ſententiamque attulerunt, commemoramus: Orpheum, ſi qua fides ueri ſubeſt, nec potius commenti loco res habenda, Magum Aegyptium, teſte PAVSANIA *lib. VI. in poſt. Eliacis p. 505.* quem CASPAR BARTHIVS *Animaduerſ.* ad PAPINIVM STATIVM *Thebaid.. lib. II. u. 455.* laudat, eundemque clariſſimi nominis Aſtronomum, Lunam primum γοργόνειαν dixiſſe. Quod quidem Epitheton quanquam inde ductum uideatur, quod uiſum illud, in luna conſpici ſolitum, aſpectum Gorgonis, cuius fabuloſam deſcriptionem ex HESYCHIO idem STATII *enarrator*, ad *Thebaid. lib. IX. u. 741.* repetit ac recenſet, referre ac reddere uideatur: non inſcite tamen in eam exprimi accipique ſententiam poteſt, ut lunam ipſam quaſi perſonatam diceremus, cum γόργεια idem eſſe, quod γοργόνεια, ut habet POLLVX, ac de re quapiam horribili ac terrifica γοργείη κεφαλὴ dici ſolere, ut eſt apud PHILOSTRATVM de *uita Apollonii lib. VII. cap. XXI.* pro iiſdemque προσωπεῖα uſurpari, eoque magis, quod HESYCHIO γοργεία dicantur προσωπεῖα, id eſt, laruae, in quibus effictum eſt Gorgonis caput, in propatulo ſit. Obſeruat et notat, id quod diximus, MARISCOTTVS *cap. I. et VII. p. m. 110. et 151.* ex alia tamen occaſione, e CLEMENTIS ALEXANDRINI, eruditiſſimi doctoris, locupletiſſima et inſtructiſſima doctrina, quae extat *lib. V. p. 571.* At enim, quando, quae de Orpheo ultro citroque iactantur, minus ueriſimilia uideri poſſunt, necdum ab eruditis diſceptatum ſatis confectumque eſt, cuias fuerit hic Orpheus, et fueritne omnino unquam hic talis; ne iudicii huius noſtri fundamen-

tum

tum in lubrico lunae fabulaeque monumento poſuiſſe ac collocaſſe uideamur, firmiora, et quae plus roboris fideique afferant, argumenta circumſpiciamus. Huc igitur reuocamus in medium id, quod Caelivs Calcagninvs tradit: *Quod Aegyptus* (eius uerba recitamus ex Apologo) in *ſupplicationibus Deorum, ut Mileſia fabula teſtatur, uarios habitus induerit. Hic canicipiti tegumento, ille feliformi, hic myſticam uannum aut palmam, alius amphoram geſtaret. Quidam ciſta, quidam aſpide, inſignes etc.* Equidem non ſum neſcius, Calcagnino uitio dediſſe Mariscottvm, qui uerba illa, tanquam ab Apvleio *libr. Metam. lib. XI.* de Aegyptiis prolata, adducat, cum idem Apvleivs, id quod diximus, apud *Cenchreas*, Corinthiorum nauale, ſe uidiſſe, potius teſtetur. Nihilominus idem Mariscottvs inficias ire non poteſt, horum, quae commemorauimus, rationem ita comparatam eſſe, ut, ſi originem reſpicias, ex Aegyptiorum originibus haec talia emanaſſe uideantur. Ac quo inductio animi ac propenſio, qua Aegyptios in ſtudium res uariis figuris formiſque diſſimulandi ferri diximus, maioribus et magis perſpicuis indiciis illuſtretur, non alienum certe eſt, expromere, id quod ex Herodoti *Euterpe* didicit, retulitque, Mariscottvs. Id uero notum eſt, ab Aegyptiis profectum, apud quos ſolemne erat, ut unus aliquis ligneum cadauer inter epulas circumferret, conuiuas hoc pacto ad bibendum et oblectationem inuitans, *cap. IV. p. m. 133.* Nec uero adeo nobis fraudi eſſe poſſumus, ut praetereamus taciti, quod de iiſdem Aegyptiis Plinivs, Polyhiſtor inſignis, ſcriptum

ptum reliquit, *lib. XII. cap. XIV.* *Quando*, ALEXANDRIAE, inquit, *ubi thura interpolantur, nulla ſatis cuſtodit diligentia officinas, ſubligaria ſignantur opifici, perſona adiicitur Capiti, denſuſue reticulus, nudi emittuntur.* Ex quibus uerbis, cum alia eruditius acutiusque colligi atque obſeruari queant, quae ad perſonulas mulierum, ſuperiori §. 5. *cap. I.* commemoratas, aliaſque argumenti huius animaduerſiones attinere uideantur: iis tamen omiſſis, hoc quidem in praeſens intelligi poteſt, uelandi ritum, perſonarumque uſum tanti olim feciſſe Aegyptios, ut ipſius etiam uitae ciuilis communiſque publica ac familiari conſuetudine atque uſu eius utilitatem commoditatemque comprobarint atque aeſtimarint, ob eamque cauſſam rei, qua communem uitam carere noluerint, inueniendae primi ſtuduiſſe, uideantur. Longum foret omnia referre atque exponere argumenta, quae ex aliis rerum Aegyptiacarum ſcriptoribus ſuppetunt, et quandam ſententiae noſtrae lucem afferre poſſunt. Satis habemus, nonnullos ſaltim, eoſdemque antiquiſſimos, uelandi ritus, quibus uſa ſit haec natio, nominaſſe, quibus rei, cuius exquirendae ſtudio trahimur, fundamentum, quantum ſat eſt, conſtitui queat. Quo ſi illud tandem acceſſerit adiumentum, Aegyptios inter antiquiſſimos, quos nouimus, populos eſſe referendos, ipſam etiam legem diuinam, *Deuter. XXII. u. 5.* praecipue, ut praecepimus nonnihil, et amplioribus uerbis infra declarabimus, ob Aegyptium aliarumque profanarum gentium morem diſſimulandi ac deformandi ueſtitus, qui Deo diſplicuit, latam Iudaeis promulga-

mulgatamque eſſe: nihil dubitationis ſupereſſe ſperare auſim, quin Aegyptii, omnium, quos quidem recogitare queamus, primi fuiſſe uideantur, qui, hominum genere Adami labe infecto, commemoratum uelandi morem inuenerint, ac frequentarint. Ita uero cum, quoad meliora edoceamur, ſentiamus, id profecto nobis ſumere non audemus, ut aliorum opinioni, quae firmiori et ſtabili magis praeſidio fulciatur, quicquam detractum uelimus. Vtrum uero hic ritus omnis omnino ab his gentibus ad Chaldaeos, Sinenſes, Aethiopas, Graecos, Romanos, Germanos, alioſque populos, integre traductus ſit, an potius pro ſe ſua quiſque parte atque acceſſione eum auxerit, nec huius eſt loci definire, nec temere in medio relinquendum uidetur.

§. V.

Magis attinet Graecorum Romanorumque, quos tribus illis ſuperioribus ac peruetuſtis populis ſapientia proximos ponimus, ritus, eodem in argumento adhibitos, et, repetita ab Aegyptiis origine, deriuatos, interdum tamen emendatos, ac corruptos potius, ſtrictim ſummatimque referre, prolatis ex hiſtoricorum monumentis in medium argumentis, quibus propoſita materia copioſius luculentiuſque illuſtretur. Id quod uel idcirco faciendum putamus, quod multi, ac potius plerique fere, qui eiuſdem argumenti quaedam interponunt, Graecos Romanoſque primos inuentores auctoreſque cum omnium omnino, tum ſingularium praecipue perſonarum fer- *a quibus acceperunt Graeci.*

ri uolunt. Pro parte huc ualet, quod inter alios VRCEVS *in Epiſtola* hac de re ſcribit: *perſonarum inuentores exiſtimant aliqui fuiſſe Athenienſes, qui ut placarent manes Icari et Erigones eius filiae, quae ſe propter patrem ab Athenienſibus interfectum, ſuſpenderat, ora ex corticibus cauatis facta ſumebant, et oſcilla ex alta ſuſpendebant mollia pinu, ut Virgilianum uerſum aliqua ex parte longiorem faciam.* Hactenus VRCEVS. Quanquam animaduertendum fatendumque eſt, ad huius rei cognitionem uiam nobis muniiſſe MARISCOTTVM, ob eamque cauſſam pauca tantum, quae huc ſpectant, ex eo notabimus, et quae ſupplementi uſum praeſtare queant, adiiciemus. Atque ut a Graecis exordiamur, ſuſpicari poſſumus, eis, nondum celebrato perſonarum, quibus in primis facies occulebatur, uſu, in more poſitum fuiſſe, uultum minio cuiuſcunque coloris, fuligine, gypſo, fecibus, atque adeo coeno lutoque oblinere, uel foliis grandiuſculis, certi cuiuſdam generis, et corticibus arborum caeſis ac dolatis, contegere, quo liberius et iucundius genio obſequerentur, ac uoluptati ſeruirent. Exemplum faciei, coeno conſperſae praebet PAVSANIAS *in poſter. Eliac.* de Diana, fecibus illitae ARISTOPHANIS ad νεφέλας *u. 295. Scholiaſtes* de poetis illorum temporum, corticibus arborum ueſtitae DIOSCORIDES, COLVMELLA, ZONARAS in DIOCLETIANO, et qua ruſtici atque agricolae illius tempeſtatis Bacchici, iidemque propria diſtincti notione, utebantur, minio denique, foliis maioribus, fuligine, aliiſque rebus uel obtectae, uel pictae, exempla apud alios occurrunt. Paucis, quod dixi-

diximus, uerbis complectitur COELIVS CALCAGNINVS, laudato ſaepius Apologo, qui inſcribitur Perſonatus. *Aut fecibus*, inquit, *ora illinebant, aut Pſimmithio, aut certe proſopite herba, qua nulla folia habet ampliora, quam et hodie inuerſis aliquot literis perſonatiam uocat ruſticana ſimplicitas, faciem inducebant, ut commodius et licentius ſua munia obire poſſent.* Rem magis illuſtrabunt, quae diſſerit IVL. CAESAR SCALIGER, *Poet. lib. I. c. 13. 14. et 16.* Hanc autem primam uultus tingendi rationem, Dianam docuiſſe, PAVSANIAS *in Eliacis* teſtatur, cum TIBVLLVS *Eleg. I. lib. II. n. 55.* ad Agricolas referri uelit. At hoc tingendi genus, quo Diana eſt uſa, lutulentum et coenoſum fuit, quando Alpheum, amore ſui incenſum, fefellit, ore una cum ceteris comitibus ſordibus oblito, ne dignoſci poſſet. Alterum uero tincturae genus, quod fecibus utebatur, Tzetzes, a Bulengero laudatus, a Bacchi ſacris repetit, quae dum inter uina fierent defecunda, nonnullis libuit prae laetitia fecibus horum ora inungere, idemque reliquorum forte aſſenſu exceptum, occaſionem alia inueniendi addendique, ut fit, commenta dedit. Atque hos quidem oris diſſimulandi modos, ſi ab agricolis diſceſſeris, in Graecia inueniſſe Theſpis uulgo, ut conſtat e DIOMEDE, et colligitur ex HORATIO, fertur. Niſi Orphea, quem paulo ante memorauimus, Graecum fuiſſe putemus, atque adeo eum uultus uelandi ratione exemploque, Theſpidi haud dubie apud Graecos anteponendum ducamus, propterea quod, uti in Theſi, proxime ſubiicienda, e LACTANTIO mentionem faciemus, longe ante illum Bacchanalio-

rum ritum celebritatemque in Graeciam inuexiſſe perhibetur. Cum uero haec talia formae diſſimulandae et occultandae genera, partim moleſta et ſordida, partim ſimplicia nimis, et decoris artiſque expertia, eleganti et cordatae Graecorum nationi uideri poſſent: mirandum non erat, ſi quidem, ut in rebus recens inuentis fieri ſolet, eiuſdem gentis alii atque alii, eius rei ſtudio delectati, meliores aptioreſque uultus pariter ac corporis diſſimulandi modos comminiſci atque maiore expolire artificio eniterentur. Parum enim temporis interceſſit, cum perſonae ex ligno, argento, lino, fictiles, uitreae, cereae, e foeno denique et ſtramine confectae oculis omnium ſubiicerentur. Illarum, quae e ligno concinnabantur, exemplum ſupra cortices arborum ſuggeſſerunt, et mentionem facit Hesychius, quas προσωπεῖα ξύλινα dixit. Prudentius *2. in* Symmachum lignum cauatum dicit. Memorat etiam Servius *in II. Georg.* Laruam argenteam promit Petronius *in Satyr.* ut dicemus. De linteis adeundus eſt Pollux, qui eas ὀθόνια πρόσωπα perſonas, uel laruas ex linteis dixit. Teſtaceas et fictiles ex Arriano in *Epict. Lib. III. cap. 22. p. 167.* docet I. C. Bulengerus, et ſignificare uidetur Martialis, cum Bataui perſonam figuli luſum uocat. Perſonas e foeno ad Tauros et Panderas Hieronicas irritandas dabunt Seneca *de ira 3. ult.* Livius *initio lib. 39. et* Ascon. *in* Cornel. Alias alii paſſim commemorarunt. Quarum aliae ſolam faciem, aliae uero integrum caput et corpus conueſtiebant. Quae ſolam tegebant faciem, peruulgata loquendi conſuetudine, et generatim

στομάτια,

στομάτια, latinis oſcilla, nominabantur, de quibus ſuperiori *theſi 6. Cap. I.* ſcriptores in teſtimonium citauimus, commodo uſuique illis futuros, qui maius argumenti huius lumen deſiderare uideantur. Alio uerbo huius generis perſonae dicuntur Faciales. Teſtantur *Gloſſae ueteres*, quas ad ONOSANDRI *Strageticon cap. I.* laudauit NIC. RIGALTIVS, δὸς προσωπίδιον, *da facialem.* Eas tamen purpureas fuiſſe quondam, idem auctor notauit. At quae totum incingebant caput et circumdabant, πιλίδια nuncupabantur, uti eſt apud *Demoſthenem*, eiuſdemque enarratorem VLPIANVM, *et* DIONYSIVM HALICARNASSEVM *lib. VII.* Quorum demum integumenta totum inuoluebant corpus, generali nomine πρόσωπα ſeu προσωπεῖα dicebantur, de quibus ſupra expoſitum eſt.

§. VI.

Harum autem inuentores uulgo feruntur *Choerilus Athenienſis*, *Aeſchylus*, *Sannyrio*, *Cratinus*, *Ariſtophanes*, *Maeſo Megarenſis*, *Crates*, *Hercules Graecus*, *Phrynichus*, *Neophron Sicyonius*, *Epicharmes*, *Menander*, *Alcaeus*, *Chriſognus Magus*, et alii, quorum numerum inire non uacat. *ex quibus quidam totum corpus tegumento ſimulare aliter docuerunt.* Atque *Hercules* quidem rationes diſſimulandi habitus ac ueſtitus inueniſſe dicitur, quemadmodum e PLVTARCHO *Qu. Gr. LVIII.* et ex ſcitis OVIDII uerſibus *Faſtor. II.* et aliis docetur. Ac cum ceteri ſuae quiſque inuentionis laude, celebrentur: CHOERILVS tamen praecipue ſecundum SVIDAM, et AESCHYLVS apud HORATIVM a commodiori laruarum inuento laudantur. *Choerilum* autem circa Olymp.

LXV. uel calculo noſtro, ante C. N. DXX. perſonatum certamen iniiſſe, SVIDAS docet. *Aeſchylum* plerique Graecorum inuentorem honeſtarum, ad differentiam aliarum minus conuenientium, ab antiquis ante illum, uel etiam a ſe ipſo primis temporibus introductarum, earundem et terribilium, perſonarum commemorant, uti SVIDAS uoce AESCHYLVS, ARISTOPHANES et HORATIVS *in Poetica*, teſtantur. Hae uero terribiles laruae ab iis ſumebantur populis, qui locorum interuallis diiuncti, more habituque peregrino minus uulgo cogniti erant, eoque magis mouebant. Quorſum ex uſu eſt, adire IVVENALEM *Satyr. III.* et MARTIALEM *Epigram. Lib. I. 3.* Tali modo noſtra homines memoria Turcos, Aethiopas, Indos, alioſque barbaros imitantur. Eundem, contendit ATHENAEVS *lib. X.* primum fuiſſe, qui ebrios perſonatos in ſcenam produxerit, cum ARISTOPHANIS *Scholiaſtes* Crati id tribuendum putet. Quod tamen hoc facilius credi poteſt, quo magis conſtat, eundem, quem diximus, AESCHYLVM grauiſſimos labores nonniſi ebrium ſuſcepiſſe, neque unquam ad res ingenioſe excogitandas aptiorem fuiſſe, ſicut ex iis, quos ſupra laudauimus, ſcriptoribus et PHILOSTRATO praeterea, licet, perſpiciamus. Si PAVSANIAM audimus, idem primus Erynnibus ſanguineos crines affinxit. Ex quo cum *Scholiaſte* AESCHYLI comparato, animaduertamus licet in SVIDA, ſiue mendum deſcribentis uitio, ſiue inſigne ἀντιχρόνισμα, quando Aeſchylus IX. Olympiade certaſſe dicitur, cum LXIX. ſit ſcribendum. *Maeſo* Megarenſis ab ATHENAEO *lib. XIV.* auctor perſonae famuli

muli et coqui, Maeſona exinde dictae, praedicatur, unde amplius σκώμματα μαισωνικά. De Phrynicho, qui muliercularum perſonulas, de Neophrone, qui Catonianam paedagogi figuram, effinxit, euolue SVIDAM; de *Ariſtophane*, AELIANVM *Var. lib. II. cap. XIII.* de Cratino DIONYSIVM HALICARNASSEVM, de Chriſogono Mago HESYCHIVM, de Sannyrione DIOMEDEM, de aliis alios, et uniuerſe POLLVCEM *lib. IV. cap. XIX.* apud quem ſucceſſores, qui anteceſſorum exemplo inſtitutoque, nouas elegantioreſque perſonas proferre ſtuduerunt, longa ordinis ſerie enarrantur.

§. VII.

quo utebantur in tragoediis et Satyris.

Verum tamen, ſicuti in expediendo definiendoque cuiuſuis perſonae inuentore adeo non explicata et facilia ſunt omnia, ut hic dubitationem dubitatio parere iuxta atque excipere uideatur: ita hoc quidem conſtare putamus, ex quo perſonarum uſus conſuetudoque in theatra ſeceſſerit, earum ritum Tragoediae tanquam proprium fuiſſe. Tragici enim perſonis tantopere utebantur, ut a fecibus, quibus ante inuentas hiſtrionum perſonas ora inficiebantur, quae τρύγες Graecis dicuntur, τρυγῳδία primum, deinde perleui elementi permutatione τραγῳδία, quibuſdam uideatur. Ab iiſdem fecibus ſcenicos quoſdam ludiones τρυγοδαίμονας ARISTOPHANES uocat. Quanquam nos parum praeterit, aliis aliunde Tragoediam appellari. Atque harum quidem perſonarum, quae Tragoediae uſui erant, mentionem facit IVLIVS POLLVX, nec nihil meminit DONATVS, ornatum denique

deſignat

deſignat LVCIANVS. Fabulam uero tribus perſonis abſolui, docet HORATIVS *de Art. Poet.* licet DONATVS quartam quintamue etiam admittat nonnunquam. Omnem uero horum hiſtrionum apparatum APVLEIVS *in Apolog. prior.* choragium Thymelicum dixit, propterea quod geſticulatores et mimi Graecis Thymelici uocantur, apud SVIDAM, HESYCHIVM, et alios. Sigillatim tamen ii quoque, qui ludentibus miniſtrabant, argumento *l. Athletas. π. de his, qui not.* Quibuſcum nonnulla communia habebant ipſi praeſtigiatores, Circulatores, Funambuli, quos uberius exponit NOVARIN. *Schediaſ. ſacro prof. p. 99.* Cum autem Satyrica quoddam Tragoediae genus, uel, ut loqui ſolemus, quaedam eius ſpecies, quibuſdam uideatur, licet alii aliud ſentire malint: uideri poſſet a Tragoedia proxime Satyricam laruis ſumſiſſe. Quorſum commemoranda eſt fabula Euripidea, Clyclopis nomine inſcripta, eademque, ipſo Is. CASAVBONO iudice, Satyrica, quam latine eleganterque uertit, et notis illuſtrauit Q. SEPTIM. FLORENS CHRISTIANVS, et ſecundum CASAVBONVM edidit, et *Muſeo Philolog.* inſeruit V. C. CRENIVS *pag. 303.* Quod quidem drama ſolum e tot ueterum Graecorum tragicorum Satyricis ad nos perueniſſe, *cap. VI. de Poeſ. Satyr.* docet CASAVBONVS, et aeuo iam ſuo ſolum ſuperfuiſſe, magnus Homeri enarrator EVSTATHIVS *ad Odyſſ.* Σ. *p. 1850.* fatetur. Idem de illo dixit: Ἧς (σατυρικῆς ποιήσεως) τὴν μέθοδον παραδηλοῖ ὁ μέχρι νῦν εὑρισκόμενος εὐριπίδειος κύκλωψ. *ibid.* Hoc autem fabulae dramatiſque genus, etſi poſt rudiora illa et incultiora ſecula minus in uſu fuit: perſonas tamen ſuas

ſuas et σχηματισμοὺς habuit, hircinis plerumque pellibus, praeter alia, quae DIONYSIVS *Antiquit. lib. VII.* et POLLVX *Lib. IV. Seg. 133.* deſcribunt. Non uacat huc afferre plura, quae ab argumenti huius illuſtratione non ſeiuncta, in pererudita, eademque Caſauboniana de Satyra commentatione eruditorum oculis, admirationique, exponuntur.

§. VIII.

A Satyrica uero ad Comoedias tranferebantur perſonae. Nam Comoedia eo prorſus anno, quo Tragoedia, ſuos nanſciſcebatur actores, qui in aetatem Epicharmi, poetae Siculi, A. M. 3600. florentis, incidere dicuntur. Hinc eſt, quod Siculi tanquam pro aris et focis contendunt, Comoedias Syracuſis, Epicharmo parente, extitiſſe, non quaſi hoc uelint, ac ſi hic ſolus omnium primus earum fuerit inuentor, cum quaedam Comoediarum fragmenta Alcaei, Epicharmo ducentis minimum annis antiquioris, hoc refellant, ſed quod primus in chorum Muſicorum introduxerit Actores. Atque adeo ſi, quemadmodum ſolet diſtingui Comoedia, in ueterem, mediam, et nouam inquiramus, earum quamque ſuis inſtructam perſonis fuiſſe, cognoſcemus. Quo fit, ut perſonarum uſum adeo peculiarem fuiſſe hiſtrionum, perſuadere audeant nonnulli, ut olim praeter illos eas adhibere conſueuerit nemo. Nam cum Comoediae pariter ac Tragoediae ad imitationem ueri inſtituerentur, ut docet ARISTOTELES *cap. IV. de Poetis*, non potuerunt etiam non hiſtriones modum huiuſmodi *quin et Comoediis.*

G imi-

imitandi aptum conſentaneumque inuenire, et perſonis, habitu ac facie ſimulata, in theatrum productis, res inter agendum ante ſpectatorum oculos ponere cogebantur. Quam ob rem THEOPHRASTI quidam locus eſt, *cap. VI.* ex quo diſcamus licet, hiſtriones perſonis tectos et egiſſe fabulas, et aes a ſpectatoribus exegiſſe. Ipſis autem hiſtrionum perſonis certus quidam προσωποποιὸς, ſiue perſonarum inſtructor, uel etiam σκευοποιὸς, hoc eſt, apparitor, praeerat, *ſecundum* IVL. POLLVCEM *lib. II. Segm. 47.* et *lib. IV. c. XVIII. Segm. 115.* qui eas dirigebat, earumque apparatus curam gerebat. ARISTOTELES ὄψιν uocat. Vetus ergo Comoedia, POLLVCE teſte, eas plerumque expromebat laruas, quibus homines exagitabantur, uel etiam maiori ludibrio laedabantur, uti e SVIDA atque ARISTOPHANE conſtare poteſt. Id quod expertus eſt apud AELIANVM *lib. II. cap. 13. Socrates*, quem ARISTOPHANES, ſuggerentibus Anyto et Melito, larua inſectatus, Comoediam νεφέλας inſcripſit. Cuius comici exemplo inductum Amipſiam quendam, ordinis infimi poetam, in *Tribone, Comoedia*, eundem Socratem per ludibrium introduxiſſe, DIOGENES LAERTIVS in uit. Socrat. tradit. Perantiquum hunc morem, et obſoletum penitus, longo temporis interuallo in lucem reuocauit Nero, nec ſcenam magis, quam maieſtatem imperii, foedauit, cum perſonas ad oris ſui, et prout quamque diligeret, feminae, ſimilitudinem effingeret, uti e TRANQVILLO et XIPHILINO liquet, et muliebri ornatu Salinam imitaretur. Veteris autem Comoediae, eiuſdemque dicaciſſimae et liber-

liberrimae, licentia ab Athenienſibus edicto compreſſa, quod indicat HORATIVS, de *Art. Poet. u. 282.* et *Lib. II. Epiſt. I.* adeo, ut haec lex, ſi credimus Acroni, ὀνοματοποιὸς uocata, conſimili Romanorum ſanctioni, quam AVGVSTINVS *Lib. II. de Ciu. Dei* ex CICERONE VI. de Republ refert, originem dediſſe uideatur; hac, inquam, inſectandi libidine, quae nullam cuiuſquam rationem habebat, lege coercita, media et noua extiterunt, in quibus ludicrae quaedam, et ad riſum accommodatae perſonae excogitabantur. Harum uero abſurdiſſimas, de quibus et VOSSIVS *de Poet. Graec. p. 57. 58.* inueniſſe Menander dicitur, et Maeſo, ut diximus, famuli ac coqui perſonam excogitauit quidem, minus autem, ut SCALIGER ſentire uidetur *Lib. I. Poet. cap. XIII.* omnem omnino perſonarum inuentionem ſibi uindicat, cum Crates, ut ARISTOPHANIS SCHOLIASTES, ut alii referunt, Epicharmus, ebrioſos in ſcenam produxerit, et AESCHYLVS, ATHENAEI teſtimonio, primus Iaſonem ἐν καβείροις ebrium oſtenderit, alii denique alias arbitratu ſuo perſonas addiderint, a DONATO, et uberius a POLLVCE recenſitas. Hic autem adiici poteſt ea, quam geſtantes σφηνοπώγωνας appellat LVCIANVS in Saturnalibus *p. 1031.* De Orcheſtra, cuius mentio e ludis ſcenicis reliqua eſt, exiſtimare aliter non poſſumns, idque ex ſententia PLVTARCHI, ARTEMIDORI, LVCIANI, et *auctoris ueteris carminis:*

Tot linguae, quot membra uiro, mirabilis ars eſt,
Quae facit articulos, ore tacente, loqui.

quam eam etiam ſuis inſtructam fuiſſe perſonis, ex quarum figurationibus, licet tacitis, tota proponendae fa-

bulae imitatio perſpicue cognoſcebatur. Cuius generis actores dicebantur Pantomimi, Geſticulatores et Thymelici, qui aut ſupra menſam in foro canentes ſtabant, aut ſecundum VLPIANVM ludentibus etiam operam nauabant, iuri Pontificio Mimi, quorum tribunus Archimimus uocabatur, appellati. Laruam hanc talem ſcenicam ſiſtit numus, ducis Croyi cura excuſus, Tab. V. numero XVII. qui collum non habet, quod nunquam hominum aut Deorum capitibus deeſſe, in numis conſpicimus, et ſignificat, Panſam ludos ſcenicos dediſſe, ſi FVLVIVM VRSINVM et ALBERTVM RVBENIVM audimus. quamuis ADVLPHVS OCCO caput Panis intelligi ante hos malit, et LAVRENTIVS BAYERVS, quem honoris cauſſa nominamus, per hanc Panis Laruam, non ſolum ad Ludos ſpectari, ſed etiam ad nomen Panſae, qui numum ſignarit, alludi, animaduertat.

§. IX.

et Romani. Nec uero diſſimili ratione in Quiritium republica ritus perſonarum coepit atque excultus eſt. Etenim, quod BVLENGERVS ex DIOMEDE affert, ante *Liuii Andronici* tempora nullae perſonae, ſed galeri tantum, Romano more, adhibebantur. Sed paulo poſt, cum ei nouus uelandi modus, idemque Graecorum conſuetudine celebratus, non diſpliceret fortaſſe, Roſcius Gallus primus apparuit perſonatus, ut teſtatur CICERO, *Oratione pro P. Quinctio.* qui eius, ob ſummam in rebus ſcenicis dexteritatem, uſumque, longe maiorem minutiis his conditionem et dolet, et miratur. Cuius inſtitutum, auctoritatemque, ſecuti ſunt in comoedia *Cincius* et *Faliſcus*, in Tragoedia *Minutius* et

Pro-

Prothonius, ut legimus apud DONATVM, qua in *Terentium* praefatur. Voluerunt autem nonnulli, primam ex omnibus quandam *Naeuii* fabulam perſonatos habuiſſe hiſtriones, unde et perſonatam dici fabulam contendunt. Sed cum poſt multos annos, ut ait FESTVS, Comoedi et Tragoedi perſonis uti coeperint, uero-ſimilius eſt, eam fabulam propter inopiam Comoedorum actam nouam per Attellanos, qui proprie perſonati uocantur, quia iis, nulliſque praeterea aliis, hiſtrionibus, perſonam non ponere, ius fuit. Atque horum quidem rudera et ueſtigia quaedam in Campania reliqua eſſe, PACICHELLIVS credit. Terentii uero aetate, hiſtriones perſonatos egiſſe, praeter DONATVM, ex antiquo Terentii codice conſtat. Dixerit autem quiſpiam, circumforaneos illos, agyrtas, exemplo illorum hominum, quos die Marckſchreyer uocamus, qui cantionibus inconditis, et rudi dramatis cuiuſdam ſpecie, credulum atque imperitum uulgus alliciunt, ut medicamentis ſuis fallant, ſuperioribus temporibus non defuiſſe, nec minus, quam hoc aeuo, perſonis uſos eſſe, cum argumenta plerumque e Comoediis mutuarentur. Non defuerunt certe, ſi fidem habemus ATHENAEO, qui hoc facerent, quos μαγωδὲς, ut et STRABO *Lib. XIV.* auctor eſt, artem uero μαγωδίαν idcirco dicit appellari, quod ſuis illi cantionibus magicae artis praeſtigia medicamentorumque uires declararent; hoc uero ſaepiſſime, argumento a Comoediis petito, uarias perſonas repraeſentaſſe, nunc feminae, nunc lenonis, nunc adulteri, nunc temulenti. HESYCHIO μαγῳδὶς eſt ſaltatio, ὄρχησις

 ἁπαλή.

ἀπάλη dicta, ut ait ille, a Chriſogono, Mago. compara GISBERTI CVPERI *Obſeru. lib. I. cap. 10.* Acceſſiſſe ad Magos quoquo modo uidentur ii, quos ATHENAEVS φαλλοφόρους dicit uocari, item, quos ἰθυφάλλους ex *Semo Delio*, quorum illi, quaſi hiſtrionum praeſultores, in ſcenam prodibant, carmina quaedam Baccho praecinentes, non iis quidem perſonis faciei admotis, ſed hederaceo quodam integumento adoperti, ſic ut peculiares quodammodo perſonati apparerent. ἰθύφαλλοι uero perſonati prorſus, coronarumque geſtantes, ebrios referebant, quorum munus erat, ut φάλλον geſtantes, carmen quoddam obſcoenum, quod nomen ipſum deſignat, in theatris praeferrent, idque idem forte eſt, quod φαλλικὸν ὄρχημα ἐπὶ Διονύσῳ, POLLVCI *Lib. IV. c. XIV.* dicitur Phallica ſaltatio in honorem Bacchi. De affini modo dictis ὀρχήσει, quae inter ſcenae ſpectacula plurimum admirationis habuit, de qua et uetus extat Epigramma, ſaltatores habuiſſe perſonas, uериſimilitudo declarat, ex diuerſae imitationis neceſſitate repetita, quando ſine tali figmento accurate exprimi non poterat illa pars ὀρχήσεως, quam e tribus ſecundam, σχῆμα uocat PLVTARCHVS, *Lib. IX. probl. XV. Sympoſ.* quod in eo geſtu conſiſteret, ex quo propoſitae fabulae imitatio dignoſcebatur. Idem aperte ex ARTEMIDORO *cap. LXXIIX. Onirocr.* et apertius ex LVCIANO *in Saturnal.* cognoſci poteſt. Commemorat ſcenicas et theatrales has laruas HORATIVS, *lib. I. Satyr. V.* cum iiſque inſtitutum ſaltandi coniungit. Vbi ſaltare Cyclopa dixit, quod alibi, *Epiſt. II. lib. II.* eſt agreſtem Cyclopa mouere.

Quo

Quo loco docemur, hiſtriones ſeſe comparaſſe connenienter rei, quam in theatro repraeſentandam putarint, ob eamque rem opus fuiſſe laruis et cothurnis, ad ſimilitudinem huius ſaltationis, et perſonae ex decoro repraeſentandam, ut bene explicat PETR. GVALT. CHABOTIVS ad h. l. Cyclopa ſaltare eſt habitu, geſtu, motu imitari. Hinc Cyclopea uocantur ludi ſcenici, ubi Polyphemus fingebatur ſaltans praepoſtere, incondite et monſtroſe, extra numerum et decorum, quod HESYCHIO eſt ῥιχνοῦσθαι, τοῦτ' ἐστι, κινεῖσθαι αἰσχύνως, ut motus incompoſiti, quos dixit MARO, indicentur. Harum laruarum non puduit Neronem, qui teſte TRANQVILLO *cap. LIV. ſub exitum quidem uitae palam uouerat, ſi ſibi incolumis ſtatus permanſiſſet, proditurum ſe partae uictoriae ludis, etiam hydraulam et choraulam, et utricularium, ac nouiſſimo die hiſtrionem, ſaltaturum* Virgilii Turnum, hoc eſt, geſtu, metu et ſermone imitaturum. Spectat ad hunc ritum ſub perſonis ſaltandi ARNOBIVS *lib. VII. adu. gentes. Si Europa, ſi Leda, ſi Ganimedes fuerit ſaltatus, aut Danae.* Immo uero huius generis ſaltatores ex eo Pantomimorum nomen cepiſſe, idem ARTEMIDORVS aſſeuerat, propterea, quod hi a multifario imitandi genere dicuntur. Quam quidem artem circa Auguſti tempora extitiſſe, auctor eſt ZOSIMVS, de quo plura, ſi lubet, uel ex LVCIANO, uel ex PLVTARCHO, uel etiam ex ATHENAEO *Lib. I.* peti poſſunt, niſi ex iis uelimus, quorum multa *Scaliger cap. XIIX.* et *Bulengerus Lib. I. de Theat. cap. XIV.* collegerunt. Sed ne plura in eam dicamus ſententiam, hoc quidem inter rerum Romana-

manarum non ignaros prorſus conſtat, omni omnino tempore Romae hanc animi oblectandi rationem, quae ex perſonarum uſu petebatur, probatam fuiſſe, adeo, ut, qui conſecuti ſunt Imperatores, ut olim Clearchus Pacificus, Heracleae tyrannus, Auguſtus, Tiberius, Nero, Caius Caligula, Commodus, et alii, ſaepenumero ſingularem exquiſitamque ex ea caperent uoluptatem. Quorum quoſdam, infami Neronis exemplo, apud TRANQVILLVM *cap. XXI.* conſtat, maieſtatis ſuae immemores tragoedias cantaſſe perſonatos, aliiſque ludibriis, auctoritatem minuiſſe, quae e SVIDA, HERODIANO et XIPHILINO colliguntur.

§. X.

unde laruae ſacris.

Cum autem Romani aeque ac Graeci inique et perperam facere ſibi uiderentur, tam commodum praeclarumque luditandi inuentum unius itemque alterius uſu temporis tantum terminare ac definire: ritui huic laxamentum poſtea dabant, eumque ubicunque temporis locique ratio ferre uidebatur, prudenter accommodabant, adeo, ut ad ipſos etiam lugubres luctuoſoſque actus tranſferre non dubitarent. In primis tamen eorum ratio habebatur in ludis theatralibus, quorum primordia a Cantico Canticorum Salomonis perperam capit IACOBVS BENIGNVS BOSSVETIVS, *Epiſcopus Meldenenſis*, rectiuſque a Liberalibus ortos eſſe, ad Georg. II. SERVIVS, et ad Terentium DONATVS notat. Atque adeo non ſolum habebant laruas lugubres et funerales, ſed etiam ſacras et feſtiuas, conuiuales item, bellicas, triumphales et promiſcui generis

neris alias, in primiſque theatrales. Laruas, quas uocabant, feſtiuas ſacris feſtiſque diebus, qui Numinum commentitiorum honori conſultum uolebant, adhibebant, tanquam in Saturnalibus; menſe Decembri inter Dominos et ſeruos, idque in honorem Saturni, ut Lvcianvs et Macrobivs *in Saturnal.* declarant. Atque his quidem ſolemnibus diebus tradit Lvcianvs, praeter cetera ſolutioris ludi genera, facie fuligine oblita, incedere, fas fuiſſe. Quam conſuetudinem feſtam in Franconiam poſtea delatam eſſe, indignatur Bonifacivs in Epiſtola ad Zachariam Pontificem. Talem morem uidit olim Perſis in Sacrarum feſto, cum diebus quinque in heros familiamque poteſtate uterentur, teſte Dione Chrysostomo de *Regno Orat. IV.* Nec uero praetereunda ſunt Saturnalia, feminarum etiam propria, quas ad Kal. Martias, reiicit Lazivs *Lib. X. Comment. cap. IX.* in quibus conſimilis ueſtium mutatio obtinebat, uti e Macrobio quoque *Saturnal. I. cap. XII.* intelligi poteſt. Amplius in Nonis Caprotinis, die quincto Menſis Iulii, ancillas inter et famulos haec talis mutatio recepta erat, cum inter eos, ne qua altercatio inuidentiae cauſſa exiſteret, ancillae, conſtituto die, matronalem indutae habitum, conſpicerentur. Cuius moris rationem diſce a Plvtarcho *in Parallel.* et alibi. Etiam ſcriptorum monimentis, et Dionysii Halicarnassensis *Lib. VII. Hiſt. Rom.* commemoratione celebratur ſolemnitas Ceruuli ſeu Cerulae, Kalendis Ianuarii peragi ſolita, qua homines profani, animantium facie aſſumpta, apparuerunt, et Silenos ac Satyros uilloſas iuduti ue-

H ſtes,

ſtes, retulerunt. Nec temere quemquam fugiunt Bacchi ſolemnia, in quibus perſonas adhibitas fuiſſe, ſcimus. Certe Threiciarum mulierum habitus laruas repraeſentauit, ut colligi poteſt ex OVIDIO *VI. Metam.* Ac ſigillatim MARO, *ora corticibus horrenda cauatis* his ſacris ſumi, teſtatus eſt, neque aliud, quam perſonarum uſum, illuſtri indicio demonſtrauit, et oſtendit ſimul, conſuetudinem hanc non Thracibus modo cognitam, ſed Graecis etiam, Latiniſque tritam, et perantiquam, fuiſſe, *Georg. II. u. 380.* Conſtat autem, Latinorum poetarum principem, non illa intueri Bacchanalia, quae peccandi laſciuia ſordida, et flagitiorum licentia obſcena erant, ob eamque turpitudinis et dedecoris publici cauſſam ex finibus Romanae reipublicae exterminabantur, auctore LIVIO *lib. XXXIX.* Agit potius de iis, quae in honorem Liberi Patris inſtituta, Liberalia, et Graecis Διονύσια dicebantur. His autem maior uinearum fertilitas quaerebatur et expetebatur, nec foedi nocturnique Bacchantium congreſſus fiebant, ſed tempus rebus ad ludum iocumque ac riſum comparatis, exhilarabatur, et largiore meri inuitatione, cum quouis anni tempore, tum ſtatis praecipue diebus, conſumebatur. In Latio publico feſtoque ritu celebrabantur poſt initia ueris, cum a fecibus eximerentur uina; in Graecia, menſe, quem ποσειδεῶνα uocant, ſiquidem THEOPHRASTVM χαρακτ. *cap. III.* audiamus. Haec, ut dixi, erant Liberalia, a Bacchanalibus illis diſtincta, quorum nocturni et turpiſſimi congreſſus noti ſunt, in quod genus quaedam erudite dixit RICCOBO-

NVS.

NVS *de Gymnaſ. Patau. Lib. VI. cap. XIII.* et quorum originem in *Euterpe* explicauit HERODOTVS, cum mulieres publico turpitudinis exemplo foedam *Phalli* ſeu mentulae imaginem cum larua circumferrent, idque facie papyro tecta, et corona ex hedera impoſita, uti e PLVTARCHO et PASCHALIO *de Coronis*, liquet. Ortum rei inueſtigauit, qua ſolet cura, POLYDORVS VIRGILIVS, de eaque copioſius dixit LIVIVS *lib. 39.* laudato. Multa cum horum ſolemnium turpitudine, infamiaque, communia habere iuniorem *Fratricellorum* morem, declarat P. PHILIPP. IACOB BERGOMENSIS *in Supplem. Chron. Lib. XIII. fol. 310.* Immo uero Lupercalia ueterum, quae Februario menſe colebant, multa cum Bacchanaliorum laſciuia communia habebant, de quibus PLVTARCHVS *in Caeſare*, et alii, paſſim. Pari modo in Minuſculis Quinquatribus, in honorem Mineruae Eidibus Ianuariis, uel ſecundum alios Eidibus Iuniis, huius generis perſonae ſuſcipiebantur, Eidibus Ianuariis, ſi PLVTARCHVM *Quaeſt. Roman. IV.* ſequamur; ſin NASONEM *VI. Faſt.* et CENSORINVM *Cap. XI.* Eidibus Iuniis. Hoc illud eſt, quod VALERIVS tradit, *perſonis tecto capite, uariaque ueſte uelatis, concentus edere, Lib. II. cap. V.* Eundem ritum in Megalenſibus a die ante Nonas Aprileis, uſque ad Quinctum Eidus, in honorem Matris Magnae, obtinuiſſe, perſpicuum eſt ex HERODIANI *lib. I.* Quo teſte, omnibus, quemadmodum collubitum eſſet, ludere licebat, adeo, ut quam quiſque uellet perſonam, aſciſceret, nec tanta cuiuſquam amplitudo eſſet, quin eius perſonam imitari integrum foret, ea occultandae uerae ſpeciei pru-

dentia adhibita, ut imitantem ab eo, qui imitando exprimeretur, internoſcere difficile eſſet. Cuius licentiae praeſidio uſi quondam, Commodo inſidias fecerunt, infelici tamen conſilii exitu, quando a puero res conatuſque prodebatur, apud HERODIANVM. Atque haec illa ſunt ſacra, in quibus ante ſimulacrum Deae ludere et pſallere ſolitas fuiſſe graues cetera, pudoriſque retinentes matronas, ALEXANDER AB ALEXANDRO *Gen. dier. XVI. cap. XIX.* et conuiuia inſtructa eſſe, idem uerſus, ſcenaeque ſpectacula exhiberi, OVIDIVS *lib. V. Faſtor.* teſtantur. Conſimilem perſonarum uſum in ſacris Bonae Deae commemorat APVLEIVS, *lib. VIII. Metam.* in feſtis, itemque Solemnibus Syriae Deae, *idem Metam. lib. XI.* Qui quidem loci uel idcirco ad memoriam inſignes ſunt, quod iis hodierni Carneualis ritus et ratio accurate exprimitur, atque in ipſis obſoletae antiquitatis reliquiis et ueſtigiis repraeſentatur. Et quoniam perſonis non oris tantum, ſed ipſius etiam corporis integumenta extra ordinem induta deſignamus: ad feſtas etiam et ſolemniores perſonas referendus eſt habitus antiſtitis Coi, qui cum Herculi rem diuinam facere uellet, femineam induit ſtolam, et uitrum capiti accommodauit, apud PLVTARCHVM *Quaeſt. Graec. LVIII.* Eodem ritu apud Naharualos in Sueuia Caſtori et Polluci rem diuinam factam, e TACITO conſtat. Attinet hic, ſacra mulierum Archiuarum anniuerſaria, quae ὑβριστικὰ dicebantur, commemorare, propterea, quod ad contumeliam ſexus uirilis pertinerent, feminis in uirilem, uiris in femineum uerſis habitum, indicio patriae, mulie-

bri

bri uirtute ab hoſtibus Spartanis defenſae ac ſeruatae, apud eundem PLVTARCHVM *in mulier. uirtut.* Nec uero ab hoc loco aliena ſunt ſacra uel Veneris, uel Mutini Titini: quorum altera, ut eſt apud MACROBIVM *Lib. III. Saturn. cap. VIII.* mas pariter ac femina a Cypriis habebatur, ob eamque cauſſam ſimulacrum eius ſtaturam, et uirilem ſpeciem, cum barbatum eſſet, habebat, femineo autem ornatu tectum erat, et ſacrificantes ei in Attide uiri pariter cum mulieribus ueſtes permutabant; alterius, teſte *Feſto*, ſacellum fuit Romae, cui mulieres uelatae togis praetextis ſolebant ſacrificare. Miſſam facio Carthaginienſium morem immanem prorſus, ac pluſquam barbarum, qui liberos, Saturno immolandos, alia et peregrina induerunt ſpecie, forte, quo minus affectu cognitae formae mouerentur, ut ex *Empedocle* narrat PLVTARCHVS περὶ δεισιδαιμονίας. Ecquid tandem aliud, quam feſtas intelligas perſonas, cum Aegyptus in ſupplicationibus Deorum, ut *Mileſia fabula* teſtatur, uarios habitus aſciſcit. Hic canicipiti tegumento, ille feliformi, hic myſticam uannum, aut palmam, alius amphoram geſtat. Quidam ciſta, quidam aſpide inſignes. Alii urnulam anſatam et ſiſtrum, uel ſoccis, uel ſerica ueſte, et compoſitis crinibus, feminam ſimulant. Vel pallio et baculo et hircino barbitio philoſophum fingunt. Vel purpura et faſcibus magiſtratum ludunt. Quae omnia, ut colligit C. CALCAGNINVS, ſunt perſonatorum ſimulacra, et ad eorum imitationem comparata. Nec uero dubium eſt, quin olim ipſae etiam ſponſae ſuas geſſerint

perſonas, eaſdemque feſtas et ſolemnes, cum ueteri ritu nouae nuptae fronti flammea pudoris ergo praetenderent. Quo factum eſt, ut ſolemni die ac ritu ἀνακαλυπτήρια celebrarentur, ubi nempe retegebantur. Praetereo reliqua ſolemni anniuerſariaque ceremonia quae colebantur ſacra, quae eodem uelandi ritu inſigniora reddebantur, cum cultus fere omnis, quo ueteres Romani, aliaeque gentes in ſacris utebantur, ad perſonarum ritum accedere uideatur, quando uere pronunciauit Io. Dovgtaevs, *Analect. ſacr. P. Poſterior. Excurſ. LXXIIX.* antiquos ſacra qualiacunque ſeu precum, ſeu oblationum, operto capite feciſſe. Huc attinet illa lex, religioſe culta: ἐν ναῷ καὶ ἱερῷ γυμνοῦν ἑαυτὸν ἀθέμιστόν ἐστιν, apud Plvtarch. *Quaeſt. Rom.* Ritus etiam praecipitur *III. Aeneid. u. 405.* ex Heleni perſona. Immo uero nullus conſecrandi ritus, quo Imperatorum et magnorum illuſtriumque hominum animae in Deorum concilio ſenatuque collocabantur, et qui Graecis ἀποθέωσις dicitur, peragi ſolitus eſt, quin homines uariis tecti integumentis uelamentiſque, conſpicerentur, uti ex Dionys. Halicarnasseo, Herodiano, Tranqvillo, aliiſque, conſtat.

§. XI.

in conuiuiis, Laruae conuiuales conuiuiis et priuatae domeſticaeque ſocietati, ipſis etiam ſolemnibus et regiis principalibuſque ſeruiebant. Quam in ſententiam reuocari in memoriam poteſt cognitum ſatis epulum Auguſti, quod δωδεκάθεον dicebatur, propterea quod ſex Dii perſonati totidemque Deae, huic intererant

et

et diſcumbebant. Has Dearum perſonas olim ſuſcipiebant Perſarum reges, qui nihilo inferiores Diis uideri uolebant, cum faſtu inſolentiaque *animi elati, ſubiecta nunc pedibus ſuis ſphaera, ut polum ſe calcare per uices mentiantur, nunc radiato capite, ne ſint homines, ſolis reſident in figura, nunc impoſitis ſibi cornibus, quaſi uiros ſe eſſe doleant, effeminantur in Lunam, nunc uarias uelut ſiderum ſumunt formas, ut hominis perdant figuram, et nihil ſupernae claritatis non acquirant*, ut ait PETR. CHRYSOLOGVS, *Serm. XX.* Ad cuius generis conuiuia accedere ſolebant Chiromimi, e theatro uocati, et artificioſa manuum digitorumque commotione inſignes, qui ſub perſona alia, forſan plurium artificiorum ſpecimina dabant, uolucres certe, et cetera obſoniorum genera ſciſſorio gladio diuidebant. Referunt PETRONIVS, IVVENALIS *Satyr. V. u. 121. et Satyr. VI. u. 63.* LVCIANVS, et alii plures. Immo uero cum Comus commeſſationum Deus uulgo crederetur, docet PHILOSTRATVS *ἐν εἰκόσι*, eum ſtipatum fuiſſe comitatu, in quo mulierculae cum uiris incedant, et calceamentum commune habeant, et praeter ſolitum propriumque morem amiciantur. Attinent huc, qui oblectandi conuiuas cauſſa, perſonas ſumebant, et uario habitu Deos Deaſque aut alios quoſuis mentiebantur, Plane illius exemplo, qui caeruleatus et nudus, caputque redimitus arundine, et caudam trahens, genibus innixus, Glaucum coram Antonio ſaltauit, ut eſt apud VELLEIVM PATERCVLVM *lib. II. cap. LXXXIII. 2.* Ad quem locum ſcite, ut ſolet, animaduertit GISBERT. CVPERVS, eos, qui Deos marinos

rinos repraeſentabant, caeruleatos fuiſſe, *Apotheoſ. Homerica pag. 53.*

§. XII.

in praeliis, et triumphis,

Bellicae et triumphales ſumebantur, cum duces et milites, uel perterrefaciendi, uel fallendi ac capiendi hoſtis cauſſa, exirent, uel cum fuſo fugatoque hoſte, triumphi laetitia gaudioque elati et uictores redirent. Gelonos, tradit POMPONIVS MELA, *cap. I. Lib. II. et* SOLINVS *cap. XXV.* cum in praelium proficiſcerentur, hoſtium cutibus equos, ſeque uelaſſe, illos reliqui corporis, ſe capitum, more Anthropophagorum quotidiano, quos cutibus cum capillo pro mantilibus ante pectora uſos eſſe, PLINIVS *lib. VII. cap. II.* teſtatur. Pari modo Aethiopas, refert ALEXANDER *ab* ALEXANDRO *Dier. Genial lib. I. cap. XV.* alteram corporis partem minio, alteram gypſo illinere conſueſſe. Auctor etiam eſt HERODOTVS *in Vrania*, Telleam quendam Eleum ſexcentos Phocenſium lectiſſimos non minus, quam eorum arma, gypſo obleuiſſe, quos noctu Theſſalis immiſſos, principio excubitores, in modum prodigii, tum omnis hoſtium exercitus tantopere perhorruerit, ut parata Phocenſibus uictoria relinqueretur. Nec uero quotidiano habitu in aciem certamenque deſcendebant Hunni, terribile quondam et formidoloſum nomen, quos commemorat BONFINIVS *lib. II. Hiſt. Hung.* hirſutis pellibus corpus contexiſſe, barbiſque promiſſis, et crinibus intonſis, uillorum inſtar, feroces, tantum terroris toruis obtutibus adiecisse, ut ſolo aſpectu, nedum congreſſu, hoſtes

hoſtes exterrerent. Nihilo mitiores uideri poſſent Turci armaturae leuis equites, quos narrat NICOLAIVS *lib. IV. cap. XIII. Itiner. Oriental.* Dellyos dici, et uilloſis urſorum pellibus totum corpus, caput autem Leopardi exuuiis, contegere, et eximii armamenti loco uſurpare, Aquilae caudam in medio frontis geſtare, alis uero eiuſdem, parmae infixis, laruae quoddam ſimulacrum referre. Praeterea conſtat, Hannibalem, apud Celtas hibernantem, cum, odio ab Romanis in ſe uerſo, parum iis fideret, ſeque ab inſidiis muniendum putaret cuiuſuis generis capillamenta, ueſtitumque conuenientem, aſciuiſſe, adeo, ut occurrentes deciperet, uixque ab intimis familiaribus dignoſceretur. Narrant, quod diximus POLYBIVS *lib. III.* ex eoque LIVIVS, et SVIDAS. Nec uero minus Hiſtorici, in primiſque FRONTINVS et POLYAENVS, fidem faciunt, fallendi hoſtis cauſſa ſaepe numero militum praeſtantiores quoſque, data nocendi occaſione, uel femineum habitum cum Solone contra Megarenſes, uel hoſtilem etiam, cum Dario aduerſus Sacas, Cimone aduerſus Perſas, Catone aduerſus Poenos, et pluribus aliis, induiſſe. Cum autem neminem fugiat, quanta olim militum in triumphis licentia, quantis cum conuiciis iociſque, ac neſcio quo delectandi genere fuerit coniuncta, uti cum aliunde, tum ex MARTIALIS *lib. IV. et lib. VII.* perſpici poteſt: facile ſuſpicari poſſemus, ab iis, non minimum oblectationis genus, laruarum perſonarumque uſnm, non abfuiſſe: Sed perſpicue tradit ZONARAS *T. II. in Diocletiano*, antequam perſonas ceteras inuenerint ſcenici, facie ficul-

neis foliis uelata, dicteria uerſibus iambicis protuliſſe, eamque licentiam et milites in uictoriae ſolemnitate, eodem ornatu, in uictores adhibuiſſe, adeo, ut inde nomen triumpho extiterit. Certe ex *θρίον*, *ἴαμβος*, *θρίαμβος*, triumphus, uerbo non nihil mutato, quidam deducunt, neque id Suidae diſplicere uidetur, quamuis alii aliunde uocabulum hoc repeti uelint. Compara Etymologic. M. h. *u*. Quicquid erit, ſat erit, laruas triumphis non incognitas fuiſſe. Parum uero abeſt, quin perſonatum quendam exercitum nobis in conſpectum producat Alexander ille M. quem commeſſabundum Caramaniam peruaſiſſe, Bacchicumque imitatum eſſe triumphum, adeo, ut exercitus eius non militum, ſed furentium Baccharum chorum referre uideretur, e Q. Cvrtio, aliiſque, qui eius res geſtas literis mandarunt, conſtare poteſt. Demum, ſi milites cono, galea, caſſide, obtectos conſideramus; dubitare non poſſumus, quin Mars ſuos habeat perſonatos.

§. XIII.

et alias promiſcue, Cetera laruarum genera, quae praeter commemorata Romanorum Graecorumque uſu recepta fuerunt, certo quodam et definito nomine comprehendi commode nequeunt, niſi dicere uelimus, eorum pleraque in libero quodam et uoluntario diſſimulandi genere, quod nocturnis graſſationibus, prohibitis conuenticulis, ad uoluptatis, luxus, faſtuſque licentiam comparatis, atque adeo prodigioſae, et auerſae nonnunquam, Veneri, peccati occultandi ſpem oſtenden-

dentibus, poſita fuiſſe. Hac excitati proteruia, adoleſcentes perſonati Socratem, a coena redeuntem, nocte concubia, clam ex inſidiis expectarunt, cum facibus accenſis et furiarum perſonis, apud AELIAN. *Var. Hiſt. IX. 29.* De Nerone, uariis ueſtium generibus et comis appoſitis, habitu in ſui diſſimulationem compoſito, urbem peruagari ſolito, tradunt TACITVS *XIII. Annal.* TRANQVILLVS *in uita eius*, *et* XIPHILINVS. Non aliter de Vero ſcribit CAPITOLINVS, qui uitiorum Caianorum et Neronianorum aemulus, uagabatur noctu per tabernas et lupanaria, obtecto capite cuculione uulgari uiatorio. Heliogabalus quoque ſic diſcurſauit, tectus cuculione mulionico, ne agnoſceretur, ut memoriae prodidit LAMPRIDIVS *in eius uita.* Ad ambitionem, incertum, an ad oblectationem animi, an, quod uerius reor, ad utramque referas, cum Antonius, illecebris irretitus, Cleopatrae, nouum ſe Liberum Patrem appellari iuſſit, et redimitus hederis, coronaque uelatus aurea, et tyrſum tenens, cothurniſque ſuccinctus, curru, uelut Liber Pater, uectus eſt Alexandriae, apud VELLEIVM PATERCVLVM *Lib. II. cap. LXXXII. 4.* Inde Διόνυσος νέος uocari coeptus eſt, ut teſtatur PLVTARCHVS. Non diſſimili habitu complures Bacchum reddere ſtuduerunt, in iiſque Mithridates, Antigonus, C. Marius, Alexander M. quamuis alioquin alii aliorum Deorum ornatum cerimoniamque aemularentur. Exponit SCHOTTVS, *Obſeruat. Hiſtor. 3. 3. et* FREINSHEMIVS *ad Q. Curtium Lib. IX. 10. 24.* Exempla plura paſſim occurrunt, eoque a nobis omittuntur. Illud uel aliud agendo addimus, ueteres

hanc morum proteruiam coerceri maluiſſe, conſtit uto ſingulari magiſtratu, qui homines, noctu licentius diuagantes, multaret, ſicuti ex Soſiae ſerui uerbis apud PLAVTVM *in Amphitruone* conſtat. Neque *uero* inficiandum eſt, eaſdem nonnunquam ad bonum finem ſpectaſſe. Quo pacto nobilis femina, Axiothea Philaſia, una cum Laſthemia Mantinea, uirilem induta ueſtem, ne cognoſci a quoquam poſſet, ad Platonem audiendum cupide itabat, eiuſque auditoribus immixta, eodem ueſtita habitu, PLVTARCHO et LAERTIO teſtibus, ſapientiae ſtudium diſcebat, ac percipiebat. Alia, eademque plurima exempla omitto, quae finis boni laudatique circumſpectione, perſonarum cauſſam facile agunt et tuentur. Optimum igitur factu uidetur, ut omnes omnino has, quae malum, bonumue, reſpexere finem, laruas, ſi aliter fieri non poſſit, promiſcuarum titulo laruarum uenditemus.

§. XIV.

dicta confirmantur aliis exemplis.

Iam operae pretium foret, quae modo aſſeuerauimus, exemplis, fide praeſtantibus, multorumque indicio ſcriptorum per partes firmare, niſi toties ingeminatus MARISCOTTVS, omni omnino hoc labore iam dudum nos leuaſſet. Quo circa, quod horum intereſt capitum, minus autem amplius, euoluendus diligenter, legenduſque erit. Quod ſi cultum, cui dedita erat ſuperſtitioſa antiquitas, attentius conſideremus, cum eoque Mythologiam ueterem comparemus, meras hic, et innumerabiles prope laruas perſonaſque inueniri, intelligemus. Illi enim Dii, non

non niſi perſonati ſub oculos cadunt, et aereis tecti corpuſculis, oculis hominum exponuntur. Taceo Iouem, ac numina cetera, ipſum etiam Protea, qui in mille formas, et in cuncta rerum miracula, uertitur ac mutatur. Ac conſtat ſatis, Romae cenſores non prius ſuſcepiſſe et egiſſe quicquam, quam Iouem miniandum et anſeres paſcendos locaſſent. Quorſum ceritos, laruatos, citerias, manducos, mormolycia, aliaque plura huius generis monſtra, ueteres adhibebant. Vnum de laruis, quas meminimus, Theatralibus ſubmonemus, eas nunc in altioribus theatris, nunc in planitie, cum fabulae agerentur, in primis adhiberi, conſueſſe. Fabula autem, ſi audimus Donatvm *in praefat. ad Terentium*, generale nomen eſt, eiuſque duae primae partes ſunt, Comoedia, et Tragoedia. Tragoedia una quaedam ſpecies eſt, Satyrica, magis excellentiae, quam temporis ratione habita. Comoedia uero multas ſpecies agnoſcit, aut enim eſt palliata, Graecum habitum ferens, aut togata, a ſcenicis atque argumentis Latinis iuxta formam perſonarum habitum togatum deſiderans; aut tabernaria ab humanitate argumenti et ſtyli, aut Atellana, a ciuitate Campaniae, ubi actitatae ſunt plurimae, quae ſalibus et iocis erant compoſitae, atque in ſe non habent, niſi uetuſtam elegantiam; aut mimus, a diuturna imitatione rerum et perſonarum, cuius ſuo modo ſubſpecies accenſeri poſſunt Magodia, nec non Ithyphallorum, Phallophorumque cantiones, ut et ceteris mirabilior, et quam noſtra aetas ignorat, Orcheſtice: aut Rhintonica ab actoris nomine; aut pla-

nipedia, ita dicta ob humilitatem argumenti, ac uilitatem actorum, qui non cothurno aut ſocco utuntur in ſcena, aut pulpito, ſed plano pede; uel ideo, quod non ea negotia continet, quae perſonarum, in coenaculis habitantium ſunt, ſed in plano et humili loco. Lege ſupra laudatum GISBERTVM CVPERVM *l. c.* Vnumquodque autem eorum certas ſuas habet perſonas et σχηματισμούς, earumque ad imitandum apparatus ὄψεως nomine uenit. Ipſi uero perſonarum inſtructores προσωποποιοὶ, uel σκευοποιοὶ, hoc eſt, apparatores uocantur. Harum uero aliarumque, quae huc attinent, rerum, qui pleniorem accuratioremque appetit doctrinam ac cognitionem, unici ALBERICI GENTILIS, *ICti Clariſſ. et Profeſſoris Regii, duas* adeat *diſſertationes*, quarum una de *Pöetis*, altera de *actoribus et ſpectatoribus* fabularum agit, cum iiſque comparet *cap. II.* MARISCOTTI, ubi quod ad diuiſionem ludorum theatralium non diffitemur, meliorem docendi ordinem optandum eſſe. Hos tamen, quos diximus, libros ſiquis euoluat, dubium non eſt, quin legendo animum explere poſſit,

§. XV.

habitus perſonarum ſpeciatim dictarum.

Quibus ut aliquam ſupplementi acceſſionem adiungamus, pauca haec ſubteximus, quae uarios habitus, quibus in Graecis Latiniſque theatris perſonae pro conditione naturaque ſua diſtinguebantur, indicent, eademque e DONATO repetita. Comicis ſenibus candidus ueſtitus inducitur, quod is antiquiſſimus fuiſſe commemoratur. Adoleſcentibus diſcolor tribui-

tribuitur. Comici ſerui amictu exiguo conteguntur, paupertatis antiquae gratia, uel quod expeditiores agant. Paraſiti cum intortis palliis ueniunt. Laeto ueſtitus candidus, aerumnoſo obſoletus: purpureus diuiti, pauperi Phoeniceus datur. Militi chlamys purpurea: puellae habitus peregrinus inducitur. Leno pallio uarii coloris utitur: Meretrici ob auaritiam luteum datur. Vlyſſes palliatus ſemper comparet, ſiue quod aliquando inſaniam ſimulauit, quo tempore tectum ſe eſſe uoluit, ne agnitus cogeretur in bella prodire; ſeu ob ſingularem ſapientiam, qua tectus munituſque plurimum ſociis profuit. Achillis et Neoptolemi perſonae diademata habent, quanquam regalia ſceptra nunquam tenuerint. Compara tamen, quae OCTAVIVS FERRARIVS et GISBERTVS CVPERVS, in illam Donati deſcriptionem erudite commentati ſunt. Reliqua dimitto. Quo quidem loco nobis perſuaſerit nemo, hos Graecorum Latinorumque Comicos corpore tantum, non uultu ſimul, uelato diſſimulatoque, in ſcenam prodiiſſe, populoque ſpectaculo fuiſſe. Secus enim ut ſentiamus, omnium omnino ueterum, in primiſque IVLII POLLVCIS *lib. IV. cap. XVIII.* et LVCIANI *de Saltatione* auctoritas nos adducit et confirmat. Vltimi horum, Luciani, ſententia, ut ſolet, neſcio, quid Satyrici habet, et illud uult. Ornatus hiſtrionum turpe et minime iucundum ſpectaculum, homo longitudine deformi atque incompoſita exornatus, altis calceamentis ingrediens, caput larua minaci obductum habens, tum peramplo ore hiante, quaſi ſpectatores deuoraturus. Mitto aſciti-

aſcititia pectora, et uentres factitios, adiunctam et arte compoſitam corporis craſſitudinem etc. Quo rem ad liquidum perducamus, et, quid cadat ſub aſpectum, ueterum perſonatorum quoddam exemplum praebeamus praeclarum, operae pretium facturi uidemur, ſiquidem ex antiquo Terentii Codice, manu exarato, qui Romae in Bibliothecae Vaticanae ſcrinio ſancte aſſeruatur, et *Sponio* iudice, mille fere annorum ſpatium excedit, perſonarum theatralium, quibus uultum non magis, quam totum corpus, uelatum uidit adſpexitque Terentii aetas, exempla, iconibus expreſſa, primo quoque tempore, adiiciamus. Hanc enim felicitatem conſecuti ſumus, ut effigies has, periti artificis manu per partes illuminatas, depictaſque, poſſidere liceret. Quas ubi quis primum inſpexerit, fateatur, neceſſe eſt, aetatis tantae fidem, ſi non dubiam plane, certe difficiliorem reddere figuras, quae hodiernis hiſtrionum Italorum perſonis, ultra, quam dici poteſt, ſimiles uidentur. Sedm eminerit, quantum huic libro tribuant uiri cetera emunctae naris, ob eamque rem fidem eius ſolicitare, atque in dubium uocare audeat neutiquam. Equidem hunc laborem ante nos occupaſſe non modo FVLVIVM VRSINVM, in *ueteri Triclinio*, ratus eſt amicus quidam, ſed euoluto inſpectoque hoc ſcriptore, falſo. Verum in primis ANNA DACERIA, TANAQVILI FABRI, *F.* in noua, eademque Gallica 1691. *Terentii* interpretatione, idque maiori et potiori, quam FABER, iure, quando ope beneficioque THEVENOTII, in bibliotheca regia Pariſienſi, non ſolum multos *Terentii* Codices manuſcriptos,

ptos, quibus multa cum Romano exemplo conueni-re uidentur, confecto tamen iam interpretandi nego-tio, uidit, et peruolutauit, ſed ipſas etiam icones, editione tamen Bataua, ſcite adeo non expreſſas red-ditaſque, ut ligneis ſimiliores uideantur, omnium perſonarum, quibus actores Andriae faciem praete-xere conſueuerunt, earundemque tredecim adiicien-das curauit. Anno 1717. recuſa eſt a Rotterdamenſi-bus, nec tamen cultior reddita. Sed licet multa qui-dem de figuris in codicibus, quorum nouiſſimus octo uel nouem ſeculorum minimum eidem uidetur, re-pertis, in praefatione obſeruat; earum tamen ueram germanamque effigiem non exhibet. Atque ut ab iis, quae deſcripſit quidem *Daceria*, ſed aere non expreſſit, initium capiamus, principio animaduertit, nullum illius aetatis actorem, niſi perſonato uultu, in thea-tro comparuiſſe. Quo factum eſſe, contendit, ut ſingulis comoediis ſingulae proponantur tabellae, quibus omnes actorum perſonae breuiter compre-hendantur. Has uero perſonas negat artificio cum noſtris, quae ſolum contegant uultum, exaequatas fuiſſe, ſed totius figuram capitis pergit referre, quae totum, et ſinciput, et occiput, galeae et criſtae inſtar, obducat, adeo, ut prior et anterior pars uultus ſpe-ciem reddat, poſtica uero et auerſa capillis, tanquam galeri, obducta eſſent, cum nulla ueterum perſona capillis caruiſſet. Quae quidem illuſtris feminae ob-ſeruatio, figuris, quas littera A. notabimus, idque e tabellis, omnibus ſex Terentii comoediis praefixis, cum, ut pradiximus, eruditiſſima *Daceria*, unam tan-

K tum

tum Andriae tabellam e codicibus Gallicis excudendam curauit, multo planiori atque illuſtriori indicio e codice Romano firmatur, eademque illuſtratur opera, id quod in Phoedri fabula eſt:

Perſonam tragicam forte uultus uiderat,
O quanta ſpecies! inquit, cerebrum non habet.

§. XVI.

pariter ac in tragoediis.

Quo quidem loco committendum non eſt, ut praecipiti feſtinatione, praetermittamus, quod Antonius Codrus Vrceus *in epiſtola*, ſupra commemorata de perſonis tragicis ſcite, nec uulgari notione notauit. Is uero locus, tam inſignis ad memoriam et praeſtans, cum omnium omnino manibus teri non queat, uitio uerterit nemo, ſi quidem eum, quibus ab Vrceo eſt conceptus, amplioribus uerbis, hic referamus. *Extat Ariſtotelis Problema*, inquit, *in eo capite, quod inſcribitur: de iis, quae ſunt circa oculos, circa nares et circa auditum huiuſmodi:* ὥσπερ τὰ τραγικὰ πρόσωπα, *in quorum tranſlatione Theodorus Gaza, qui habitus eſt, noſtra tempeſtate, et graece, et latine peritiſſimus, dicit, ut tragicis laruis hominibuſque acerbis ſeueriſque.* Quam interpretationem reſpuit Vrceus. Neſcire enim ſe dicit, quomodo perſonae tragicorum, hoc eſt, tragoedias recitantium, uertant oculos ad nares, cum foramina quidem oculorum, oculos uero non habeant, niſi ita illa foramina ficta eſſent et formata, ut qui perſonas illas induerent, oculos ad nares uertere uiderentur. *Illud autem me non praeterit*, inquit, *perſonas tragoedorum fuiſſe terribiles, et ex affectibus eorum, quos repraeſentant, formatas, ut uidetur in II. Libro* Qvintilianvs *aſſerere.* Statuit

tuit ergo, *Ariſtotelem* per τραγικὰ πρόσωπα intellexiſſe facies hircinas, hoc eſt, hircorum, qui oculos habent ad nares conuerſos. *Quod ergo*, inquit, *uidere uolui, et ita eſſe, ut Ariſtoteles duxit, mihi uidere uiſus ſum, quod etiam Virgilius in Bucolico carmine affirmauit; tranſuerſa tuentibus hircis.* Qua in re eadem ſecum ſentire uiſa eſt uetus *tranſlatio*, *et Aponenſis commentatoris expoſitio*, ut ipſe fatetur, nec minus ſibi perſuadet, ad minimum *Virgilianum* ſenſum ignotum Seruio, ignotum aliis multis commentatoribus ſuae tempeſtatis uiris *eruditis*, *expreſſiſſe.* Nos, ut ex animi ſententia dicamus, uere contendere poſſe uidemur, nil impedire, quo minus ipſum fortaſſe *Ariſtotelem* uerbis his tragicas perſonas intelligi uoluiſſe pronunciemus, propterea, quod negari non poteſt, has tales laruas, pariter ac hircinos uultus, oculorum altero ſublato, altero ſuppreſſo, pro re nata, et cum uſus ueniret, fictas fuiſſe, idemque *Terentianae* illae figurae ſaepius laudatae liquido teſtantur, ac ne VRCEVS quidem ipſe iis, quae expromſimus, uerbis, prorſus inficiari poteſt. Idem fere de ore affirmat LVCIANVS, cui tragoedus eſt homo, altis calceis ſeu cothurnis incedens, larua ſuper caput uel frontem extante, ore hiante, non ſecus, ac ſi ſpectatores deuorare uellet. Vbi perperam redditur: *caput larua minaci obductum habens*, cum ἀνατείνειν ſit ſurſum extendere, erigere. Itaque ad laruam hanc ſcenicam acceſſit ornatus, qui altius eminuit. Videtur IVLIVS POLLVX uocaſſe ὄγκον, quem dixit eſſe eam, quae ſupra perſonam eſt, altam prominentiam, literae λ. figuram referentem. ὄγκος

δέ ἐςι, τὸ ὑπὲρ τὸ πρόσωπον ἀνέχον εἰς ὕψος λαμβδοειδὲς τῷ σχήματι, lib. IV. cap. XIX. Cl. Salmasivs, ſcripta ad Colvivm epiſtola, arbitratur, ὄγκον fuiſſe aliquid in ſummo perſonae tragicae, tam mulierum, quam uirorum in altitudinem elatum, non autem e crinibus factum, ſed ex eadem materia, e qua perſona confecta erat, eique faſtigio plerumque crines adhaeſiſſe. Sed hoc aliquid fuiſſe exiſtimat Gisbertvs Cvpervs, quod figura literae λ. ſuper perſonam extabat, quodque eadem figura in marmore Apotheoſios Homericae tragoedia capite ſuſtinet, et ipſe uir eruditiſſimus cum perſona tragica excuſa imagine exhibet, *pag. 82.* Huc tranſfert illud Varronis apud *Nonium: item Tragici prodeunt capite gibbero, cum antiqua lege, ad frontem ſuperficies accedebat.* Vbi ſuperficies ornatum hunc deſignare uidetur, cum falſo Popma explicet de faece, qua ora, ut diximus, perungebantur. Atque hunc quidem ὄγκον ſerui in tragoediis, exceptis nunciis, non habebant, ſed περίκρανον, hoc eſt, pileum ἀκώνον uel teretem: eum tamen gerebant, quanquam non perinde elatum uel extractum, feminae, quod e Pollvce, ab interprete minus intellecto, idem, quem laudaui, Cvpervs docet *pag. 83.* Nihilominus lites has adeo non perſequemur, ut eius cauſſam auctoritate noſtra diſceptare uelle uideamur, praeſertim cum huic inuento, utcunque rem circumſpicias occaſionem cauſſamque dediſſe uideantur. Saltem quo lumen afferamus loco *Demoſthbeneo*, oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας, quem his uerbis enarrat *Scholiaſtes eius* Vlpianvs: *homines perſonas geſtantes, infra*

eas

eas pileolos habuiſſe, ne laederet et attereretur caput, quae ipſe, neque id inficiamur, MARESCOTTVS cap. V. promit: huic, inquam, loco, ut breui quadam explicatione conſulamus, illud tantummodo monitum uolumus, ſiquis miretur, qui tandem factum ſit, ut ſub perſona pileolus geſtari ſolitus ſit; is uero, quarum icones dabimus, laruas contempletur, ex iiſque iudicet, earumne magnitudo atque amplitudo ſit tanta, ut cum opus foret, Hiſpanus, qualem aetas noſtra uidet, galerus, cui ſimiles, aut minores etiam pileos ueterum Graecorum Romanorumque uſus fortaſſe tulit, ei ſubiici poſſet. Ne uero eruditiſſimae Daceriae, cuius animaduerſionibus praeſidium polliciti ſumus, ſtudium nimis differatur, unde digreſſi ſumus, reuertimur, et quod altera docet obſeruatione, ex ea commemoramus, pallia, quibus illius memoriae ſerui ſint uſi, hodiernorum comicorum Italorum palliis non longiora quidem, ampliora tamen fuiſſe. Ea uero addit, actoribus ea faſciarum uſum ordinarie praeſtitiſſe, quas plerumque collo obuoluerent, nunc ex altero ſuſpenderent humero, interdum etiam cinguli loco iis uterentur. Cuncta, quae in medium attulimus, clarius patebunt, ubi icones, bona fide expreſſas, omnium quidem oculis propediem ſubiiciemus.

CAP. III.
IDQVE
MORALE.

§. I.

Laruae ſibi relictae non repugnant.

DE perſonis et laruis, pariter ac de carnis priuio, quantum ſatis eſt, diſputauimus, quo harum rerum partim origo, partim uis, uſuſque, critico, hiſtoricoque more, diligentius intelligantur. Nec uero neſcimus, plura nos eandem in ſententiam diſſerere potuiſſe, ſiquidem inſtituti ratio poſtulaſſet. Cum autem nondum conſtare queat, quo tandem iure conſuetudines hae uſu receptae ſint, quidue praeſidii ad ſui defenſionem afferre poſſint, et utram in partem bene maleue de iis exiſtimandum ſit: ſequitur, ut ſepoſita hominum auctoritate, et ſoluti praeiudicatis opinionibus, quibus alioquin animus imbui facile et occupari ſolet, rem in medio ponamus, eiuſque momenta expendamus, et quale aequitatis moralis iudicium ſit expectandum, experiamur. Sicuti enim iuris ciuilis ratio fundamentum, quod in communi naturae iure iactum collocatumque eſt, praeſtruit, in eodemque adeo innititur, ut nihil, quod ab eo remotum ponitur, aut ei aduerſatur, amplecti uelit: ita tanto peritius ſcientiuſue de argumenti huius conditione, ingenioue, ex iuris, quod humana conſtitutum eſt auctoritate, ſentiemus, quanto illud ſolertius praeclariuſque aequitatis, quam ſancit natura, iudi-

cio

cio fuerit aeſtimatum. Equidem cum rituum horum memoriam adhibeo, eoſdemque citra corruptelas et uitia, quae malo ſui ſine immoderatoue uſu admiſceri queunt, ſibi relictos, et per ſe conſideratos, circumſpicio, et acrius contemplor: nihil in iis ineſſe intelligo, quod uel diuino, humanoque, codici, uel ſaniorum beneque moratarum iudiciis gentium, citra laxiorem deterioremque uocabulorum intelligentiam, repugnare uideatur.

§. II.

Principio non dubito, fore multos, quibus ſententia haec minus probetur, propterea, quod ipſius legis diuinae auctoritas aliud praecipiat, noſque facile et impugnet, et refellat. Sancit enim, et ait: *Non induetur mulier ueſte, ſeu apparatu uiri, nec uir utetur ueſte ſeu ſtola mulieris. Execrabilis enim eſt apud Deum, qui facit haec, Deuter. XXII. 5.* Quo quidem loco Gvilielmvs Prynn *in Hiſtriomaſt.* paſſim nihil aliud indicari contendit, quam uetitum eſſe, quo minus unus alterius ſexus habitum induat, atque adeo ſexum ſimulare alienum minus licere. In eandem ſententiam iſſe, et docuiſſe ueterum doctorum, quos, uenerationis cauſſa, Patres dicimus, pleroſque, Synodos antiquiores, recentiores, hodiernoſque interpretes et explanatores, alioſque celebrioris nominis ſcriptores, ſubiectis ſub aſpectum exemplis, et locis in medium prolatis, copioſe oſtendit. Paulo aliter, quem meminimus locum, capit atque expromit Iosephvs, uir non leuis cetera iudicii, eamque legem potius in bellicae militariſque diſciplinae

iuri diuino,

prae-

praeceptis commemorat, cum tradit: φυλάσσεται δὲ μάλιςα ἐν ταῖς μάχαις, ὥςε μήτε γυναῖκα ἀνδρικῇ σκευῇ χρῆσθαι, μήτε ἄνδρα ςολῇ γυναικείῳ. Latine reddas: *Cauete uero, maxime in bello, ut neque mulier apparatu uirili utatur, neque uir ſtola muliebri. Antiquit. Iudaic. lib. IV. cap. VIII.* Tantum uero abeſt, ut dicamus, memoratam legem ceremoniae, uel fori cauſſa, tantum latam, ob eamque rem pariter cum republica et politia Iudaeorum antiquatam forſan et abrogatam eſſe, ut eam etiam legis moralis uim ponduſque habere, fateamur, cuius ratio latiſſime pateat, nec diminuta auctoritate, noſtra uigeat memoria, et nos, perinde ac Iudaeam olim gentem, parendi neceſſitate obſequioque ſibi coniungat. Neque eo ſecius, ſi, id quod res eſt, fateri uelimus, expenſo legis neruo, nullo iudicandi labore aſſequimur, quod ſuapte ſponte in cuiuſuis intelligentiam cadere poteſt, utramque legis explanationem mentem eius minus expreſſiſſe, nec fundum exhauſiſſe, quando conſtat potius, uiro et feminae non tam ueſtium commutationem et ſexus diſſimulationem, quam ueſtium commiſtionem, et affectatam proteruamque ſexuum confuſionem ac perturbationem, lege propoſita prohiberi. Atque eius quidem legis ui ſigillatim cauetur, ne arma, quemadmodum ſecundum pleroſque et fons Ebraeus, et interpretatio ſeptuaginta uiralis habet, uiri mulier ſumat, neue uir ueſtem quandam exteriorem, quae inferiorem diſtinguat ſexum, induat et gerat.

§. III.

§. III.

Eadem uero interpretatio ulterius nos adducit, ut credamus, Deum lege hac praecipue id egiſſe, ut aliquid idololatrarum, et Zabiorum forſan religione conſecratum, uetaret. Idem, quod diximus, eruditus et ſapiens Ebraeorum magiſter, MAIMONIDES, in primis comprobat, cum legem in eam interpretatur ſententiam, ut pertendat, cultum cum praua ſuperſtitione coniunctum, et commentitii cuiuſdam numinis, maris iuxta ac feminae, ſacra potius, quam ipſam ueſtium commutationem, ſeu ſexus diſſimulationem, hoc loco prohiberi. Verba, prout in Latinum uerſa ſunt, habent: *Iſtud autem eſt, propter quod dicit ſcriptura; non accipiat mulier arma uiri, neque uir induat ueſte muliebri. Inuenies enim in libro quodam artis magicae praecipi, ut uir induat ueſtem muliebrem pictam, quando ſtat coram ſtella Veneris, ſimiliter ut mulier induat loricam et arma bellica, cum ſteterit coram ſtella Martis.* MORE NEVOC. *P. III. c. 37.* Cui quidem opinioni, ut alios praetermittam, aperte ſuffragium fert IOANNES SPENCERVS, libro erudito *de LL. Ebraeorum Ritualibus, lib. II. cap. XVII. pag. 407.* cum non ſolum legis, antea commemoratae, mentem, cauſſas atque originem ſagacius inueſtigat, ſed aliorum etiam ſententias, PHILIPPI CAMERARII, P. CVNAEI, PHILONIS, et complurium, ad uerum exigit, et ſuam tandem, tanquam ceteris quodammodo praeſtantiorem potioremque, prolato MAIMONIDIS iudicio, et GVILIELMI *Parſienſis* auctoritate, ueteri etiam profanarum gentiumtheo-

cuius lex ob Zabios lata.

L logia

logia ex Macrobio, Gyraldo, Seldeno, Schedio, Scheringamo, Moro, et aliis, et hiſtoriae antiquae argumentis, ex Servio, Ivlio Firmico, Philochoro apud Macrobivm, Polyaeno, Tacito, Plvtarcho, et aliis, erudite repetitis, corroborat, ac firmat. Longum ſit, referre ſingula, et ſuperuacaneum commemorare dogmata, quae exinde emergebant, teterrima longeque peſſima, quibus ut obex poneretur, ritum hunc uetuiſſe Deus dicitur, tum ea denique, quae e Siracide, Philostrato, *Concilio* Trvllano, atque Asterio Spencervs exponit. Vnum illud colligimus et ſubmonemus, eadem laudati ſcriptoris opinione Iosephi ſententiam, ſuperius in medium allatam, non parum iuuari, quando legem ad rei bellicae diſciplinam reuocauit, eamque inter militaris ordinis inſtituta praeceptaque numerauit. Neque enim temere dubitandum eſt, quin mentem hanc dederint atque iniecerint ipſius uerba legis, quae ad ueram Ebraei et archetypi contextus intelligentiam et ſententiam, a Spencero diligentius exquiſitam, expenſa, de uaſis, ueſtimentis et armis ſimul uirilibus, capi uolunt. De cetero, qui non diſſimilia de re propoſita cognoſcere uolet, in aliis, qui ſuppetunt, Lyranvm, *comment. d. l.* euoluat, eiuſdemque, quae nobis probata eſt, opinionis ſerium et acrem defenſorem obſeruet. Praeſtructo hoc fundamento, iam conficiamus licet, cum Deus legem memoratam ſapientiſſime tulerit et ſancierit, propterea, quod haec talis ueſtium permutatio profani peruerſique cultus manifeſtum et multo apertiſſimum illis temporibus indi-

indicium faciebat, impiis gentium ſuperſtitioſarum ritibus Deaſtralibus oriebatur, ad maſculam praeterea et prodigioſam Venerem, data peccati occultandi occaſione, et obiecta religionis ſpecie, libidinoſis et intemperantibus hominibus aditum uiamque aperiebat, aliorumque malorum incommoda afferebat: ſalua iuſtae ratiocinationis lege, concludendum exiſtimandum ue non eſſe, omnem omnino perſonam, quae ueſtem, a ſexus ſui more diſcrepantem, idque non ſuperſtitionis culpa, ſed aliis, quas poſtea patefaciemus, de cauſſis gerat, id circo diris deuoueri, et execrabilem ſtatim ac deteſtabilem pronunciari.

§. IV.

Quae cum ita ſint, nil impedit, quo minus quoſdam Iuris Pontificii ſeu Canonici pariter ac ciuilis contextus, qui rebus a nobis hactenus diſputatis, aduerſari uideantur, arripiamus, et ſententiae noſtrae conciliemus. Horum primus, a GRATIANO *c.6. Diſt.XXX.* compilatus eſt, ex *concilio Gangrenſi, c. XXX.* contra Euſtathianos potiſſimum ea tempeſtate habito, cuius formula haec ſanciuntur: ***Si qua mulier, ſuo propoſito utile iudicans, ut uirili ueſte utatur, propter hoc uirilem habitum imitetur, anathema ſit.*** Alter uero ab VLPIANO *l. 23. §. 2. π. d. aur. et arg. leg.* ſic effertur, ut muliebribus ueſtimentis non facile ſine uituperatione uti quem poſſe, aſſeueret. Quorſum, operae pretium eſt, inſpicere et conferre, quae DIONYSIVS GOTHOFREDVS *n.56. ſeqq.* quo ſolet commentandi genere, erudite animaduertit. Veruntamen, ut taceamus, id quod ad

nec iuri Canonico,

ſuperius expromtum e Deuteronomio locum non parum attinet, ſolam inter mulieres et uiros ueſtium mutationem prohibitam, non ſtatim contra alias tranſformationes, quae a temporis, modi, locique ratione, innocentiae et defenſionis ſuae praeſidium repetant, ſolidi quidpiam inferre: hoc quidem loco, quemadmodum e contextuum collatione, uel ſubita et ſuperficiaria ſponte intelligi poteſt, animaduertendum eſt, omnia, quae hic, in eamque ſententiam alibi, ſanciuntur, de abuſibus tantum laruarum, quos paulo poſt cum uberiore et plena aliorum contextuum, tam iuris canonici, quam ciuilis, eorundemque obſtantium reſolutione attingemus, capienda eſſe, cum, ſicuti *Gloſſa ad d. c. 16. Diſt. XXX.* notat, et loquitur, *mulier uirum habitu mentita magis habilis ſit, et magis parata in ſciſſa ueſte, quam in clauſa ad meretricandum.* quam tamen ſubtilem nimis obſeruationem auctoribus ſuis merito relinquimus defendendam. Vir uero, ut pergit, aut iuuenis, in muliebrem modum ornatus facile ad ſodomiam aditum aliis praebere poſſit. Id quod uel exinde compertum habemus, quod apud ueteres paſſim legimus, pocillatores, qui uinum miſcent, et pincernae etiam dicuntur, eximia forma, quaſi Ganymedes aliquos, libidinoſis iiſque diuitibus, quondam in uſu fuiſſe, eoſque ad ſecretiora miniſteria, nec minus alios, pari mollitie infames, naturam ſimul et ueſtem, habitumque corporis, cum mulieribus commutare, data libidinis exercendae occaſione, per ſummum dedecus et nefas debuiſſe. Etſi uero optandum erat, nefaria haec flagitia, nec nomine, nec re, terrarum orbi

orbi cognita eſſe: tamen in annalium monumentis poſitum eſt ante oculos Cumanorum exemplum, quorum pueros, muliebri more comtos, incedere, Ariſtodemus tyrannus coegit. Omittimus exempla plura, quorum memoriam uel idcirco non refricamus, quod eam perhorreſcit ac refugit animus, ſatius eſt eam obliterari penitus, et perpetua obliuione deleri, quam commemoratione copioſa renouari. Hoc tantum notamus, non defuiſſe Gloſſae artificibus cauſſam, quamobrem uirilem ſexum, feminino ueſtitum ornatu, foedis et horrendis ſceleribus occaſionem dare poſſe, arbitrarentur.

§. V.

Ne uero quid, quod inſtituto huic noſtro inſeruire uideatur, miſſum faciamus, uel negligentius praetermittamus, omnes, quoad quaerendo inueſtigari potuerunt, laruas ac perſonas, e ſacris literis tandem conquirimus, et adiecto ueluti cumulo, in neutram tamen partem aeſtimatas, nec reprehenſas, neque approbatas, hic coaceruamus. Quod dum facere ingredimur, damus mature operam, ut in reliquum omni labore haec talia nominandi exempla, citra uel inſcitiae, uel negligentiae crimen, ſuperſedere queamus. Inter huius generis perſonatos ſeu laruatos uulgo numeratur IACOBVS, qui pellibus hoedorum induit manus, et leuitatem colli diſſimulauit, quo fratri benedictionem praeriperet, *Geneſ. XXVII. v. 16.* Eodem referuntur GABLONITAE laruati, qui obſoletas induti ueſtes ad Ioſuam profecti, pacem petierunt,

Perſonae in ſacro codice,

tierunt, *Ioſ. IX. 5.* Tamar etiam in hanc perſonatorum ſcenam producunt, quae uelata facie, et ſimulatis ueſtibus, et ſe, et ſocrum, Iudam, proſtituit, *Geneſ. XXXVIII. 14.* Nec uero minus Michol, Dauidis coniux, in exemplum proponitur, quae ſimulacrum lecto impoſuit, et pelles caprarum ad caput ſimulacri, *1. Sam. XIX. 13.* Nec deſunt, qui *Ieſabelem* fucatam huc trahi uelint, *2. Reg. IX. 30.* quo tandem iure, uiderint alii. In eodem theatro David ſiſtitur, maniam et furorem ſimulans, apud Regem Gethaeorum, *1. Sam. XXI. 13.* Producitur etiam in medium *uates*, qui os et oculos coram Achabo rege, aſperſo puluere mutauit, *1. Reg. XX. 38.* Ipſi etiam *Achabo* affingitur. Atque haec quidem exempla ita recogitat, quem ſupra nominauimus, Herenschmidivs, *de Bacchanalib.* ut, quo uſi ſunt hi homines, laruandi modum non laudet magis, quam Patrum dictis teſtimoniiſque tueatur, *p. 32. 34. 35.* Sed ad laruarum Diabolicarum numerum adſcribi poſſunt iſta mali daemonis, ſerpentis inſtar, qua pariter cum *Adamo* cunctis nobis, quod omnis doleat poſteritas, miſerandum in modum impoſuit atque illuſit, *Geneſ. III. 1. ſeqq.* Perinde ac cum toties in Angelum lucis conuerſus eſt. *2. Cor. XI. 14.* Eodem in primis conuenit Larua commentitii Samvelis, quae Saulum ludibrio laeſit, *1. Samuel. XXVIII. 14. ſeq.* At niſi perliberali, ſibique indulgenti nimis Pacichellii ingenio ueniam laxamenti huius dederis, uitii arguere poſſis, qui perperam a Pacichellio *p. 19.* tanquam perſonati et maſcerati commemorantur, uerbi cauſſa, Iacobvs ſeruili forma,

cum

cum tamen liber eſſet, Labano ultra ſeptennium ſeruiens, *facies Moſaica* praelucens, Diuus etiam STEPHANVS angelum repraeſentans, et plures, quos non niſi in cerebro uiri illius eruditi perſonas ſuſcepiſſe, perſuadearis facile, et ueriſſime contendas. Nec uero non riſu, et neſcio quibus tandem cachinnis, excipiendum duxeris, quod idem ſubiungit, non defore in coeleſti patria huiuſmodi metamorphoſes ad intenſius, uel remiſſius, gaudium iuxta merita uiatorum. Tunc non profore, hic luſiſſe, ueluti C. Caligulam, qui ueſtes aſſumebat Ioui, Iunoni, Veneneri ac Dianae accommodatas. Tranſmitto reliqua, quorum me taedet, et quemlibet, ab omni iudico inopem plane, poenitere poſſit. Sed dixerit quiſpiam, qui rem attentius paulo conſiderat, quos cumulauerimus locos, non niſi de promiſcua ueſtium inter uiros et feminas commutatione, nullo uero modo de generali quadam perſonarum laruarumque prohibitione accipiendos fore. Verum eſt, quod dicitur: nihil abnuimus: damus ultro, et largimur lubentes. Exinde pronunciamus, nihil cogi efficique poſſe, quod omne perſonae adhibendae ius diuini auctorite iuris tollat atque extinguat. Ne igitur ueritatis, quam indagamus, cauſſae deeſſe uideamur, poſtquam loci ſuperius allati, iuri perſonarum nihil incommodi attulerunt, ponduſque et nocendi uim amiſerunt, alios iam circumſpiciamus, iiſque ſufficiamus, qui propius ad inſtitutum accedere uideantur. Quibuſcum tamen id, quod praedictum uelimus, ita agetur, ut haud ſecus, ac priores, limitibus finibuſque ſuis circumſcribantur.

§. VI.

§. VI.

nec Patres niſi in abuſum perſonarum inuehuntur.

Principio in mentem uenit TERTVLLIANI, qui perſonis adeo iraſcitur, ut earum uſu Deum offendi poſſe, aſſeueret. *Libro* enim *ſexto de ſpectaculis: Iam uero*, inquit, *ipſum opus perſonarum, quaero, an Deo placeat, qui omnem ſimilitudinem uetat fieri, quanto magis imaginis ſuae.* Nec uero minus alii ueterum, qui coetui Chriſtiano praefuerunt, antiſtitum doctorumque in perſonarum et laruarum licentiam inuehuntur, in primis LACTANTIVS, CYPRIANVS, CHRYSOSTOMVS, AVGVSTINVS. Hi uero negant Deo ueritatis auctori uanum hoc et mendax ſimulandi genus placere poſſe, cuius primum exemplum malus Daemon et infenſus humani generis hoſtis prodidit, cum, in Paradiſo et deliciarum horto ſerpentis forma tectus, latitaret, hominumque ſaluti inſidiaretur. Immo uero meminimus, eſſe interpretes *Paulinae*, quae ad *Ephesios* exarata eſt, epiſtolae, qui *cap. V. com. 4.* uerbo αἰσχρότητος ſeu turpitudinis, laruas ſigillatim notari et uetari, putent. Patrum ueſtigiis inſiſtit, et indignatione commotus deteſtatur perſonas, D. HVNNIVS, cum contendit, *non ſolum Chriſtianam religionem, ſed etiam humanam naturam redarguere eos, qui Ethnico illo Bacchanaliorum feſto, horrendis diabolorum laruis aſſumtis, non aliter, ac ſi furioſi eſſent, circumcurſitent, Epiſt. ad Roman. cap. XII.* Nec melius de laruis ſenſerunt D. GERHARDVS in *homil. Euangel. p. I. p. 977.* D. MEISNERVS in *Meditation. ad Euang. p. 233.* D. CHRISTIAN. MATTHIAS in *Ethic. p. 202.* IACOB HERENSCHMIDIVS *de Bacchanalibus*, et tot alii, quorum

rum nec numerum inire, nec iudicia, copioſius expoſita, proferre, uacat. Sat fuerit, eos homines perſonatos tantopere coarguiſſe, ut eos Diabolis, quam hominibus, ſimiliores habuerint, et perſonas laruaſque adeo perſtrinxiſſe, ut his demum nequitiae ſcelerumque integumentis grauiſſima occultari flagitia et peccata, exiſtimarint. Veruntamen intelligendum eſt, quae de perſonis laruiſque tam TERTVLLIANVS, quam ceteri Chriſtiani populi doctores ueteres, dixerint ac ſcripſerint, non alio referenda eſſe, quam ad Bacchicum libidinoſumque earum uſum, quo homines bonos mores uiolabant, et foedas turpeſque libidines ſequebanrur, et his ueluti improbitatis uelis nefarie ſcelerateque facta recondebant, iis praeſertim temporibus, quibus profanae religionis ritus longe lateque diſſeminatus erat, et Bacchanaliorum aliorumque laſciuiae generum corruptelae late patebant, peccandique exemplo bonos etiam facile corrumpebant. Quod ſi demus et largiamur, qui Paulinae Epiſtolae locum in eam accipiunt ſententiam, turpitudinis uocabulo laruas ſigillatim deſignari, cum tamen cauſſa ſit, quamobrem hoc uerbo omnem omnino turpitudinem, quae cum morum honeſtate pugnet, generatim intelligamus, nec deſint, qui pari auctoritate, parique iure, contextum hunc ita interpretantur: pari tamen modo conſtat, non niſi laſciuum obſcoenumque laruarum uſum uetari, propterea, quod ſuperius expoſita teſtantur exempla, pios etiam homines, Deoque gratos, ſine uiolatae religionis nota, innocentem uelandi ritum adhibuiſſe. Nec uero ſecus

pronunciauerit de concionibus et monitis illorum, quos commemorauimus, Theologorum, qui cum perſonarum ritu Bacchanaliorum licentiam furoremque exprimi, et honeſtati uim fieri, dicant, non aliud, quam rerum, quae ex abuſu laruarum conſequantur, turpitudinem foeditatemque deſignant atque inſectantur. At enim nos, qui haec peruerſi uſus uitia adeo non comprobamus, ut reprehendamus potius, ac grauiſſime caſtigemus, non quaerimus, quid tandem e rei deprauatae corruptelis exiſtere ac conſequi poſſit, ſed an eius ratio, ex ſe ſpectata, ita ſit comparata, ut in uitio ponatur, atque in reprehenſionem alicuius improbitatis incurrere uideatur. Id quod ex iis, quae ſententiae noſtrae obeſſe uidebantur elici cogique poſſe, negamus.

§. VII.

nec iure gentium perſonae prohibentur

Quo uero minus in diuinarum auctoritate literarum, et in iuris, quod legum ſuarum fundamenta diuinae uoluntatis regula metiri ſolet, in eorumque, qui diuinae mentis ſenſa ore, ſcriptiſque, diligentius interpretantur, reperio, quod omnem omnino perſonarum uſum uitii arguat, et de medio tolli uelit: hoc magis expecto, ſperoque, praeſidium, quod e iudiciis cultiorum gentium ad tuendam ritus huius cauſſam afferatur. Atque haec quidem iudicia cum animo et cogitatione complector, et omnibus omnino ueſtigiis, quoad eius fieri poteſt, indagare inſtituo, duos in primis fontes aperiri intelligo, a quibus omnis illorum ratio cognitioque profluat atque dimanet.

Etenim

Etenim ſapientum uirorum ſcriptorumque teſtimonia, et integrarum quarundam nationum conſuetudines, ſuppetunt, ſeſeque ingerunt oculis, e quibus perſonatorum cauſſa aeſtimari cognoſcique poſſit. Sed de ſapientum et praeſtantium uirorum auctoritate, horum quidem ſuffragium dubiam et ancipitem praeſidii ſpem oſtendit, quando Romanus ille ſapiens, idemque grauis et cordatus morum magiſter, Seneca, quaerit: *Non uidentur tibi contra naturam uiuere, qui commutant cum feminis ueſtem? Epiſtolarum*, quae exaratae ſunt ad Lvcilivm *CXXIII.* In quem locum quando incidunt Ivstvs Lipsivs, *ad III. Annal.* Taciti, et Petrvs Faber, *Semeſtr. I. cap. XV.* horum alter de ſericis et Cois interpretatur, pellucidis nimirum ueſtibus, et ſubtili arte textis, quas licet ob tenuem materiam et uerſicolorem texturam feminis magis accommodatas, uiri tamen caloris et aeſtus deuitandi cauſſa, paſſim gerant. Quaſi eadem mens Senecae fuiſſet, quae Ivvenalis *Sat. II.* cum uerſibus quibuſdam ob idem ueſtimenti genus Creticum quendam inſectatur et ſugillat. Alter uero, quae a *Seneca* dicuntur, de mollitie luxuque illorum hominum intelligi uult, qui in coenis appoſita ueſte utebantur, muliebribus perſimili: qualis illa forſan erat, muliebris coenatoria, qua ſenatorem quendam uti ſolitum, ait Q. Titivs apud Pomponivm, *l. 33. π. de aur. et arg. leg.* Q. inquam, Titivs, ut uulgo, et mendoſe, exſcribitur, cum haud dubie emendatius legendum ſit: Q. Mvcivs, quamadmodum ipſa legis inſcriptio perſpicue docet: Pomponivs *lib. IV. ad* Q. Mvcivm. Idem

liquido euincunt haec legis proximae uerba, quae pari modo ſumta eſt ex libris Pomponii ad Q. Mvcivm: *ſcribit* Q. Mvcivs etc. et poſtea: *idem ſcribit* Q. Mvcivs. Scite, quod diximus, obſeruat, eruditae Galliae decus, Aegidivs Menagivs, *Amoenit. Iur. Ciuil. c. XXXI. p. m. 115.* Aut illius fortaſſe generis erat ueſtis, quam indutus legitur *Cornelius Fronto* apud Xiphilinvm in *Adriano*, ut alios reticeamus. Quarum quidem opinionum utraque munimentum, non leue ſane, quaerit, in quo inſiſtat. Nam poſterior, pro qua propugnat Faber, fundamentum iacit in uerbis *Xiphilini* Graecis, quae τὴν ϛολὴν δειπνῖτιδα expromunt. Haec uero non generatim per ueſtem coenatoriam, ſed ſpeciatim et ſignate per muliebrem coenatoriam, uertenda et reddenda eſſe, non obſcure conſtat. Etſi enim rariori loquendi uſu ſtolam de uirili etiam ſexu dici, non ignoramus, quando ſcimus, Tatianvm *in Orat.* πρὸς ἕλληνας, Caligulae uel Heliogabali ſolitam ueſtem muliebrem ϛολὴν ἀπάνθρωπον merito uocaſſe, et Nonivm *cap. XIV.* notaſſe, ſtolam ueteribus non honeſtam ueſtem ſolum fuiſſe, ſed etiam omnem, quae corpus tegeret, qua uſi fuerint interdum et maſculi, ut habet Ennius Telepho apud Nonivm loco commemorato: tamen cum non de rariori, ſed de communiori uſitataque loquendi forma laboremus, ex huius ſententia ſtolam non aliter, quam proprium feminarum indumentum interpretamur. Quorſum e re fuerit, euolui Iuris Conſultorum principem, Iacob. Cviacivm, et comparari, quae ampliſſimae uir doctrinae diſſerit, *ad III. Paul. VI. §. 8.* Prior uero ſen-

tentia,

tentia, quam ſecutus eſt Ivstvs Lipsivs, nonnihil roboris et firmamenti ab iis capit, quae de *Ferentinis Lib. XII. ex Clearcho* tradit Athenaevs, apud ipſum legenda, cum huc referre ſingula non uacet. Vt cunque tamen ob harum inuenta interpretationum ſeſe circumſpiciant, et de ingenii doctrinaeque palma, in medio poſita, pugnent, contendantque, inter ſeſe exquiſitioris doctrinae duumuiri: inficiari non poſſumus, Marescotti ſententiam *p. 147.* ex alterius cuiuſdam Senecae loci, *Epiſt. XLVIII.* comparatione, cum ipſius laudati contextus uerbis ſubſequentibus facta, elicitam deductamque ambabus illis opinionibus quaſi praeferendam uideri. Rem enim in controuerſia poſitam, ſic capit atque exponit: eos, qui abuſu intolerabili naturae ordinem peruertant, ſe potius omni uel grauiſſimo ſupplicio, quam hominum conſortione ac ſocietate, dignos reddere, legibus uniuerſis in tantum ſcelus concitatis atque inſurgentibus, iis praecipue, quas receptis introductiſque moribus ſiue ſcripto natura ipſa firmauit et conſtabiliuit: quarum idcirco exempla haec in primis ſibi aſſignanda duxerit Plato, ne quis nudus in publicum prodiret, neue muliebri indumento uteretur. *Platoni* aſſentiuntur, et quod ab illo praeceptum eſt, pie inuiolateque ſeruari uolunt, non homines ſolum, ſapientiae doctrinis exculti illi quidem, uerum profanis initiati ſacris, tanquam Cicero *lib. I. de Off. et IV. Tuſcul.* Plvtarchvs περὶ ϛοϱχῆς, Diogenes Laertivs *Lib. III. de Vit. Philoſoph. in Platone*, et tot alii, ſed omnes etiam Patres, e quorum coetu copioſoque numero ſolos in praeſens,

Avgvstinvm, Hieronymvm et Salvianvm ſuffecerit nominaſſe. *Hipponenſis* enim Antiſtes *Soliloqu. lib. II. cap. XVI. Quando infantes*, inquit, *habentur merito, qui muliebri habitu ſe oſtentant, quos neſcio, utrum falſas mulieres, an falſos uiros melius uocem.* Conf. huc, quae *Philo* docet *lib. de Fortitud. pag. 739.* Alter, idemque *Stridonenſis* doctor, *Epiſt. 22.* inuehitur quidem in Virgines, quae *uirili habitu, ueſte mutata, erubeſcunt eſſe, quod natae ſint, ac contra naturam, immo ultra naturam eſſe, pronunciat, non exercere, quod nata ſis.* Nihilominus inter Chriſtianos ſanctae mulieres interdum uiros habitu mentitae ſunt, et quod memoria dignum eſt, ab eo nomen uirile ceperunt. Memoratur Eugenia, quae *Eugenius* dicta eſt, Euphroſyna, quae Smaragdus, Pelagia, quae *Pelagius*, ut exponit *Anſelmus Solerius Sect. VII.* De Antonina, Theodora Alexandrina, Athanaſia, Suſanna, Marina, Anaſtaſia patricia, Anna Matrona, Apollinari, Glaphyra, Iachelina, Hildegunde, Radervs *plura* dixit *in Virid. p. 1. 4. et 20. Septembr.* Praetereo, quae leguntur de Anonyma apud Sophronivm *in Prato cap. 170*, et de Papula apud Gregorivm *Turonenſem de glor. Confeſſoribus, c. XVI.* tum apud magnum conditorem Annalium Eccleſiaſt. Caes. Baronivm, *An. 316. et 527.* Hunc tamen agendi modum ſingulari afflatu Spiritus Sancti excuſant nonnulli, in iiſque Solerivs, quem laudaui. Hic uero, Salvianvs nimirum, *lib. VII. de prouid.* coarguit eos, qui muliebrem uiri habitum ſumerent etc. et femineis illigamentis capita uelarent. Hi tales, qui mutata ueſte, mulierum ſumerent habitum, et mulieres mentirentur, repre-

hen-

henduntur etiam ab Asterio *homil. de Calend.* atque a Maximo, *homilia de iiſdem Calendis.* Sed demus illud, et largiamur, uiros ſolo naturae inſtinctu a ueſtis femineae uſu, et uerſa uice, tanquam more infami, et ipſi naturae contrario, abhorrere penitus debere, cum non facile credi poſſit, uiros ullos bene moratos a decoro et ſexus ſui dignitate adeo longe diſcedere uelle, ut ueſte muliebri amicti, in publicum progrediantur. Hoc enim neſcio cuius tandem turpitudinis loco habitum, infamiaque notatum ſemper fuit, non a Romanis tantum et Graecis, qui ceteris ſapientiae laude gloriaque praeſtare credebantur, ſed a pleriſque etiam gentibus, niſi quod Ivlivs Pollvx *ait Onomaſt. Lib. VII. cap. XIII.* εἰμὴ ἄρα οἱ βάρβαροι ταῖς θηλυπρεπέραις τῶν ἐσθήτων ἔχαιρον, forte barbari quidam ueſtibus muliebribus delectarentur. Apud alios etiam populos omnes ueſtimentum muliebre mollis et delicati hominis argumentum ſemper habitum fuit, et uix unquam, niſi poenae loco, et per ignominiam uſurpatum. Ex his tamen, quae diximus, cunctis nihil conficietur aliud, quam ueſtium confuſionem, hoc eſt, ſi ſexus utriuſque apparatum nullo diſcrimine adhiberi, non tantum in morem, ſed etiam in cultum abierit, id demum contra dictamen rectae rationis, ipſamque adeo naturam eſſe, nullo autem modo temporariam ueſtium commutationem, nonniſi in publicis quibuſdam ſolemnibus ſummi Magiſtratus indultu et conceſſione laetitiae, aut cuius tandem cunque alius honeſtae cauſſae ergo, factam inſtitutamque, eadem cenſura notari. Atque illud idem eſt, quod ad paulo ante commemora-

moratam Dei legem iam tum animaduertimus, cum eius uim momentumque expenderemus. His autem, quae diſputauimus, hanc nacti occaſionem, unum illud adiungere lubet, cum, quod praeſtruximus, ſatis clare iam euictum ſit, haud facile cuiquam perſuaderi poſſe, ac ſi Deus hac de re legem dixerit, quae naturae pariter, ac rectae rationi, repugnet, ut ſcilicet ii, quos ſexu diſcreuit natura, ueſtitu etiam diſtinguantur, et corporis habitus cum oris aſpectu conueniat; aut etiam quaſi Ebraeorum mores tam perdito mollitiei et luxuriae, libidiniſque genere corrupti nunquam fuerint, ut ueſtes muliebres tam crebro induerint, aut quaſi alia iam tum lege caruerint, cuius auctoritate a more tam inhoneſto et dedecoris pleno, auerterentur; nec potius publicos morum cenſores adfuiſſe, qui eos omnes ſexus alterius habitum, quotieſcunque id libidinis eoſdem inceſſerit, ſumentes, tanquam pudicitiae decorique uiolati reos, poena quadam grauiori coercuerint; utque adeo poſthabitis tandem reliquis coniecturis omnibus, praecipue exiſtimandum ſit, Deum ob inuectam in rempublicam Ebraeorum idololatriam, quod ad haec talia, ſuperſtitionem, a paganis undique circumfuſis, ſine ulla dubitatione hauſtam, hanc legem potiſſimum tuliſſe, praeſertim cum Phariſaeos γυναικικοῖς ἱματίοις, muliebribus palliolis uſos fuiſſe, apud Epiphanivm, *Haereſ. XVI.* legamus; fidem autem excedat, illos ſcrupuloſae religionis homines ueſtes ſexui ſequiori proprias induere uoluiſſe, quando earum uſum diſertis conceptiſque Dei uerbis aduerſas credidiſſent, aut ſi denique

nique Iudaei tam excordes et rationis expertes fuiſſent, ut nullum plane honeſti decorique ſenſum retinuerint, nulla prorſus cauſſa dari queat, quamobrem Deus non pari modo alia etiam, quae decoro modeſtiaeque rationem impugnarent, pleraque lege lata prohibenda putarit. Nihilo minus negari non poteſt, legem hanc, ſenſu laxiore ſumtam, flagitiis atque amoribus obſcoenis et turpibus opportunitatem peccandi haud exiguam abſtuliſſe, cum uiri et feminae, ſexum mentitae, luxuriam et libidinem licentius et occultius exercere queant.

§. VIII.

gentium conſuetudo gerendi perſonas,

Sed ut ad alterum, e quo ſaniorum iudicia populorum elucere diximus, locum proficiſcamur, conſuetudines ſane ſumendae gerendaeque perſonae inter gentes deerunt nullae, quibus id, quod nobis propoſitum eſt, ulterius fortiuſque firmare poſſimus. Quarum cum multae ante oculos obuerſentur, et ſponte ſeſe nobis offerant, paucas tamen ex omni ſeligemus numero, quas hoc loco attingamus. Nec uero progredi eo lubet, ut eorum rituum idololatricorum, quibus corrupta et peruerſa paganorum ſuperſtitio abundauit, licet homines a capite uſque ad calcem perſonatos ac referrent ac repraeſentarent, ullam ad inſtitutum noſtrum mentionem iniiciamus, quando eas ſolum conſuetudines ex illorum numero copiaque rituum eximere uacat, quae ab omni abuſu, uitioque ſegregatae, ob rationis paritatem nobiſcum quoquo modo conſentire uideantur. In quam ſen-

tentiam apud DEMOSTHENEM de falſa legatione, legimus, Athenienſibus morem inoleuiſſe, ut nonniſi ſub perſona publice comederent. Id quod exinde conicimus, quando de Epicrate: *Et huius*, inquit, *execrandi Cerybionis, qui in ſolemnibus ſine perſona commiſſatur.* Homini his uerbis exprobrans ſummam impudentiam, quod eum non puderet aliorum conſuetudini aduerſari, et ſine perſona publico feſtoque conuiuio intereſſe. Nec praetereundum eſt hoc loco, quod de Chinenſibus ſcriptum inuenimus, quam gentem bonis moribus excultam, multarumque rerum admirabilium ante Europaeos inuentricem fuiſſe, conſentiunt fere uniuerſi, qui res Indicas memoriae prodiderunt; conſueſſe uidelicet eos, ut nullius generis lautitiarum deliciarumque deſiderium relinquatur, conuiuas, quos apparatu, opipare lauteque inſtructo, excipiant, per homines perſonatos iocis et facetiis oblectare. Pariter fere ac Romani Comoedos delectationis cauſſa in conuiuiis habebant, quemadmodum conſtat, praeter alios, e PLINIO *Lib. I. Epiſt. XV. et lib. IX. Epiſt. XXXVI.* Huc etiam attinet, quod de Cois habet PLVTARCHVS *Quaeſt. Graec. LVIII.* ſtatutum eorum moribus, ut in nuptiarum ſolemnibus uir muliebri ueſte utatur, quo ueluti ſymbolo demonſtratum fuiſſe crediderim, uel alternam operam uiri et uxoris in re familiari adminiſtranda neceſſarium, uel potius uirilem animum uxoriis patriiſque affectibus debilitari, quaſique effeminari plerumque ſolitum, quemadmodum LVCRETIO uiſum. Pari conſilio apud Spartanos Lycurgus nubentibus feminis uiri-

lem

lem habitum capillorumque tonſuram deſignauit, ut quas ceteroquin maſculis exercitationibus aſſuefieri uolebat, tali myſterio commonefaceret, ad hoc potiſſimum uirile robur animumque neceſſarium ipſis futurum, ut onera uitae coniugalis magni fortique animo ſuſtinerent. Quod cum ad moralem quandam rationem ſpectare uideatur, illud muliebris impotentiae indicium fuit, quod idem Plvtarchvs de mulierum uirtutibus memoriae prodidit, Argiuas mulieres, rei bene geſtae gloria elatas, legem ſanxiſſe, qua nuptae, ubi cum marito concumbunt, barbam habere iubebantur. Ac, ſi Valerio Maximo *Lib. II. cap. VI.* cui fauet Plvtarchvs ἐν παραμυθ. πρὸς Ἀπολλώνιον, fidem habemus, Lycios comperimus, quotieſcunque in luctu eſſent, ueſtem muliebrem induere, quo deformitate cultus commoti, maturius ſtultum et indignum abiicere moerorem uellent. Quod prudenti conſilio cauit, qui legem hanc iis dedit, luctum indicans rem eſſe muliebrem, et a uirili dignitate ac grauitate longius remotam, ob eamque cauſſam, abiecta omni cunctatione excutiendam et deponendam. Pie magis, quam prudenter, factum, uideri poſſit, cum Tibarenos legimus ab uxorum partu uices earum ſubiiſſe, lectoque, haud ſecus ac puerperas, accubuiſſe. Quod quidam interpretantur, prolis ſuſceptae participes ſeſe teſtari uoluiſſe, pariter ac naturam auibus et quibuſdam animantium indidiſſe comperimus, ut incubent alternis. Quicquid erit, illi mitra et muliebri tecti peplo iacebant, ſeque puerperas ſimulabant.

§. IX.

etiam in aciebus.

Equidem, cum longius ingenii aciem intendo, recordor etiam, quaedam perſonarum genera in ipſa re militari, atque in acie et proeliis, uel ad circumueniendos, uel ad perterrefaciendos hoſtes adhibita, inter ſagaciora ſtratagemata et callidas belli artes ſemper obtinuiſſe, uti hiſtoriarum monimenta, in primiſque, qui haec talia conquiſiuerunt, Frontinvs et Polyaenvs teſtantur. E plurimis, quae oculis expoſita ſunt, unum in praeſens, idemque ex antiquitate Germanorum, memoria repetitum, e Tacito *de populo Germanor. cap. 43.* delibemus exemplum. *Arii, Germaniae populi*, inquit, *truces, inſitae feritati arte ac tempore lenocinantur nigra ſcuta, tincta corpora, atras ad proelia noctes legunt, ipſaque formidine atque umbra feralis exercitus terrorem inferunt, nullo hoſtium ſuſtinente nouum ac uelut infernum aſpectum.* Quamobrem non penitus laude uacat, commentis his tot tantaſque nationes terribilem aſpectum in militaribus congreſſibus affectaſſe. Nam quod ſubiungit idem grauiſſimus ſcriptor, primi in omnibus praeliis oculi uincuntur. Inde fuit, quod non ſine admiratione legimus: apud Tacitvm *Annal. Lib. XIV. cap. 30.* mulieres Germanas, armatas facibus et furiali habitu in expeditionem caſtrenſem deſcendiſſe, ut ex habitu hoſtes perterrerent. Quo uero liquidius paulo conſtet, hoc ueluti ſtratagema non populorum tantum ſuperioribus ſeculis agreſtium et incultiorum, ſed etiam mitiorum prudentiorumque fuiſſe; aſpici hodieque intereſt

tereſt in celebrioribus potentiorum Dynaſtarum armamentariis non adeo uetuſtas caſſides, perſonarum inſtar, et ad humani uultus, ferarum item, ſimilitudinem effictas. Quales prorſus a Germanis adhibitas fuiſſe, auctor eſt Plvtarchvs *in Mario*, quemadmodum et Diodorvs *Lib. VI.* tradit, Celtas in iis, uel naturalia cornua appoſuiſſe; uel auium et quadrupedum effigies expreſſiſſe. Nec diuerſum ualde diſparemue Parthorum ritum affert e Suida Lipsivs, *Dialog. V. lib. III. de Militia Romana*, qui non ferarum imagines, ſed capita ipſa galeis accomodabant, earumque rictibus ad augendum horrorem utebantur. Idem Romanis ipſis adeo non incognitum fuit, ut familiare quoque foret, cum non ſolum ſigniferi omnes, quod e Vegetio *cap. XVI. Lib. II.* diſcimus, galeas haberent ad terrorem hoſtium, urſinis, ſeu ut alii legunt, hirſutis pellibus tectas, ſed et milites uniuerſi, Polybio teſte, lupipellem, aut eiuſmodi quid, quod terrorem ſui aſpectu incutere poſſet, galeis impoſitum geſtarent. Silentio tranſimus exempla reliqua, quorum non pauca a Gelonis e Pomponio Mela *Lib. II. cap. I.* et Solino *c. XXV.* ab Aethiopibus, *ex* Alexandro *Genial. dierum I. cap. XV.* a Britannis e Ivlio Caesare *Lib. V. Bell. Gall.* ab aliis tandem aliunde mutuari poſſemus. Et quoniam de rebus ſeriis, quibus perſonae antiquitus fuerint adhibitae, hactenus diximus, ſubiungamus id, quod habet C. Calcagninvs: *Accepimus, Imperatores quoſdam, umbella tectos, et diſſimulata perſona, conſueuiſſe popinas et tabernas pererrare: quin et hoſtium caſtra et peregrinas nationes, ut exciperent, quaenam de ipſis habere-*

tur opinio, uel ut, quae ratio uiuendi apud hoſtes, explorarent, ut intelligas, hanc habitus mutationem non iocis, ſed et rebus ſeriis inſeruire. Hactenus CALCAGNINVS. Idem et comprobari facile poterat, et ex iis fere intelligi, quae a nobis expoſita ſunt.

§. X.

et in conuiuiis laetitiae cauſſa.

Ne uero quis occurrat nobis, et obtendat forte, hactenus nos ea tantum cumulaſſe exempla, quae laruis, perſoniſque, aut nihil, aut parum praeſidii praeſtare queant: agedum, ea iam requiramus et proferamus amplius, quae ueritatem cauſſae noſtrae, tutiori nonnihil ope, tueri uideantur. Hac mente, ne longius aberremus, reuocamus in memoriam, quod literarum monimentis conſignatum eſt, ſolius plane laetitiae cauſſa hos tales, alioſque ritus complures, cultas et humanitate imbutas gentes ſaepe numero et ſuſcepiſſe, et celebraſſe. Apud Athenienſes etenim, et Chinenſes, modo diximus, perſonas in conuiuiis adhiberi, ſicut illi ſine perſonis conuiuia non celebrarint, hi conuiuas delectandi cauſſa introduxerint perſonatos. Pari modo Romanos, gentem grauitatis et dignitatis in primis diligentem, conſtat, perſonas conuiuiis intuliſſe, earumque uſu uoluptatis et delectationis ſenſum auxiſſe. Teſtem cito, quem ſupra laudaui, TRANQVILLVM *Aug. cap. LXX.* quo auctore docemur, Auguſtum epulum amicis apparaſſe, et Deorum Dearumque habitu exornaſſe. Coena δωδεκάθεος, ut oſtendimus ſupra, uocabatur, propterea, quod conuiuarum ſex Deorum, ſex Dearum habitu, diſcum-

diſcumbebant, cum ipſe Auguſtus pro Apolline ornatus eſſet. Haud ſecus *libro XII.* refert ATHENAEVS, Alexandrum M. cum liberalius ſibi indulgeret, et lautius ſolito conuiuia celebraret, modo purpureum Hammonis habitum et cornua ſumſiſſe, modo Dianae, uel Herculis, uel Mercurii perſonam ſuſcepiſſe. Scimus etiam ueteribus in more poſitum fuiſſe, ut perſonae quaedam argenteae, aliuſue generis, in medio abiicerentur conuiuio, eo confectae artificio, ut quamlibet exprimerent figuram. Res cum aliunde, tum e PETRONII *Satyrico p. 35.* in quo plus antiquitatis, ac multi rentur, reconditur, ſatis cognita eſt, ubi potantibus larua argentea affertur, ſic apta, ut articuli eius uertebraeque locatae in omnem partem flecterentur. Miſſa facio reliqua, quae ARBITER ſubiicit, ex iiſque colligo, quicquid huius fuerit, factum eſſe, ut homines, breuis commutabiliſque uitae admoniti, ad oblectationem hilaritatemque magis magis inuitarentur, et inſtabilis fugaciſque fortunae cauſſa permoti, de praeſentis gaudii fructu nihil deminui detrahique uellent. Plura de laruis, quibus ueteres publicas priuataſque inſtruebant et oblectabant epulas addere non uacat, praeſertim cum talis ſit locus, quem erudito uarioque de Conuiuiis Antiquorum opere STVCKIVS perſequatur. Ad inſtitutum ſat fuerit fuiſſe tempus, cum perſonarum uſus uni laetitiae et delectationi inſeruirent.

§. XI.

iudicio C. Calcagnini probatae et uindicatae.

Quod ſi hunc ritum ſapientis et docti uiri iudicio

cio firmari uelimus, e cultiſſima Italorum gente audiamus Coelivm Calcagninvm, *qui Apologo*, perſonati nomine inſignito, laruarum cauſſam non prudenter minus, quam diſerte, agit. Locus amplioribus uerbis conſtat, recitabitur tamen, quando non in omnium manu uerſatur, dandaque eſt opera, ne quam mutatae ſententiae ſuſpicionem afferamus. Eſt autem ille. *Sed inquies, haec quam accuratis oculis obſeruentur, anne homo, grauitatis profeſſor, haec poterit inſana ſpectacula perferre? in quibus nemo eſt tam ſapiens, qui non deſipiat, nemo tam conſtans, qui non titubet. Sane res mira, homines alioqui ſapientiae tenaciſſimos atque obſeruantiſſimos adeo ſapientiam exuere, ut ſui prorſus obliti, diuerſam mox atque aduerſam ſuis moribus perſonam arripere minus erubeſcant. Aſt caue ſis, caue, obſecro, ne tu has interpreteris inſanias, quae profundiſſima ſunt parata myſteria ad uegetationem animorum, et humani generis inſtaurationem. An tu non audiuiſti, hanc uitam mimum eſſe, in qua quiſque eam perſonam gerit, quam aut natura, aut fortuna, impoſuit: eaque ſuſtinenda eſt tantiſper, dum hanc fabulam, id eſt, uitam, agimus. Quod ſi haec forſan dixeris ficta, commentitia, temporaria, fateor; ſed interea plena uoluptatis, plena boni animi, uacua atque immunia ab omni moleſtia. An hoc tibi parum uidetur, ſi humanum genus dies aliquot a miſeria et calamitate ferietur. Sic Athenienſes, quum ille uictoriam falſo nuntiaſſet, ac primo ſuccenſuiſſent, mox gratias egere, quod eius beneficio moeroris triduum lucri feciſſent. Certe, qui noctu per quietem ſe aut praediuites, aut conuiuas Deorum, aut reges eſſe, mentiuntur, ſe tamen in-*

interim beatos putabant, dum inducias habent cum humanis negotiis. Sic Mycillus apud Lucianum gallum execratur, qui tam bonam quietem cantu excuſſerat. Sic Grillus apud Plutarchum non aliunde brutorum felicitatem agnoſcit, niſi quod per inſcitiam conditionem ſuam ignorent. Quid ergo prohibet, quo minus temporaria iſthaec et ſolennis non multorum dierum interſpiratio, ad inſtaurandum animum inuenta, in nobis quoque locum aliquem reperiat, ut mox alacriores ad ſeria ſtudia reuertamur. Ita enim comparatum eſt natura, ut animus uiciſſitudine et commutatione rerum alatur, et labori quies, quieti labor, ſuccedat, atque hoc temperamento diutiſſime omnia contineantur. At tu has forſan putas ineptias, quod eo habitu et ſchemate prodeant, quod tam licenter laſciuiant, quod tam uariis formis hanc fabulam agant: ut nemo ita ſit perfricta fronte, nemo tam probroſus, cui haec non poſſint ruborem incutere. Paucis tibi poteram reſpondere: non aliter ſcilicet geri hanc fabulam, et togam ſaltanti praetendere, uel ſolo prouerbio, improbatum eſſe. Omni enim in re agunda praecipuum eſt conſilium, ut tempori et decoro inſeruiatur. Nam Tragoedia et Comoedia, ut aiunt, iiſdem literis conſtant, uaria tamen ratione aguntur. In illa planipedes ingredi et ſoccos induere deforme eſt, in hanc cothurnos et ſceptra afferre importunum. Huic ergo fabulae publicae, huic mimo, quem ſibi quiſque indicit pro ſententia, huic libertati, quam Carneualis beneficio toto anno ſemel aſſequimur, ne ſuas, obſecro, rationes, ſua iura, ſuas praerogatiuas, quiſquam auellat. Habere autem temporum optionem, in primis eſt cuiuſque ſapientiſſimi. Nam in occaſione et opportunitate, quae tantilla res fortaſſe alicui uideri poſſit, omnia, quae

ad uitam bene ac beate agendam pertinent, poſita ſunt. Sed quid plura? quam meliori hominis parti, immo uero (ſi Platoni credimus) ipſi uero homini, natura perſonam, molem ſcilicet hanc corporis induxerit, qua mortales omnes obtecti, mortalibus ignoti uitam agunt: multi in aurea uagina plumbeum gladium abſcondentes, plerique leones, lupos, uulpes, ſues, et alias id genus feras, ſub perſona diſſimulantes. Ex quo metamorphoſes illae apud Circem natae ſunt, et illud Plautinum exiit; homo homini non homo, ſed lupus. Quae cum ita ſint, interim innocentiſſimam uitam agimus, neminem laedimus, neminem defraudamus, nemini inſidiamur, ad uoluptatem, ad amores, ad pacem, ad laetitiam, omnia comparamus. Quod reliquum eſt, certiſſimum exiſtit, hoc Carneualis tempus nihil non habere hilare, iucundum, pacatum, plenum ſuauitatis, plenum deliciarum, plenum illius, quam tantopere optabat Democritus, τῆς εὐθυμίας, *quam tu uel tranquillitatem animi, uel ſecuritatem, potes appellare. Quare abſit, ut quiſquam tam ſit inauſpicato natus ingenio, qui tantum ac tam beneficum uoluptatis munus non agnoſcat, aut agnitum deteſtetur.* Hactenus Calcagninvs, non uulgaris perſonarum Panegyriſtes, et tantus fautor, ut qui ritum hunc tollere uelit, is demum non minimam delectationis partem ei eripere uideatur.

§. XII.

Quando laruae permiſſae.

Conſectatus ſum ſapientum iudicia, inueſtigaui mores conſuetudineſque gentium excultiorum, inueni, quod abuſum laruarum, nihildum reperi, quod ſobrium moderatumque eorum uſum, damnaret. Pro hoc

hoc potius ratio, pro hoc iudicum incorruptorum prudentia, pro hoc denique exempla, neque unius generis conſuetudines, pugnant. Sed quo de uſu perſonarum, pariter atque abuſu diligentius ſtatuatur, diſpiciamus breuiter, ecquando laruae uel permittendae, uel prohibendae uideantur. Nihil autem obeſt, quo minus permittantur, cum citra malum et inhoneſtum finem fiunt. Hac mente cenſuit Barbosa *Vol. deciſ. 124. Lib. III.* fucum colorum in facie intra terminos adhibitum, lethalem non eſſe. Quo nomine laudauerit quis Ioannem Prochytam, Salernitanum, nobili loco natum, qui Sicilia Gallorum libidine et tyrannide oppreſſa, uxore etiam uiolata, patriae liberandae cauſſa, et iniurias illatas ulturus, ad Petrum Arragonium, Nicolaum V. Pontificem, et Michaelem Palaeologum, Imp. Conſtantinopolitanum, alioſque, commigrauit, opemque aduerſus Gallorum furorem petiit, religioſi hominis tunicam indutus, eoque habitu nemini cognitus, quoad, re perfecta, Veſperarum Sicularum tempus Gallis ſub Philippo V. quem uulgus Audacem nominat, cladem peſtemque afferret. Vel cum ob nimium et praegeſtiens, quod animo conceptum eſt, gaudium et honeſtam recreationem, fiunt. Quemadmodum, per Italiam, et maximam Germaniae partem, euenire, conſtat. Vel cum ſunt indifferentes. Aliquando etiam luctui nimio et publico ſeruiunt, uti ſingulatim in hodiernis Principum funeribus moris eſſe ſolet, ut eques quidam cum clypeo et armatura defuncti perſonatus funus praeeat. Nonnunquam ipſis etiam mortuis

laruae induuntur. Nimirum cum facies ruina aedium detrita, uel alio caſu lacerata et deformata eſſet. Quae funera in ueteri Epitaphio laruata dicuntur, et obſeruantur a PHILIPPO CAMERARIO *lib. I. Meditat. Hiſtoric. cap. 96.* ab IOAN. *item* KIRCHMANNO *de funeribus Roman. lib. II. cap. IX. et* CASPARE BARTHIO, *Aduerſ. 56. fol. 1146.* Idem, noſtra quoque memoria, in miſeris huius generis funerum pompis, iiſdemque ſolemnioribus, obtinere, paſſim comperimus. Ac dignum memoria eſt, Vindobonae in aede D. Stephani, Sereniſſimos Auſtriae Archiduces pellibus leonum inuolutos et conditos inueniri. Teſtatur etiam PACICHELLIVS, Neapoli argenteam, et ad uiuum laruam faciei Andreae Auellini, Clerici Regularis, tectam conſpici, cum caput eiuſdem materiae ſimulacro aſſeruetur. Quales mortuorum laruae, dubium non eſt, quin in pluribus Pontificiae Eccleſiae partibus inueniantur. Ab his mortuorum perſonis propius abeſſe, et inſtar illarum eſſe uidentur tegumenta, ueluti chartacea, eademque craſſiſſima, quae humanam faciem ad femur uſque reddebant plurimis paganorum ſymbolis anteorſum et retrorſum inſignita ac deaurata, Mummiarum Aegyptiacarum, de quibus ATHANASIVS KIRCHERVS, ſingulari libro de *Mumiis*, et ante eum PETRVS A VALLE, in *Itinerar.* e cuius Muſaeo integumentum conſimile, idque rari exempli, et duorum millium circiter annorum, ad IOAN. PETRVM BELLERIVM perlatum eſſe, PACICHELLIVS notat. Eſt praeterea, cum boni ominis cauſſa laruae ſuſcipiantur. Quod facere Romani ſunt ſoliti, cum crederent, ſi nouilunium menſis inci-

incipientis anni cum uoluptate laetitiaque tranſigerent, futurum, ut reliquum anni ſpatium, pari hilaritatis felicitatiſque genere tranſigere poſſent. Interdum, et ſaepius, animi remiſſionem et relaxationem iucundo laruarum uſu iuuant. Cum enim hilaritas honeſta hominibus, quod ait hominum ſapientiſſimus, *Prouerb. XVII. 22.* conceſſa ſit, nec perſonarum laruarumque uſus iuſtis et legitimis conditionibus circumſcriptus, uitii peccatique quicquam complectatur: cauſſa eſt nulla, quamobrem delectatio et uoluptas animi, quae ex eo capi queat, prohibenda uideatur. Praeſertim cum ueſtes dicantur a uelando, *u. DD. ad l. 127. π. de V. S.* ob eamque non ſolum honeſtati et neceſſitati, ſed etiam iucunditati inſeruire poſſint. Cum laruis autem pariter ac cum ceteris ludorum generibus agitur, quae nemo in uitio ponit, nec graues alioquin et cordati uiri refugere ſolent, et imbecillitas animi, rebus iucundis reficiendi, facile requirit ac tuetur. Nec quod ludicrum, ad luſumque comparatum eſt, idem pariter turpe eſt, niſi iocos liberales illos quidem, et ingenioſos interdum, luſus tamen animique cauſſa prolatos, et ſanctis etiam grauibuſque uiris nonnunquam in uſu poſitos, opinionis errore, peruerſoque rei non ſatis cognitae iudicio, decepti, turpitudinis ignominia afficere uelimus. Ipſas etiam ferias, ut quietem animus capiat, et labore, curiſque, oppreſſus paulatim excitetur, indultas eſſe, *l. Dominico. de Spectacul. Theod. Cod.* conſtat. Eadem cauſſa ſuaſit, ut Torneamenta concederentur. Taceo reliqua ludorum genera, quae

neminem temere ſallunt. Quo quidem exhilarandi animi nomine laruarum cauſſam defendunt ANAN. *in cap. Latorum de homicid.* ANGELVS *in ſumm. uerbo: ludus. num. 1. D.* ANTONIN. *in ſumm. de curioſitat. tit. de ſpectac.* IO. MARIA NOVARIVS *de Grauamin.* VASSALOR. *To. I. Grauam. 309.* VRRIES *ad ritum Magn. Curiae.* Nec minus SOTVS *de Iuſtit. et Iure, 4. qu. 5. a. 6.* VIVALDVS *copioſe in Candel. p. 3. cap. 13. n. 10.* et alii. Facilius etiam permittendae ſunt laruae, cum earum ritum regio quaedam accepit ac comprobauit. Scimus enim, mores domicilii, modo non penitus a recto ueritatis tramite deflectant, ſemper ſeruandos eſſe. Non minus igitur laruarum ritus, ubi ſemel in prouinciam quandam immigrauit, et conſuetudine non turpi fundatus eſt, ab aliis, qui eam colunt regionem, retinendus uidetur. In loco enim ſeruiendum Eutrapeliae ſeu bonae aſſuetudini. Multum etiam refert, ſi Principis conceſſione laruae gerantur, propterea, quod principum indulgentia ualeat pro auctoritate. Vt rem, quae latius patet, in pauca conferamus, Perſonae ſeu laruae permittuntur, cum nec Deum, nec ſocium, nec noſmet ipſos, laedunt.

§. XIII.

quando contra prohibitae.

Quas nemo non intelligit, prohiberi, ſiquidem cum impia ſuperſtitione coniungantur, et ſeruiant idololatriae. Quo pacto ſuperſtitioſa uetuſtas commentitia colebat numina, adeo, ut ab hoc idolorum cultu laruae originem trahere quibuſdam dicantur, ob eamque rem ueteres Chriſtiani coetus doctores in

in eas inuehuntur, quas, ſuperſtitionis labe contaminatas, a Chriſtianis remoueri uolebant. Quorſum referas, licet, Bacchanalia, Orgia, Saturnalia, et tot alia huius generis ſacra, quae perſonis inſtruebantur, et de quibus ſupra dictum eſt. Eodem attinet perantiquus ille ritus, cum Deos ſalutantes, et ſacris operantes, obnupto capite, et demiſſis ad talos ueſtibus, Diis immortalibus ſupplicarent, adeoque perſonas reuera induerent, de quo plura diſſerit *Barnabas* BRISSONIVS *Lib. I. pag. 36. de Formul. Solemn.* Vti de Atte memorat LVCIANVS, eum, de Rhea caſtratum, uitam quidem uirilem agere deſiiſſe, formam autem femineam ſumſiſſe, ueſtemque induiſſe muliebrem, eoque habitu omnes terrarum oras obeuntem, ſacra paſſim feciſſe, et quae paſſus eſſet, narraſſe, Rheamque celebraſſe, uti legi licet de *Syria Dea*, *pag. 885.* Aut ſi ad uaria uitia et peccata occultanda adhibeantur, quibus Deus, ſocius et noſmet ipſi laedamur. Tali modo Deus offenditur, non modo cum idolis honos indignus habetur, uerum etiam cum homines corpus uultumque alieno habitu occulunt et diſſimulant, quo tectius et impune omne genus libidinis ſequi poſſint. Id quod in ueterum Bacchanalibus compertum eſſe, ſcimus. Quam in ſententiam uetus IVVENALIS SCHOLIASTES: *criminoſe uiuat*, inquit, *id eſt*, *ſub ſeueritatis figmento impudici ſunt.* Eadem cauſſa fuit, quamobrem Lutetiae Pariſiorum haec Bacchi ſacra, ut teſtatur PITHOEVS, S. C. antiquarentur, et, cum fides facta eſſet, honeſtiſſimas cetera feminas male habitas, et adulterii crimine contaminatas eſſe, damnarentur. Socius autem,

ſeu

ſeu proximus uiolatur, cum perſonae uel laruae ſumuntur, quo uel caedes, rapinae, furta, uel aliae cuiuſcunque generis inſidiae occultius et impune fiant. Ipſe uero homo ſibimet ipſi iniuriam infert, quando, quod inter ſingularia generis ſui ornamenta et decora numerare debet, perſonarum indecentium, et ſeſe deturpantium uſu, deprauat, omnique honore indignum ſe reddit. Quorſum, dubium non eſt, quin in primis pertineant laruae, Daemones et malos genios repraeſentantes, cum homo ad imaginem Dei ſit conditus, et nihil magis, quam inſenſiſſimi huius hoſtis aſpectum debeat deprecari. Ex quo quidem peccatum letiferum contrahi, docet *cap. nullus. de conſecr. diſ. 5. Neuizzan. in ſylu. Nupt. lib. 4. §. 3. num. 10.* ioci cauſſam excipit, ſed ab hoc ioco cauendum, docet canon in *Decret. diſ. 44. cap. 8.* ubi dicitur: *Laruas Daemonum ante ſe ferri, Diabolicum eſt, et ſacris canonibus prohibitum.* Multa, neque id ignoro, fine excuſantur. Sed didicimus adoleſcentes, qualis ſit finis, talia etiam eſſe debere media, quae ad finem ducant. Hoc eſt, non iniqua, non turpia, non periculoſa, ne actionis noſtrae finis illo terminetur fine, quem experti ſunt homines, igne, alioue luctuoſo et miſero interitu caſtigati, ac puniti, uti uidere eſt in *Theat. Vit. hum. fol. 94. l. 26. et M. 719.* et alibi. Idem ſibi fraudi eſt, cum nulla temporis, loci, honoriſque ratione habita, perſonas indecoras ſumit, et temeritatis dat ſpecimen. Quam inconſtantiam refert Xiphilinus, Caligulam Imp. aliquando muliebri ornatum habitu, ſublimem praeſediſſe in eminenti ſolio, eumque ſutorem Gallum, forte

prae-

praetereuntem, irriſiſſe. Qua re animaduerſa, Caeſar hominem accitum rogat, quid ſibi de Imperatore uideretur? Cui reſpondit Gallus: magnam ſibi uideri eius dementiam. Demens uero uideri poterat, nec dignus Imperatoris nomine, cum non uir, ſed mulier, ſtulte, et alieniſſimo tempore, et cum dedecore Romani nominis, uideri uellet. Plura non addimus, cum poſſemus, quando ex iis, quae praeſtruximus, cetera facile iudicantur. Atque adeo cum laruarum uſum defendimus, abuſum earum reiicimus ac repudiamus. Quo uero clarius conſtet, maſcerarum uſum iuri naturae, de quo in praeſens laboramus, non omnino eſſe contrarium, praecepta actionum moralium, pace atque uenia lectoris, ſubiiciemus, ex quibus generatim, quid liceat homini, quidue eidem ſit uetitum, peruestigari, et deinceps, argumentum noſtrum mediae eſſe naturae, cognoſci queat.

§. XIV.

Scholaſticorum reprehenditur πολυπραγμοσύνη.

Sui et inſequentium ſeculorum doctrinae lumen, Eraſmus, illorum non immerito redarguit inſtitutum, qui, quod Scholaſtici doctores, conſcriptis ingentibus ſummulis, conſcientiae caſibus, conſiliis, deciſionibus, theſauris conſcientiae, clauibus regiis, faciebant, omnes rerum humanarum caſus, antequam accidiſſent, ueluti in numerato habebant, et fictis conditionibus ſingularibus, in ſcholae otio decidebant, de cetero, quod in rebus diiudicandis praecipuum eſt, ſoliciti parum de generali qua-

dam

dam norma et plano principio, quo rite cognito, complures diuerſique caſuum modi explicari poſſent, licet tot ingentia uolumina de ſingularibus quibuſdam actionibus humanis non conſcriberentur, uel conſcripta extarent. Tanta eſt enim ſingularium caſuum in uita humana multitudo, tantaque uarietas, ſi ad minutas περιστάσεις deſcendimus, ut libro, uaſto licet, omnes comprehendi non poſſint: pauciſſimis uero tantum eſt otii aut memoriae, ut perlegendo omnia ueluti per exempla cognoſcere, aut in promptu habere, queant, ſi caſus idem, aut, quod frequentius accidit, conditionibus nonnullis diſſimilibus, propoſitus ſit decidendus.

§. XV.

communia et ſolida principia laudantur.

Ii certe generi humano, in diiudicandis ſuis aliorumque hominum actionibus, magis conſulere uidentur, qui communia nonnulla, ſed plana et ſolida principia, quanta poſſunt breuitate, proponunt, ut, his recte cognitis, deinceps iudicio naturali quiſque colligat, quid ſibi faciendum, quidue omittendum, uideatur. Licet enim nulla facile detur regula, quae reſtringi non poſſit, et in negotiis particularibus pro eorum, quae circumſtant, ratione non temperetur, aut tollatur: haec tamen omnia ab homine, ratione et prudentia, etiam mediocri, praedito, in ſingularibus facile ſupplentur, ſi ſumma rerum capita rite conſtituta fuerint et percepta.

§. XVI.

§. XVI.

Quid actiones ſint humanae, notius eſt, quam ut explicari mereatur. Quilibet enim in ſemet ipſo deprehendit aliquam agendi, aut alicuius negotii expediendi facultatem. Quam qui exercet, id exinde conſequitur, ut eadem ipſi actio imputetur uel ad laudem, uel ad uituperium, ad praemium, aut poenam. Quod ut recte conuenienterque fieri poſſit, in agente requiritur, ut recto intellectu utatur, ac uoluntatis libertati nullum afferatur impedimentum. Alias ratione huius actio neque licita, neque illicita, bona, uel mala, dici poterit, ſed in alterutrum, ſcienter et libere agentem, tanquam auctorem, tranſferenda erit.

Quid actio humana, et quomodo agere, quomodo libere agere dicamur.

§. XVII.

Cum autem actio hominis licita, aut illicita, dicitur, tum poteſt illud quidem intelligi, uel de conſcientiae foro, uel de foro ciuili. In foro conſcientiae uocatur actio aliqua licita, quando, excuſſis in animo noſtro actionibus, riteque expenſa actione noſtra ſecundum legem rationis internam commiſerimus quicquam: licet alii forte praeiudicia nonnulla ſecuti, ſecus putent. Prohibita autem in foro conſcientiae actio habetur illa, ob quam grauiſſimis rationibus, et quas diluere, etiamſi cum ſapientiſſimis communicentur, non poſſumus, urgemur, noſtram ſcilicet actionem repugnare ipſius iudicio rationis in animo noſtro, quod nos intus arguit, uiolatum fuiſſe

Quid actio licita et illicita in foro conſcientiae et ciuili.

ius aut legem interne, a ſuperiore nobis ad obſeruandum latam. In foro autem ciuili dicuntur actiones noſtrae licitae, ſi oſtendere nemo nobis poteſt, aut nos conuincere, legem nos ab ſuperiore magiſtratu latam, agendo uiolare, licet forte nobis aliter conſcii ſimus, quod uel ſecus egerimus, uel lex ciuilis non debuerit actionem noſtram nobis permittere: prohibita contra in foro ciuili eſt actio, quae legibus a ciuitatis magiſtratu, in qua uiuimus, latis, repugnat. Perinde autem fuerit, utrum in foro ciuili ferantur, uel potius repetantur, leges naturales diuinae, an uero ab hominibus ſancitae. Generatim enim intelligendum eſt, actiones illas in foro ciuili cenſeri licitas, quae non uetantur, et de quibus nulla lex eſt lata, quae uero, lege conſtituta, ſunt interdictae, prohibitas eſſe.

§. XVIII.

Forum conſcientiae uniuerſale, accuratius et norma eſt ciuilis fori.

Forum conſcientiae apud omnes pari rationis gradu utentes, eſt uniuerſale, et idem ubique. Quod ſi enim fingas, idem eſſe rationis iudicium, et parem iudicium hoc intelligendi in animo facultatem, conſequitur eadem ſententia, aut pronunciatum, de hac uel illa actione, quod licita, aut prohibita, ſit. Sed forum ciuile, pro magiſtratus et Reipublicae conditione, proque perſonarum ſtatu aut captu, uariat. De Domitiano, Imperatore, SVETONIVS, *cap. 7.* auctor eſt, ipſum, caſtrari mares, uetuiſſe, quod ante ipſum uſu ueniebat. Chinenſes et Armenii lupanaria publica, et gratuita, ex pietate, neceſſitati et honori hoſpi-

hoſpitum praeſtant. Mexicani et Peruuiani uiri uxores, fratres ſorores, et patres filias, liberrime uocant, quod nobis inhumanum eſt. Videantur plurima talia a MALTHEO VAYERIO congeſta in *Dialogo*, qui *la philoſophie ſceptique, et, le banquet ſceptique*, inſcribitur. Forum conſcientiae multo accuratius rerum momenta expendit, quam forum ciuile, quod in popularibus, et quatenus reipublicae ut plurimum corruptus ſtatus patitur, acquieſcit. Hinc CICERO *lib. 3. Offic. aliter leges, aliter philoſophi tollunt aſtutias: leges, quatenus manu tenere poſſunt, philoſophi ratione et intelligentia.* Ceterum forum conſcientiae dux et norma eſt ciuilis fori. Quod enim prius homines recto rationis lumine in ſe, et ueluti ſemoti a ciuitate, uerum, utile, honeſtum, bonum animaduerterunt, illud deinceps in rempublicam ad uſus communes introduxerunt, legibuſque ciuilibus ſanciuerunt. Inde laudatur Socrates, quod philoſophiam uocauit de coelo, et non ſolum in urbibus collocauit, ſed et in domos introduxit, et in uillas denique, agroſque, deduxit.

§. XIX.

Quae nos circa actionum moralium fundamenta commentabimur, ea ad forum conſcientiae internum, quo quiſque ſemetipſum reſpicit, praecipue pertinent. Non ſolum ideo, quod conſcientiae tribunal, uti §. 18. ſuperiori docuimus, eſt commune apud omnes intelligentes, multoque accuratius de rebus et actionibus humanis ſententiam fert, quam ciuile, ſed etiam, quoniam hoc forum dirigit, et deſignat,

Nos hic de actionibus moralibus, quoad ad forum conſcientiae pertinent, iudicamus.

ſignat, quid prudenter in ciuitate ſtatuendum, permittendumque, aut pronunciandum ſit. Quo perſpecto, tanto maiori firmitate conſtabit, quid in republica, bene ordinanda, iuberi, concedi, aut uetari oporteat, quatenus quidem res humanae accurationem diligentem patiuntur. Negari enim nequit, multa in republica, etiam a ſapientiſſimo legiſlatore, toleranda eſſe, quae pro tempore ſine inſigni rerum conuerſione, aut uulneribus publicis emendari non poſſunt. Recte enim et prudenter Tiberius apud Tacitum *An. lib. 3. cap. 53.* ſatius eſſe, duxit, adulta uitia permittere, quam id tantum aſſequi, ut palam fiat, quibus uitiis impares ſimus.

§. XX.

et principiis generalibus.

Quod ſi tamen nonnulla in melius reſtitui poſſunt, horum prudens emendatio in iis potiſſimum facienda erit, quae in foro conſcientiae ſumme neceſſaria eſſe, cognoſcuntur, neque cum honeſtate aut boni uiri opinione conſiſtere queunt. Sed nobis principio maxime curae erit, uti oſtendamus, quid homini priuato, qui rationem et conſcientiae uim internam ſequitur, licitum ſit, et ex quo fundamento dignoſci poſſit, haec ita, neque aliter, in uita eſſe peragenda. Tradentur autem principia generalia, et quae ex natura facile cognoſcuntur. In ſpecialibus enim et ſingularibus uitae caſibus expendendis, Iureconſultorum eſt, uerſari; quae uero doctrinae rationem ſuperant, Theologorum ſcholis merito ſunt relinquenda.

§. XXI.

§. XXI.

Illud praemonendi adhuc ſumus, quod licitum alias, et in anguſtiori ſignificatione acceptum, differat ab honeſto, cum praeſertim in ciuitate multa dicantur licita, uti ſunt cogitationes flagitioſae, et nonnulla probra, quibus praetor nullam poenam ſtatuit, quae tamen honeſta haud dici poſſunt. Nos tamen, quoniam ad interna potiſſimum et conſcientiae tribunal oculos intendimus, generatim uocem liciti pro eo, quod honeſtum eſt, accipimus, et licita quoque honeſta iudicamus, uti latius in ſequentibus patebit. Conſtat etiam, in uulgari ſignificatione, prohibitum plurimum differre a turpi. Multa enim in ciuitate ex conſuetudine, aut decori lege, prohiberi conſueuerunt, quibus tamen parum aut nihil turpitudinis ineſt, ſi ſecundum rationem ſolam, remota legis ciuilis obligatione, expendantur. Verum a nobis uoces hae ſic uſurpantur, ut ex eo, quod prohibitum, oſtendi poteſt, ſequatur, idem etiam turpe dicendum eſſe; uti ex contrario, quod licitum cenſetur, idem illud quoque putabitur honeſtum. Quibus praelibatis, prudentiae morum origo repetenda nobis altius eſt, ut deinceps melius de ceteris, quae ſequuntur, iudicium ferri poſſit. Quod ſequentem fere in modum exequemur, ita tamen, ut, quemadmodum mathematici lineas, earundemque affectiones conſiderant, abſtrahendo ab omni materia, quaecunque illa ſit, cui tandem inſcribi poſſint; ita nos in principiis hiſce tradendis ſic uerſabimur, ut

an licitae, et honeſtae, uel prohibitae, et turpes ſint, docemus.

nullam

nullam rationem habeamus hominum, quibus haec accommodari, aut qui iiſdem uti poſſent, ſed ſecundum naturam, communem rationis ducem, communiora quaedam capita, proponamus.

§. XXII.

Principium commune

Sint itaque *communia* haec actionum moralium *principia:*

1. de Dei ſapientia et bonitate.

I. Natura duce cuique compertum manifeſtumque eſt, *Deum eſſe ſapientem, et bonum.* Quiſquis enim hoc negat, neget, neceſſe eſt, Deum exiſtere, perfectumque eſſe, quos contra ab aliis, in Theologia naturali, aut metaphyſicis diſquiſitionibus, ſatis diſputatum eſt.

2. de hominis creati uiribus.

II. *Si Deus ſapiens et bonus condidit hominem, inſtructum facultate agendi uiribus, ſibi inditis, euidens eſt, hominem hiſce uiribus ſuis, a Deo conceſſis, ea omnia legitime peragere potuiſſe, quae ipſius quidem uirium ſunt.* Alias Deus ipſi uires conceſſiſſet, quibus tamen agere non debebat. Quod contradictorium, et ſapientiae eius eſt repugnans. Cur enim non minores conceſſit uires, quas refraenare opus non erat?

3. quicquid poteſt, licet homini facere.

III. *Homo itaque uiribus ſuis, a Deo ſibi inditis, habet ius et libertatem agendi, quouſque poteſt.* NB. Haec prima eſt origo actionum moralium licitarum.

4. excepta re, a Deo prohibita.

IV. *Hinc omnia homini agere licet, quae poteſt, niſi Deus iubeat, ut quaedam omittat, quoniam homo habet libertatem animum ad hoc uel illud applicandi, agendi, uel non agendi.* Haec eſt prima origo actionum prohibitarum.

V.

V. *Sed Deus eſt bonus, h. e. qui neminem, quo minus agat bene, impedit, et ſapiens, h. e. qui omnia longe, antequam ea exequeretur, legitime iam ordinauit, unde nihil cenſetur prohibere, quam quod eſt malum.* Cur enim bonum agere prohiberet homini, ad quod tamen peragendum ipſi uires conceſſit. Vid. §. 2. Ergo malum tantum agere, prohibet Deus. *5. hic propter bonitatem et ſapientiam.*

VI. *Itaque homini uiribus, ſibi a Deo datis, nihil prohibetur agere, praeterquam malum.* Iam itaque oſtendendum eſt, quid malum ſit, quatenus ex ratione cognoſci poteſt. Vocatur alias peccatum, et locus eſſet diſſerendi ex Theologia de peccati origine, ſed Theologica Theologis relinquere praeſtat. *6. malum tantum prohibet.*

VII. *Malum eſt, quod mihi nocet, omnium autem maxime mihi nocet, quod uires meas, a Deo acceptas, corrumpit.* Nam uires meae omnium maxime ad me ſpectant. *7. malum quid?*

VIII. *Ergo malum uoco omne illud, quod res ad me pertinentes, in primis res mihi omnium maxime ad felicitatem neceſſarias deſtruit, imminuit aut impedit.* Videndum iam eſt, quae nobis res ad facultates adſint, quae deſtrui aut imminui poſſunt, ut intelligamus, actionum prohibitarum cauſſas, et quouſque ſe illae extendant. *8. quod nempe res maxime mihi neceſſarias corrumpit*

IX. *Inter res, quae homini proxime adſunt, eſt anima et corpus.* *9. animam et corpus.*

X. *In anima eſt intellectus, uoluntas, libertas: in corpore partes ſunt uariae, quas uno nomine inſtrumenta appellabo.* Iam uidendum, quot modis homo actioni- *10. in anima intellectum, uoluntatem, libertatem.*

bus ſuis, hiſce partibus nominatis, malum inferre poſſit, quippe quae omnia a Deo ſapiente et bono erunt prohibita.

11. *intellectum impedit ignorantia.* XI. *Intellectus impeditur ignorantia*, generatim ſumpta, ut etiam errorem et coeca iudicia comprehendat. Poſſet hoc loco explicari, quotuplex ſit ignorantia, uti de ſuperiore Deo, unde oritur Atheiſmus, ſuperſtitio, etc. de nobis ipſis, unde nimia philautia, ambitio, etc. de nobis natura aequalibus, unde iniuſtitia in eos, etc. Sed uereor, ne rei immorer diutius iuſto.

12. *ergo ignorantia eſt malum.* XII. *Ergo ignorantia malum eſt.* Et omnis actio, quae inde prouenit, damnatur a Deo, et eſt prohibita.

13. *uoluntatem corrumpit uitioſa propenſio.* XIII. *Voluntati nocetur inconſiderata propenſione ad bonum minus prae maiori, aut ad bonum apparens prae uero.*

14. *ergo haec eſt malum.* XIV. *Hinc propenſio ad minus bonum, aut ad bonum apparens, eſt malum.* e. c. Si Deo eſt ſeruiendum et homini, malum eſt, homini prae Deo ſeruire. Si anima et corpus eſt conſeruandum, malum eſt, corporis conſeruationem animae cuſtodiae praeferre.

15. *libertas minuitur prauis affectibus.* XV. *Libertas, quae eſt indifferentia eligendi ex duobus bonis optimum, impeditur aut imminuitur affectibus animi peruerſis.*

16. *ergo hi ſunt malum* XVI. *Ergo peruerſi animi affectus malum ſunt.* Et actiones, quae inde proueniunt, homini ſunt prohibitae.

XVII. *Corporis inſtrumenta deſtruuntur aut imminuuntur plagis, tempeſtatibus, et, ſi cibus, ueſtimenta, aut alia, ad eorum conſeruationem neceſſaria, non ſuppeditantur.*

17. *corpori uarie nocetur.*

XVIII. *Ergo hae omnes malae ſunt.*

18. *et quicquid ei nocet, eſt malum.*

XIX. *Et rerum externarum ad corporis conſeruationem neceſſariarum, defectus aut ſubtractio eſt mala.*

19. *ergo et rerum neceſſariarum defectus.*

XX. *Iſthaec omnia mala ſunt, in quocunque homine haec accidant.* Quia Deus omnes condidit his uiribus, et uoluit, ut hiſce uiribus agerent, non uero iſta deſtruerent. Obſeruatis tamen malorum gradibus, conf. §. *15.* ſic, ſi corpus aut fortuna ſunt deſtruenda, ſatius eſt, perire fortunas.

20. *in quocunque homine inueniatur.*

XXI. *Hinc malum eſt, alterius intellectui, uoluntati, libertati, corpori aut fortunis ſine cauſſa nocere.* Et omnia haec prohibita ſunt.

21. *ſine cauſſa nocere alicui, eſt prohibitum.*

XXII. *E contrario bonum eſt, ſemetipſum in omnibus ſuperioribus conſeruare, et uires ſuas perficere.* Et proinde omnes licitae ſunt actiones, quae eo faciunt.

22. *bonum eſt, ſe conſeruare et perficere in bonis.*

XXIII. *Bonum etiam eſt, omnia haec alteri procurare,* per §. *19.* Quia in omnibus hominibus debent adeſſe, et proinde actiones, quae eo tendunt, licitae ſunt. Sed incidunt et plerumque quidem controuerſiae de bonis fortunae, conſeruando item corpore noſtro, aut alterius controuerſiae generis. Vbi duo proponi dubia poſſunt. Primum an fortunas alteri eripere, aut plane non eripere, liceat? Deinde an, ſi incidat noſtro aut alterius corpori damnum inferendi neceſſitas, quid naturali aequitate iuſtum ſit? Vt

23. *et alteri bona procurare.*

haec ex noſtris principiis ſoluantur, adiiciamus etiam ſequentia.

24. *Quae recto intellectu, et bono appetitu poſſidentur, nemini eripienda ſunt.*

XXIV. *Nihil nobis aut alteri, quod recto intellectu et legitimo uoluntatis appetitu poſſidemus, eripendum eſt.* Fundamentum continetur §. *12.* et *14.* Quia, quicquid egimus aut acquiſiuimus per ignorantiam, h. e. quod non debebamus, aut malo appetitu, hoc eſt, cuius poſſeſſio nobis ipſis nocet, quoad animum et corpus, hoc malum eſt, ac proinde acquirendi actio nulla eſt, ſed acquiſita iterum auferri poſſunt. Sed ex aduerſo, quicquid recto intellectu, h. e. iure, acquiſiuimus, et uoluntatis appetitu legitimo, neque uoluntarie iterum dimittere nolumus, hoc nobis non eripi, ſed relinqui, debet.

25. *eiuſmodi ablatio eſt malum.*

XXV. *Igitur eripere alteri aliquid, quod recto iudicio, ueraque mentis et animi inductione, acquiſiuit, malum eſt.* Atque idcirco omnes huiuſmodi actiones prohibitae ſunt. Haec eſt origo et fundamentum omnis iuſtitiae diuinae et humanae. Sed quia canon hic unicus obſcurus et exceptionibus nonnullis obnoxius illis uideri poterat, qui breuioribus doctrinis non ſunt aſſueti, adiiciemus et alia, ſimul uſum indicaturi.

26. *non licet propendere in minus bonum, aut eo abuti.*

XXVI. *Nimium propendere in minus bonum, aut eo abuti, malum eſt.* Ergo non licet, per §. *14.*

27. *ad emendationem alteri auferri bona fortunae poſſunt.*

XXVII. *Hinc iure alteri auferri bona fortunae, aut malum, corpus affligens, inferri poteſt, quod ad ipſum emendandum facit.* Nam ſic conſequitur, bonum maius eſſe, cui, quae nocent, auferuntur, liberatur a malo, ignorantia nimirum, peruerſoque appetitu, per §. *12. 14.* Haec

Haec origo eſt poenarum licitarum, et punitionum ciuilium, quae ex hac ratione iuſtae ſunt. Quod etiam Deus ipſe exercet in homines. In foro ciuili ſunt nonnullae exceptiones, cur nemo, niſi magiſtratus ſit, regulam hanc 27. exercere poſſit, cuius cauſſa infra explicabitur, ſed in ſtatu naturali, et ante imperium ciuile, aut in imperio diuino, uniuerſale axioma eſt. Poſt regna etiam conſtituta, quia quilibet rex ſummus et abſolutus cenſetur, nemo ipſum ex hac cauſſa inuadere poteſt, niſi ab ipſo offendatur.

XXVIII. *Negare alteri, ſine cauſſa ſumme neceſſaria, ad ſui conſeruationem, malum eſt*, per §. *7*. *Et cum quiſque ſe conſeruare debeat*, per §. *19*. *Quilibet rerum abundans, alteri ea, quantum licet, procurare debet*, per §. *19*. *Hinc illud facere negans propenſione praua in bona minora laborat. Quod malum et probibita res eſt*, per §. *14*. *28. Negare alteri ſumme neceſſaria, probibitum eſt.*

XXIX. *Ergo licitum eſt, ut eiuſmodi rerum affluenti copia demantur facultates non neceſſariae, quod aliis* per §. *16. 17. et ipſimet bonum eſt*, per §. *24*. Obſeruandum autem, quod in tali caſu poſſeſſor non adducere poſſit rationes denegati officii, alioquin audiendas. Haec eſt origo dominii eminentis. *29. rebus affluenti eiuſmodi facultates demi poſſunt.*

XXX. *Qui in alterum aliquid confert, non expenſis rationibus, aut per incogitantiam, ſimilis illi eſt, cui aliquid contra plenam uoluntatem eripitur inuite.* Quod malum et facere prohibitum eſt, per §. *21*. Nam ſi eiuſmodi expendiſſet rationes, et adiuncta perſpexiſſet, actum non feciſſet. *30. dare et accipere per incogitantiam malum eſt.*

31. *qui ita accepit, non eſt ſecurus de perpetua poſſeſſione.* XXXI. *Hinc is, qui aliqua ex hoc capite accepit, non omnino ſecurus eſt de perpetua poſſeſſione.* Haec eſt origo reductionum, reuiſionum, et reſtitutionum, quae uocantur, in integrum. In foro tamen ciuili non conceditur ob minutas laeſiones, aut omnes defraudationes reſtitutio, ob euitandam multitudinem litium, et ut quilibet ſibi ipſi caute proſpicere, aſſueſcat.

32. *deliberato facta bona ac rata ſunt.* XXXII. *Quicquid recto iudicio et plena uoluntate agitur, illud bonum ac proinde firmum et ratum eſt.* Hinc intelligitur ueritas axiomatis: Quod initio fuit uoluntatis, ex euentu facti fit neceſſitatis. Et qui ſuaſionibus inducitur ad declarandam uoluntatem ſuam, niſi res fuerit oppido mala, poſtea mutare placitum nequit.

§. XXIII.

Principia de actionibus licitis, et probibitis. Sed haec iam ad caſus ſingulares pertinere uidentur. Vt igitur in generalibus et naturalibus notionibus nos contineamus, uſumque traditorum, qui in ſuperioribus continetur, luculentius demonſtremus, formabimus regulas quaſdam, de actionibus hominis licitis aut prohibitis, quantum ex lumine naturae, citra decreta cuiuſque loci aut ciuitatis, cognoſcitur. Ex conſtitutis a nobis principiis poſſunt regulae in moralibus deduci reſpectu actionum uel *licitarum*, uel *prohibitarum:* atque eae quidem uel generatim, uel ſpeciatim traditae, pro caſibus ſingularibus decidendis in actionibus, quae uel noſmet ipſos, uel alios, reſpiciunt, tum ſecundum *animam*, tum *corpus*, tum *fortunas*. Sed ut modum obſeruemus, unam

unam duntaxat uel alteram regulam *generatim* proponemus, quae ut illuſtretur, nonnulla in *licitis* et prohibitis actionibus tenenda, ſubiiciemus, et breuem aliquem *uſum* in uita humana indicabimus, propoſito ſingulari exemplo de carnis priuio, traditorum utilitatem confirmaturi. *Generatim* itaque regulam hanc lectori noſtro notandam damus:

Principium commune unicum: Omnia licent homini, praeter mala.

Nihil homini natura prohibitum eſt, ad quod agendi uires habet a Deo ſibi conceſſas, niſi quod malum ſit, h. e. tale, quod gloriam diuinam, animum, corpus et fortunas, uel proprias, uel alterius, laedat, imminuat, aut deſtruat citra cauſſam.

§. XXIV.

confirmatur.

Veritas firmitaſque huius axiomatis ſatis luculenter cognoſcitur ex fundamentorum general. 2. et 3. Nam fruſtra dediſſet Deus ſapiens et bonus homini uires, fruſtra adiunxiſſet cupiditatem, conatum, deſideria agendi, niſi agere liceret. Hinc quando conſtat, uires naturales profectas ſiue additas fuiſſe a Deo, quatenus a Deo profectae ſunt, recte et euidenter colligitur, omnia licere hiſce agendi potentiis agere, ad quae ſe uis earum et naturale robur extendit. Nulla enim eſt ratio, cur Deus ipſum a ſe datum homini ad agendum, dataſque uires impedire uellet. Immo inconſtantiae arguendus eſſet, quod dederit uires ad agendum, et tamen nollet, ut agendo ſeſe exercerent. Obſeruandum tamen, duplicem dari rationem, cur Deus uires naturales agere prohibeat, uel potius agendi modum ad alia flectere iubeat. Primum

mum ſi maius bonum inde uelit elicere, aut manifeſtum reddere, e. c. obſequium ſuum, rei conditae obſequentiam, fidelitatem etc. Huc pertinent interdictum de non comedendo fructu ex arbore uetita. Non enim prohibebatur homo cupere aut appetere ductu naturali res, ſenſui obiectas, quippe quod abſurdum fuiſſet et contradictioni obnoxium, habere ſcilicet cupiditatem ad res propoſitas appetendas, eoque conſilio a Deo datas, et tamen rem nullam ſenſibus expoſitam ex uoluntate Dei eſſe appetendam, ſed tantum uidebatur appetitum ad alias res obiectas, e. c. ad alia poma, conuertere. Ratio erat, quia Deus obſequium hominis, ſui nominis obſeruantiam etc. patefacere uolebat. Sed ut in ſtatu naturali homo cogatur abſtinere ab alicuius rei appetitione, euidentiſſimum primo ſit oportet, Deum illud uelle, et quidem ex ratione omnium luculentiſſima, alias prohibitio diuinitus facta non praeſentitur. Ratio autem ſatis euidens ex natura eſt, ſi homo cupiditate ſua aliquid appetat, quo deſtruit corpus, animo nocet, aut damnum manifeſtum ſibi, aliiſue infert, quia Deus bonus uult hominis animam, corpus, fortunas eſſe ſaluas. Ergo deinde Deus prohibet actus, qui mali ſunt; mali autem quinam ſint, explicatum eſt euidenter principio 7. et 19. Ratio, cur interdictum mali iudicetur a Deo factum, haec eſt, quia conciliari nequit, Deum dediſſe cupiditatem ad agendum, ut homo felix ſit et ſaluus, et tamen deinceps Deum uelle, ut cupiditate aut hac agendi potentia ſemetipſum deſtruat, alioſue. Itaque quum, quae ſibi obſtant,

ſtant, nequeant eſſe uera, et primum ſatis certum ſit, quod Deus dederit agendi uires, alterum falſum eſſe, neceſſe eſt, quod nimirum agendi uires ſe extendere poſſint iure ad malum, aut ad nocendum ſibi, uel alteri. Sed quia interdum accidunt caſus, ubi ſibi aut aliis neceſſario nocendum eſt, e. c. caſtigare ieiunio corpus, ut animus emendetur, punire uerberibus, aut fortunis ademptis alterum, ut ſapere incipiat, hinc ut plana eſſent omnia, et dubiis iſtis una ſatiſfieret, adiecimus 14, in primis uero 23. 24, 25, 26, 27, 28. Ex quibus patet, licere maius bonum appetere, adeoque alterum minus malum boni rationem induit, quod tamen in cauſſis et caſibus, qui euitari nequeunt, tantum eſt faciendum. Hinc iam liquere exiſtimamus, propoſitionem iſtam recte pro norma poſſe admitti, ex qua ſecundum naturam (dico ſecundum naturam, quia uim et facultatem rationis tranſcendentibus nos non immiſcemus) colligitur, quod homo uiribus ſibi conceſſis poſſit licite omnia et perpetuo agere. Modo conſtet, hominem uires ſic et in iſto ſtatu, neque aliter comparatas accepiſſe, a Deo. Aliter exceptio adducta habebit locum, quod omnia agere liceat, niſi malum. Hinc quid illud ſit, et quoad natura cognoſci poſſit, explicatum a nobis eſt.

§. XXV.

Subſiſtere in fundamento hoc, generatim ſic tradito, poteramus, quod omnes regulae ſingulares inde deduci poſſunt. Verum, quia tum ad ueritatem ca- *ſingulares regulae, de licitis.*

 nonis,

nonis, tum ad eius quoque euidentiam faciet, apud eos in primis, quibus noua haec doctrinae ratio uideri poterat, adiiciemus etiam nonnullas ſpeciatim regulas, quae uim habent affirmandi, ſiue ex quibus licita colliguntur; et ui praeditas negandi, ſiue ex quibus, quid prohibeatur, cognoſci poteſt. Sint itaque *ſpeciatim*, quae, quid liceat, indicent, ***regulae ſequentes.***

1. Scientias et artes omnes licet addiſcere.

I. ***Licitum eſt, omnes ſcientias et artes addiſcere, quae intellectum informant in ſpirituum cognitione et corporum.*** Per regulam generatim traditam. Habemus enim inſtinctum, ad diſcendam naturam rerum praeternaturalium et naturalium, ſpiritualium et corporalium. Habemus intellectum, ut ea poſſimus cognoſcere. Haec cognitio nobis non nocet, ſed prodeſt, quia perficit animum, E. licita eſt.

2. ueſci, bibere, ueſtibuſque uti licet.

II. ***Licitum eſt, ueſci omnibus, et bibere omnia, rei uenereae indulgere, omnique ueſtimentorum uti genere, quibus nullum nec animo, nec corpori, nec fortunis noſtris infertur damnum.*** Nam omnia licet agere, ad quae agendi facultatem a Deo conceſſam habemus, per regulam generatim traditam.

3. licet libertatem ſuam conſeruare.

III. ***Licet libertatem ſuam omnibus idoneis mediis conſeruare.*** Quia libertas eſt bonum, ad quam ſummopere propendemus. Ad quod autem propendemus, agendique habemus uires, illud ſemper et in omnibus licet, niſi malum ſit, per regulam generatim traditam.

IV.

IV. *Licitum eſt, repugnare conſuetudini introductae, quae libertati, ſano intellectui, uoluntatis rectae propenſioni et ſanitati, opponuntur.* Homo enim in his omnibus habet agendi libertatem per regulam generatim traditam.

4. licet repugnare conſuetudini.

V. *Licitum eſt, ut, quo quis prae altero maius habet intellectus lumen, uoluntatiſque nobiliorem propenſionem, tanto maiori prae ignaro et malitioſo gaudeat libertate.* Nam omnia natura licet agere, ad quae facultatem, i. e. intellectum rectum, et uoluntatem legitimam, habemus, per regulam generatim traditam. Sapientior in his praeſtat prae ignaro et malo. E. liberius aget. Nouit enim de omnibus reddere rationem, quod non male agat.

5. maiori libertate dignus eſt, qui maius intellectus lumen habet.

§. XXVI.

Has excipiant *regulae*, quae, *quid probibitum ſit*, manifeſtum *ſpeciatim reddant.*

Singulares regulae de rebus prohibitis.

I. *Prohibemur agere omne illud, quo fortunarum quidem, aut corporis, incolumitas promouetur, ſed animo nocetur.* Nam propenſio ad minus bonum prae maiori, qualis eſt animus, corpori comparatus, aut ad apparens bonum prae uero, malum eſt, per fundam. 14. Mala autem prohibita ſunt per fundam. 7.

1. Prohibetur, quicquid animo nocet.

II. *Prohibemur ſalutares et utiles ſcientias negligere, ſupprimere, occultare, damnare, aut contra bas peccare.* Quoniam haec omnia mala ſunt, per fundam. 12.

2. Prohibemur ſcientias damnare.

III. *Prohibemur natura, nimium cibo, potui, Veneri indulgere; probibemur etiam nimium a cibo, potu, Venere*

3. Prohibemur nimium cibo, potui, Veneri

abſtinere, ut detrimentum inde patiamur: Haec enim mala ſunt, per fundam. 16. 17.

indulgere uel nimium ab iis abſtinere.

4. Prohibemur nobis aut aliis utile aliquid auferre.

IV. *Probibemur aut nobis, aut alteri, auferre, quod animo, corpori uel fortunis augmento aut utile eſt, niſi ad emendationem.* Citra hunc enim reſpectum haec mala ſunt, per fundam. 12. ſeq.

5. Prohibemur alios ui aut bello aggredi.

V. *Probibemur alterum ui aut bello aggredi, ut, quae ipſe recto intellectu, ſiue iure et uoluntate legitima poſſidet, eripiantur.* Sunt enim mala, per fundam. 12. ſeq.

6. Prohibemur pati citra meritum iniurias.

VI. *Probibemur pati, ut corporis aut animi malum, deſtruendi uim habens, nobis citra meritum continuo inferatur.* Eſt enim malum per fundam. 12. ſeq.

7. Prohibetur auaritia, uoluptas, ambitio.

VII. *Probibemur indulgere auaritiae, uoluptati, ambitioni, aut aliis paſſionibus uitioſis.* Quia malum ſunt, et eripiunt nobis libertatem, maiuſque bonum, id quod malum eſt, per fundam. 14. 16.

§. XXVII.

Ex bis principiis quaeritur, an Deus offendatur laruarum uſu.

In tradendis his regulis, quarum numerus longe maior addi potuiſſet, abſtinemus merito a caſibus ſingularibus et maxime ſpecialibus, qui omnes adduci nequeunt, quorumque plurimi ex his, generatim traditis, facile iudicari poſſunt. Nam ſi unicum duntaxat caſum ſingularem expromſerimus, haud difficulter ex recenſitis principiis conſtabit, quam plene et ſumma cum ratione decidi poſſit. Quaerat enim, exempli cauſſa, nonnemo, *an Deus offendatur, ſi quis tempore Carniſpriuii,* in der Faſten, *quod ab Eccleſia Pontificia laicis praeſtitutum eſt, ne carnibus ueſcantur, poſt-*

babito

habito Eccleſiae uel Pontificis mandato, carnibus non abſtineat? Quaeſtio decidenda eſt in foro conſcientiae. Nam ex politicis rationibus benefaciunt, qui neceſſitati in terris Pontificiis cedunt. Reſpondendum eſt ſecundum regulam generatim traditam, et animaduertendum, quod homo habeat facultatem aut inſtinctum ad carnes comedendas, quem quiſque impune exercere poteſt, niſi malum oſtendatur inde proueniens, quod hoc loco euenire non uidemus. Ergo in foro conſcientiae licitum eſt, ueſci tempore quadrageſimali carnibus, non obſtante eccleſiae ſiue Pontificis interdicto, quod non alio nititur fundamento, niſi ſuperſtitione, proueniente hinc in conſcientias hominum imperio illicito. Quod ſi tamen aliquis carnium eſu incitetur ad libidinem, bene quidem agit, ſi ex hac ratione carnibus abſtineat, per fundam. 14. et regulas, quibus, quae prohibita ſint, exponuntur, 1. et 3. Verum hoc non certo anni tempore, uti quadrageſimali, aut ſemel in anno, ſed toties eoque temporis interuallo faciendum eſt, quoties et quando ſtimulos iſtos incrementa capere apud nos, animaduertimus.

Ita, ſi ſoliciti ſumus, *utrum perſonis laruiſque uti nonnunquam* liceat in foro conſcientiae? Nihil dubitamus, quin eam quaeſtionem ex praemiſſis principiis affirmemus. Etenim Deus uires homini conceſſit et libertatem ſe uaria ratione uelandi, ornandi, recreandi, non igitur id ſemper et ubique homini prohibitum eſt, niſi ubi mali quid ineſt illi rei, ſecund. principium 2. 4. 5. ubicunque igitur perſonarum uſus

R 3 utenti

utenti non nocet, ibi non eſt malus, nec prohibitus ex principio 6. et bonus eſt ac praeceptus, ubicunque noſtras uires conſeruat et perficit, ſecund. principium 22. et tunc recto iudicio et plena uoluntate perpetratur ſecund. princip. 32. general. Licet uti omni ueſtimentorum genere, adeoque etiam perſonis, quibus nullum uel animo uel corpori uel fortunis infertur damnum princip. ſpec. 2. licet etiam in perſonis utendis libertatem ſuam conſeruare, principio ſpec. 3. Craſſa igitur (ne quid grauius dicam,) pronunciata illa nuper uox eſt: *Ego quidem nullam hic ſubeſſe uideo cauſſam, quae ſpeciem iuſti, decori, utilis prae ſe ferat, cur ſolemnitas illa anniuerſaria inter Chriſtianos peragatur.* Sed nonne iuſtum eſt decorum et, uti uiribus ſibi a Deo conceſſis, conſeruare eas etiam ac perficere, ſine animi, ſiue corporis, ſiue fortunae ſint. Taedet nos lucem luci accendere, et quae extra omnem dubitationem poſita ſunt, prolixius probare. Nec noui quicquam, uel ad negotium pertinens adiicitur, ubi pergit: *In perſonatorum Bacchanalibus, Carnaual dictis, ubi pudicis audacia, impudicorum autem ſtultitiae incrementum praeſtatur, et modus, fere, omnibus in rebus, edendo, bibendo, ludendo, ſaltando, exceditur, uel ſaltem excedendi, omnibuſque uitiis et flagitiis ſe inquinandi, campus longe lateque omnibus iis patet, qui capite et corpore perſonati incedunt, nihil quicquam boneſtatis, nihilque iuſtitiae ineſſe intelligitur.* Namque illa audacia pudicorum, ac impudicorum ſtultitia reprimitur in bene ordinatis rebus publicis non tantum generalibus legibus, ſed etiam ſpeciatim de

per-

perſonatis tempore Bacchanaliorum latis. Iſtum autem perſonarum uſum, in quo in omnibus fere rebus edendo, bibendo, ſaltando, ludendo excedatur, eſſe iure naturae prohibitum, nemo dubitat, quippe quo animo corpori ac fortunis non poſſunt homines non nocere, uti ex princip. 3. et 4. atque adeo de iſto non diſputatur. Quae deinde adiuncta ſunt, merae ſunt petitiones principii. Maiori ueritatis ſpecie lucet, quod additum eſt: *Chriſtianos decet omnem reprehenſionis notam et ſiniſtram uitare ſuſpicionem.* Verum, quod inde elicitur, ac ſi omnis perſonarum uſus Chriſtiano ſimpliciter interdictus ſit, merito negamus. Etenim de iure naturae hoc loco diſputatur, non uero quid Chriſtianum deceat. Quod cum prorſus non omnem perſonarum uſum damnet, nemo etiam hominum ad illum uitandum ex eo obſtringitur. Chriſtianum uero prouidentiſſimum eſſe debere in rebus indifferentibus, nos ipſi confirmamus, hinc omnis perſonarum uſus, qui ſuſpicionem malitiae habet, fugiendus ei eſt, non tamen omnis generatim. Nec quod Cicero et Plinius in ludis gentilium improbauerunt, id in omni perſonarum uſu Chriſtianorum reprehendendum eſt. Vt reliqua non indagem, quae rhetoricationes magis miſerae ſunt, quam ſolida argumenta praebent.

Qua ratione dictis uti debeamus.

Tandem etiam generatim docendum eſt, qua ratione his omnibus, quae dicta ſunt hactenus, uti debeamus. Praecipuum uero, quod haec doctrina praeſtat, eſt, ut aequitatem in iudicando de alterius uita et moribus obſeruare ſciamus. Cum enim cognitum

gnitum reddiderimus, non facile, quicquam a Deo prohiberi, cenſendum eſſe, niſi, quod euidenter malum ſit, non ſtatim impius, nefarius, ſceleratus, aut Atheus eſt pronunciandus, qui iſta agit, a quo nos ex moribus et conſuetudine, forte etiam praeiudicio noſtro, maxime abhorremus, nec tamen turpe aut prohibitum eſſe, liquida ratione oſtendere poſſumus. Vid. ſupra laudatus *Vayerius*, §. 5. Deinde in ciuili uita ſaepe accidit, ut qui induſtria, ingenio, uiribus praeſtat, et praeter ceteros eminentiam quaerit, ambitionis aut malarum artium accuſetur. Hic animaduertendum eſt, ſuſpiciones iſtas ex ignorantia et inuidia proficiſci. Principis autem et magiſtratus eſt, rationem ſequi, nec permittere, ut inuidi iſti et impotentes animi mentis adeo praeſtantis uirum, qui tales a Deo animi, corporis aut opum praeſtantes facultates eſt conſecutus, inceſſent aut opprimant, cum potius laude et praemiis digniſſimis afficiendus eſſet. Quoniam ſatis ex ſuperioribus conſtare poteſt, omnia homini licita eſſe, ad quae ſe eius uires extendunt, niſi, ipſum cuiquam manifeſto nocere, doceatur.

CAP.

CAP. IV.
IDQVE
IVRIDICVM.

SECT. I.
DE
IVRE PERSONARVM.

§. I.

Perſonae iure ciuili

CAuſſa perſonarum, quoad intererat inſtituti, perorata eſt, in eamque cognita ſententiam, ut in laruis nihil ineſſe uitii, culpaeue, intelligi poſſit, ſiquidem intra ſobrium et innocentem conſiſtant uſum, et honeſtatis, iuſtitiaeque, finibus contineantur. Sequitur, ut aequitati morali ciuilis ſuperſtruatur. Qua quidem deſignamus iuſtum magiſtratus, laruarum uſus, feſtiuis temporibus, ubi id moris ſemel tenuit, bene dirigendi et gubernandi temperamentum, adeo, ut, quamuis ex conniuentia eae tolerentur, ſuis tamen cancellis et limitibus prudenter circumſcribantur.

§. II.

Conſuetudine Regionis receptae, et plebi

Ac, dum, conniuentibus quidem oculis, ut VLPIANI uerba e *l. 4. §. 1. π. de manumiſſ.* huc quodammodo referamus, non habita ſtricti iuris ratione, ſuperiorem in Republica perſonatos, laruatoſue, ſe-

 para-

paratis quibuſdam ſolemnium temporibus, intueri poſſe, aſſeueramus, nihil aliud dictum uolumus, quam patientia, quae Valentiniano et Valenti Imperatoribus, pro conſenſu eſt, *l. 6. §. 1. C. de poſtul.* ac quadam ueluti diſſimulatione, huius generis conſuetudines, quae quidem inueterauerint, a principe indulgendas quidem eſſe, cum ſubiectorum animos, ſpatio, interualloque, negotiis et curis dato, relaxari nonnunquam oporteat: nullo autem modo eo licentiae progrediendum, ut, cum nondum prouinciae cuiuſdam a tempore, memoria non comprehendendo, innotuerint perſonae, geſtaeue ſint, libere adeo publici iuris reddantur. Impedimento enim eſt abuſus, non leuis metus, quem a uulgi et ima uulgi fece, in his talibus et conſimilibus ludicris, uix bene diſcerni ſolere, adhuc creditum fuit atque exiſtimatum.

§. III.

Secus, tantum Principi et aulae permiſſae ſunt in conuiuiis.

Aliud futurum, haud difficulter dignoſcitur, ſi ſoli domino, eiuſque aulae et curiae, hae oblectationum ambitiones ſartae et tectae ſeruentur, cum Principes, ob lenimenta, quibus ardua curarum et imperii moleſtias diſtingui licet, ſuo modo melius decere uideantur, nec tam prono adeo ſenſu in deteriorem partem, et prauam, ſiniſtramque, publici exempli legem, ulterius detorqueri mereantur. Quo pacto adduci non poſſumus, ut credamus, illud Auguſti, Imperatoris, praeſertim cum Deaſtrorum illius aetatis illuſio ſub hoc quaſi inuolucro lateat, epulum in

repre-

reprehenſionem magnopere incurrere, uulgo *δωδεκάθεον* nominatum, quod amicis dediſſe, apud Tranqvillvm in eius *uita*, *Cap. LXX.* legitur, in quo, Deorum, Dearumque, habitu exornati, conuiuae diſcumbebant, et Caeſar ipſe, Apollinis praecipue ornatu ueſtitus, conſpiciebatur, licet diffiteri non poſſimus, bonum cetera Principem rationem, conditionemque, illorum temporum prudentius circumſpicere potuiſſe. Acclamabant enim publice, Deos frumentum omne comediſſe, cum ſumma penuria et fames, inter haec, ciuitatem urgeret. Eodem attinet, quod *Lib. XII. cap. 9.* Athenaevs refert, Alexandrum illum Magnum, cum lautius ſolito conuiuia celebraret, nunc Ammonis habitum purpureum et cornua, tanquam Deum, geſtaſſe, nunc in Dianam, aut Herculem, aut Mercurium, mutatis perſonis, ſe refinxiſſe. Quae quidem formae fingendae genera, niſi a faſtu, cum diuini honoris affectatione coniuncto, et Alexandro in more poſito, uitium fortaſſe capiant, ob liberiorem certe animi exhilarationem in tanto Principe minus uituperabuntur.

§. IV.

Et exercitationibus iaculatoriis adhibitae.

Quod ſi frequentiſſimum, et maioribus noſtris tritum maxime, Torneamentorum luſum, quem, uno nomine Torneamen appellatum, idem eſſe, quod Troianum agmen, Draco de *Patriciis p. 269. num. 40. ſeqq.* iuxta cum aliis, opinatus eſt, contemplemur: dici uix poteſt, quot, quantiſque, occultationum, uel ſi mauis, delaruationum generibus, una cum maſche-

ratis, ut ita dixerim, equis luſores eius campo quondam inerrarint, hodieque diuagentur in illis, quae in illarum locum ſucceſſerunt, exercitationibus iaculatoriis, uulgo *Carouſſel*, *Kopff - oder Quintan - und Ringel - Rennen*, et ſic deinceps. Nihilominus, praeterquam, quod B. noſter CARPZOVIVS *P. III. Deciſ. 296.* a *n. 2.* uſque ad *n. 11.* et *Practic. Crim. Part. III. Qu. 134. num. 15.* haec, aliaque huius generis, equeſtria et militaria certamina ueluti licita, copioſius aſſeruit ac defendit, ab ipſo etiam IVSTINIANO IMP. in *l. 1. et 3. C. de aleator.* modo ſine dolo et callidis machinationibus fiant, quaſi permittuntur. Ait enim: *Duntaxat autem ludere liceat* μονόβολον, id eſt, ſingulari ſaltu; *liceat item ludere* κοντομονόβολον, hoc eſt, ſaltu conto ſuffulto, κυντανὸν κόντακα, ſeu Quintanum contacem, *et item liceat ludere* (ubi alii ſecundum DIONYSIVM GOTHOFREDVM in *Annotat. ad d. l.* legunt κατ' ἄμφω, uel Catampo uel Catabo, quod genus ludi eſt Feſto) χωρὶς τῆς πόρπης, *id eſt, ludere uibratione Quintiana, abſque ſpiculo ſiue aculeo aut ferro, a quodam Quinto ita nominata hac luſus ſpecie. Liceat item ludere* περιχυτὴν, *id eſt, exerceri lucta: liceat uero etiam exerceri hippice, id eſt, equorum curſu ſeu hippodromo abſque dolo et circumuentione.* Quo quidem loco accumulare non uacat, quae enarratores ad *has LL.* de hippice, Troia ſiue Pyrrhica, cui ſimiles ſunt τζοῦϛρα uel τζουϛρία, male a nonnullis κιντζοῦϛρα, dictus. comp. MEVRSIVM, *Gloſſar. Graecobarb. h. u.* et τόρνε ludi, explicati a NICEPHORO, aliiſque pugnis, tam pedeſtribus, quam equeſtribus, coacervarunt. Quamuis autem decreto concilii Lateranenſis, quod

quod repetitur in *c. 1. et 2. X. de Torneam. a. 1179.* Romae habiti, eiuſmodi certamina penitus interdicantur: tamen ea tantum ibidem uetari, in expedito eſt, in quibus, per prouocationem, certo non ſolum corporum, ſed etiam animorum, exitio, pugnabatur, ut auctor eſt CAROLVS SIGONIVS de *Regn. Ital. Lib. XI. p. 273.* Quam ob rem Ioannes XXII. *c. 1. X. de Torneam.* hanc, modo commemoratam, Clementis Pontificis Conſtitutionem, cum eius rationem partim non ſatis generalem, partim, ob alias quaſdam περιστάσεις, quae ab eo indicantur, nonnihil incommodam, deprehenderet, in quibuſdam regnis Torneamenta inhibentem ſub poena excommunicationis et *interdicti*, *a. 1316.* reſcidit irritamque fecit, et illos, qui huius occaſione in iudicium adducti erant, abſoluit. Ecquid tandem ſanctiones Pontificum, ut hac in re uerbis utar CARPZOVIANIS, *memorat. Deciſ. 296. n. 9.* ad nos, quae ſane derogare nequeunt legibus Imperatorum? quibus pugilationem artemque athleticam nouimus probatam et ſuffultam, *l. 4. in pr. π. de his, qui not. infam. l. un. C. de athletis, l. 5. C. quae res pign.* Ne uero cuiquam in mentem ueniat ſuſpicari, ac ſi nos illorum ſtudioſis ludcrum, quorum mentionem fecimus, laruas affinxiſſemus tantum, praeter ea, quae hodierna et publica fama, *von denen Geſellen - Nationen etc. Ringrennen*, quibus certe peragendis indutae ſubſint perſonae, oportet, tot retro uicibus, nos quoque docuit: audiat, quaeſo, uerba LIMNAEI, *Tom. I. Addit. Iur. publ. Lib. VI. c. 5. n. 125.* De ueteri quodam apud Maiores noſtros haſtiludii genere, *Bundwerck*

 dicto,

dicto, quod idem cum illo, in Principis ſui Bibliotheca depicto, coniicit, cui addita inſcriptio, *das Rennen in den alten Pund genannt.* Eodem in libro, repraeſentari, teſtatur haſtiludia alia, nempe, *das alt Teutſch Geſtech, in hohem Zeug, das Teutſch alt Krönlin Geſtech, das alte Geſchift Tartzen Rennen, das Wellſch Rennen in den Armen, das Feldrennen in den ſtehlin Pund, und ſtehling Liger, ein Turnier zu Roſs in Schimpf und Ernſt zu gebrauchen, das Rennen mit dem Wulſt, und die Tartzen veſt angezogen, das Geſchift alt Teutſch Scheiben Rennen, das Geſtech, ſo man nennt, im Pain, das alte Rennen in den Scheiben Schweif, und den das Pfannen Rennen.* Ex quibus profecto uerbis iudicari facile poteſt, antiquitus haec talia ludorum genera, laruis adhibitis, exerceri conſueſſe, neque adeo, capite forte et collo ueluti obtorto, tracta ad noſtram memoriam, quae protulimus, uideri. Subiungit autem, quem laudauimus, LIMNAEVS, ſe quidem ex his picturis propriam cuiuſque haſtiludii notam non deprehendiſſe, et quae inter illa fuerit differentia, undeque nominum ſit diuerſitas, antiquitatis quaſi nube tegi. De quibus plura qui uolet, inter multos alios adire poterit IOAN. AQVILAM, de *Omni ludorum genere*, qui, pro inſtituti ratione, ſat diligenter et bene, hoc argumentum explicuit. Quid autem de GEORGII RÜXNERI *Torneamentorum libro*, uulgo *Thurnier-Buch*, ſentiendum ſit, et num ſubleſtae non nihil fidei, idque non ratione ipſorum haſtiludiorum, ſed circumſtantiarum quarundam confictarum, habita,

bita, putari queat, uide, quae de eo ZEILERVS in *Continuat. Itiner. German. I. p. 36.* aliique, ab eo commemorati, item DN. STRVV. in *Diſſert. de doct. impoſt. §. 37.* exiſtimarunt.

§. V.

Perſonarum uſus iure prohibendus, ſed niſi expreſſe prohibitus, licitus eſſe omnibus intelligitur.

Fac uero, ſequamur filum uulgo receptum, atque adeo ius Maſcherarum ſecundum *perſonas*, *res* et *actiones* exigamus. Primum igitur dicendum eſt de perſonis. Vbi ex ſuperioribus repetiiſſe iuuat, maſcherarum uſum, per ſe, ſuaue natura, ἀδιάφορον eſſe, ac, neque rectae rationi, neque diuino illi iuri, quod omnibus eſt obſeruandum, repugnare, quamuis circa illum uaria contingere ſoleant, quae uel mala ſint, uel malis dent occaſionem, atque propterea expediat, uſum illarum uel temperari, uel interdici plane ac prohiberi. Qualem legem in Gallia Franciſcus I. tulit, quae tamen paulo poſt exoleuit, LANGLAEVS, *Semeſt. l. 8. c. 9.* GREGOR. THOLOSANVS, *Syntagm. Jur. Vniu. lib. 39. cap. 11.* Similem in Anglia extare, docet, POLYDORVS VERGILIVS, de *Rer. inuent. l. 5. c. 2.* qua capitale eſt, ſi quis perſonam induerit, PACICHELLIVS, de *Laruis c. 6. p. 84. ſeq.* Pari modo in Ducatu Würtembergico Bacchanalia, ſub poena carceris, uetita ſunt his uerbis: *Dieweil auch das Mommen und die Butzen-Kleider, ſonderlich die, da ſich Frauen in Manns- und Mannen in Frauen-Kleider verſtellen, etc. ſo verbiethen Wir ernſtlich, daß Niemand zu einiger Zeit des Jahres mit verdeckten Angeſicht, oder in Butzen-Kleidern gehen ſoll, bey Straffe des*

Thurns

Thurns oder Narren - Häuſsleins. uid. *Ordin. Prouinc. Würtemberg. tit. 102. von Faſtnacht - Küchlein und Butzen-Kleidern. §. 3.* Quod ſi itaque in ciuitate neque mores, neque ius ſcriptum, uſum Maſcherarum prohibeant, permiſſum eundem eſſe, merito cenſeas, arg. *l. 28. §. 2. π. ex quibus cauſ. mai. l. ult. C. de reb. alien. non alienand.* ubi *Gloſſa* et *DD.* et quidem omnibus, cuius tandem cunque ſtatus ſint et conditionis. Quae enim ex permiſſorum genere ſunt, omnibus licent, niſi fortaſſe prohibita eſſe, doceri poſſint, arg. *l. 43. §. 1. π. de procurat.* ubi *DD.*

§. VI.

uiris in primis,

Quum uero, natura duce, omne hominum genus in mares ac feminas diuidatur, de utriſque ordine nunc erit dicendum. De uiris uero non adeo multum eſt dubii, quibus pro maiori perfectionis ac dignitatis excellentia, multa licent, quae ſexui elegantiori, ob animi fragilitatem, qua plerumque laborat, uel ob pudorem quoque, denegari ſolent, *l. 1. §. 5. π. de poſtuland. l. 2. π. de R. I. l. 8. π. de ſenat.* adeo, ut in multis iuris partibus deterior feminarum, quam uirorum, ſit conditio, *l. 9. π. de ſtat. hom.* Atque, cum maſcherarum uſus ideo maxime receptus ſit uel permiſſus, ut honeſta quadam uoluptate incommoda, quae onera ciuilia, uel domeſtica, ſecum ferunt, mitigentur, onera uero iſta ſexum, praeſertim uirilem, premant, huic potiſſimum uſum perſonarum permiſſum eſſe, nemo dubitabit.

§. VII.

§. VII.

De feminis uero haud immerito dubitatio oriri poteſt. Namque certiſſimum eſt, et nemo facile in dubium uocabit, maſcheras quam maximas pudori inſidias ſtruere, ac, praecipue ſexui imbecilliori, et ad lapſum hunc facili, eſſe periculoſas. *Et feminis nonnunquam*

Quem praeſtare poteſt mulier galeata pudorem,
Quae fugit a ſexu?

inquit IVVENALIS, *Satyr. 6.* Omnibus itaque modis cum cauendum ſit, ne feminae honeſtae in periculum eiuſmodi incidant, uel tale quid admittant, ex quo laeſae pudicitiae uel ſuſpicio ſuboriri queat; arcendae omnino ab his praecipitibus, ex quibus in laſciuiam prolabi poſſunt, uidentur. Quorſum ſpectat *Phintyos, filiae Callicratis, Pythagoraei*, apud STOBAEVM, *Serm. 72. pag. 406. ſeq.* documentum, ut *matres familias abſtineant ab Orgiis Bacchi, et a matris Deum ſacris:* omniaque illa, quae, pro ſeruando feminarum pudore, Romana Iuris prudentia, tam ſolicite, excogitauit. Ad quae inter alia etiam pertinet, quod mulieribus honeſtis minime licuerit, prodire in ſcenam, aut artes ludicras exercere. Nam quae talia admittebant, infames habebantur, *l. 44. π. de Rit. Nupt. l. 1. 2. §. ult. π. de his, qui not. infam.* Quoniam tamen non omnino, ex quibus occaſionem mala nanciſcuntur, uel quae cum abuſibus coniuncta ſunt, et caſu uel fortuito mala fiunt, ſtatim illicita ſunt: ideo nec propter malos, re media ad malum utentes finem, boni ab uſu illius protinus arcendi, neque ullum aliud interdictum ex-

tat, quod feminas a maſcheris plane remoueat; in illiſque, ubi in ſexu debiliori ſingulare nihil eſt conſtitutum, par utriuſque eſt conditio, *l. 4. C. de liber. praeter.* PRVCKMANNVS, de *Different. utriuſque ſex.* Alia item ratio eſt feminarum, quae lucri-cauſſa artem ludicram exercent, quam illarum, quibus de iam eſt quaeſtio. Praeterea feminis non inuidendum eſt honeſtum uoluptatis genus, qua curas interpellent domeſticas ac moleſtias, quae ſexum hunc, prae altero, in procreanda ſobole premunt, et ex ciuilibus quoque oneribus in eum redundant, leniant. Itaque concludendum erit, uſum maſcherarum feminis eſſe permiſſum, illaſque tam perſonatas, quam abſque maſcheris, perſonatorum coetui intereſſe, uel has, pro regionis more, admitti poſſe, modo abuſum fugiant, nullumque obſtet ius ſingulare, quod huic ſexui terminos fineſque ponat.

§. IIX.

Quibus tamen praeſtaret interdici.

At, cum ſine abuſu uſus is uix eſſe poſſit, ex eaque re maximum feminis honeſtis periculum immineat, quarum pudor, occaſione data, facile uim pati, atque adeo ex his illecebris detrimentum capere poteſt, ſatius omnino eſt, omnes feminas lege arceri ab his malorum irritamentis. Romae conſtitutio habetur, qua non licet mulieribus, capite corporeque perſonato, incedere. Nam, quae larua ueſtituque fictitio deprehenditur, meretricis loco habetur, et poenam 300. Scutatorum, aliamque arbitrariam, etiam corporis, pro arbitrio iudicis, incurrit.

rit. Ex quo tamen colligitur, uultum licere perſona tegere matronis, modo ueſtitu ſueto, nec adulterino, utantur. Sapienter ita ſenſiſſe Albertum, Saxoniae Ducem, nemo, ſaniori praeditus mente, negabit, quem, CRANZIVS refert, *Saxoniae Lib. XII. c. 23.* cum Lubecam ueniſſet, perſonatarum feminarum ſpectaculo offenſum, Lubecenſem ſenatum commonefeciſſe, ut abuſum illum antiquaret, qui ut multis, alioqui pudicis, feminis praeſtaret audaciam: ſic impudicis ſtultitiae daret incrementum. Immo honeſtas decet feminas, abſtinere ſponte ſua a maſcheris, ne forſan uerecundia illarum ſub perſona minus ſe contineat, ſed citra perſonam ſe proferat ac oſtendat, ut loquitur LVDOVICVS VIVES de *Femina Chriſtiana.* conf. PACICHELLIVS de *Laruis c. 6. pag. 92.* Cogitent etiam, non omne, quod licet, uel impune fit, honeſtum etiam eſſe, *l. 42. pr. π. de Rit. Nupt.*

§. IX.

Praeſertim uero caueant, ne teneras adducant filias ad haec ſpectacula, omneſque ſibi dictum putent, quod MARCVS AVRELIVS ad Fauſtinam ſuam dicit apud GVEVARAM, in *Horolog. Princip. Lib. II. c. XI. Haec ideo, mea Fauſtina, dixi, quoniam filiam in theatra adducis, illam in capitolium comitaris, inter gladiatores uerſari, et pantomimis ſpectandis intereſſe, permittis, et, quod indigniſſimum, ipſam aetate ſeſe teneram, te non ualde prouectam, minime cogitando, per uicos urbis ripaſque fluminis diſcurſitatis. Equidem id non uitupero,* *In primis teneris uirginibus.*

 quod,

quod, filiam tuam improbam eſſe, cenſeam, ſed, quod anſam illi, ut minime proba ſit, abs te dari, uideo. Crede mibi, Fauſtina, ad titillationem carnis quod attinet, nec iuuenibus nimis fidendum, neque de ſenibus bene ſperandum: Sed tutiſſimum in utriſque, ut peccandi occaſiones cuncti fugiant. Ideo ſcilicet uirgines Veſtales intra parietes incluſae continentur, ut occaſiones, quae in plateis offeruntur, uitent. Non, ut ſtolidiores, ſeceſſum amant, ſed, ut prudentiores, congreſſum fugiunt.

§. X.

Viduis et grauidis;

Ac uiduae ſi quando factae ſunt, quam minime eas decet his uoluptatibus indulgere. Gvevara, *Lib. III. cap. 40. ſeq.* Praeſertim autem grauidae feminae, principes maxime, et ſummo natae loco, hoc ſibi dictum putent, ne fortaſſe ex inſuetarum formarum aſpectu, uel ex alio his in turbis euentu, ſibi ipſis malum contrahant, uel, ſi proprio non moueantur periculo, foetus, quem in utero gerunt, ſalus periclitetur, atque, uel abortus procuretur, uel monſtroſi aliquid partui concilietur. Etenim, quo pretioſior eſt liquor, et uas, quo continetur, fragilius et tenerius, eo ſane maior eſt periculi, ne confringatur, metus. Cum igitur grauidae natura nihil fragilius, et infantuli anima nihil ſit pretioſius, longe maxima opus eſſe cura, quis non uidet? Gvevara, *Horol. Princ. L. II. c. 14. pag. 271.* ubi plura in hoc argumentum legi poſſunt, et *c. 17. p. 283.* ubi de choreis, ſaltationibus et curſibus, pauore repentino, turbaque conferta, uitandis, agit.

§. XI.

§. XI.

Addunt nonnulli his aliud hominum genus, ad quod hermaphroditos referunt, qui uero non tam nouum conſtituunt ſexum, quam ad utrumque inclinant et accedunt. Quicunque itaque in his ſexuum praeualent, ad hunc referendi ſunt, atque adeo, uel pro maribus, uel pro feminis, habendi, *l. 10. π. de ſtat. homin.* et iſtius ſexus, quem maxime produnt, iure in maſcherarum uſu, haud immerito utuntur. Vtrum ἀνδρόγυνοι, utrumque ſexum perfecte qui ſiſtant, dentur, dubium eſt, cum eiuſmodi hominis exemplum uix queat produci. Compar. Dn. Par. *Oeconomia I. lib. I. tit. 2. §. 3. p. 44.* Si tamen talis unquam homo reperiatur, rectae rationi non adeo repugnare, eum, quem duplici natura bono ditauit, utroque uti poſſe, uidetur. At, quum promiſcuo hoc uſu alii facile offendi et irritari poſſint, magiſtratui, ut unum eligat, nec, electo uno, alterum praeferat ſexum, ſedulo curandum, Sanchez. de *Matrim. Lib. 7. Diſput. 106. n. 2.* Hahnivs, ad *tit. de ſtat. hom. n. 3.* Quibus compoſitis, maſcheris eiuſmodi hominem uti poſſe, ita, ut ſexus, quem elegit, rationem habeat, nemo dubitabit.

Hermaphroditus pro ſexu iudicetur.

§. XII.

Aliud hominum diſcrimen natura ſuggerit, quo in natos, et naſcendos, diſpeſcuntur. Qui in uentre adhuc feruntur, et nondum in rebus humanis ſunt, *l. 10. §. 1. π. de uulg. et pupill. ſubſtitut.* per rerum naturam,

Naſcendi ac perſonis non uiolandi.

ram, maſcheris non poſſunt uti. Eſt tamen etiam illorum in hoc argumento habenda quaedam ratio, ita ſcilicet, ut, quod antea diximus, matres, quae uterum gerunt, a coetu abſtineant laruatorum, ne fortaſſe ex aſpectu et terrore foetui fraus fiat, et calamitate abortus obruantur, arg. *l. 2. π. de mort. infer. l. 18. π. de ſtat. homin.* Cauere etiam debent perſonati, ne in praegnantes incidant mulierculas, uel aliquid, quo futura ſpes prolis extingui, uel malum foetui inferri queat, moliantur. Natos autem maſcheris uti poſſe, quis dubitaret? quod niſi permitteretur, perſonis animi, corporiſque, labores mortalium minueret nemo ac leuaret.

§. XIII.

Impuberes et ſenes ab iis arcendi.

Aetatis ratione homines docentur eſſe impuberes alii, alii puberes; quorum iſti uel ad infantiam, uel pubertatem, magis accedunt; hi uero imperfectae alii aetatis, quos minores; alii perfectae ſunt, quos, quinque et uiginti et in Saxonia unum et uiginti, annos natos, maiores uocamus, de quibus omnibus *DD.* paſſim ad *tit. de minor.* conſulantur, et, qui legatur, maxime dignus eſt Hoppius, ad *pr. I. de auctor. tut.* De infantibus tantum non fruſtra laboratur. Quum enim perexiguum et fere nullum intellectus habeant uſum, et delectatione, quam perfectae aetatis homines ex maſcheris capiunt, minime moueantur, parum etiam rem iſtam, immo nulli curabunt. Neque tamen negare auſim, dari nonnullos, qui mature ſapiant, atque in tenella aetate his

rebus

rebus delectentur. Perſonas ſumere his hominibus non licere, dici nequit, dum de eiuſmodi infantibus, infantiae uel pubertati proximis, interdictum ſpeciatim proferatur. Veruntamen, ſatius eſſe, nemo negabit, ab his rebus aetatem teneram arceri. Namque facile corrumpi poſſunt tales, et, adulta licet aetate, ſatis tamen cito, uanitatibus aſſueſcunt. Conf. MANZIVS, *Deciſ. Palatin. qu. 50. num. 41.* Senes ipſa aetas, ſi nulla lex, auocat a maſcherarum uſu. Etenim uerecundos facit ſenectus, quam eiuſmodi ludorum taedium cepit. Veniunt dies, et appropinquant anni, quos ſibi non placere, aetate graues profitentur, ECCLES. *XII. u. 1.* qui ergo placere poſſent id generis uoluptates ? Nequaquam interim inficior, dari etiam homines, quos nec decrepita aetas a uoluptatibus deducit. Quem, quaeſo, fugit, Alexander VI. Romanus Pontifex, cuius propenſiſſimum, in ſpectacula uidenda, animum, cum alia rerum monimenta, tum BVRCHARDI hiſtoria arcana, quam illuſtris LEIBNIZIVS luci publicae dedit, ſatis teſtantur. At uero praeſtaret, eiuſmodi homines praeſentem ante oculos habere mortem, atque ad aliam ſeſe uitam praeparare, quam ridiculis intereſſe tumultibus perſonatorum, quas in ſenum uoluptates, eoſque, qui, in ueſtitu, leuitate iuuenili, rapiuntur, grauiſſime inuehitur GVEVARA, *Horolog. Princip. Lib. III. c. 24.*

§. XIV.

Serui non illepide perſonas geſtant.

Romano iure, pro diuerſa homines liberta-te

te diuiduntur in liberos et ſeruos, quorum omnium conditio ſatis nota eſt, nec adeo opus, ut hac in re ſimus multi. Illud omnino dicendum eſt, neque legem extare, quae ſeruos retrahat a maſcherarum uſu, neque pro ipſa rei natura eſſe arcendos, qûum non minimam iucunditatis ſpeciem habeat, ſi impares dignitate ac inaequales tantiſper inter ſe commiſceantur, dominuſque perſonam ſerui, ſeruus uero domini, ſumat, PACICHELLIVS, de *Laruis*, *cap. 8. pag. 120.* et *inſequent.* Ita ſerui ab his ludis non repelluntur, quos Romanorum iure exercebant, Romanoſque ueteres ad ludos accerſiuiſſe, notum eſt, utpote quibus Saturnalia, dominorum habitu, celebrare quondam licuiſſe, DION. CASSIVS ſcribit *Lib. LX. pag. 677.* et ATHENAEVS. *Lib. XIV. cap. 10.* Quid igitur eſſet, quod Noſtrates hodie famuli, quorum conducta opera utimur, liberi alioquin homines qui ſunt, arcendi ueniant, homineſque proprii? ſi modo id agant, ut, immodeſtia uel nimia turba, aliis ne graues ſint, atque moleſtiam creent illis, qui honeſte laetantur. Quae capienda eſſe, quilibet intelligit, de ea libertate, quam domini arbitrium ſeruis permittit. Modum enim ſic ubi excedant, caſtigatione ad officium procul dubio poterunt reduci, *DD.* ad *l. un. C. de emend. ſeru.*

§. XV.

Seruus laruatus a domino laruato manumitti poteſt.

Quod ſi quis hac occaſione quaereret, an, in eiuſmodi laetitiarum ſolemnitate, ſeruus laruatus a domino perſonato, amicis praeſentibus, manu poſſit

ſit mitti? illud affirmare non dubitarim, quandoquidem ex §. *2. I. de libertin.* conſtat, ſeruos quocunque tempore a domino manu poſſe mitti. Quod ita tamen temperandum eſt, ut perſonae ipſae, manumittens et manumittendus, nec non et teſtes, qui aduocantur, cognoſci poſſint, atque adeo certi de animo et facto eſſe queamus. Neque aliud dicendum uidetur, ſi quaeſtio inſtituatur de manumiſſione uindicta, an ſcilicet, praeſente praetore, uel praeſide perſonato, a laruatis, uel aliis, fieri poſſit manumiſſio. Nam, ſi quocunque in loco actionibus, quas uoluntariae iuriſdictionis uocamus, et quocunque tempore, defungi poſſumus, *l. 2. π. de offic. Proconſ.* Si in tranſitu manu ſerui mitti poſſunt, ueluti: quum Praetor, aut Praeſes, aut Proconſul, in balneum, uel in theatrum, eant, *l. 7. π. de manumiſſ. uindict. dict.* §. *2. I. de libertin.* quidni et inter perſonatorum coetus, aperta tantummodo facie, id fieret? Sed uix eſt, ut aſſentiar. Namque, ut taceam, uerba illa non ſic capienda, ac ſi uel in platea, uel balneo, uel theatro, manumiſſio coram Praetore fieri potuiſſet, ſed ciuili intelligenda eſſe modo, minime nimirum neceſſe eſſe, coram Tribunali actio haec ut fiat, ſed et extra locum iſtum, priuatis in aedibus, non minus legitime miniſtrari, Hoppivs, ad §. *2. I. de libertin.* parum ſane conueniens maieſtati praetoris eſſe, arbitror, inter iocos et ludos ſeria agere, atque uoluntariam iuriſdictionem exercere. Contemtionem, quam imprudentia haec parit, magiſtratus, qui ſapit, cauet, *l. 19. π. de offic. Praeſ.* Ecquis enim non rideret, Praeſi-

 dem

dem uel Praetorem, perſona, ſaepenumero ridicula, indutum, ſeuerum magiſtratus uultum oſtendere uelle? Ac, licet forte parum apta haec ſint, non tamen prohibita ſtatim ac nulla dixeris: interdicta nihilominus cenſentur, tacite ſaltem, quae magiſtratus minuunt auctoritatem ac laedunt, quando inter iocos geſta, pro re, publica auctoritate facta, ab emunctioris naris uiro, haberi nequeunt.

§. XVI.

Filius patris uoluntate perſonis utatur.

Paternam poteſtatem ſi reſpicias, homines alios ſui, alterius alios iuris eſſe, deprehendes, h. e. patriae poteſtati ſubiectos quoſdam, quoſdam minus. Vtroſque animos, labore feſſos, uoluptate hac reficere poſſe, arbitramur, dum interdictum adducatur, quod ab ea quos excludat. Propterea tamen, quod filii ſubſunt imperio patris domeſtico, perſonis uti prius aliterque non poſſunt, quam patris uoluntas id permittat, Grotivs, de *I. B. et P. lib. II. cap. 5. §. 2.* Pvfendorfivs, de *I. N. et G. Lib. VI. cap. 2. §. 7. ſeq.* Atque hanc ob cauſſam nullum quoque eſt dubium, quin pater, ſi quando ſeſe filius, uel filia, perſonatorum coetibus, ipſo inuito, adiungant, pro re nata modice liberos caſtigare queat, arg. *l. un. C. de emend. propinq.* aut, ſi haec caſtigatio minus ſufficiat, liberos immorigeros iudici puniendos offerre, *l. 3. C. de patr. poteſt.* Etſi enim hi coetus publice habeantur, ac publice quoque permittantur: in publicis uero cauſſis filius pro patrefamilias habeatur, *l. 9. π. de his, qui ſui uel alien. iuris.* ſciendum tamen eſt, publicam cauſſam

in

in *dict. Lege* talem intelligi, quae ſtatum publicum, publicamue utilitatem, uel ipſa ſpectat, uel per alia promouet aut impedit, qualis haec, de qua in praeſenti agimus, neutiquam dici poteſt.

§. XVII.

Excipit hanc tertia hominum diuiſio, quae ciuitatis iure nititur, qua ſcilicet homines abeunt in ciues et peregrinos. Peregrini autem, ſenſu Romani iuris, dicuntur, qui ciues non ſunt, ſiue nunquam ciues fuerint, ſiue ciuitatem Romanam amiſerint: ſiue alterius ciuitatis ſint, ſiue nullius. DVARENVS, *Diſp. anniuerſ. Lib. I. cap. 9. pag. 19.* qua de re pluribus ac liberalius agit SCHILTERVS, *Diſſert. de Iur. Peregrin. §. 9.* qui et in ſequentibus exponit, quo modo hodie peregrini apud nos Germanos primo dicantur, qui ex aliis regni finibus ad nos ueniunt, imperioque noſtro non ſunt ſubiecti. Deinde, qui, licet imperii Romani ſint ſubditi: non tamen ex eadem nobiſcum prouincia, et eiuſdem terrae domino ſubiecti; et denique, qui, cum ſint eiuſdem prouinciae: non tamen eiuſdem municipii, aut oppidi, ciues. Comp. DN. PAR. *Oecon. Iur. lib. I. tit. 2. §. 9. pag. 56.* Quo uero cunque nomine ueniant peregrini, nulla lege, nec in Italia, nec Gallia, nec Germania, ubi quidem ſolemnia Bacchanaliorum locum habent, peregrinos uidemus excluſos, quin et lubentiſſime ad haec inuitantur gaudia, et ſaepenumero illorum gratia inſtituuntur. Neque etiam ab his gaudiis legati exterorum, miniſtrique publici, cuiuſcunque

Peregrinus et legatus perſonas gerant.

ſint dignitatis ac ordinis, excluduntur, quorum dominorum ſaepe intereſt, ut his principum, ad quos miſſi ſunt, delectamentis interſint, in quibus nonnunquam occaſionem aucupari queunt, cauſſam domini ex uoto gerendi. Quo tamen loco prudentis miniſtri eſt, ſcite cauere, ne quid contra dignitatem faſtigii, quod ſuſtinet, admittat, aut turpiter ſe det, ſuumque dominum riſui hominum exponat, aut occaſionem det ſimultatibus, ex quibus contentiones, et alia incommoda, naſcantur. Sane RICCIVLLVS in *Tr. de Perſonis, quae in ſtatu reprobo uerſantur, Lib. VI. cap. 4.* monet, ut miniſtri publici, ob decus et gradus maieſtatem, hos coetus frequentare, deprecentur, PACICHELLIVS, de *Laruis, cap. 7. pag. 100.* Conf. de eadem Legati prudentia ALBERICVS GENTILIS, de *Legationib. Lib. III.*

§. XIIX.

Inter ciues clericis prohibentur.

Ciues, ciuitatis iura qui participant, nec aliter, ac peregrini, ſuum nomen, uariis ciuitatem titulis tuentur, illis in locis, ubi haec gaudia in morem abierunt, procul dubio his frui poſſunt. Namque in horum uſum, publica ut leniant incommoda, eiuſmodi res admitti ſolent. Propterea uero, quod, qui in eadem uiuunt ciuitate, hodie ex iure Canonico in clericos et laicos diuiduntur, qua de diſtinctione ZIEGLERVS ad LANCELOTTVM, *Lib. I. tit. 4.* uidendus eſt, de utriſque hoc erit loco dicendum. Ad clericos quod attinet, hos, quod diuinis officiis mancipati ſunt, ab omni ſtrepitu alienos eſſe, decet. Qui ſi prae-

praetulerint uitam honeſtam, et nullo reprehendendam modo, quam Apoſtoli monita poſtulant. *1. Tim. III. 2. Tit. I. 7. 8.* populumque decenti induſtria inſtruxerint, ut is, ad illorum hominum honeſtatem reſpiciens, multis peccatis abſtineat, fore, certum eſt, ut aeterna hominum ſalus rectius ſe habeat, et facile nobis tribuatur a maximo Deo, et Saluatore noſtro, Ieſu Chriſto, clementia conueniens, ut ait IVSTINIANVS, in *l. 34. pr. C. de Epiſcop. audient.* Quam ob cauſſam IVSTINIANVS eadem lege prohibuit, ne clerici cubos ſiue teſſeras contrectent, nec his ludentes ſpectent, nec manus, oculos et aures prohibitis ludis polluant, alios ad ea ludicra inuitent, aut ſcenicorum uel thymelitarum ſpectatores fiant ludorum, aut, quae in theatris certantium ferarum fiunt, pugnarum. Quale interdictum etiam extat in *Nou. 123. cap. 10. Auth. Interdicimus C. de Epiſcop. et Cleric.* quod factum eſt ante IVSTINIANVM ab HONORIO et THEODOSIO Imperatoribus, in *l. 17. C. de Epiſc. et Cleric.* quae eſt *l. 42. C. Theodoſian. de Epiſc. Eccleſ. et Cleric.* ubi IACOBVS GOTHOFREDVS et de aleae interdicto ſigillatim agit. *Nou. Leon. 87.* Apud ISIODORVM de *Eccleſ. Officiis Lib. II. c. 2. pag. 596.* haec leguntur, quae GRATIANVS decreto inſeruit *C. His igitur 3. d. 23.* *His igitur Lege Patrum cauetur, ut, a uulgari uita ſecluſi, a mundi uoluptatibus ſeſe abſtineant; non ſpectaculis, non pompis, interſint. etc. non uagis oculis, non effraeni lingua, aut petulanti, fluidoque geſtu, incedant, ſed pudorem et uerecundiam mentis ſimplici habitu inceſſuque oſtendant etc. uiduarum ac uirginum frequentationem fugiant.* Idem GRATIANVS *ex Concilio Nannetenſi*

tenſi c. Nullus 7. d. 44. haec addit. *Nullus preſbyterorum etc. nec plauſus, et riſus inconditos, et fabulas inanes, ibi referre, aut cantare, praeſumat, aut turpia ioca, uel urſo, uel tornatricibus, ante ſe fieri, patiatur, nec laruas daemonum, quas uulgo,* (ut BVRCHARDVS ait,) *Talamaſcas dicunt, ante ſe ferri, conſentiat, quia hoc diabolicum eſt, et a ſacris canonibus probibitum.* Immo adeo horrent ſacra iura laruarum inſaniam, ut uelint, clericum aſſidentem conuiuiis, ſuperueniente hiſtrione, de menſa potius ſurgere, et abire, debere, quam eius motus ac geſtus uidere, aut ipſum audire, ita *Concilium Toletanum III. in Canon. 2. Irreligioſa de conſecrat. diſtinct. 3.* Cui textus, notatu dignus, iungendus ex *cap. 1. X. Ne Clerici uel Monachi*, ubi inter uitia ſeculi, et carnis concupiſcentiam, refertur: *Turpis uerbi, uel facti, eſſe ioculatorem, uel iocum ſecularem diligere, aleas amare, ornamentum inconueniens propoſito ſuo quaerere, in deliciis uiuere uelle etc. canes et aues ſequi ad uenandum, et omnibus quibuſlibet cauſſis ſuperfluis intereſſe. Ecce talia,* dicitur ibidem, *et bis ſimilia, miniſtris altaris domini, nec non et Monachis omnino contradicimus, de quibus ait Apoſtolus: Nemo militans DEO implicat ſe negotiis ſecularibus.* Quorſum etiam pertinet INNOCENTII III. Conſtitutio in *c. 15. X. de uita et honeſtate clericorum: Clerici mimis, ioculatoribus, et hiſtrionibus, non intendant. Ad aleas et taxillos non ludant, nec huiuſmodi ludis interſint. Clauſa deferant deſuper indumenta, nimia breuitate, uel longitudine, non notanda. Pannis rubeis aut uiridibus, nec non manicis aut ſotularibus conſutitiis, fraenis, ſellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam*

aliam ſuperfluitatem gerentibus, non utantur. Cappas manicatas ad diuinum officium intra Eccleſiam non gerant, ſed nec alibi, qui ſunt in ſacerdotio et perſonatibus conſtituti, niſi iuſta cauſſa timoris exegerit, habitum tranſſformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri uel argenti ornatum habentes, ſed nec annulos, niſi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem, in publico, et in eccleſia, ſuperindumentis lineis omnes utantur, niſi monachi fuerint, quos oportet ferre habitum monachalem. Palliis diffibulatis non utantur in publico, ſed uel poſt collum, uel ante pectus, hinc inde connexis. Quae omnia repetuntur cum in *Formula Reformationis*, per CAROLVM V. in Comitiis Auguſtanis 1548. Ordinibus Imperii ſacris propoſita *Cap. XVII. de diſciplina cleri*, tum in *Concilio Tridentino*, *Seſſ. 22. c. 21.* Ex quibus omnibus ſatis abundeque apparet, utroque iure, tam Canonico, quam Ciuili, pariter ac Diuino, clericis, ſi non diſerte, per bonam tamen ſatis conſecutionem, uſum maſcherarum eſſe prohibitum. Quod ſi enim clericus omnem reprehenſionis notam uitare atque ſiniſtram ſuſpicionem debet: quod ſi ludis, choreis, coenis, ſpectaculis abſtinere: quod ſi, niſi ueſtitu decenti et ordini conuenienti, incedere non licitum: quis uellet dubitare, clericum excludi ab eiuſmodi iocis luſibuſque maſcherarum? Immo, ne monſtris laruarum in ſolemnitatibus clerici utantur, ſatis diſerte prohibet Idem INNOCENTIVS III. in *c. 12. X. de Vita et honeſtate clericorum.* Atque inde recte concludunt ZABARELLA, in *Clement. 2. qu. 3. de uita et honeſtate cleric.* BARBOSA, ad *Canon. Nullus 7. diſt. 44.* clericis prorſus interdi-

terdi-

terdictas eſſe laruas, nec perſonatos illos incedere poſſe. Idemque ſentiunt LAMBERTINVS, de *Iure pat. 2. 2. qu. 26. 5.* BELLETTVS, *Diſquiſ. Cleric. p. 1. tit. de Diſciplina Clericor. §. 23. n. 7.* et P. GABRIEL A S. VINCENT. *Conſil. ſeu Reſponſ. Moral. Reſp. 76. n. 1.* Porro clericos, multoque magis regularem profeſſos uitam, ioculatores atque in ſcenam, pretii quaeſtuſue cauſſa, prodeuntes, itemque arti aſſuetos, infames habendos eſſe, ſecundum FRVCTVOSVM tradit PACICHELLIVS, de *Laruis, cap. 6. pag. 89.* Atque P. GABRIEL A S. VINCENT. *Conſil. ſeu Reſponſ. Var. Reſp. 73. n. 3.* concludit, quod Epiſcopus ac Sacrorum antiſtes nullo modo licentiam dare ualeat laruis ſe tegendi, cum per ſe malum ſit, et clericorum ac religioſorum ſtatu indignum: item, quod religioſi, obambulantes perſonati, grauiſſime Deum offendant, et incidant in deuotionem, propterea, quod dimittant habitum, PACICHELLIVS, *d. l.*

§. XIX.

Secus in terris Pontifici R. addictis.

Quamuis autem leges adeo ſalutares ſuppetant, atque adeo ipſi religioni hac ratione nihil detrahatur, tamen omnis, qui in terris, Romanum Pontificem Eccleſiarum caput uenerantibus, Italia praeſertim et Gallia, uerſatus eſt, uel cum uenientibus ex regionibus iſtis collocutus, ſatis nouit, iſta omnia ibidem parum curari, clericoſque ad unum fere omnes nihil minus cogitare, quam ut regulas iſtas obſeruent. Qua de re olim iam queſtus PHILIBERTVS BVGNONIVS, de *Legibus abrog. Lib. 2. Sect. 25.* et quis,

quis, ipſos Romanos Praeſules interdum his deliciis non uſos eſſe, ſponderet? Sane de ALEXANDRO VI. qui una cum filiis, filiaque, turpiſſimos nudarum meretricum luſus auidiſſime uidit, nemo dubitabit. Sic, FARNESIVM, Patrem purpuratum, cum FERDINANDI Imperatoris legatos hilarius excipere uellet, laruatum inceſſiſſe, SALOMON GESNERVS, in *Oratione de Perſonis ſiue Laruis etc.* refert, quod non pudet eundem PACICHELLIVM, de *Laruis, cap. 5. pag. 64.* repetere, ſufficere ratum, ſi modo, poſt Martis ueſperas, Bacchanalibus, ne exemplo ſuo offendant alios, ualedicant purpurati, aliique aulici Romani. Quamuis uero non negandum ſit, hodie Romanos Pontifices ſeueriorem prae ſe ferre diſciplinam, cautiuſque atque ita agere, ne uoluptates ſequi probareque uideantur: Purpuratorum tamen, Epiſcoporum, aliorumque, uitam maſcherarum deliciis diſtingui ſaepenumero, norunt omnes, qui Romanam aulam frequentarunt, nec diſſimulat PACICHELLIVS, de *Laru. cap. 8. pag. 125. in fin.* Neque etiam deſunt Doctores, qui hanc rem laudent, atque, dum intelligunt, IVSTINIANVM maſcheras Epiſcopis et clericis denegaſſe in *l. 34. C. de Epiſc. audient.* ipſum grauiſſimi peccati reum agant. Eo dementiae abrepti ſunt Summiſtae, praeſertim CAIETANVS, uerbo: *Laruae.* VIVALDVS, *cap. 13.* uid. PACICHELLIVM, *cap. 7. pag. 99.* Conſuetudinem hi probant, quae in Lombardia eſſe dicitur, qua, tempore carniſpriuii, quod dicunt, clerici incedere queunt perſonati. Ceſſare enim, aiunt, eo caſu ſuſpicionem, quod populus of-

ſendi exemplo poſſit, excipiunt tamen ſacerdotes et conſtitutos in maioribus, PACICHELLIVS, *d. l. pag. 99.* Alii rem admodum extenuant, ad minuendum peccatum, ſi debitis cum circumſtantiis clerici Bacchanaliorum tempore incedant maſcherati, ut ita loquar, P. VIDALIVS, in *Arca Theologiae Moralis, de Statu Eccleſ. Inquiſ. 1. n. 18.* quam ad unius horae ſpatium in puncto laruarum et ludi citra peccatum pro ipſis reſtringunt P. VINCENT. CANDIDO, *Tom. 2. Diſp. Moral. 26. 13. 13.* NARBONA, in *Horograph. Iuris, hor. 1. n. 76.* aliter tamen ſentientes de regularibus, quibus ſub cenſuris laruarum uſus interdicitur *cap. 2. Ne clerici uel monachi in 6to.* Immo, monialibus maſcheras quoque indulgendas eſſe, ablatis uirorum ueſtibus et armis, ſed intra tamen ſepta monaſterii, cenſuit *Sacra Congregatio V. Calend. Maii ann. 1604.* quod RICCIVLLVS *d. l.* refert *Lib. 6. c. 4.* Quin et, conſtitutione Romana, religioſis regularibus tantummodo maſcherarum uſus eſt interdictus. Ex quo id concludere poſſumus, reliquis eum clericis eſſe permiſſum, arg. *l. 12. π. de Iudic.* aut, ſi fortaſſe, correctionem iuris communis non coniiciendam eſſe temere, aut tali argumentatione eliciendam, dixeris; non adeo multum ſaltem curari Romae, utrum alii clerici maſcherati incedant, an minus. Reperiuntur uero inter illos ipſos, quibus ſaniora placent. Ex quibus ICtum, pietate ſingulari celebrem, CASPAREM MANZIVM in primis laudo, qui in *Deciſ. Palatin. quaeſt. 50. num. 42. Indigne*, inquit, *aliquando tuli, quando ſpectatorem harum ineptiarum uidi ſacerdotem, ridentem et dicentem: plane iſti*

ſe

ſe ita gerunt, uti uulgo pinguntur. Melius dixiſſet: ita inſaniunt et uitulantur, ut a diabolo inſtigantur, etiam propria malitia animantur, ut a Sanctis patribus reprehenduntur, ut a probis et prudentibus deſpiciuntur, ut a Deo ſeuere quondam iudicabuntur.

§. XX.

Inter Proteſtantes rarior eſt maſcherarum uſus. *Non in Proteſtantium ditionibus.* Quod ſi tamen in aulis Euangelicorum Principum haec gaudia admittantur, haud facile noſtris clericis et uerbi diuini miniſtris iure dedecus hoc poterit obiici, quod perſonati incedant, uel inter laruatos deprehendantur. Optime enim intelligunt, quid deceat uenerandum hunc ordinem, quantumque ſuo quiſque exemplo proficiat uel noceat, atque quam plurima eſſe, quae, quamuis nec laudem, nec reprehenſionem, mereantur, non tamen expediant, ſi uerbi diuini praecones illis utantur. Quod uel maxime uſu uenit, ſi talia ſint, ex quibus malum, uel mali ſaltem ſuſpicio, uel deterior hominum uita, oriri poteſt. Qualia haec eſſe mundi gaudia, nemo facile negabit. A quibus, ſatius eſt, auocari auditores, quam, auide illa ſectando, iiſdem exemplo ſuo praeire, licet interdictum, quod clericos ſpectet, extaret nullum. Quod ſi tamen et inter Euangelicos ſacerdos deprehenderetur, ſui adeo oblitus, ut minime dubitaret, uanis his ſeſe immiſcere, nae is dignus eſſet, qui deiiceretur gradu, ac a ſacris Eccleſiae miniſteriis repelleretur.

§. XXI.

Huc non referendi Profeſſores et Doctores, niſi clerici ſimul ſint.

Cum clericis affinitatem quandam habent Profeſſores, et alii Doctores in Academiis promoti, ita, ut a nonnullis quaſi clericorum ordini adſcribantur. CONRINGIVS, *Antiq. Acad. Supplem. 67. pag. 364.* in cuius rei ueritatem inquirit ITTERVS, de *Grad. Academ. cap. 5. th. 7.* Etſi uero non deſint huic ſententiae argumenta, ac Profeſſores uel Doctores multis clericorum priuilegiis fruantur, atque, exemplo clericorum, a Principe non tuizentur, ut loquuntur, ſed uoſſitentur, tituloque *dominorum* ornentur: etſi etiam, corpora Academica Praelatis ſiue ordinibus ſacris accenſeri, uideamus, attamen, accurate loquendo, omnes ac ſingulos Profeſſores et Doctores clericos, h. e. diuinis miniſteriis mancipatos eſſe, affirmari nequit, ITTERVS, *d. l.* DN. AB EYBEN, *Elect. Iur. Feud. cap. 9. §. 13.* Atque adeo iura illa prohibentia, quae de clericis agunt, ac ſupra ſunt recenſita, ad eoſdem nequeunt applicari. Interim non improbanda ſunt, quae de illis PACICHELLIVS, *cap. 7. pag. 100.* de *Laruis*, ſcribit: *Doctores ac Praelatos modeſte ac temperanter in Aula Ferrarienſi laruis uſos, teſtatur* TORQVATVS TASSVS, *in Dialogo, inſcripto il Gianluca, imitationem uirorum fama praeſtantium commendans, uulgato ſatis* PLATONIS *exemplo.* Itaque licet nulla lex arceat: ſatius tamen eſt, eiuſmodi homines, qui grauitate iuuentuti exemplo eſſe debent, in ſcholis praeſertim, his rebus abſtinere. Quod ſi uero Doctores illi clerici, accurate ſic dicti, ſimul ſint, nullum dubium, eos ab his gaudiis arceri.

§. XXII.

§. XXII.

Doctoribus ſtudioſos et diſcipulos iungimus, qui eadem ratione ad clericos referri ſolent, ac iſti. His quidem, ſi in tali loco degant, ubi feſti Bacchanaliorum dies celebrantur, uel alias maſcheras induere ſuetum eſt, et nulla lex eos ſpeciatim arceat, non denegatum, exiſtimo, ſtudia his interpellare rebus, et animum recreare iuuenilem. At, ubi eiuſmodi ſolemnia recepta non ſunt, in Academiis praeſertim, haud permittendum ipſis eſt, ut laruas et perſonas induant, ob abuſum et incommoda, quae ex his rebus, illis praeſertim in locis, ubi deſunt media coercendi temeritatem iuuenilem, naſci poſſunt. In Patauina Academia nimium indulgeri ſtudioſis hac in parte libertatis, Itali ipſi conqueruntur, RICCOBONVS, de *Gymnaſio Patauino, lib. 6. c. 13.* cum BORELLO, de *Magiſtrat. l. 3. c. 9. et ſeqq.* PACICHELLIVS, de *Laruis, cap. 3. pag. 47.* In noſtris Academiis hac de re ſequens lex eſt: ***Bacchanalia et perſonatas pompas in paganorum morem celebrare, ſub relegationis poena uetitum eſto.*** Sic cum Vitembergae An. 1708. duo Studioſi, I. T. D. O. et N. N. L. hyberno tempore traha ſe uehendos curarent, quorum prior, collari, nigra ueſte, breuique pallio indutus, Diogenis, alter morionis, perſonam ſumſiſſet, uix multis precibus atque excuſationibus impetrarunt, ut urbe excedere non cogerentur, ac primum beneficiis excluderentur, mox carcere, tandem mulcta, punirentur, uti acta iudicii, illo anno conſcripta, teſtantur.

Nec eorum diſcipuli.

§. XXIII.

Nec Imperatores, Reges ac Principes utantur, niſi raro.

Inter laicos caput extollens Imperator, Reges, aliique Principes et Magiſtratus, qui uel ſummam in republica poteſtatem, uel ſubalternam, exercent, et uariis honorum gradibus diſtinguuntur. Hos uero, ſi PETRVM GREGORIVM THOLOSANVM, *Syntagm. Iur. Vniuerſ. lib. 39. cap. XI. num. 5.* audias, a maſcherarum uſu plane alienos eſſe debere, concludendum foret. Ita enim ſcribit *dict. loc. Vocant Galli noſtri perſonas has* maſcas *et* momos, *quae nomina uſque adeo horrida ſunt et pernicioſa, ut mirer, cur illi, qui ſe inter alios alicuius eſſe pretii, honoris et dignitatis, iactitant et arbitrantur, uelint has induere.* Sane decet principes uiros, et qui aliis praeſunt, circa res magnas uerſari ac egregias, quae inſignem prae ſe ferunt uirtutem, non res ludicras, inanes aut tales, quae uiliſſimis hominibus propriae. Ita enim non ſolum auctoritatem ſeruabunt ſibi illaeſam, uerum etiam ſuo ſolum exemplo plus efficient, quam multis legibus. Quales enim in republica Principes ſunt, tales et reliqui homines eſſe ſolent, ita, ut, ſi Principes boni ſint, ciues etiam hos mores aemulentur; Sin mali, meliora ſperari de ſubditis haud poſſint. Elegans eſt locus apud CICERONEM, *lib. 3. de Legibus. Ego autem, nobilium uita uictuque mutato, mores mutari ciuitatum, puto. Quo pernicioſius de republica merentur uitioſi principes, quod non ſolum uitia concipiunt ipſi, ſed ea infundunt in ciuitatem. Neque ſolum obſunt, quod ipſi corrumpuntur, pluſque exemplo, quam peccato, nocent, etc.* Et paulo

paulo ante: *Nec enim tantum mali eſt, peccare principes, (quanquam eſt magnum hoc per ſe ipſum malum,) quantum illud, quod permulti imitatores Principum exiſtunt. Nam licet uidere, ſi uelis replicare memoriam temporum, qualeſcunque ſummi ciuitatis uiri fuerunt, talem ciuitatem fuiſſe, quaecunque mutatio morum in Principibus exſtiterit, eandem in populo ſecuturam:* Et iterum: *Vt enim cupiditatibus Principum et uitiis infici ſolet tota ciuitas, ſic emendari et corrigi continentia.* Et ſane:

Regis ad exemplum, totus componitur orbis, CLAVDIANVS, *quarto conſul. Honor. uerſ. 299.* De quo argumento multa egregia congeſſit apud LIPSIVM, *Polit. Lib. 2. c. 9.* DN. REINHARDVS. Ex quibus omnibus facile uideas, praeclare optimeque bonos agere Principes ac ſummos uiros, ſi, nulla licet lege cogantur, ſponte abſtineant ab his deliciis, eoque ipſo reliquos, quibus praeſunt, ab illis abſtrahant, atque adeo uarios abuſus, uariaque mala, quae his ex rebus ſequi ſolent, exemplo ſuo impediant ac praeuertant. Puduit praeclaros ſane uiros, NERONIS aeui ſpectaculis ſeruire, ideoque perſonati acceſſerunt. Sed iubebat Caeſar deponere perſonas, et ſic, inter hiſtrionum apparatus, illos detegebat hominibus, apud quos ipſi paulo ante geſſerant Magiſtratum, omniumque ludibrio exponebat. XIPHILINVS, *Epitom. Dionis in Nerone.* Propterea tamen, quod Principes non ſemper in rebus magnis uerſari poſſunt, ſed opus eſt animi quadam remiſſione, qua ſummas pro republica curas temperent, atque alacriores poſtea ad res arduas perficiendas accedant; non inuidendum

dum iis eſt, ſi, animi curandi cauſſa, his interdum ludis uacent cum aliis ipſi. Quod et maximos optimoſque nonnunquam feciſſe Principes, atque ex rebus leuibus aliis quaeſiuiſſe delectationem, notum eſt, atque *exemplo* AVGVSTI apud SVETONIVM *cap. 83.* comprobatur. Pari modo de FRIDERICO II. Daniae Rege, memoriae proditum eſt, eum, ſi quando cum purpuratis indulgere genio paulo liberius uoluerit, ueluti depoſita Regis perſona, *Agite*, dixiſſe, *ludamus amici, ineptiaque animum pauliſper remittamus, dum Rex abeſt:* atque ita cum iis luſiſſe, mox ubi ſatis luſum ei uiſum ſit, tanquam aſſumta rurſus Regis perſona, uultu ad grauitatem compoſito, iuſſiſſe ludo deſiſti, quod Rex rediiſſet, citante praeter alios RVPERTO, ad *Valer. Max. pag. 490.* Quod dum faciunt boni Principes, omneſque illuſtres uiri, ipſi intelligunt, his deliciis ita eſſe utendum, ut intra limites honeſtae remiſſionis conſiſtant, neque id faciant, quod inhoneſtum eſſe et turpe, lex Dei et recta ratio docet, uel quod ab ipſis aliis eſt interdictum. Neque uero in has oblectationes nimium temporis impendant ac ſumptuum, adeoque efficiant, ut res publica uel miſellus populus hac ex re incommoda ſentiat et detrimenta. Quod ſi fieret, nemo dubitabit, tum grauiſſime peccari ab ipſis Principibus, tum alios in peccata rapi, quae delirantium peccata ſaepiſſime poſtea, iuſto Dei iudicio, nocentes pariter ac innocentes premunt, adeo, ut utrique grauiſſime poenam luant, uid. FRITSCHIVS, in *Principe peccante.* Praedicandi contra

tra

tra iſti ſunt Principes, qui parce, uel plane non, his rebus utuntur, qua parte aula Imperatoriae Maieſtatis, Diui Leopoldi, ab exteris laudari ſolebat, in qua uſus maſcherarum non adeo frequens fuiſſe dicitur. Pacichellivs, de *Laruis, cap. 6. pag. 87.* Quod laudatiſſimum Magni Parentis exemplum Imperator Auguſtiſſimus, Carolvs Sextvs, imitatur, atque in hac quoque parte eius diſciplinae documenta prodit, cum harum uoluptatum parciſſimus eſt, et tempus pariter, atque impenſas, grauioribus domi foriſque rebus impendit. In Germania, et Belgii utriuſque prouinciis, niſi Bruxellis, et Coloniae Agrippinae, apud Epiſcopum Argentinenſem, Furſtenbergium, Franciſcum Egonem, laruatos ſe non uidiſſe luſus, teſtatur Idem Pacichellivs, *d. l. cap. 6. ead. pag.* Sed in alias tamen quoque aulas eum morem penetraſſe, nemo ignorat. Raro aulam Parmenſem in Italia admittere, Idem aſſentitur, *d. l. pag. 88.*

§. XXIV.

Plebeii homines non utantur, niſi interdum.

Reliquis uero minorum gentium hominibus, ignobilibus quoque, mercatoribus, opificibus, etc. laruas geſtare, lege quadam generatim interdictum eſſe, non nouimus, atque adeo uti illis licebit, quouſque nulla prohibitae lege, ac certo hominum generi permiſſae, inueniantur. Immo nec de plebe quidem homines ab his gaudiis, ſi in aulis Principum celebrantur, repelli, experientia ſatis teſtatur, ſi modo modeſte ſe gerant, nec libertate hacce abutantur.

 Nam-

Namque ex hac re, ut iam ſupra dictum, capitur uoluptas, ſi magna imis ad breue tempus miſceantur, ac ſubditi domino, ignobiles nobilibus, pauperes diuitibus, quadam tantiſper iuris parte, non concedant. Immo ab his nec Iudaeos repelli, concluderem, modo cetera paria ſint, illos praeſertim, qui diuites ſunt, atque cum decore perſonas induere poſſunt. Interim ſatius utique eſſet, inferioris homines conditionis ab eiuſmodi rebus plane abſtinere, BALDVINVS, *Caſ. Conſc. lib. 4. cap. 1. pag. 638.* Neque enim decet eos omnia imitari, in aulis quae fiunt, ac Principibus, animi leniendi cauſſa, conceduntur, praeſertim illis in locis, aula ubi non eſt. uid. DIETHERRVM, in *Continuat. Spec. Speidelian.* uerbo: *Maſcarada.* Atque ideo, cum Annaebergenſes in Miſnia aliquando Bacchanalibus laruati indulgerent, ſeuere id a Principe interdictum, quod legi poteſt apud CARPZOVIVM, *Iuriſprudent. Eccleſ. Lib. 2. Def. 264. num. 26.*

§. XXV.

Perſonae, minus ſibi cognitae ſponſalia contrahere nequeunt.

Quibus peractis, in iure perſonarum, matrimonii res ſe ſiſtunt, quarum reſpectu uariae circa uſum maſcherarum quaeſtiones naſci poſſunt. Ac primo quidem quaeri hic poteſt: Num a perſonatis hominibus ſponſalia celebrari poſſint? Qua quidem in re praeſtruendum eſt, ſponſalia, niſi conſenſu partium, non conſtare, *l. 4. π. de Sponſ. l. 30. π. de R. I. cap. 26. X. de Sponſ.* atque adeo perſonas, niſi ſibi cognitas, ſi facie minus, alia tamen certe ratione, ſponſalia celebrare

brare non poſſe. Qui enim conſentiant de perpetua futura cohabitatione, qui ignoti ſibi inuicem ſunt? Quod ſi itaque duae perſonae, non tantum corpore, ſed etiam uultu, uel hoc ſaltem utriuſque laruato, ſponſalia celebrent, facile iudicare licet, nihil eſſe actum, cum neutra alteram nouerit, ac intellexerit, cuius ſit conditionis. Ac, quamuis tales laruatae perſonae uerbis conſenſum declarent, atque ſic dici poſſit, ſibi adſcribi debere, quod in conditionem alterius non diligentius inquiſiuerint, cum quilibet, qui cum alio contrahit, gnarus debeat eſſe conditionis illius, quo cum contrahit. *l. 19. π. de R. I.* facile tamen reſponderi poterit, minime praeſumendum eſſe, inter iocos ſeria, et talia fuiſſe acta, quae maximam deliberationem exigunt, a quibus pendet omnis uitae felicitas, atque tam abſurdum quenquam fuiſſe, ut ſibi ignotum hominem coniugem eligere uoluerit, ſed inter iocos; qui conſenſum non inferunt, iocoſe actum eſſe uideri. Vnde etiam DD. communiter concludunt, ſponſalia iocoſe contracta, non ligare. CARPZOVIVS, *Iuriſprudent. Eccleſ. Lib. II. Def. 19.*

§. XXVI.

Rectius diſferuntur ſponſalia.

Quod ſi tamen ſupponamus, perſonatos illos homines ſibi fuiſſe notos, uel aperuiſſe uultum, ita, ut una ab altera dignoſci potuerit, teſtes inſuper adfuiſſe, nec clam actum, ceteraque paria ſint, ac recte ſe habeant; eiuſmodi ſponſalia pro ualidis habenda eſſe, non dubitarim. Neque tamen nego, iu-

dicis arbitrium hic uim ſuam exercere, ſatiuſque longe et magis pium eſſe, ſi haec primordia matrimonii, ſanctiſſimae rei, in aliud tempus differantur, quod magis commodum, atque cum Deo et precibus auſpicia illius fiant, non inter iocos ac ludos. Immo, parum pium eſſe, arbitror, ſi perſonati per iocum ſponſalia tractent, atque honeſtiſſimam rem et ſanctiſſimam ludibrio exponant. CARPZOVIVS, *Iuriſprudent. Eccleſ. cit. Lib. II. Def. 19. n. 9.*

§. XXVII.

Ευλογία ſacerdotalis laruatis deſponſis denegatur.

Quod ad ipſum matrimonium attinet, notum eſt, apud Chriſtianos pleroſque hodie receptum eſſe, ut *ἐυλογία* coram Eccleſiae facie, et quidem ordine praeſcripto, in ſacris aedibus, accedat, atque ante, quam id factum, cohabitatio uiri et uxoris, non pro matrimonio, ſed pro contubernio uel concubinatu, habeatur, qua de re multa apud Theologos ac Iuris peritos paſſim legi poſſunt. CYPRAEVS, de *Connubior. Iure, Part. I. cap. V. §. 6.* et *cap. XI. §. 15. et 20.* CARPZOVIVS, *Iuriſpr. Eccleſ. Lib. II. Def. 142. num. 9.* CHEMNITIVS, in *Exam. Concil. Trident. Seſſ. 24. cap. I.* Noſtrae diſquiſitionis tantum hoc eſt, an ſub maſcheris *ἐυλογία* rite fieri, atque ita perſonati ſibi inuicem iungi poſſint? quod omnino et prorſus negandum eſt. Namque uti nec ſponſalia, ita nec ipſum matrimonium, ab incognitis ſibi perſonis iniri poteſt, propterea, quod ſic conſenſus deficiat. Deinde, etſi de conſenſu ſatis conſtet, haud tamen eſt licitum ad aedes ſacras, uel ubi tandem cunque homines,

tan-

tanquam credentium coetus, et in nomine Ieſu Chriſti, congregantur, laruas et perſonas admitti. Atque adeo, cum nec ad Eccleſiam tales laruae ſint admittendae, nec ea de cauſſa, ἐυλογία poterit impertiri, immo, ſi, diuino humanoque iure neglecto, tale quid fiat, nemo, credo, dubitabit, nullam plane eſſe eiuſmodi actionem. *l. 5. C. de LL.*

§. XXVIII.

Neque uero iocum hic adducere licebit, cum facultatem iocandi miniſterii ſacri actiones minime admittant, et ſeuera potius poena eiuſmodi ioci uindicari debeant. Venit in mentem improbum factum, quod in uicini pagi caupona ante aliquot annos contigit, quam homines quidem perditiſſimi una cum meretricula ingreſſi erant. Vnus ex his ſacerdotis perſonam ſumebat, atque alterum cum meretricula, more ſacro, tanquam coniuge iungebat, qui et, commeſſationibus peractis, ut ne quid flagitio deeſſet, corpus poſtea per noctem hac cum nupta miſcebat. Equidem, commiſſa hac nequitia, deperditi homines fuga ſaluti ſuae conſuluerunt; caupo tamen et ipſius uxor, qui malitiam hanc hoſpitio promouerant, ex merito plectebantur. Ceterum, in quibuſdam locis ſolemnem matrimonii profeſſionem, praeſente magiſtratu, in curia fieri, conſtat, qua facta, ad aedes ſacras precum cauſſa adeunt. Quod in Belgio fieri, nemo ignorat. HAHNIVS ad WESENBECIVM, *Tit. de R. N. num. 5.* uerbis: *Benedicente nubentibus etc. pag. 213.* ubi itaque hic mos receptus

Cum qua iocari non licet.

eſt, nec profeſſio talis a perſonatis fieri poteſt, qui repellendi a curia potius ſunt, quam ad illam, atque rem ſeriam adminiſtrandam, iocoſo ſub hoc ſchemate admittendi.

§. XXIX.

Quae nec ualet, alterutra contrahentium parte laeſa.

At iam faciamus, tempore, quo maſcherae in uſu ſunt, uel alio, uiliſſimae hominem conditionis induiſſe perſonam nobilis, uel alterius in quadam dignitate conſtituti: aperto uultu ſub ueſtibus illis geſſiſſe ſe pro nobili, uel alterius dignitatis homine: ambiuiſſe nobilis uel alterius honeſtae uirginis nuptias: uirginem aſſenſiſſe, exiſtimantem, illum, quem ſe tum dixerit ac geſſerit, futurum. Comperta uero fraude, an uinculo quodam puella teneatur, dubium. Equidem, negandum illud eſſe, exiſtimarem, atque nulla eſſe ſponſalia, affirmarem. Quoniam enim intellectus, tanquam fons conſenſus, minus recte fuit informatus, quin potius deceptus, ideo, hanc in rem puellam conſenſiſſe, non eſt cenſendum, quae conditionem nequaquam accepiſſet, ſi, dolo cognito, illum talem non eſſe, quem ſe geſſerit, certior fuiſſet. Pvfendorfivs, de *Iur. Nat. et Gent. lib. 3. cap. 6. §. 8.* Quod ſi in bonae fidei contractibus doli etiam ratio ita habenda, ut, ſi cauſſam dederit contractui, pro nullo ſit habendus, *l. 7. π. de dolo. l. 16. §. 1. π. de minor. l. 6. C. de praeſcript. long. temp.* quidni idem diceremus de ſancto deſponſationis negotio, quod ob grauitatem ſuam quam maximam, bonam fidem requirit. Cypraevs, de *Connubior. Iure, cap.*

re, cap. 13. §. 58. B. DN. STRYK, de *Diſſenſu ſponſalitio, Sect.* 2. §. 9. Quae omnia adeo uera exiſtimamus eſſe, ut, licet iuſiurandum acceſſerit his ſponſalibus, tum iure Ciuili, arg. *l. ult. C. de non num. pecun.* tum etiam Canonico, propter *capitulum, Cum contingat* 28. *X. de iureiur.* quo Pontifex diſerte iuſiurandum, ſeruandum alioquin, ſtringere negat, ſi dolus interueniat, ualidiora reddantur. FRANTZKIVS, *lib.* 2. *reſolut.* 4. *qu.* 4. Neque uero obiici hic poterit, dignitatem ciuilem ad naturam matrimonii non pertinere. Sufficit enim dolo eſſe deceptam, atque, quod conſenſura ſponſa non fuiſſet, ſi, falſam, ſciuiſſet, ſponſum induiſſe perſonam, NICOLAI, de *Repud. cap.* 2. *num.* 94. Nec male GERHARDVS dicit: *Dolum iſtum concernere ſubſtantialia matrimonii, Loc. Theolog. cap. de Coniugio, n.* 116. *qui conſenſui reſiſtit, cum conſenſus maxime matrimonium faciat,* SANCHEZ, de *Matrimonio, lib.* 7. *Diſp.* 18.

§. XXX.

Nec conſummata cohabitatione, dolo addita ualet.

De matrimonio conſummato, tali caſu, maior dubitatio eſſe poteſt. Neque enim temere Pontificii diſſolutionem coniugum admittunt, matrimonio coram Eccleſia per ἐυλογίαν et cohabitationem conſummato, propter inueteratam, apud Proteſtantes uero exploſam, opinionem, matrimonium eſſe ſacramentum, COVARRVVIAS, de *Matrim. P.* 2. *cap.* 3. §. 7. *n.* 4. MOLINA, de *Iuſt. et Iur. tr.* 2. *Diſp.* 259. *n.* 8. *et* 352. *num.* 5. Rectius tamen ſentiunt illi, qui et hic, minus legitime matrimonium initum eſſe, agnoſcunt, CYPRAEVS, de *Connubior. Iure, cap.* 13. §. 58. qui enim per dolum

ſe

ſe feminae iunxit, non Deo auctore, ſed malo genio, mendaciorum patre, id perpetrauit, decepitque eccleſiam atque ſponſam. Nec ſane ex tali fraude commodum percipere debet. Quae ſententia uariis rerum iudicatarum inter Euangelicos monumentis comprobatur, RICHTERVS, *Deciſ. 88. num. 25. et 30.* CARPZOVIVS, *Iuriſprud. Eccleſ. Lib. 2. Def. 204. n. 12.* B. DN. STRYK, de *Diſſenſ. Sponſ. Sect. 2. §. 13. et Sect. 5. §. 49. ſeqq.* ubi inſigne exemplum, in quo eiuſmodi matrimonium pro nullo reputatum fuerit, quod inter callidiſſimum nequam, et uirginem nobilem, propter apparitiones, quas prae ſe ferebat, notiſſimam, et inter ſectae ſuae homines, pro Diua habitam, H. L. V. D. H. contractum refert.

§. XXXI.

Nec ſponſalia errore contracta firma ſunt.

Affinis quaeſtio eſt, de errore, qui conſenſum etiam excludere dicitur, *l. 15. π. de iuriſdict. l. 57. π. de O. et A. l. 51. π. de pact.* Fac itaque, eiuſmodi hominem, ueſtibus, ſtatum atque conditionem ſuam ſuperantibus, ſolicitare nuptias puellae: nihil plane de ſua conditione edixiſſe: puellam adeo fuiſſe ſtolidam, ut, uel diuitem, uel in honore conſtitutum, crederet: comperire uero poſtea, mirum in modum ſe eſſe deceptam. Sane errauit quidem hic femina, ſed errauit tantum in circumſtantiis, et, quod decepta eſt, ſuae debet temeritati acceptum ferre. Dum uero in perſonam conſenſit, actio illa, modo dolus abſit, pro nulla haberi nequit, arg. *l. 51. π. de pact. l. 57. π. de O. et A. l. 9. π. de contrah. empt. uend. l. 21. §. 2. π. de act.*

act. empt. et uend. Canon. un. cauſſ. 29. qu. 1. Cum uero dolus, doloſaeque perſuaſiones, non uerbis modo, ſed factis quoque, ac rebus, committi, fierique, poſſint; ſtudioſe inquirendum, num dolo malo perſonam iſtam induerit homo, ut, licet non uerbis, reapſe tamen, ſimplicem deciperet puellam. Quod ſane ſi factum ſit, non debet fraudis ſuae fructum ſentire, *l. pen. C. de legat. cap. 2. Ex literis X. de dolo et contumac.* Neque hic, nimis credulam fuiſſe ſponſam, poterit obiici, quando ſponſi calliditas longe eſt deterior, cui neutiquam indulgendum. Conf. B. Dn. Stryk, de *Diſſenſ. Sponſ. Sect. 2.* Immo, ſi maxime de dolo malo non adeo conſtet, nec nulla ſponſalia dicenda: aequitas tamen poſtulare poteſt, ut ab eiuſmodi ſponſalibus recedatur, Idem, *d. l. Sect. 2. th. 30.* e. c. ſi puella talis ſit conditionis, ut, niſi nobili, nuptura non fuiſſet. Idem, *d. l.*

§. XXXII.

Error in perſona conſenſum matrimonialem impedit.

Quod ſi in perſona ipſa, propter fictitium habitum, error aliquis fuit commiſſus, conſenſum ſponſalitium et matrimonialem plane impediri, nemo dubitabit, *c. un. c. 29. qu. 1. l. 9. pr. π. de contrah. empt.* Si e. g. forte ille, qui ſponſus debet eſſe, deprehendat aliam, ſponſae ſuae ueſtibus indutam, atque illi matrimonium promittat, cum eaque congrediatur, uel ſponſa in eiuſmodi errorem incidat; nec ſponſalia, nec matrimonium, rata ſunt habenda, ob errorem in perſona commiſſum, qui, ut dictum, conſenſum excludit. In huiuſmodi errorem incidit Iacobus,

 cui

cui a Labano, Rahelis loco, Lea fuit adducta, quod coniugium, niſi Iacobus ratum habuiſſet, nullum fuiſſe, omnes fatentur, per *cit. Canon. un. cap. 29. qu. 1.* Laymannvs, *Theolog. Moral. Tom. 2. lib. 5. tract. 10. p. 4. cap. 2. n. 1.* Non quidem ob dolum, qui fortaſſe in Lea fuit nullus, quippe quae imperio patris obſequens exiſtimauit, a patre ſe deſponſatam eſſe Iacobo, adeoque iure in lectum duci. Quid? quod patris, tanquam tertii, dolus, cuius ipſa non fuit particeps, fraudi eſſe non potuit, B. Dn. Stryk, *d. l. Sect. 2. §. 16. et Sect. 5. §. 58.* Sed, uti dictum fuit, ob amorem Iacobi, qui cum Lea nequaquam deſponſatus, exiſtimabat, Raheli ſuae ſe cohabitare. Ceterum, ſi dolus perſonatae huiuſmodi perſonae ipſius accedat, nemo dubitabit, ea propter eiuſmodi actiones nullius momenti eſſe ac ponderis, quin immo, quae grauiſſima uindicentur poena, mereri.

§. XXXIII.

Vxor, non-conſentiente marito, laruam geſtare, uel perſonatorum coetum frequentare nequit.

Inito matrimonio, inter coniuges circa maſcheras quoque poſſunt quaeſtiones ſuboriri. Competit nimirum marito, ſi non iure naturae, atque extra caſum, quo ſponte ſua femina ſe ſubiicit, certe iure Diuino, itemque Canonico, Ciuili ac Saxonico, poteſtas ac imperium in uxorem, uti uxor contra marito debet animi demiſſionem, obſequium ac reuerentiam, *Geneſ. III. 16. Epheſ. V. 22. 1. Cor. XI. 3. Canon. 15. c. 33. qu. 5.* Conf. Arnisaevs, de *Iure Connubiorum, cap. VII. Sect. 1. ſeqq. l. 4. C. de Crim. expilat. haered. l. 14. §. 1. π. ſolut. matrim. l. un. §. 7. C. de rei ux. act.* Videantur

antur tamen, quae Dn. Parens *Oeconomia iuris Lib. I. tit. 3. §. 1.* diſſerit. Qua ex re id ſequitur, uxorem, prohibente ac nolente, immo et ignorante, marito, maſcheras induere, et laruatorum coetus frequentare non poſſe. Id quod etiam ſatis aperte probatur ex *l. 8. §. 3. C. de repud. et Nou. 117. c. 8.* ibi: *Si circenſibus, aut theatris, aut amphitheatris interfuerit ad ſpectandum, ignorante, aut prohibente, uiro.* Cum enim uxoris actiones pendeant a uoluntate mariti, tanquam familiae capite; huius potiſſimum intereſt, uxorem domi ſe continere, nec frequenter obambulare, aut uirorum coetibus intereſſe. Hoc enim modo et res familiaris optime adminiſtrabitur, et mariti animus multis uacabit ſuſpicionibus. Ex quo ſequitur, uxorem haec et ſimilia, inſcio, uel prohibente marito, facere non poſſe, praeſertim autem laruatam minime foris pernoctare debere, *d. l. 8. C. de repud.* Quin immo prudentis mariti eſt, operam dare, ut uxorem ab huiusmodi rerum uanitate, ludiſque ac ſpectaculis abſtrahat, adimatque occaſionem peccandi. Quam in rem multa legi poſſunt apud Gvevaram, in *Horolog. Princip. Lib. II. cap. 9. 10. ſeq.* ubi *cap. 8.* haec habet. *Quod uxores mariti ſuas amant, oblectant, in deliciis habent, earumque fidei plurimum credunt, laudo atque approbo. At quod refragari uxoribus, per alienas oberrantibus domos, mariti uel non audent, uel non uolunt, id uero uitupero et damno. Nam utut per ſe bonae fortaſſis ſint, tamen ut uanae habeantur, anſam praebent.* Quod ſi mulier contra officia peccet, et, monita licet, a propoſito omnino non deſiſtat, nullum eſt dubium, quin caſti-

gari a marito poſſit, quatenus alias eiuſmodi emendatio conceſſa eſt marito, *l. 3. §. 3. π. de SCto Silan. l. 14. §. 1. l. 24. §. 5. π. Solut. matrim. Nou. 117. cap. 14.* CARPZOVIVS, in *Prax. Crimin. qu. 12. n. 50.* HAHNIVS ad WESENBECIVM, *tit. de Nup. num. 6.* B. DN. STRYK, *Diſſ. de Alapa, cap. 2. num. 6.* Comp. DN. PARENTIS *Oeconom. Iur. d. l. pag. 89. ſeq.*

§. XXXIV.

An, ſi, inuito marito, peccet, diuortio hic cauſſa praebeatur.

Immo, ſecundum Iuſtinianeum ius, tantam uxoris temeritatem ſufficientem diuortio cauſſam praebere, ex *d. l. 8. C. de repud. et Nou. 117.* ſatis intelligitur. Equidem, hoc, aetate noſtra, paulo aliter ſe habere, non nego. Reſpuit enim hodiernus uſus, hac parte Iudaeos imitans, Iuſtinianeum ius, quod paulo facilius, ac par eſt, in concedendis diuortiis ſeſe exhibet; ſed potius ad doctrinam, quae in ſacro continetur codice, dirigitur. Quod ſi tamen, ad maſcherarum uſum, inuito marito, uel prohibente, qui fit, aliud quid accedat, ex quo ualida commiſſi adulterii ſuſpicio naſcatur, matrimonii uinculum diſrumpi ideo, uſus, ac Proteſtantibus hactenus receptus mos, docet. Vid. B. DN. STRYK, de *Diſſenſu Sponſalit. Sect. 5. §. 3.* Quem tamen, non nego, dubiis expoſitum eſſe. Nam *cap. 10. et 12. X. de praeſumpt.* quod in partes uocant, procul dubio de diuortio, quod matrimonii uinculum ſoluat, intelligi nequit, cum licentiam det, mortua demum uxore, aliam ducendi, et ius Canonicum diuortium tantum a thoro et menſa admittat; LANCELOTTVS, *lib. 2.*

tit. 16.

tit. 16. §. 8. ſeqq. ibique B. DN. ZIEGLERVS. Immo uix credibile eſt, Chriſtum de ſuſpecta adulterii femina locutum eſſe. Interim tamen, ſi ſponſus experiatur, ſponſam nimis libere his rebus operam dare, facilius repudio, quam diuortio, locum fieri poſſe, non reclamarim. Quod ſi fortaſſe uxor corrumpatur ab aliis, ut, inuito marito, laruas induat, et laruatos coetus frequentet, utilis actio ſerui corrupti marito accommodari poteſt, arg. *l. 14. de ſeru. corrupt.* quae actio etiam locum habebit, ſi tantummodo quis hac parte tentauerit uxorem; arg. *l. 20. C. de furtis et ſeru. corrupt.* Conf. OLDENDORPIVS, *Claſſe VII. act. 2.*

§. XXXV.

Maritus ad laruas uxori ſumtus non dat, niſi ipſe, illam his coetibus intereſſe, uelit.

Ad officium mariti equidem pertinet, ut ſumtibus neceſſariis pro dignitate atque facultatibus uxorem inſtruat, *l. 28. π. de religioſ. l. 1. §. 19. π. de uentre in poſſ. mitt.* SVRDVS, de *Aliment. tit. 1. qu. 32. ſeq.* Quaeri itaque poteſt: Num ſumtus ad maſcherarum uſum petere poſſit ab inuito marito uxor? Quod quidem utique ex antea dictis eſt negandum. Quod ſi tamen maritus, illam perſonatis intereſſe, uelit, uel fortaſſe uxor in aulicis uerſetur miniſteriis, et ex uoluntate dominae illam laruis indui oporteat, aliud erit utique dicendum. Quando enim maritus uel ipſe uult, ut interſit hiſce rebus, uel in aula uerſatur, conſentiente marito; non poterit ipſi diſplicere, ſi hanc in rem ſumtus erogandi ſint, uel alia, quae minus ad palatum ſint, inſequantur.

 §. XXXVI.

§. XXXVI.

Vxor iure poſtulat, maritum non nimis frequenter his coetibus intereſſe.

Sed poſſunt tamen et hac ratione uxores quid exigere a maritis. Namque etſi imperium nullum ſit uxori in maritum: poterit tamen et ipſa interim a marito poſtulare, quod aduerſetur mutuo coniugum amori. Non iniuſta itaque erit eius poſtulatio, ſi uelit, marito non nimis frequentem eſſe maſcherarum uſum, maxime, ſi cum ſuſpectis uerſetur feminis, multoque magis, ſi cum impudicis. Sane, Iuſtinianeo iure, ubi maritus, uxore praeſente, cum impudicis mulieribus, quod maxime caſtas etiam excitat, coetum ineat, aut alia cum muliere frequenter uerſetur, uxorem a marito diuertere iure potuiſſe, ex *l. 8. C. de repud. et Nou. 117.* notum eſt. Quamuis autem, hocce diuortio cauſſam dare, hodie non dixerim: non iniqua tamen poſtulatio eſt uxoris, ut maritus ab his rebus animo ſuo temperet. Eodem iure nititur, ſi mulier contradicat marito, qui inuitam illam perſona induere, et ad ſub maſchera laetantium coetum adducere uelit. Contra ea, ſi maritus frequenter his rebus indulgeat, non poteſt etiam hos adeo mores improbare in uxore, cui eos colendi auctor eſt. Per enim iniquum eſt, uirum ab uxore id exigere, quod ipſe non praeſtet, *l. 13. §. 5. π. ad l. Iul. de adult. can. 2. cauſſ. 32. qu. 6.* Antequam uero abeamus ab hoc de matrimonio argumento, illud tantum addendum, in nuptiarum ſolemnibus, animi cauſſa, ſaepiſſime laruas et perſonas indui, quod, ubi nullum interdictum extat, tolerari poteſt, modo

modo abuſus abſit, neque mala inde exempla oriantur, Vid. PACICHELLIVM, de *Laruis*, *cap.7. pag.97.*

§. XXXVII.

Tractatum nuptiarum ſequitur adoptio, qua patria poteſtas ac munus pariter, ac per iuſtas nuptias, adminiſtrari poteſt. Cuius occaſione quaeri poteſt: An arrogatio, uel adoptio, ſpeciatim ſic dicta, a perſonatis fieri poſſit? Sane cum utraque, ex *tit. I. π. et C. de adopt.* auctoritate publica fieri debeat, atque plane indecens ſit, adire Principem uel magiſtratum ſub maſcheris et laruis, pariter id negandum eſſe, exiſtimo, ac ſupra dictum §. *XVII. de Manumiſſione,* quae omnia, cum hic, tum ad *Quaeſtionem de Emancipatione*, poterunt applicari. Comp. *Oeconom. Iur.* DN. PARENT, *lib. I. tit. 3. §. 14. p. 143.*

Arrogatio et Adoptio a perſonatis fieri nequit.

§. XXXIIX.

Ex argumento tutelae parum forte, credideris, ad operam noſtram trahi poſſe. Sed tamen nec hic ſterilitate laboramus. Quaeſtio moueri poſſet: Num praetor perſonatus, tutorem dare poſſit, anue laruatus tutor conſtitui. Quod quidem omnino negandum uidetur, propterea, quod, ſi maxime de perſonis conſtet, haud tamen deceat, illa, quae iure magiſtratus geruntur, ſub laruis fieri, prout ſupra fuit dictum. Eodem modo, quod prius dici debuiſſet, facile inter omnes conſtabit, non poſſe ita tutorem dari: *Ille liberis meis tutor eſto, qui primus in carniſpriuio perſonatus apparebit.* Etſi enim ignotus quoque a patre

Nec praetor perſonatus tutorem dare, nec laruatus tutor conſtitui poteſt.

patre dari poteſt tutor, ut Diui Fratres reſcripſerunt, *l. 15. §. 14. π. de excuſat. §. 10. I. de excuſat. tutor. uel curat.* omnes tamen conſentiunt, hoc tantum de ignoto facie intelligendum eſſe, non uero de illo, cuius mores ignoramus. Mores ſane illius, qui datur, perſpecti utique eſſe debent, ſi, probatos illos fuiſſe patri, dixeris, cum certo iudicio quis debeat, per ſuam tutelam, poſteritati ſuae cauere, *§. 27. I. de legat.* Quomodo autem, quaeſo, tali caſu id fieri poſſit? atque ſic tota illa actio inanis erit, *l. 20. π. de teſtament. tutel. d. §. 27. I. de legat.* Vid. Hoppivs, *Diſſert. de iure ignotor. c. 2. m. 8.*

§. XXXIX.

Tutor prohibere poteſt pupillo perſonas, non uero curator.

Ipſa tutela eſt uis atque poteſtas, h. e. facultas, aut ius, quid ſtatuendi ac faciendi, tum in perſona pupilli, tum in rerum pupillarium adminiſtratione, *l. 1. π. de tutel.* Atque tutor non tantummodo rebus, ſed etiam pupilli moribus, praeponitur, *l. 12. §. 3. π. de admin. tut. et curat.* Ex quo conſequitur, tutorem etiam prohibere poſſe, pupillus ne laruas induat, atque ad perſonatos accedat. Immo peccare tutorem, ſi hac in parte negligentem ſe gerat, et patiatur, teneram aetatem illecebris hiſce corrumpi. Curatoris non tanta poteſtas eſt in perſonam minoris, cum eius cura in primis res reſpiciat, et poſtea demum in quibuſdam ad perſonam ſe extendat. Atque hinc etiam, licet habeant curatores adoleſcentes, illa tamen, quae ad ſuam tantum perſonam pertinent, libere agere poſſunt, *l. 101. π. de V. O.* Nullus tamen dubito,

dubito, et curatoris eſſe, cauere, quoad eius fieri poteſt, ne adoleſcens, cuius curam gerit, in eas res incidat, quae ad praua deducunt. Etſi uero tutor peccet, neceſſaria denegans pupillo, uel curator minori, atque, tanquam ſuſpectus, uterque remoueri poſſit; immo, ſi propter inopiam neget, alimenta poſſe decerni, idque per mendacium, ad praefectum urbi extra ordinem puniendus remitti debeat, *§. 9. et 10. I. de ſuſp. tut.* ibi *DD.* Omnia tamen haecce ad illum non pertinent, qui ſumtus ad maſcherarum uſum ſuppeditare detrectat, quin potius nullum dubium, peccare tutorem, uel curatorem, ſi tales ſumtus, haud expedientes pupillo, uel minori, faciat, *l. 1. §. 4. et 5. de tutel. et ration. l. 12. §. 3. de admin. et peric. tut. et curat. l. 32. §. 5.* ibi: *ſumptibus uoluptatis cauſſa π. eod.* MONTANVS, de *Iure tutel. cap. 40. n. 44. ſeqq.* Atque adeo aegre ferre non debet, ſi eiuſmodi impenſae poſtea ex rationibus expungantur.

§. XL.

Quod ſi tamen fortaſſe pupillus, uel minor, in miniſteriis aulicis uiuat, uel alias ob conditionem perſonae ſuae non poſſit commode et honeſte ſe ſubtrahere his luſibus, uel ſi occaſione eiuſmodi rei Principis gratiam aucupari queat honeſte, non impediendus eſt a tutore uel curatore, qui et ſine periculo ſumtus hanc in rem tum poterit ſubminiſtrare, pro dignitate et facultatibus pupilli, uel minoris, arg. *l. 12. §. 3. l. 13. π. de admin. et peric. tut. et curat.* Cum de adminiſtratione tutorum loquimur, uenit in mentem, an, ſi fortaſſis pupillus, uel minor, in heredi-

Niſi pupillus uel minor in miniſteriis uiuat.

tate paterna habeat ueſtimenta eiuſmodi pretioſa, aliaſque res, quae ad uſum maſcherarum pertinent, tutor illas res ſine decreto uendere ac alienare poſſit, aliiſque ſolemnibus, quae in *Tit. de rebus eorum, qui ſub tutela uel cura ſunt, etc.* requiruntur. Cuius rei deciſio non erit difficilis, modo conſtet, num res hae tales ſint, quae ſeruando ſeruari poſſint, an ſecus. Priori caſu, cum res iſtae morali aeſtimatione immobilibus aequiparentur, haud ualide fieri poterit alienatio, ſolennibus legalibus deſtituta, *l. 22. C. de adminiſt. et peric. tut. et curat.* ubi *DD.* Poſteriori caſu aliud dicendum erit, *DD.* ad *l. 7. §. 1. π. de adminiſtr. et peric. tut. et curat.* Quaenam autem res tales ſint, quae ſeruando ſeruari poſſint, Hahnivs docet ad *tit. de rebus eorum, qui ſub tutel. etc. n. 3.* Quae hac parte a *DD.* congerantur temperamenta, ſuperuacaneum eſt, hic recenſeri, et alibi legi poſſunt.

§. XLI.

Vtrum a laruato tutore pupillo cum aliis laruatis hominibus contrahenti auctoritas praeſtari debeat?

Potiſſimum uero officium tutoris eſt, ut auctoritatem praeſtet pupillis, uti curatores conſenſum minoribus, qua de re peculiaribus titulis in libris ac compendiis iuris, agi ſolet. Hic illa ſe ſiſtit quaeſtio: Vtrum a laruato tutore pupillo, cum aliis laruatis hominibus contrahenti, auctoritas praeſtari poſſit? quae quidem quaeſtio ex ſuperioribus facile ſolui poteſt. Quod ſi enim perſonae ſibi inuicem ignotae ſint, incertumque, quis ille, qui pro tutore ſe gerat, nihil actum utique eſt, et cenſendum potius, iocatos eſſe perſonatos homines, quam ſerio id egiſſe. Quando tamen

tamen aperto uultu omnia haec geſta ſunt, atque de conſenſu partium conſtat, et reliqua ſe recte habent, non uideo, quae tandem cauſſa ſit, quam ob rem ſola perſona, qua teguntur, negotium impediat. Omnia uero haec intelligi uelim de negotiis, quae extra iudicium geruntur. Nam de illis, quae, praeſente praetore, aguntur, cauſſis, iam ſaepe dixi, ualde abſonum eſſe, ſi coram magiſtratu perſonati compareant, uel ipſe magiſtratus perſonatus officio fungi uelit. Atque haec, quae proxime dicta, ad curatores feminarum, quae maiores, ſimiliter applicanda, qui alioquin, cum nullam habent bonorum adminiſtrationem mulierum, curae ſuae commiſſarum, nec in earum perſonas poteſtatem, Carpzovivs, *P. 2. C. 15. Def. 33. n. 6. et Def. 38.* non impedire poterunt mulieres, quo minus maſcheris utantur, uel has in res ſumtus faciant. Quoniam tamen conſilio iuuare debent eaſdem, curatoris eſt, prudenter monere, ne ſibi noceant, ſed ut tum ſumtibus, tum famae, parcant. *Omnia, enim, quae in bonis fortunae quiſquam poteſt facere, damna ne minimae quidem famae iacturae aequari poſſunt. Si quis uulgi ſermonibus famam ſuam, ueluti ſcopum ſagittariis, obiicit, e centum ſagittis uix una aberrabit. Rurſum uero, cui pudor periit, quique nulla exiſtimationis cura afficitur, ab eo non eſt, quod opus ullum laudabile expectemus.* Gvevara, *Horolog. Princip. lib. II. c. 10.*

CAP. IV.
SECT. II.
DE
IVRE RERVM.

§. I.

Non eſt maſcheris utendum, quibus diuinitas, uel facies Dei O. M. adumbratur.

POſtquam hactenus, quae ex primo Iuris capite ad noſtrum inſtitutum accerſiri poſſunt, expoſuimus, iam porro ad ſecundum accedendum, quod in rebus occupatum, atque ubi eo elaborandum, ut, quae huc ſpectent, eruamus. Quod dum facimus, in memoriam reuocandum eſt, res omnes diuini eſſe, uel humani, iuris, quae rerum diuiſio hic erit commodiſſima. Res uero diuini iuris omnes illas hic dicimus, quae ad cultum diuinum, externum ſcilicet, pertinent, ut omnia ordine, decenterque, in coetu numen colentium fiant, ut in rebus ſacris iuſtitia legitime adminiſtretur, ut denique Deo, quod ſuum eſt, atque extrinſecus debetur ipſi, tribuatur. Quam rem egregie exponit B. ZIEGLERVS de *Iur. Maieſt. lib. 1. c. 13. th. 14.* ubi et de interiori cultu, quantum huc ſpectat, erudite agit. Noſtrum eſt, iam examinare, quomodo laruis utendum, ne in rebus peccemus, quae diuini iuris eſſe, dicuntur. Quod dum facimus, tum ad ipſas maſcheras, tum ad locum, tum etiam ad tempus, quibus locus maſcheris eſt, ordinis cauſſa reſpiciendum. Ac, quod quidem ad maſcheras ipſas attinet,

attinet, ante omnia illud notandum, non eſſe licitum maſcheris uti, quibus diuinitas, uel facies Dei Optimi Maximi, adumbratur. Nam, etſi nequaquam dixerim, peccatum eſſe, Deum, qui nec uideri corporis oculis, nec repraeſentari poteſt, eo modo, quo ſe in eccleſia, aſſumta quadam figura, hominibus patefecit, pictura uel ſculptura proponere. e. c. Deum Patrem ſub forma ſenis, Filium de cruce pendentem, Spiritum S. in columbae forma apparentem ex *Daniel. VII. u. 9. et Matth. III. u. 16.* quod quidem Reformati putant, ſatis tamen a multis refutati, Vid. Koenig. *Caſ. 3. conſc. ex orat. domin.* Balduini *Caſus conſc. L. II. c. 2. c. 2.* Quamuis etiam non exiſtimem, illicitum eſſe, in ſpectaculis, quae pietatis et uirtutis cauſſa ad imitationem et inſtructionem iuuentutis aut rudis populi, exhibentur, eiuſmodi repraeſentationes fieri, in qua ſententia Tertullianus *Lib. 6. de Spectaculis*, fuiſſe uidetur: *Iam uero ipſum opus perſonarum*, inquiens, *an Deo placeat, qui omnem ſimilitudinem uetat fieri, quanto magis imaginis ſuae etc.* Conf. Balduin. *d. l. Lib. IV. c. 1. c. 2.* Tellez ad *C. 12. X. de uit. et hon. Cleric.* nemo tamen tam impius erit, qui et patiatur ſe adduci, ut exiſtimet, ad iocos etiam conciliandos adhiberi poſſe eiuſmodi perſonas et uanam uoluptatem. Quod dum fieret, nomen Dei ſanctiſſimum, ipſaque diuinitas maximo profanaretur opere, atque ſumma afficeretur contumelia, quod inter Chriſtianos uel cogitatione ſaltem uolui, ſceleratiſſimum habetur, Comp. Luth. in *Catech. maior. ad II. et III. Praecept.* Pacichell. de *Laruis c. 7. pag. 102.*

§. II.

Nec iis, quae ueri aut ficticitiorum Deorum ſimilitudinem gerunt.

Neque enim, quod exteris gentibus placuit, quibus, ſimulacra Deorum in ludis et Bacchanalibus circumferri et repraeſentari, uolupe fuit, Chriſtianis placere poteſt ac debet, qui de ueri Dei cultu ex Sacro Codice ſunt inſtituti. ALEXANDERI AB ALEXANDRO, *Gen. Dier. Lib. 6. c. 19. pag. m. 628.* Quam ob rem, ſi quis fortaſſe, Dei Patris, uel Filii crucifixi, imaginem prae ſe ferens, ad laruatos accederet, non tantum eiiciendus ſtatim, uerum etiam ſeuera poena afficiendus. De cetero Deaſtrorum, Iouis, Mercurii, et ſimilium, perſonas indui ab illis, qui laetitias has ſectantur, ſaepe numero uidemus. Cuius quidem rei nullum nouimus interdictum; ſatius tamen eſſe, et horum nomina, et imagines e republica Chriſtiana eiici, a multis iam dudum oſtenſum eſt, MANZ. *Dec. Pal. qu. 50. num. 34.*

§. III.

Nec angelorum et uirorum ſanctorum.

Eadem dicenda ſunt de perſonis illis, quibus ſanctorum angelorum, B. Mariae, uirginis, Patriarcharum, ac Apoſtolorum, Martyrum, et aliorum ſeruorum Dei, effigies ſiſtuntur, qui aeterna uita apud Deum iam fruuntur. Namque, licet his nullus cultus religioſus, quem quidem nonnulli illis exhibent, debeatur, teſte ipſo Angelo in *Apocalypſ. Ioan. XIX. 10. XXII. 9.* memoria tamen ipſorum ſancta apud nos eſſe debet, qui tum quotidiana cuſtodia, quod Angeli faciunt, nos iuuant *Ebr. I. 14.* tum exemplo ac doctri-

na

na praeiuerunt, quoſque Deus ipſe honore tanto, quo fruuntur, dignos iudicauit, *Auguſtan. Confeſſ. art. 21. et Apolog. eius p. 223.* Parum tamen ſancta ea memoria foret, quin potius obſcuraretur, labefactaretur et offenſioni eſſet, ſi quando per iocum et ludibrium illos ante oculos ponere nobis uelimus. CARPZ. *P. Crimin. P. I. qu. 45. num. 73.* Alioquin, ſi in huiuſmodi ſpectaculis, de quibus ſupra dictum, non per iocum angeli humana forma, ac ſancti, et martyres, in bonum finem et ad imitationem ſiſtantur, nihil illiciti ſecum ferunt, PACICHELL. de *Laruis. c. 7. p. 95.*

§. IV.

Nec malorum geniorum.

De angelis uero quum hic dicimus, malos etiam eſſe, cuilibet in mentem uenit. Qua occaſione illa quaeſtio naſcitur: Vtrum iſtorum daemonum laruas induere liceat? Sane ex iiſdem rationibus, quibus in antecedentibus uſi ſumus, negari id nequit. Neque enim honos nec cultus illi genio, et Deo et hominibus infenſiſſimo, debetur. Sed alia tamen adeſt ratio, quae Chriſtianum deterreat ab eiuſmodi laruarum uſu. Quodſi enim quilibet, qui uel minimam ſalutis ſuae curam habet, malorum geniorum conſortionem in igne aeterno abhorret, quae tandem cauſſa eſt, quamobrem, eorum facie per iocum incedere, in deliciis habet? Propterea concludo, perſonas, daemonia prodentes, non eſſe permiſſas, cum INNOCENTIO III. ad *cap. Cum decorem 12. X. de uit. et honeſt. cleric.* ibi: *monſtra laruarum* NEVIZAN. in *Sylu. nupt. lib. 4. n. 70. pag. m. 315.* PACICHELL. de *Laru. c. 7. p. 97.* Sane

peſſimum

peſſimum hominis genium ſapit, qui ſimilitudine actionum adeo ſe illis adiungit, ſecundum *Can. Nullus 35. Diſt. 5. de Conſecr.* Atque id etiam efficit, ut alii, obuii his qui fiunt, terrore quodam percellantur, atque grauidae feminae ſaepenumero cum foetibus, quos in utero habent, in maximum uitae periculum praecipitentur. Adeſt inſidiator ille, ac tanquam leo rugiens omnia peruadit, *1. Pet. V. 8.* ut pios rapiat animos ad inferos, nec opus eſt, ut per laruas et maſcheras in ſocietatem uocetur. Non peſſime Germani noſtri aiunt: *Man darff den Teuffel nicht an die Wand mahlen, oder ihn in einer Maſque repraeſentiren, er kommt ſchon ſelbſten.* Vt adeo probare non poſſim S. THOMAM *2. 2. qu. 43. a. 3.* ioci cauſſam excipientem. Sane caſus tragici quam plurimi extant, qui docent malum genium ipſum perſonatis iſtis daemoniis ſe immiſcuiſſe, maleque ceſſiſſe ludos hoſce, qui longa ſerie legi poſſunt apud BEYERLINCH. in *Theatr. uit. hum. lit. h. fol. 94. I. 26. et M. 719.*

§. V.

Nec miniſtrorum uerbi.

Miſſis his geniis, a quorum ſocietate cuſtodiat nos Deus! redeamus ad miniſtros Dei, et illos quidem, qui in coetu militante his in terris ſacra munia ſubeunt. Gaudent hi apud omnes peculiari habitu, ut a reliquis diſtingui poſſint, *c. 2. X. de uit. et hon. cleric. et Clem. 2. eod. tit. itemque Receſſ. Imper. de an. 1500. Rubric. von Vberflüßigkeit der Kleider §. pen.* ZIEGL. ad LANCEL. *L. 1. tit. 12. §. 10. ac religio diuina alterum habitum in miniſterio altaris habeat, alterum in communi uita*, ut ait

D. HIE-

D. Hieronym. in *cap. XLIV. Ezech.* Horum habitum, illum praeſertim, quo, cum ſacra obeunt munia in coetu credentium, uerbum Dei annunciant, Sacramenta adminiſtrant, etc. utuntur, ſi perſonati inter eiuſmodi mundi delicias imitentur, ſacrum illudunt ordinem, cui tamen honor merito debetur, immo ipſe Deus, cuius miniſtri ſunt, contumelia afficitur inſigni. In iure noſtro Ciuili extat textus in *Nou. 123. c. ult.* in quo prohibetur, *ne quis in uita ſeculari conuerſantium, et maxime theatralia exercentium, uirorum et mulierum, nec non etiam proſtantium, ſchemate monachi, aut monaſtriae, aut aſcetriae, aut cuiuſcunque perſonae utatur, ſub poena corporalis ſupplicii et exilii.* Quorſum etiam pertinet *l. 4. C. de Epiſc. audient.* Vtroſque textus in partes uocat Glossa ad *capitul. 12. X. de uit. et honeſt. cler.* Ad quod capitulum Barbosa notat, quod homo, mundanis negotiis deditus, utens religioſa uirorum aut mulierum ueſte, ludibrii et uituperii cauſſa, mortis noxam ſibi contrahat, et grauiter puniatur. Quae deciſio, etſi de profeſſis monaſticam uitam agat, recte tamen ab aliis, ad omnes ſacerdotum et clericorum habitus, extenditur a Lavdensi, *c. 1. §. fin. quibus modis feud. amitt.* Balthas. de Angel. in *Apparat. ad l. 4. C. de Epiſc. aud. num. 4. et 5.* Pacichell. de *Laru. c. 5. p. 72. et c. 7. p. 98.* Immo et *Decretum Romanum*, quod iam ſaepius in partes uocauimus, *§. 4.* diſerte prohibet, ut ne illi, qui maſcheras induere uolunt, utantur habitu Eccleſiaſtico, uel religioſo uero uel ficto. Qualem conſtitutionem in aula Sereniſſ. Magni Ducis Hetruriae extare docet Pacichell.

CHELL. de *Laru. c. 8. p. 122. 123.* Atque adeo non licebit Romani Pontificis, Purpuratorum patrum, Epiſcopi, atque aliorum Praelatorum perſonas in laruis agere, PACICHELL. *d. l. c. 5. p. 75.* ubi *Can. 16. Synodi octauae* in partes uocat, quem bene explicat NICETAS PAPHLAGO in *Vita D. Ignatii Martyris:* nec Heremitarum, RICCIVLLVS de *Perſon. quae in ſtat. reprob. uerſantur*, MARISCOTTVS de *Laruis p. 113.* PACICHELL. *d. c. 5. p. 73. 75.*

§. VI.

Nec inter Proteſtantes.

Quae omnia quidem inter Romano-Catholicos, qui ordini Eccleſiaſtico magnum honorem tribuunt, dubio procul locum inueniunt adhuc hodie. Inter Euangelicos tamen, ſicubi maſcherarum uſus eſt, liberius uidemus, perſonas clericorum Pontificiorum agi. Sed exiſtimo tamen, per tabulas pacis Veſtphalicae id licitum haud eſſe in Germania, quandoquidem *art. 5. Inſtrum. Pac. Monaſterio-Oſnabr. §. 35. Siue autem etc.* diſerte cautum, ne ſiue Catholici, ſiue Auguſtanae Confeſſioni addicti, ob religionem deſpicatui habeantur, quod certe fit, ſi quando eiuſmodi perſonae introducantur. Nec tamen etiam ex eadem ratione Catholicis conceſſum eſt, miniſtrorum Eccleſiae Euangelicorum perſonas induere, atque illis per iocum uti. Vtraque enim religio in Imperio Rom. Germ. toleratur, nec ulla alteram conuitiis proſcindere debet.

§. VII.

Nec Doctorum et Pro-

Ceterum, qua ratione Clericis iungantur Doctores,

ctores, ſupra dictum eſt. Eadem ratione et hic eorum habenda eſt ratio, dum nempe, et illicitum eſſe, Doctores per maſcheras repraeſentari, multi uolunt, Pacichel. de *Laru. c. 5. p. 73.* quod ad ſeruandum decus ordinis facit, qui hodie multis praeter ius et fas uileſcere uidetur. Id quod ſane multo magis ad habitus ſolemnes, quibus Profeſſores in quibuſdam Academiis etiam Germanicis, magno cum decore utuntur, et omnium maxime ad ornatum Rectoris Academici pertinebit. Ante uero, quam hic abeamus, non poſſum mihi temperare, quin lepidam hiſtoriolam addam, quam recenſet Manzivs, *Deciſ. Palat. Quaeſt. 50. num. 45. Quidam Cardinalis, in ſuo conclaui cum uiro quodam pio et docto iocatus, ei ſuam tunicam et rubrum pileum induit, cumque ſuperueniſſet S. Pontifex, et eum in habitu Cardinalitio deprehendiſſet, pro poenitentia ei iniunxit, ut Cardinalis eſſet et maneret. Quam multi haud grauate ita luderent, eandemque poenitentiam gratanter acciperent!*

feſſorum habitu in primis ſolemni.

§. VIII.

Enim uero, uelut ſupra indicauimus, illicitum non eſt, fieri a Clericis etiam ſpectacula rerum piarum et ſolemnitatum fidei, ut natiuitatis et paſſionis Domini, uitae et mortis ſanctorum, cum haec ſpectacula non ad laſciuiam et uoluptatem tendant, ſed ad inſtruendum ac commouendum populum, et iuuentutem ad pietatem et reuerentiam excitandam, atque imitationem, ut indocti ibidem diſcant, quod in libris legere nequeunt, *Gloſſa* ad *Capitul. 12. X. de uit.*

Spectacula rerum piarum pia non prohibentur, ſed impia.

et honeſt. cleric. TELLEZ. *ibid. in Comm. num. 5.* At tamen omnes mecum fatebuntur, inter illa gaudia, quae a maſcheratis per iocum agi ſolent, impium eſſe, eiuſmodi ſanctiſſimas hiſtorias per maſcheras, ioci et animi cauſſa, ſiſti, quippe quae profanant res ſacras illas, atque tanquam peſſima exempla plebis animos corrumpunt. Multo magis autem haec omnia de ſacramentis Chriſtianae Eccleſiae ueniunt dicenda, atque adeo minime perſonatis licet, eiuſmodi actionibus ſacramentalibus, baptiſmi uel ſacrae coenae, uel uerbis, ſacramentorum uſui a Deo et eccleſia deſtinatis, abuti. Quod flagitium blaſphemiae genus eſt, et ſeueriſſime punitur, CARPZOV. in *Pr. Crimin. P. I. q. 45. n. 100.* Qualis caſus aliquando Iuridico Ordini in Academia Vitembergenſi oblatus fuit. Immo eiuſmodi uerba et actiones ſacramentales, et a ludis illis ſacris, quorum ſupra mentionem fecimus, merito abeſſe debent. Vid. PACICHELL. de *Laru. c. 7. p. 97.* Pariter nec ueſtibus ſacris ipſis, ac aliis rebus, ad cultum diuinum proxime deſtinatis, ueluti calicibus etc. in finem hunc uti licebit. Quod ſi enim hae res ſemel dedicatae, ad uſum profanum, niſi ex ſumma neceſſitate, §. *8. I. de R. D.* ubi *Dd.* reduci non debent, multo minus ad res ludicras uſurpari. Confer. DN. PARENS, *Oeconom. Iur. Lib. 2. Tit. 1* §. *2. pag. 205.* Sane id, quod Belſazari contigit, *Dan. V. u. 5. ſeq.* omnes ab hac libidine deterret.

§. IX.

Spectacula non inſtituenda in aedibus ſacris, et ſcholis.

Ordo nunc poſtulat, ut de loco maſcherarum, ratione rerum diuini iuris, ſimus ſoliciti. Equidem olim theatrales quoque ludi et laruarum ludibria aedibus

bus ſacris ac templis inferebantur Chriſtianis, uerum id omne poſtea canonica çura ſublatum eſſe, ſatis certum. Prouocant hanc in rem *Dd.* ad *capitul. 12. X. de uit. et honeſt. cler.* ex quo hanc regulam producunt: *Ludi theatrales et laruarum monſtra, ne quidem ſub praetextu conſuetudinis* (quae nec conſuetudo, ſed corruptela potius, dicenda) *Eccleſiis inferri debent.* Quam ſententiam uariis conciliorum decretis firmat, eiuſque rationes expendit TELLEZ ad *d. cap. 12.* Praeſertim uero huc ſpectat Concilium *Bracarenſe 2. Can. 60.* ibi: *Si quis balationes ante Eccleſias Sanctorum fecerit, ſeu quis faciem ſuam tranſformauerit, uir in habitu muliebri, et mulier in habitu uiri, tres annos poeniteat.* THOLOSAN. de *Republ. lib. 13. cap. 21. num. 15.* BARBOS. ad *d. cap. 12. X. de uit. et honeſt. cleric.* Sane domus Dei, domus orationis eſt. *Eſ. LVI. 7. Ierem. VII. 11. Luc. XIX. 46.* atque adeo nec illas res, quae alioquin licitae ſunt, aut mediae, in illa fieri decet, ne dum ludicras, foedas ac profanas, nec colloquia inania, balantiumque uoces, aut uitulantium ſtrepitus ibidem debent exaudiri. Huc pertinet pars illa nuperi mandati Regii, ſub dato Dreſdae, *d. XXIII. Nou. 1722.* emiſſi et apud nos *VIII. Idus Decembres eiuſd. ann.* editi, qua quidem illis, qui ſacra, uel deiiciendo res quaſuis ex alto, uel diſcurſitando in ſublimioribus templorum ſtationibus, uel loca, foeminis deſtinata, occupando, turbant, ſeuere edictum eſt, fore, ut beneficiis priuentur ad unum omnibus, ex Academiis eiiciantur, omnique futurae promotionis ſpe orbentur. Quod ſi etiam clerici et miniſtri eccleſiae, ut ſupra euictum, laruatis

tis choreis non adeſſe debent, uel intereſſe, qua tandem ratione permitti poteſt, ut in eccleſiis ipſis, quibus clerici ſeruiunt, et, praeſentibus iiſdem, tale quid fieret? Atque, etſi nonnulli ludos ſacros et ſpectacula tandem in templis quoque a piis hominibus edi poſſe, concedant, dummodo modeſtia et pietas ea comitetur, et ad aedificationem fiant; Tellez *d. l.* nemo tamen ludos illos, qui, exhilarandi tantum cauſſa, a perſonatis inſtituuntur, et cum abuſu magno ſunt coniuncti, opera, aedibus ſacris digna, cenſebit. Vid. Pacichell. de *Laru. c. 7. p. 95.*

§. X.

In primis quando ſacra celebrantur.

Quae uero de templis diximus, a laruis uacua eſſe debere, omnium maxime tum locum habent, quando ſacra celebrantur, quae turbari a laruis non debent, adeo, ut tales proterui homines, qui laruati coetum eccleſiae intrant, tanquam turbatores ſacrorum puniendi ueniant, de quibus Carpz. *Pr. Crimin. P. I. q. 44. n. 51.* Atque, cum et eccleſia ibi ſit, ubicunque duo uel tres in nomine Domini Ieſu Chriſti congregantur, orandi et cultui diuino uacandi cauſſa, *Matth. XVIII. 19. 20.* licet extra locum publicum id fiat, e. c. ſi ex permiſſione illius, cuius eſt haec poteſtas, matrimonii ſolemnis inauguratio εὐλογία fiat, nullum penes me eſt dubium, et huncce coetum non deberi laruatorum ingreſſu turbari. Quae uero de templis dicta, illa etiam de aliis piis locis ac religioſis, ſcil. monaſteriis ſeu religioſis domibus, aedibus et collegiis Canonicorum, ac Academicis, itemque Paro-

Parochorum atque aliorum clericorum Xenodochiis, Scholis, coemeteriis, aliiſque, dicenda ueniunt. Quae quidem in ſenſu accurato non omnes res ſacrae uel religioſae dici poſſunt, licet ſine diſcrimine haec nomina ſaepe numero de iiſdem uſurpentur. Vid. B. ZIGLER. ad LANCELOT. *lib. 2. tit. 17.* Etſi autem eiuſmodi locis forte tantus honos, quantus templis, non habeatur; quoniam tamen in hiſce omnia modeſte fieri decet, et ſine omni occaſione offenſionis; coemeteriis praeſertim, licet alia, quam apud gentiles, ratione, quaedam religio ineſt, *Dd.* ad §. *9. I. de R. D.* iura eccleſiarum ad haecce loca quoque, uti alias, applicanda ſunt. Immo *Conſtitutio Romana* §. *8.* uult, ut ne ante templa quidem, monaſteria, et alia loca pia, eiuſmodi ludi fiant, aut permittantur, quod et *Canon Concilii Bracarenſis* exigit, ſupra iam commemoratus.

§. XI.

Quando quis laruatus obit, nec licitus fuit laruarum uſus, honeſta ſepultura priuatur.

Cum de coemeteriis dictum, uenit in mentem: Num, ſi forte ſub larua diſcurrens ſubita morte abripiatur, quod ſtudioſo contigiſſe, MANZIVS ſcribit *Deciſ. Palat. Qu. 50. n. 46.* uel ſi, incenſis ueſtibus, quod aliquando in Sueuia contigit, eodem MANZIO, GESNERO, aliiſque auctoribus, bacchantes pereant; honeſta ſepultura cadauera haec digna ſint? Sane ſaepe cum MANZIO dubitare licet, quo animae abierint, num ad laruatos et deformes genios, an ad Deum, ad cuius imaginem homo formatus, ac qui tales homines iudicat, quales inuenit? In cuius deciſione ante

te omnia diſtinguendum, num uſus maſcherarum licitus et permiſſus ſit, an prohibitus. Vltimo caſu uix eſt, ut eiuſmodi homini, qui in re illicita ſubito interemtus eſt, honeſta ſepultura concedatur. Id quod probari poteſt ex *cap. 1. X. de Torneam.* quod et tum denegat honeſtam ſepulturam, ſi maxime adhuc tantum temporis illi ſuperfuerit, quo poenitentiam agere potuerit, *dict. cap. 1. et 2. X. Eod.* Quae ſententia eo magis tum obtinebit, quando actioni malae ac illicitae huic, alia adhuc peior, uel aeque mala, acceſſit. Priori caſu, antequam hic aliquid definiatur, probe omnia, quae perſonam eius, conditionemque, uitam anteactam, formam maſcherarum, actioneſque ſub eadem, circumſtant, ſunt conſideranda. Nam, uti non exiſtimarim, uirum alias probum, qui animi cauſſa laruam induit, nihilque illiciti ſub ea agit, et, ſi in ipſa larua offenſionis nihil ſubeſt, ſepultura honeſta priuandum; ita non negauerim, caſus dari poſſe, ubi propter alia, quae incidant, e. c. ſi ſub larua libidini operam dedit, uel alios uulnerauit, iuſte honeſta ſepultura denegetur. Quae aeſtimare, prudentis eſt iudicis.

§. XII.

Nec laruatis licet murum aſcendere.

Romano iure, muri rebus diuini iuris quodammodo accenſebantur, eo, quod ueteres credebant, Deos tutelares muros inhabitare. De portis, an diuini iuris habitae fuerint, dubitatur, quum cadauera et res immundae per illas efferrentur, atque in portis condendis non idem ritus ſacer adhiberetur, ac in muris,

muris. Vtroſque autem, et portas et muros, Romana νομοθεσία pro ſanctis, h. e. pro nullo uiolandis modo habuit, *§. 10. I. de R. D.* ubi Vinnivs et Hvbervs. Illa quidem circa muros ſuperſtitio a Chriſtianis ridetur, atque adeo ne muri quidem hoc reſpectu uacarent a laruatis. Propterea tamen, quod hodie nemini licet muros, uel ualla, tranſſcendere, uel laedere, nec laruatis id licebit, et multo minus quidem, quam aliis, cum ſub laruis animus hoſtilis eo magis occultari poſſit. Vid. *Dd.* et Hopp. praeſertim ad *d. §. 10. I. de R. D.* item Dn. Parens, in *Oeconomia Iur. Lib. 2. Tit. 1. §. 4. pag. 211.*

§. XIII.

Deueniendum iam ad tempus, cuius reſpectu, ne id, quod diuini iuris eſt, laedatur, maſcherarum uſus uel uiget atque conceſſus eſt, uel impeditur ac prohibetur. Quo loco quaeſtio ſe ſiſtit: An diebus feſtis, diuino cultui deſtinatis, maſcherarum uſus ſit licitus? Apud exteros nihil magis receptum, quam ut in Deorum Dearumque, Bacchi maxime, feſtis diebus, laruati homines per urbem curſitarent, aliiſque uoluptatibus nauarent operam, Herodianvs, *L. I. Hiſt. p. m. 16.* Censorin. *Lib. de Die Natal.* Alexander ab Alexandro, *lib. 6. c. 19.* Valerivs, *lib. 2. c. 5.* Pacichell. de *Laruis c. 3. pag. 43.* Kipping. *Antiqu. Rom. L. 1. cap. 10. §. 11.* Dignus profecto cultus ſuperſtitione et impietate, et Diis atque Deaſtris, quos ſtultitia eorum colebat, in quam Dei quoque populus incidebat, quando poſt hoſtias, uitulo immolatas, abſente Moſe, ſedit ad man-

Externae gentes, diebus in primis feſtis, laruis utebantur.

ducandum ac bibendum, et ſurrexit ad ludendum, *Exod. XXXII. 6. Namque ſicuti non probauerunt habere Deum in notitia, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, ut facerent, quae non conuenirent, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, etc.* ut loquitur *Apoſtolus ad Rom. I. 28.*

§. XIV.

Non, qui Chriſtum ſequuntur.

Chriſtianos alia decent, aliuſque cultus diuinus his cordi eſſe debet. Nam etſi optime illi intellexerunt, ſuperſtitioſam illam et craſſam diei Sabbathi obſeruationem, eamque ad diem hebdomadis ultimam perpetuo alligatam, uti et reliquorum dierum feſtorum, quos Moſaica lex praeceperat, poſt reuelatum Euangelium per aduentum Meſſiae, ad ſe non amplius pertinere, ex Apoſtoli monito: Propterea tamen, quod opus erat, certum diem conſtitui, ut ſciret populus, quando conuenire debeat ad uerbum Dei audiendum, et preces publicas fundendas, prima eccleſia diem ſolis, quo ſurrexit Dominus a mortuis, ei rei deſtinauit, atque illi alios poſtea dies, quibus diuina populo beneficia in memoriam reuocarentur, adiunxit. Mandatum autem, quod tertio praecepto ineſt, certi diei ad cultum diuinum conſtitutionem requirebat, quod obligat omnes homines, etſi circumſtantia ſeptimi diei ad populum Iudaicum, et quidem ueteris inſtrumenti, ſolum pertineat, Vid. *Auguſt. Confeſſ. p. 43. eiuſque Apolog. itemque Catecheſis* LVTHERI *praecept. III.* Lege DN. PARENT. *Diſquiſit. Vtrum a Princip. temp. poen. adult. poſſ. Part. II. Supplement. Iuriſpr. Crimin. §. 19. p. 563.* Quicunque ergo dies hanc in rem eſt deſtinatus, ille

eſt

eſt celebrandus, eoque praecipuum aliquod ſanctarum rerum exercitium, quod quidem et alio die alias fieri poteſt, ſuſcipiendum. Ideoque peccant illi, qui profanis ea die operibus abutuntur, eamque impie profanant. Cuius furfuris illi ſunt, qui, praua abrepti libidine, uerbum Dei non audiunt, aut in tabernis uinariis ferinam degunt uitam. Extant de hac diei ſolis obſeruatione, aliorumque ſacrorum dierum, uariorum Imperatorum Chriſtianorum conſtitutiones, et quidem iam CONSTANTINVS in *l. 1. C. Theodoſ. de feriis*, *diem ſolis*, ut uocat ex uulgi appellatione, in eccleſia quoque uſurpata, obſeruante IAC. GOTHOFREDO, *uenerationis ſuae celebrem* appellat, atque in *l. 2. C. Theodoſ. de ſpectacul.* THEODOSIVS M. *in oriente ita conſtituit, ut nullus ſolis die populo ſpectaculum praebeat, nec diuinam uenerationem, confecta ſolemnitate, confundat.*

§. XV.

Quin immo et in occidente, ac nominatim in Africa ita ab HONORIO, Imperatore, idem ſanciri, patres Africani aliquando petiere, ut docet *Can. 61. Concil. Afric.* Poſtea THEODOSIVS IVNIOR in *l. 5. C. Theodoſ. de ſpectacul.* haec conſtituit: *Dominico, qui ſeptimanae totius primus eſt dies, et Natalis, atque Epiphaniorum Chriſti, Paſchae etiam et Quinquageſimae diebus, quamdiu coeleſtis lumen lauacri imitantia nouam ſancti baptiſmatis lucem ueſtimenta teſtantur, quo tempore et commemoratio Apoſtolicae paſſionis, totius Chriſtianitatis magiſtrae, a cunctis iure celebratur, omni theatrorum atque circenſium uoluptate, per uniuerſas urbes earundem populis denegata,*

Id et ab occidentalibus Imperatoribus mandatum.

totae Chriſtianorum ac fidelium mentes Dei cultibus occupantur. Si qui etiam nunc uel Iudaei impietatis amentia, uel ſtolidae paganitatis errore atque inſania detinentur, aliud eſſe ſupplicationum nouerint tempus, aliud uoluptatum. Ac ne quis exiſtimet in honorem Numinis noſtri, ueluti maiori quadam Imperialis officii neceſſitate compelli, et niſi diuina religione contemta, ſpectaculis operam praeſtat, ſubeundam forſitan ſibi noſtrae Serenitatis offenſam, ſi minus circa nos deuotionis oſtenderit, quam ſolebat, nemo ambigat. Quod tunc maxime manſuetudini noſtrae ab humano genere defertur, cum uirtutibus Dei omnipotentis ac meritis uniuerſis obſequium orbis impenditur. Dat. Calend. Febr. Conſtantinop. Theod. XI. et Valentin. Caeſ. Conſſ. Sed, quoniam hae conſtitutiones abſunt a noſtro codice, quo utimur, audiamus Imperatores, Leonem et Anthemivm, in *l. ult. C. de feriis: Dies feſtos, Maieſtati altiſſimae dedicatos, nullis uolumus uoluptatibus occupari etc. Dominicum itaque diem ita ſemper honorabilem decernimus et uenerandum etc. Nec huius tamen religioſi diei otia relaxantes, obſcoenis quenquam patimur uoluptatibus detineri, nihil eodem die ſibi uindicet coena theatralis, aut Circenſe certamen, aut ferarum lacrymoſa ſpectacula, et, ſi in noſtrum ortum, aut natalem celebranda ſolemnitas inciderit, differatur etc.* Ita nempe hi principes magis Dei honori, quam ſuo, uelificandum eſſe, pie exiſtimarunt. Quibus addenda iuris Canonici diſpoſitio, quod ab omnibus operibus mundanis, niſi neceſſitas urgeat, uel pietas ſuadeat, diebus feſtis abſtinendum eſſe, putat *Capitul. 5. X. de feriis.* Vt taceam uarias Principum et Magiſtratuum Euangelicorum conſtitutiones,

de

de obſeruatione Sabbathi ſolicite agentes. Vid. Carpz. *Iuriſpr. Eccleſ. lib. II. tit. 16. def. 250. ſeqq.* Quibus adde *Reſcripta ad Praefectum Ileburgenſem d. 17. Mart. 1699. d. 18. Mart. 1711. data, et Mandatum Regium uniuerſale d. 6. Maii. 1721. promulgatum.* Ex quibus omnibus facile colligi poteſt, quid ſentiendum ſit de ſupra a nobis propoſita quaeſtione. Illud nempe, die Dominica et aliis diebus feſtis, cultui diuino dicatis, ceſſare debere plane uſum maſcherarum. Id quod etiam *Conſtitutio Romana* §. 3. uult, quae prohibet, ne die Dominica, et aliis diebus ſacris, laruae concedantur, immo nec die Veneris, quam uocant, qui tum apud Romano-Catholicos, tum apud nos, ubi per LL. publicas tabernas uidemus clauſas, uſque dum ſacra ſeu conciones matutinae finitae, ſuo modo ſacer eſt, atque ſacris poenitentialibus deſtinatus, ſub poena triplicis tractus funis, iactura ueſtium et 100. ſcutatorum aureorum. Et Mediolani, quo quaelibet quoque ſeſe perſonandi iocoſa proſtat figura, Dn. Carolus Borromaeus, ne diebus feſtis uenderentur aut locarentur laruae, paſtorali decreto ſanciuit, de quo *Acta Eccleſ. Mediol. p. 1. fol. 85. col. 1. et pag. 3. fol. 434.* Pacichell. de *Laru. c. 6. p. 82.*

§. XVI.

Item diebus, memoriae B. Virginis et ſanctorum deſtinatis.

Quod uero de diebus feſtis diximus, illud etiam de iſtis intelligimus, qui memoriam B. Virginis et ſanctorum recolunt. Nam, etſi hos feſtos dies pia antiquitas, ut recte Noſtri ſentiunt, minime propter cultum ſanctorum introduxit, ſed in honorem Dei,

cui gratia referenda, quod per ſanctos homines uerbum ſuum praedicari, atque ab illis alia in honorem ſuum fieri uoluerit, atque in memoriam ſanctorum hominum, atque illorum, quae ab illis bene praeclareque geſta ſunt, omniumque horum imitationem; cultui tamen diuino cum hi dies ſemel deſtinati ſint, non licet illis ad uoluptates abuti. Qua quidem parte Romano-Catholicos, dum nimia fere multitudine dierum feſtorum ſibi ipſis fraudi ſunt, peccare, non negauerim, a quibus ideo noſtra Aug. Confeſſio receſſit. Sed tamen non dubito, neque illos recte agere, qui omnes dies feſtos ex eccleſia eliminatos uelint.

§. XVII.

Interdum tamen et diebus ſacris tolerantur.

Equidem non deſunt, qui diebus his feſtis, die quoque Dominica, honeſtas quaſdam uoluptates, per maſcheras permittant, immo etiam comoedias; quos quidem ego non damno, maxime, quod legibus illorum ſententia interdum firmetur. Qualis lex permittens in noſtra *Ord. Eccleſ. art. gen. 17. §. Nachdem etc. Decret. Synod. de ann. 1624. §. So ſind wir ferner etc. uerſ. Gleich wie auch in denen Schützen - Höfen etc. Ord. Pol. nou. de ann. 1661. tit. 2. von Feyerung und Entheiligung des Sabbaths. et Reſolut. Grauam. tit. von Iuſtitien - Sachen de ann. 1661. §. 110.* extat, Carpz. *Iuriſp. Eccleſ. L. II. Tit. 16. Def. 253.* Pacichell. de *Laru. cap. 6. p. 83.* Sed nemo tamen negabit, caute et magno cum temperamento haec eſſe permittenda, neque ad illa trahenda, quae magnam uanitatem prae ſe ferunt, atque uix ſine offenſione

aliiſ-

aliiſque malis poſſunt fieri, quale quid eſſe maſcherarum uſum, nemo, ſperamus, inficiabitur. Vt adeo cum illis non faciam, qui nimis acerbum exiſtimarunt cuiuſdam Epiſcopi decretum, quo penitus et ſine omni exceptione choreas et laruas diebus feſtis interdixerat ac prohibuerat, referente HOMOBONO in *de Exam. Eccleſ. Tract. 15. qu. 28.* Nam licet maſcherae non redoleant, ut aiunt, opera ſeruilia, atque ideo non putent, ſacro tempore eſſe eliminandas: ſapiunt tamen atque ſecum ferunt multa ſcurrilia, quorum occaſio a diebus feſtis maximopere reiicienda, ARMILLA in uerbo: *chorea et larua*, AZORIVS, *Inſtit. Moral. P. 3. lib. 3. c. 26. qu. 2.* PACICHELL. de *Laru. c. 6. n. 81. et 82.* Omnium uero abſurdiſſimum foret, ſi quis diebus poenitentialibus, quibus Deus propitiandus eſt publicis communibuſque precibus, perſonatus uicos aedeſque percurrere uellet, qui ſane impietatem ſuam ſatis proderet, cum, nec publicis malis, nec ſuperiorum iuſſu, nec aliorum exemplis, adigi poſſet, ut ſpeciem ſaltem pietatis tantiſper prae ſe ferret, ſed peſſimam palam oſtenderet mentem.

§. XVIII.

Nec horis cultui diuino deſtinatis laruis indulgendum.

Quoniam autem inter Chriſtianos, diebus quoque non-feſtis, certae cultui diuino horae deſtinantur precibuſque publicis; parum conueniens eſt, eo tempore eiuſmodi iocis uacare. Sane, ſacram congregationem Epiſcoporum ac regularium ſcripſiſſe Apoſtolico Viſitatori Regni Corſicae, itemque Epiſcopo Comenſi: *Tempore ſacri miniſterii, aut horarum*

cano-

canonicarum, maſcherarum curſum eſſe ſuſpendendum, etiam extra templum, refert ABBAS IVSTINIAN. in *Conſtit. lib. 1. tit. 9. cap. 10. §. 10. fol. 96.* quam ſententiam probant SAYRVS in *Claui Regia lib. 7. cap. 3. num. 1.* PACICHELL. de *Laru. c. 7. p. 94.* Tempore pariter ſacro poſſe Epiſcopum ſub deuotionis poena choreas inhibere, quaſcunque cum laruis et ubicunque deprehendat, docet FILLIVC. *Tract. 30. in 6. ſcilicet praecept. n. 223.* et GENVENSIS in *Manual. Paſtor. c. 89. num. 3.*

§. XIX.

Laruae natalitiae improbantur.

Sed deſcendamus, cum occaſio ferat, ad quaedam ſpecialiora circa tempora dierum feſtorum. Vbi quidem circa diem natalem Chriſti illud quaeri poſſet: *Quid de laruis natalitiis, quibus infantes noſtri terreri ſolent, ſit habendum?* Scilicet quilibet nouit, paſſim, inſtante die natali Domini, uel uigiliis huius diei, diſcurrere perſonatos homines, qui Deum Patrem, Apoſtolos, Angeloſque, et, neſcio quem, Rupertum, uel diabolum potius, repraeſentent, ueſtibus etiam, ad uſum ſacrum deſtinatis, utantur, atque Dei uel Chriſti nomine, xenia infantibus afferant, immorigeros etiam caſtigent. Quae res in Paganiſmo primo originem et incrementa cepit, atque inter alios, etiam Lutheranos, multis in locis ſupereſt. Immo publica autoritate toleratur, propterea, quod creditum eſt, infantes ita per ſpem et metum in officio contineri, ac immorigeros ad frugem reduci poſſe. At diffitendum non eſt, ipſam hancce rem, quamcunque ſpeciem boni habeat, multis abuſibus ſcatere,

atque

atque offenſionibus, maliſque exemplis, ſacro iſto tempore, dare occaſionem. Namque ita tenera aetas falſa et impia perſuaſione, de Deo rebuſque diuinis, ineptis ac praeiudicatis opinionibus, cultuque idololatrico imbuitur, Deo ac ſancto Chriſto uaria tribuuntur, quae eſſentiae diuinae, eiuſque attributis repugnant, atque iniuriae ſunt. Quid! quod et Rupertum illum agentes, ea perpetrant, quae caſtitati aduerſantur, ut adeo ſatius omnino eſſet, rem iſtam ex Chriſtiana re publica, ob quam plurima, eaque grauiſſima, quibus Chriſtiani animi offenduntur, facinora, penitus eliminari. Legi de hac re poteſt DRECHSLER. de *Laru. Natal.* DANNHAVER. *Part. I. Lact. Catech.* D. WILDVOGEL de *Eo, quod iuſtum eſt circ. Feſt. Natiuit. Chriſt. c. 4 §. 10. ſeq.* Alias uero, diebus ſeptem, qui praecedunt, et ſeptem, qui ſequuntur Natalem Domini, abſtinendum eſſe a iocis illis, quos laruae ſecum ferunt, cum ex dictis patet, tum praecipue ex *l. 2. C. de Feriis. l. 7. C. Eod.* ibi: *neque ſpectaculorum copiam.* Vid. D. WILDVOGEL de *Eo, quod iuſtum eſt circa Feſt. Natiuit. Chriſti, c. 4. §. 6. §. 9.*

§. XX.

Et dies ſtultorum.

Eodem modo facile iudicare licet, quid ſentiendum ſit de *die* illa *ſtultorum*, quam et *Libertatem Decembricam* uocarunt, quam quondam ſecundum IOANN. BELLETTVM in *Explic. diuin. off. c. 120.* ita peregerunt, ut Epiſcopi et Archiepiſcopi in coenobiis cum ſuis luderent ſubditis, et ſe ad pilae etiam luſum demitterent, illamque libertatem ideo dictam Decembricam,

ſcribit, quod olim apud ethnicos moris fuerit, ut hoc menſe ſerui et ancillae, uelut quadam libertate donarentur, fierentque cum dominis ac dominabus ſuis paris conditionis. Alio modo ſolemnes hos dies deſcriptos reperire licet apud PETR. BLESENSEM, in *Epiſtola*, cuius tenorem exhibet F. NITZSCHIVS *Tom. 3. Ephemer. Erud. 9.* §. *4. pag. m. 680.* referens, quod primo anni die aliquis, qui ſtultorum epiſcopus creabatur, officio ſuo defunctus fuerit habitu Pontificali indutus, reliqui laruis perſonati choreas egerint, comederint, luſerint, cum fumo calceos detritos incenderint, pluraque alia ſimilia in eccleſia perpetrauerint facinora. Quo pertinet, quod POLYDOR. VERGILIVS de *Rer. inuent.* habet *lib. 5. c. 2. Eſt et illud*, inquiens, *ab Ethnicis ad poſteros profectum, quod nunc per dominica natalitia noſtri miniſtri poteſtatem in dominos habeant, atque unus eorum dominus creetur, cui ceteri familiares laſciuiendo pareant una cum ipſo patre familias.* Contra quam deteſtandam conſuetudinem non ſolum *concilium Pariſienſe* et *Copriniacenſe* interdictum ſub deuotionis comminatione decreuit, cuius uerba refert CAROL. DV FRESNE in *Gloſſar. uerb. Kalendae*, ſed et EVDES DE SVLY, *Epiſcopus Pariſienſis*, ut hunc morem nefandum aboleret, ſub finem ſecul. XII. in eccleſia ſua officia feſti diei, quo circumciſionem Chriſti ſanctiſſimam ſolemni cultu in memoriam reuocamus, fundaſſe dicitur, apud BLESENSEM *cit. loc.* Conf. D. WILDVOGEL de *Eo, quod iuſtum eſt circa feſt. Natiuit. Chriſt. cap. 4.* §. *7.*

§. XXI.

§. XXI.

Pariter improbandus erit inſanus ille mos, apud Saxones olim receptus, quo populus nocte natalitia ſaltare et tripudiare ſolebat. Tragicum autem exitum huius inſaniae aliquando fuiſſe, ex Io. TRITHEMII *Chronico Coenobii Hirſaugienſis* ad *annum 1012. pag. m. 47.* diſcimus, ubi ita ſcribit: *Anno Domini 1012. qui fuit abbatia uacante annus decimus, cum Rupertus Preſbyter eccleſiam S. Magni martyris in Saxonia primam in nocte natiuitatis domini miſſam inchoaſſet, quidam Otbertus laicus cum aliis uiris 15. et feminis tribus choream ducens in coemeterio, ſecularibuſque perſtrepens cantilenis, celebrantem non mediocriter diſtractum fecit. Quibus cum Sacerdos mandaret per aedituum, ut tacentes ab huiuſmodi leuitatibus in nocte tam ſancta deſiſterent, illique praecipienti non obtemperarent, commotus ille ſtans ad altare ſacro ſanctum dixit: Faciat omnipotens Deus, ut per annum totum ſic ſaltantes manere uos oporteat. Mirabile dictu, quia imprecantis uocem ſecutus eſt ilico effectus, ita per totius anni ſpatium ſaltabant ſine intermiſſione die ac nocte, non edebant, neque bibebant, abſque ſomno manebant, non pluuia ſuper eos cecidit, non frigus, non calor eos, nec laſſitudo affecit. Nulli, quantumlibet interrogati, quicquam loquebantur, ueſtimenta et calceamenta non ſunt attrita. Et primo quidem uſque ad genua, deinde uſque ad femora terrae ſub pedibus conculcatae, uidebantur immerſi. Filius quoque ipſius Sacerdotis cum ſororem ſuam, arrepto brachio de medio ſaltantium uellet cum uiolentia educere, brachium eius de corpore auulſit: illa autem, quaſi nihil paſſa, nec*

Mos ſaltandi nocte natalitia damnatus.

 doluit,

doluit, nec emiſit uocem, nec una quidem gutta ſanguinis deſtillauit, ſed choream continuauit cum reliquis inceptam. Anno tandem euoluto S. Heribertus Archiepiſcopus Colonienſis ad coemeterium uenit, et ſaltantes a maledicto abſoluit, introductoſque in eccleſiam Domino reconciliauit. E quibus feminae mox obierunt, uirorum quidam in breui, qui etiam miraculis poſt mortem claruiſſe feruntur, quippe qui duram ſatis poenitentiam egerunt. Reliqui uero, quibus uiuere diutius licuit, tremore membrorum, quid paſſi fuerint, oſtenderunt. Fides ſit penes auctorem. Ad illos uero homines pertinet, quod ex *concilio Toletano III.* relatum a GRATIANO in *decretum Can. 2. de Conſecrat. diſt. 3. Irreligioſa conſuetudo eſt, quam uulgus per ſanctorum ſolemnitates agere conſueuit. Populi, qui debent officia diuina attendere, ſaltationibus et turpibus inuigilant canticis, non ſolum ſibi nocentes, ſed et religioſorum officiis perſtrepentes. Hoc etenim, ut ab omnibus prouinciis depellatur, ſacerdotum et iudicum a concilio ſancto curae committitur.*

§. XXII.

Carniſpriuium iam olim inter Chriſtianos receptum.

Natiuitatis die praeterlapſo, tempus imminet, quod Eccleſia paſſionis Domini meditationibus deſtinauit, atque ieiunia quadraginta dierum ſecum fert. Hocce autem tempus praecedit illud, quod in Romana Eccleſia *Carnipriuium ſ. Carniſpriuium* uocant, quo ſcilicet ante ieiunia carnibus priuari, et ab iiſdem abſtinere incipiunt, de quo tempore ita loquitur SERVASIVS TILLEBERIENSIS *Manuſcript.* de *Otiis Imperial. P. 3. c. 102. Initium Quadrageſimae, quod uulgo carnipriuium nominant*, quem locum DV FRESNE in *Gloſſario ſuo* excitat.

Qui

Qui et ipſe ex Belletto notat, peculiariter *ſecundam dominicam Septuageſimae* dici carniſpriuii. Qua dominica maxime clericos et ſacerdotes ieiunium quadrageſimale apud ſuos auſpicatos fuiſſe, ait, ex quo dicitur *Carnipriuium et Priuicarnium ſacerdotum, ſcil. dominica, qua mos eſt ſacerdotibus caput quadrageſimalis ieiunii ſolenni eſu carnium praeuenire*, ut eſt apud Gvilelmvm Nevbrigensem *lib. 5. cap. 10. Necrologium* S. Victoris Parisiensis. Confer. *can. denique 6. diſtinct. 4.* Neque adeo recentem eſſe illam hoc tempore bacchandi conſuetudinem, ex loco Nicephori Gregorae in uita Andronici Senioris, qui rerum in occidente potitus eſt, anno circiter 1281. patet: *Carniſpriuium inſtabat, cum lautioribus conuiuiis et poculis dediti mortales, et uini intemperantia facilius ad ſeditiones concitantur.* Idem probat locus Abbatis in uita D. Bernardi: *Prope erat ſacrum Quadrageſimae tempus, cum fere omnes iuuenes, dediti militiae ſeculari, circumibant, quaerentes execrabiles nundinas, quas uulgo Tornetas uocant (hodie Torneamenta) coepit ergo ab iis petere S. Bernardus, ne intra paucos dies, qui ante Quadrageſimam ſupererant, armis uterentur, ac ne quidem laruis, per canonem concilii Rhemenſis interdictis.* Ceterum iure Canonico rem iſtam quodammodo probari, ex *c. 6. diſt. 4.* intelligimus, ubi ita: *Denique ſacerdotes, et diaconi, et reliqui omnes, quos dignitas eccleſiaſtici gradus exornat, a quinquageſima propoſitum ieiunandi ſuſcipiant, quo et aliquid ad penſum ſanctae inſtitutionis adiiciant, et eorum, qui in laicali ordine conſiſtunt, obſeruantiam, ſicut loco, ita religione praecellant. De ipſa uero die dominica, haeſitamus, quidnam dicendum*

ſit, cum omnes laici et ſeculares, illa die plus ſolito ceteris diebus, accuratius cibos carnium appetant, et niſi noua quadam auiditate, uſque ad medias noctes ſe ingurgitent, non aliter ſe huius ſacri temporis obſeruationem ſuſcipere putant. Quod utique non rationi, ſed uoluptati, immo cuidam mentis laeuitati, adſcribendum eſt: Vnde nec a tali conſuetudine auerti poſſunt, et ideo cum uenia ſuo ingenio relinquendi ſunt, ne forte peiores exiſtant, ſi a tali conſuetudine prohibeantur. Omnia autem haecce inſtituta procul dubio reliquiae ſunt ex Paganiſmo atque ludis Lupercalibus, uel Saturnalibus, uel Megalenſibus, ſimilibuſque, quorſum etiam ſolemnia illa, quae Maiuma uocabant, referunt, quae a Chriſtianis Imperatoribus modo prohibita, modo tolerata fuerunt. Qua de re multa congeſſit IACOB. GOTHOFRED. ad *tit. Cod. Theodoſ. de Maiuma.* PACICHELL. de *Laru. c. 3. pag. 46.* WOLDENBERG. *Diſſ. de Maiuma.*

§. XXIII.

Improbandum tamen. Etſi autem eiuſmodi uoluptates tempore, quo ex ſententia Pontificiorum carne abſtinendum, tolerari poſſint animi recreandi cauſſa, maxime, cum ea anni pars nihil fere habeat, ex quo extra urbes et ruri deliciae quaedam capiantur, ſi modo cum debito temperamento et ſine peruerſo uſu id fiat, ſub illiſque limitibus, quos his rebus ponendos eſſe, ſaepe iam dictum: Satius tamen eſt, appropinquante illo tempore, quod acerbiſſimae paſſionis Seruatoris, eiuſdemque mortis memoriam excitat, tempeſtiue a mundanis his rebus abſtineri, animumque reuocari. Immo

mo toto iſto tempore non licitum eſt, per eccleſiaſticas conſtitutiones, gaudiis mundanis uacare, ita, ut etiam nuptiarum ſolemnia, et martyrum natales dies ceſſare, et muſica ſilere debeat, *Canon. Non oportet 8. Canon. Non licet. 9. Canon. Nec uxorem 11. cauſſ. 33. q. 4.* Quid quod *Canon 9. d. l.* a ſeptuageſima nuptiarum ſolemnia prohibet. *Conſtit. Prou. Sax. tit. 13.* §. *Weil auch etc. p. 88. Conſtit. Sax. Goth. Prou. P. 2. cap. 4. tit. 16.* Dvssel de *Iure temporis Quadrageſimalis* §. 74.

§. XXIV.

Sane, qui inter Rom. Catholicos uerſatus eſt, ſtudioſe apud illos agi, recordabitur, ne ultra diem Martis ante cineres Bacchanalia iſta extendantur, quamuis Mediolani poſt aliquot dies a cineribus impune producta eſſe, ſaepius non inficiatur Pacichell. de *Laru. cap. 6. p. 82.* Immo uaria excogitarunt ex illis, qui diſciplinae eccleſiaſticae paulo magis, quam alii, ſtudioſi ſunt, ut etiam ante diem illum Martis gaudia haec ceſſent. Quale quid fecit Dn. Carol. Borromaevs, exemplo motus D. Bernardi, et ſacrorum canonum edoctus praeceptis *Concil. Laodicenſ. 53. et Bracarenſ. 80. Vnde Patres ſocietatis, laudabili et proficua ſane conſuetudine, in ſuis templis, muſicis cantionibus, ſacriſque ſermonibus interpoſitis, fundunt preces ante uenerabilem Euchariſtiam publico ritu expoſitam poſtremo carnis priuii triduo, quod praecedit ſacrorum feriam quartam cinerum, ad compeſcendam humanam phreneſin, et diuinam iracundiam placandam.* Quorſum pertinet etiam, quod Pacichellivs habet *c. 8. in fin. p. 124. ſeq. Prudentiſſime piiſſimeque*

An a clerico poſſit ad arctiores dierum limites reſtringi.

meque igitur innectum in praeclarioribus Italiae urbibus, quemadmodum Romae ac Neapoli, ut ſolemniori ac theatrali ſacra pompa uenerabile ſacramentum fidelium cultui hoc tempore ſit expoſitum, ſermonibus additis religioſiſſimis, et muſicis concentibus, quibus populus ab huiuſmodi ſcurrilibus facillime retrahitur, ſpirituſque in diuino amore calefiunt. Quod poſtremo prope Sac. Cinerum feriam triduo, ubique locorum, ut aliquatenus ſupra ſignificauimus apud Patres Societatis, Carmelitaſque diſcalceatos, laudabiliſſimi quidem eſt moris, orantibus apud illos, ac proceſſionem ducentibus uiris Patriciis piiſſimae ſodalitatis, immo in urbe, cum clauditur tandem ſanctiſſimum ſub cuſtodia, Senatore, conſeruatoribus ac Priore cum luminibus humiliter adſtantibus. Nonnulli enim S. R. E. Cardinales in ſuperiori templi loculo abditi, ſed non omnino ignoti, quod ibidem non ſemel uidimus, poſt Martis ueſperas, cum aulicis quam plurimis, Praelatis ac populo innumero, Bacchanalibus exemplariter ualedicunt. De patribus Soc. Ieſu, quod precationes quadraginta horarum eo tempore introduxerint, etiam teſtatur Speidel. in *Spec. uoc. Faſtnacht. p. m. 323.* Etſi autem quod de expoſitione uenerabilis ex principiis ſuae religionis iuſſit Dn. Borromaevs aliique Itali, noſtratibus haud probabitur: Saniores tamen ſunt Nevizano, qui in *Sylu. nupt. lib. 4. §. Eſt nubendum n. 66. uerſ. ſed ne me increpares, etc. et pluribus ſeqq. pag. m. 313.* hanc proponit quaeſtionem: *Vtrum ſit bonum, quod Epiſcopus faciat edictum, per quod prohibeantur Clerici et laici ultra mediam noctem carnis priuii* (poſtremae ſcilicet diei, ut intelligit quaeſtionem Pacichellivs de *Laruis c. 6. p. 92.* et ipſe ſe explicat Nevizanvs *cit. loc.*

n. 73.

n. 73. pag. m. 319. ubi dicit: *quadrageſimam ante lucem diei cinerum nondum eſſe, quantum ad choreas*) *ſe laruare et chorizare, ſub poena excommunicationis et unius ducati pro quolibet?* Quam quidem quaeſtionem negat, ualdeque delectatur *allegationibus ſuis, quas in facto ſine praemio tamen* (nam eo non dignae forte erant) *edidit*, ut dicit, *ſuper tali quaeſito.* Scilicet ait, Epiſcopum non habere poteſtatem in laicos, niſi ubi adſit peccatum. Choreas autem et laruas, niſi mali quid accedat, peccatum non eſſe. Deinde non licere Epiſcopo, dare mandatum, quod rationi humanae repugnet, quale ſit, condere legem aduerſus laicos, his ſaltem non auditis, maxime, ſi quando imponatur deuotionis poena. Porro, eiuſmodi ludos inſtitui ad animi pariter, ac corporis curationem, ut efficiamur proniores ad exercitium uirtutis, tempore imminentis quadrageſimae. Ita enim feciſſe Seruatorem, inſtante eius paſſione, cum ſe recreatum iuerit in Bethaniam, ſecundum BONAVENTVRAM in *Meditationibus de paſſion. Domin.* Itaque eiuſmodi mandatum, tanquam parum conueniens tempori, conſuetudini et perſonis, dari non debere, cum in primis iam tempore, uti loquitur, immemoriali, conſuetum fuerit his uoluptatibus uti: contrarium autem ſtatuere, eſſe inducere nouitatem, et nimis moleſtum. Tandem bene ſcire Epiſcopum, quod tale mandatum non obſeruetur, quo difficulter iuueniles cohibentur calores, maxime, ſi nobiles ſint, inflati libidine mulierum, qui miſcent omnia per aequum et iniquum, adeoque magis peccare, quam uiolatores mandati. Ac quae ſunt alia

eiuſdem farinae, quae auctor in illo libello magno conatu ac copia congeſſit. Acriter uero illum refutat Iacob. Menochivs, teſte Pacichellio, *cit. loc.*

§. XXV.

Affirmatur quaeſtio, ſi cum conſenſu magiſtratus ciuilis fiat.

Equidem in eo apud Auguſtanae Confeſſ. addictos, licet uix apud Pontificios, facile aſſenſum impetrabit, quod Epiſcoporum nimiam non probet poteſtatem, quam ſibi ſumunt in conſtringenda libertate Chriſtiana, et nimiis imponendis oneribus grauandiſque conſcientiis. Qua de re *Confeſſores Proteſtant. Auguſt. Vindel. tit. de poteſt. Eccleſ.* Interim tamen, ſi Epiſcopis a ciuili poteſtate data eſt copia ea inſtituendi, quae ad bonum ordinem faciunt in eccleſia, et a peccatis homines retrahunt, illis, et multo magis ipſi ciuili poteſtati, uitio non eſt uertendum, ſi honeſtis etiam uoluptatibus limites ponant, atque, ne homines, tempore minus opportuno, illis indulgeant, uetent. Aliud ſane Nevizanvs noſter ridiculis illis, immo impiis, ratiunculis non obtinebit. Interim ſuaſor auctorque minime eſſem, ut eiuſmodi interdictum poena deuotionis ſtatim comitetur, quamuis non negem, dari etiam caſus poſſe, ubi interſit, hunc diſciplinae eccleſiaſticae rigorem, gradibus tamen obſeruatis, in uſum deduci. Ceterum, quae de tempore quadrageſimae diximus: ceſſare nimirum eo debere laruatorum gaudia; id multo magis de ſeptimana ſancta, quam uocant, uel ſeptem diebus, Paſcha praecedentibus, item ſequentibus Paſcha, ut et tempore quinquageſimae, praecedente ſacros Pentecoſtes

tecoſtes dies, his etiam ipſis diebus, atque eo tempore, quo de aduentu Domini in eccleſia agitur, dicendum eſt, *can. 10. c. 33. qu. 5. l. 2. Cod. de feriis*, *Conſtitut. Saxon. ſupr. cit.* Vid. D. WILDVOGEL, *Diſſert. de Eo, quod iuſtum eſt circa Feſtum Natiu. Chriſt. cap. II. §. 9. 10. 11.* IDEM de *Feſt. Paſchat. c. 3. §. 14.* IDEM de *Eo, quod iuſtum eſt circ. Feſt. Pentecoſt. c. 4. §. 4.*

§. XXVI.

Animo tamen meo temperare non poſſum, quin et diem, quam S. Gregorio ſacram dicunt, atque oppida Saxoniae quam plurima, diuerſo licet tempore moribuſque diuerſis, celebrant, ſpeciatim hic adducam. *Dies S. Gregorio ſacra improbatur.* Die enim, quam dixi, auditores frequentes ſacerdos adhortatur publice, parentes quidem, ut liberos erudiendos praeceptoribus tradant, neque diſciplinae eorum ſubtrahant; praeceptores, ut officio quiſque ſuo faciat ſatis, parentumque ſpem, quoad eius fieri poteſt, ne fruſtretur; liberos tandem, ut et ipſi parentum ac praeceptorum expectationi reſpondeant, ac pietati et diligentiae maxime ſtudeant. Inde maxima iuuentutis pars perſonata, ſub Seruatoris, Angelorum, Principum, Nobilium, Doctorum, Sacerdotum, uirtutum, artificum, ruſticorum, quin et morionum et Deorum gentium perſonis abit, et una cum praeceptoribus ſolemni pompa per urbem incedit, ſacroſque cantans hymnos a ciuibus muneribus excipitur, nonnunquam et comoedias ſiſtens publicas, tandem, gloriam Dei celebrando, gratiaſque pro ſcholarum conſeruatione agendo, poſtquam

 aliquot

aliquot dies his gaudiis extraxit, ſolemnitatem hanc concludit. Cuius rei origo temporibus, quibus tenebris adhuc obſcurata fuit Saxonia, ſine dubio eſt adſcribenda, quippe quae hos dies GREGORIO II. Pontifici, ſacrorum in Germania inſtauratori, feſtos eſſe uoluerunt. Id ſane ritus indicant, quos dies illi optimis admixtos habent, quos nemo bonus facile probabit. Etenim de perſona Seruatoris ac Angelorum, itemque ſacris ueſtibus, quibus et hic utuntur, iam ſupra dictum: neque equidem, multa iuniorum gaudiis condonanda eſſe, inficias irem: aedes tamen ſacras morionum, ruſticorum, aliorumque perſonas, ac Deorum gentium quaſi ſimulacra, libere ingredi, ibidemque, moribus ſaepenumero ridiculis, laudes Dei uiuentis canere, laudare nequeo, quo de noui, pios ſaepe grauiter eſſe conqueſtos. Vt alia taceam, quae in plateis aedibuſque priuatis a perſonatis hiſce, quorum perſonas ferociſſimus quiſque iuuenum ſumit, perpetrantur. Quae in laudabili alias inſtituto, purgataeque religionis coetibus, abrogari decet, propterea, quod occaſionem ſuppeditant iuuenibus, uitiis moribuſque peſſimis ſub honeſto et laudis, quod opinantur, pleno titulo, adſueſcendi.

§. XXVII.

Nec regum et principum perſonae gerendae.

Relictis rebus, quae diuini iuris ſunt, ad res humani iuris deueniendum erit, atque nunc porro de illis dicendum. Vti uero cauendum eſſe, diximus, ne diuinum numen per maſcherarum uſum ludibrio habeatur: ita etiam id agendum, ut ne illi, qui maſcheris

ris utuntur, iis, qui in his terris Dii ſunt, Deique uicem gerunt, contemtionem ac contumeliam creent. Quod certe fieret, ſi quis, Imperatoris, Regum, aut Principum, ſolemni habitu indutus, per uicos et aedes curreret, atque inter uitulantes ſaltaret. Profecto Imperatores ſibi peculiare quid in ueſtitu reſeruarunt, nec, priuatos illis ueſtium generibus uti, quas ſibi uoluerunt eſſe proprias; permiſerunt. Legi hac de re poteſt *l. 4. et t. t. C. de ueſtib. holoberis et aurat. titulusque Cod. Nulli licere in frenis etc.* ubi Perez. itemque *t. t. C. Theodoſ. de ueſt. oloueris et aurat.* Quod ſi itaque nec alias illis ueſtibus uti licuit aliis, multo minus per iocum atque luſum id erit permiſſum. Idem de aliorum magiſtratuum peculiaribus ueſtibus, quales e. g. Senatores in curiis Galliae regni habent, dicendum eſt ob eandem pariter rationem. Quamuis enim hi magiſtratus non polleant ſumma poteſtate, ab eadem tamen conſtituti ſunt, et eius uicem gerunt. Atque adeo omnino curandum, ne, his uiolatis, ſumma poteſtas contumelia afficiatur, Pacichell. de *Laruis c. 5. p. 73.* Apud Romanos certe toga, ſumta in feriis, in ludicris exuebatur, ut in Saturnalibus. Quorſum pertinet locus Martialis, in *Epigram. lib. 2.* ad *Decianum:*

Noli ergo, ſi tibi uidetur,
Rem facere ridiculam et togam
Saltanti induere perſonae.

Et in *Cariſium*

Nil laſciuius eſt Cariſiano,
Saturnalibus ambulat togatus.

 Secus

Secus tamen factum eſt, cum die ſolenni, ueris initio, Romani pompam matri Deum celebrarent. Hic enim paſſim omnibus ludendi licentia permiſſa, ſic ut perſonas induant, quas cuique libitum, nullamque non magiſtratuum quoque imaginem, prout cuiuſque ſtudium, repraeſentent, ſic, ut non temere a falſis ueros dignoſcas. HERODIAN. *lib. 1. pag. m. 16.* Aliis itaque laruis utantur, quam iis, quas hactenus reiecimus. Qua in re mire uariant harum laetitiarum auctores. *Alius enim extra patriam, agens Gallum, alius Venetum, alius Bononienſem, alius Neapolitanum, alius Acerrenſem, alioſque, uulgo il Raguetto, Pantalone, Zanni, Cola, Pulcinella, quorum alter ita dictus ab erectis contra hoſtes reipublicae ualidiſſimos, in tropaeum propriis ſenatus ſymbolis, ſcil. Leonibus; poſtremus uero Pulcinella, inuentum plane ridiculum cuiuſdam I. C. ſeu terrae Geſuni ſ. urbis Acerrenſis, cauſarumque patroni taedio affecti in magna Curia Neapolitanae Vicariae, nomine, Andreae Ciuccio, qui ad uultum ex natura accommodum, uentrem ſtraminibus onuſtum aptauit, plures ad ſui imitationem excitans, ſummamque famam per uniuerſam Europam captans. Alii uero ex inſulſis ueſtium indumentis libentiſſime uiſi et auditi ſunt. Experientia uero docet, rariores et iucundiores ueſtes uiris grauiſſimis Maſcheras ſapere, e contrario ueſtes graues ac decoras magis praeter morem hilarioribus ſpiritibus Maſcheras eſſe,* PACICHELL. de *Laru. cap. 5. p. 70. 71.*

§. XXVIII.

Deſcriptiones dierum, quibus ſo-

Non poſſum, quin hic addam, quomodo ſolennes laruatorum dies nonnulli auctores deſcribere ſoleant,

leant, ubi laruas reiectas ac permiſſas ſimul uideris. *Ecce enim nonnulli habitum commutant, alii inſtar anus ueſtiuntur, alii agricolas impexos referunt, alii monſtra, neſcio, quae hominum, habitu et actionibus ad ſignificandam turpitudinem, aut ſaltem riſum mouendum compoſitis: Interdum ſic deformati, ut figurae humanae nihil retineant, cornuti, roſtrati, caudati, hirſuti, curuis unguibus monſtroſi, immo terribiles etiam oculis flammantibus, fumum et ſcintillas ex ore exhalantes, inſtar Cacodaemonum, habent*, Leonhart. Hvtter. *Meditat. I. Paſſion. pag. 6. Sic uidemus in Bacchanalibus uel ſaltantes ſatyros, uel tripudiantes Mimos, uel tumultuantes diabolos: hic hiſtrio, hic funambulus: Nec pudet omnino ſexu mentito oberrare, ſed uir femineum, femina uirilem induta habitum, incedit. Hoc tempore in publicum emittitur nequitia, ut nulla apud plures ſit innocentia*, Thvmmivs, de *Feſt. Iudaeor. et Chriſtian. p. 93. et ſeq.* Item, *haec platea milites habet, altera pharetratos; tertia Medicum, mulae cum uitro urinae capaciori inſidentem; quarta Pontificem laruatum, qui a Cardinalibus fictis pompatice deportatur; quinta uenatores cum canibus, uenabulis, retibus, cornu, frondibus; ſexta Metallarios et Lapicidas, miris et inauditis concentibus plebeculam afficientes; ſeptima Iacobaeos errones cum conchis, imagunculis, ſphaerulis; octaua nautas, piſcatores, coquos, et ſic porro.* Ita deſcribit Mummenorum claſſes Iac. Herrenschmid. de *Bachanal. p. 27. et 28.* allegatis ad hoc uerſibus ex Tavbmanno in *Melodaeſia p. 549.* Thoma Neogeorg. *lib. 4. Regni Pap. p. 158.* Ovidio in *Metamorph.* Comes Tesoro, quem allegat Menestrerivs in *Tr.* de *Torneam. p. 307.* de maſcheris ita ſcribit: *Maſcherate*

lent laruati homines incedere.

rate ſon Metafore rappreſentanti un Concetto permiſto d' Habiti, e ſembianti diuerſi. Ed ancora di queſte altre ſon grauie piane, come il rappreſentar un Heroe, un Nume conſembianze decenti, altre capricciose e ridicole, che contrafanno ſtranamente; ſembianti, o rappreſentano coſe ſproportionate, o imaginarie.

§. XXIX.

Ceterum perſonae nihil inhoneſti, obſcoeni et iniurioſi in alios ferant.

Quaecunque autem alioquin, exhilarationis cauſſa, excogitentur maſcherae, tales eſſe debent omnes, quae nihil inhoneſti uel obſcoeni, uel iniurioſi, in alios ſecum ferant, quod et recta ratio, et omnia diuina humanaque iura ſatis docent. Elegans eſt uox Papiniani in *l. 15. π. de condit. inſtit. Quae facta laedunt pietatem, exiſtimationem, uerecundiam noſtram, et, (ut generaliter dixerim) contra bonos mores fiunt, nec facere nos poſſe, credendum eſt.* Abſint itaque maſcherae, quae uultum tegant, partes autem corporis quaſdam nudas relinquant, uel ita tegant corpus, ut partes, quas abſcondi decet, ſub ueſtibus diſtincte cognoſci poſſint: exulent, quae obſcoenis figuris, ſculptis, aut pictis, aut alio modo factis, exornatae, Navarr. in *Manual. c. 14.* Eiiciantur etiam, quae in aliorum contumeliam ſunt compoſitae, quibus alius; uel hiſtoria quaedam de alio in eius iniuriam ſiſtuntur. Petrvs Gregor. Tholosan. *Syntagm. Iur. Vniuerſ. lib. 39. cap. 11. n. 12. in f.* Id quod *Conſtitutio Romana* §. *4.* habet, ubi prohibet, ne quis ueſtimentis indecentibus offenſioniſque plenis utatur. Propterea uero, quod ſaepe numero dubium eſt, quaenam ueſtimenta pro talibus habenda, id

id ad arbitrium iudicis pertinebit, ut reiicienda uetet, honeſta permittat, quod arbitrium Illuſtriſſ. Gubernator urbis Romae ibidem ſibi reſeruat.

§. XXX.

Etſi autem in *§. 7. d. Conſtit.* uetitum quoque eſt, offendere Iudaeos uerbis uel factis, clam uel palam; non tamen crediderim, eo ipſo prohibitum eſſe, Iudaei perſonam in his gaudiis induere ac ſiſtere. Quod licere ex VALENTIA, *Diſp. 1. qu. 3. dub. 4.* et AZOR. *Inſtit. lib. 8. cap. 27. qu. 6.* docet PACICHELLIVS de *Laru. cap. 7. pag. 98.* Omnium autem illae maxime probandae, quae ingenii quid prae ſe ferunt, et ſub formis hieroglyphicis uel metaphoricis ſeria et moralia animis ingerunt, atque ſic dulcibus utilia praecepta miſcent. *Iudaei perſonam ſumere licet.*

§. XXXI.

Vtrum quadam beſtiarum forma maſchera indui poſſit, etiam quaeri ſolet? Improbant has maſcheras fere omnes, ideo, quod indignum, et in Conditorem iniurioſum, humanam faciem, ad imaginem Dei conditam, in belluinam transformari, BALDVIN. de *Caſib. Conſc. Lib. 4. cap. 1. caſ. 2.* PACICHELL. de *Laru. c. 7. p. 102.* Quorſum etiam referunt *Canon. 1. Concilii Altiſſiodorenſis: Non licet Kalend. Ianuar. uecolo aut ceruolo facere, uel ſtrenas diabolicas obſeruare, ſed in ipſa die ſic omnia beneficia tribuantur, ſicut et reliquis diebus.* Vbi perdifficile eſt, quid prohibeatur illis uerbis: *uecolo aut ceruolo facere.* Non male autem exiſtimat TELLEZ in *Not. ad capitul. 12. X. de uit. et boneſt. cler.* in eo ca- *Nec animantium brutorum formis utendum.*

 none

none inter alios uanos ritus, et foedas ſuperſtitiones uſitatas in die Calend. Ianuarii, etiam laruarum uſum, ſumpta *forma pecudis* improbari. Nam, cum homines Calendis Ianuariis, ferarum et pecudum aſſumtis formis, huc et illuc petulantius diſcurſitantes, Ethnicorum ritus conſeruaſſent, ut penitus tolleretur haec ſuperſtitioſa conſuetudo, Patres prohibuerunt, ne liceat Calend. Ianuarii uecolo aut ceruolo facere; hoc eſt ſub forma uitulae aut ceruuli per plateas diſcurrere, ut apud nos in feſtis Bacchanalibus, uulgo dicitur, *correr la tora.* Ex quo canone deſumtum eſt monitorium *Poenitentialis Romani*, apud HETLIGARIVM, *Lib. 6. cap. 6.* ubi haec ſunt uerba: *Si quis in Calendas Ianuarias, quod multi faciunt, et in ceruolo ducit, aut in uitula uadit, tres annos poeniteat*, TELLEZ. *d. l.*

§. XXXII.

Arma portare, laruatis interdicendum.

Armatam maſcheram uirorum et mulierum laruis ſe iungere poſſe, inter generatim prohibita minime comprehendi, nec uſquam de interdicto conſtare, contendit PACICHELL. de *Laru. c. 8. p. 121.* Ideoque tum nullam infligendam poenam, arg. *l. Gracchus 4. C. ad L. Iul. de Adult.* id quod ſcite et prudenter conſuluit ROLAND. CAVAGNOL. *Deciſ. Conſult. 100. lib. 2. n. 8. in narrat. fact. uerbo: Teſtium et uerſ. Tertium ſimiliter.* In quo ipſis facile aſſentior, ſed tamen ſententia ſic temperata, niſi obſtet aliud interdictum, quod arma geſtare, huic uel iſti perſonae, in hoc uel iſto loco, hoc alioque tempore, prohibeat. Propterea tamen, quod maxime opus eſt, id curari,

ut

ut omnia tranquille fiant, caedeſque et uulnera euitentur, quae facile in hac turba contingere poſſunt, rectiſſime uſus armorum maſcheratis interdicitur. Tale quid fit in *Conſtitutione Romana*, in cuius §. 5. non obſtante qualicunque licentia, facultate, priuilegio, omnibus perſonatis uetitum eſt, portare arma, uel aliis geſtanda dare, cuius tandem cunque ſint generis, tum quibus hoſtem uulneramus, tum quibus nos aduerſus eum defendimus, lapides, inſtrumenta blumbo grauia (*piombaruòle* uocantur) uel alias res aptas ad laedendum (quae omnia et alias armorum nomine ueniunt, *l. 3. §. 2. π. de ui et ui arm. l. 11. §. 1. π. ad L. Iul. de ui publ.*) quocunque etiam modo illud fiat, ſiue habeantur in rhedis, uehiculis, carpentis, pilentis, etc. ſiue alio modo. Qualem utiliſſimam ſanctionem in aula Magni Ducis Hetruriae extare, Pacichell. *d. l.* notat. *p. 122.* Vid. Idem *c. 6. p. 88.* Hac mente mandatum eſt nuper in harum laetitiarum ſolemnibus, ut nullus perſonatorum conetur, aut conceſſum ſibi eſſe exiſtimet, uel clanculo, uel publice, ullum quoddam armorum genus, ſiue gladios, ſiue baculos, ſiue alias tales res, quibus damnum inferri alteri poſſit, gerere, uel talia in ſe inueniri. *Dreſdae d. 5. Febr. An. 1723.*

§. XXXIII.

Ceterum geſtus quoque laruatorum intempeſtiuos, obſcoenos atque in contumeliam alterius uergentes, proſcribendos eſſe, nemo dubitat, quando omnes actiones, quae contra bonos mores ſunt, pro reprobis habendae, atque poena coercendae ſeuera, *Geſtus laruatorum ſint honeſti.*

 Paci-

Pacichell. de *Laru. c. 7. p. 102.* Facit huc *Conſtitutio Romana*, dum iubet §. *10.* ut nemo erga alios, cuiuſcunque ſit conditionis, ſi maxime meretrix publica ſit, actionibus et geſtibus utatur indecentibus uel inhoneſtis, qui iniuriam, contemtionem uel infamiam illis inferre poſſunt, erga quos fiunt. Pariter nefas illa habet, repraeſentari facta uel actiones laſciuas, uel inhoneſtas, quocunque modo id fiat, ſiue geſtibus, ſiue ſignis, ſiue geſticulatione manuum, ſeu portatione rerum et inſtrumentorum aptorum ad ſignificandas ac obumbrandas res obſcoenas, indecentes uel inhoneſtas. Quemadmodum etiam omnia uerba iniurioſa ac inhoneſta §. *9.* ſeuere prohibentur. Immo et inſulſos ouorum et aquarum deiectus ex feneſtris uetat §. *15.* quale quid etiam Neapoli prohibitum eſſe, docet Pacichell. *d. l. c. 8. p. 120.*

§. XXXIV.

Locum perſonae non habent in porticibus publicis, et ubi Imperatorum imagines conſecrantur.

De loco maſcherarum iam uidendum. Vbi quidem in mentem uenit *l. 12. Cod. Theodoſ. de Scenicis.* qua uetuit Theodosivs, ne in porticibus publicis, uel in ciuitatum locis, in quibus imperatoriae imagines ſolent conſecrari, pantomimorum uel hiſtrionum imagines reponantur. Ex quo colligimus, non licere in Palatiis Principum, quibus ueneratio debetur, perſonatum incedere et laruatum, habituque mimi. Quod et eo minus concedendum, quoniam hac ex re Principi familiaeque eius mala non pauca expectanda ſunt. Huc quoque ſpectat *l. un. C. Iuſtin. de Palat.* quae aedes Principi conſecratas ab omni priuatorum uſu eximit.

Quor-

Quorſum etiam faciunt *l. 17. C. de oper. publ.* et *l. ult. C. de off. Rect. Prou.*

§. XXXV.

Quod ſi tamen Princeps in Palatio locum his uoluptatibus aſſignet, quem *Redoutam* dicunt, utique illud ingredi licebit, ſed caueat apprime maſchera, ne immodeſti quid faciat et turbulenti. Nam temeritatis iſtius praeſentiſſima poena expectanda erit. Idem ſentio de praetoriis et curiis urbium uel aliis locis, ubi ius et iuſtitia adminiſtratur, arg. *l. f. C. de offic. Rect. Prou.* Ceterum in theatris, ſtadiis, circis, uiis publicis et ſimilibus, ac iis maxime locis, qui hunc in uſum deſtinati ſunt, maſcheras et perſonas ambulare, et in iis genio indulgere poſſe, nemini dubium eſt, niſi fortaſſe ſingulare quoddam interdictum extet, quale eſt ratione circi in *§. 19. et 20. Conſtitut. Rom.* ſaepe commemoratae. Neque alio ſpectat intentio Regis Potentiſſimi, ubi nuper promulgandum curauit, fore, ut, et omnibus perſonatis ſecuritas ubique locorum praeſtetur, nec, ſi quis perſonis ad res offendiculo plenas abutatur, impune id fiat, quare cauendum eſſe his hominibus, ne uias publicas, fora, aedes, tabernas mercatorias et alia loca turbent, uel homines impediant, quo minus res ſuas peragere queant.

Item in palatiis Principum et urbium curiis.

§. XXXVI.

Sumunt uero id ſibi paſſim maſcherae, ut in aedes priuatas currant, atque conclauia quoque penetrent.

Non indulgendum eſt perſonis, ut

in aedes priuatas curant. trent. Quod quidem tempore Bacchanaliorum, ſiue eiuſmodi ſolemnium dierum, ex Principum indulgentia permitti ſolet, rectius tamen procul dubio prohiberetur, quandoquidem ex hac libertate uaria mala poſſunt naſci, furta nimirum, adulteria, ſtupra quoque uiolenta, ac feminae praeſertim ac puellae, maxime grauidae et aegroti, in terrorem coniici inſignem. Ceterum extra talem permiſſionem, inuito domino, aedes eius ingredi, cum nemini liceat, et, ſi id fiat, pro iniuria habeatur, *l. 13. π. §. ult. de iniur.* multo minus id licebit perſonato ac ignoto homini, a quo malum metuere poſſum, PACICHELL. de *Laru. c. 5. p. 63. ſeq.* Hinc cuilibet conceſſa poteſtas eſt in nupero mandato, ut minus cognitos perſonatos, qui nec perſonam ante deponant nec ſui notitiam faciant, ſed, inuitis dominis, in aedes et alia loca irrumpere cupiant, excubiarum ſubſidio, arceant, ac ipſos perſonatos tales tantiſper cuſtodiae mandandos curent, dum res accuratius exploretur.

§. XXXVII.

Licet laruis uti, quandocunque non prohibitum. De tempore maſcherarum, quod res iuris diuini attinet, ſupra dictum. Iam paucis etiam de tempore dicendum eſt, quod ad res humani iuris referendum. Equidem nullam legem, quae generatim certum aliquod tempus perſonarum uſui ſtatuat, extare ſcio, licet certis temporibus illorum uſus prohibitus legatur. Poterit ergo haec regula ſtatui, quod, quocunque tempore maſcherae non prohibitae reperiantur, cenſeantur permiſſae, arg. *l. 12. π. pr. de Iudic.* Dari ſolemnes dies, quos ob ſingularem laetitiam, memo-

memoriamque rei geſtae, natiuitatem Principis, nuptias, aduentum, alia, indicatos ſcimus, quibus publice laetari omnibus licet. In hiſce feſtis maſcheris uti indulgeri ſolet, etiam ibi, ubi id alias non licet, atque adeo id pendet ex Principis uoluntate. Sic refert MENESTRERIVS, diebus circumciſionis Principum, Turcas maſcheris uti, quod ex NICEPH. GREGORAE *L. VIII. Hiſt. Biz.* LAONICVS CHALCOCONDYLAS, *Lib. VIII. de Orig. ac reb. geſt. Turc.* hauſit. Reliquo tempore omni generatim quidem perſonatum incedere prohibitum non eſt, nec per ſe illicitum, ut ſupra oſtenſum: uix tamen ullus in toto mundo dabitur locus, ubi liceat perpetuo hac libertate uti. Vid. PACICHELL. de *Laru. c. 6. p. 82.* Nam cum non expediat, iocari ſemper et deliciis indulgere, utique refrenanda eſt libertas, illaque parce utendum.

§. XXXVIII.

Non facile nocte indulgendum.

Quod ſi uero tempus aliquod his gaudiis deſtinatum, circumſcribendum etiam eſt, ne omnes diei et noctis partes his rebus conſumantur. Nox ſane uitiis amica atque ſuſpecta eſt, ita, ut illi, qui noctu, et perſonati quidem, obambulant, in ſuſpicionem delicti facile ſoleant incidere, RIPA de *Nocturn. tempor. c. 164. n. 8.* arg. *l. 1.* §. *Si mulier 10. π. de inſpic. uentre.* Namque

Nox, et amor uinumque nihil moderabile ſuadent.

atque, qui male agit, odit lucem, *Ioh. III. u. 20. c. 21. cauſſ. 18. qu. 2.* Expedit ergo, ſeuere cohiberi nocturnum

num iſtum maſcherarum uſum, qui tamen tantum non ſemper in deliciis haberi ſolet. *Romana Conſtitutio* ad hanc quoque rem ſe extendit et prohibet, ut nemo perſonas induat, ante meridiem et poſt unam noctis horam. Ordinationem uero uel ſtatutum, ne maſcherae procederent noctis tempore, mali exempli uitandi cauſſa, aut rixae arcendae, factum eſſe explicat MATTHIAS LAGVNEZ de *Fructib. p. 1. cap. 28. n. 233.* Vid. BOBADILL. in *Polit. lib. 2. c. 13. a. n. 49. uſq. 64.* Atque Ferrariae et Mantuae Duces, furcarum poenam, noctis tempore ferenti barbam ſubdititiam, imminere uoluiſſe, teſtatur PACICHELL. de *Laru. c. 6. p. 79.* Immo in aula M. Ducis Hetruriae, poſt pulſum occaſus ſolis, maſcheram ad faciem aptari non licere, PACICHELL. notat de *Laru. cap. 8. p. 123.* Id uero maxime miror, ita quoſdam ineptiuiſſe, ut dubitarent, an ualeat mandatum Principis, quo prohibentur nocturnae choreae. Conf. NEVIZAN. in *Sylu. nupt. lib. 4. n. 73. in pr. pag. m. 315.* PACICHELL. de *Laru. c. 6.*

§. XXXIX.

Nulla lex excludit perſonas a commercio.

Satis actum de diuiſione rerum in diuinas et humanas. Alia eſt, quae hic non omittenda, qua res diuiduntur in eas, quae in commercio ſunt, et quae extra commercium. Priores ſunt, *quae emendi uendendique ius explicant*, ita VLPIANO in *Fragm. Tit. 19. §. 4.* uel, prout PETRVS GREGORIVS THOLOSANVS loquitur in *Synt. iur. uniuerſ. lib. 25. cap. 2. n. 5. liberam communicandi, contrahendi, et commercandi facultatem recipiunt.* Atque tales ſunt res omnes, niſi uel ob ſui naturam et

natu-

naturali quadam ratione, uel per mores gentium, aut leges ciuitatum, commercio hominum ſint exemtae. At enim hae extra commercium eſſe dicuntur, dum nempe non recipiunt emendi uendendique ius, uel liberam communicandi, contrahendi, commercandique facultatem, *l. 34. §. 1. ff. de contr. emt.* Quod ad maſcheras noſtras attinet, has nec ſui natura, nec naturalis quaedam conditio, nec omnium gentium inſtituta, nec etiam ius Romanum, aliaque, quibus in Romano-Germanico Imperio utimur, a commercio penitus excludunt, licet quarundam uſus, et quibuſdam hominibus, illarum geſtatio ſit interdicta. Vbi ſi tamen lex extaret in ciuitate, quae plane omnium uſum prohiberet maſcherarum, illaſque uendi et emi; utique tunc rebus extra commercium poſitis annumerandae uenirent. Tale quid factum eſt aliquando in Gallia, ubi *Arreſto*, quod uocant, *Pariſienſi 25. April. ann. 1514.* omnibus mercatoribus Pariſiis in Palatio interdictum fuit, ne uenales laruas haberent, uel exponerent. Curia quippe tum certe animaduerterat, has merces non modo nihil prodeſſe, uerum etiam obeſſe quam maxime, immo mille malorum cauſſam eſſe, et hiſce nulla non ſtupra, nulla non adulteria, nulla non latrocinia, nullas non caedes, nulla non alia facinora perpetrata fuiſſe, LVCIVS *Lib. 6. tit. 17. Arreſt. 13.* IO. PAPON. *Lib. 23. tit. 7. arreſt. 1.* PACICHELL. de *Laru. c. 6. p. 84.* Sed, Galliam iamdudum ab hiſce moribus receſſiſſe, norunt omnes, qui Galliam adierunt.

§. XL.

Vtrum in perſonis uſuſfructus uerus, an quaſi uſuſfructus inſtitui poſſit? affirmatur prius.

Eſt uero Dupondiis quoque notius, res diuidi in corporales et incorporales, quarum utrarumque naturam explicant *Dd.* Ad res incorporales ſeruitutes pertinent, tum reales, tum perſonales, atque inter illas uſuſfructus,qui in uerum,et quaſi uſumfructum diſpeſcitur. Circa quem quaeſtio inſtitui poteſt: Vtrum in maſcheris uſuſfructus uerus, an quaſi uſuſfructus conſtitui poſſit? Deciſio huius quaeſtionis ab illa pendet: Vtrum ueſtimentorum uſuſfructus uerus ſit, an quaſi uſuſfructus? Nota eſt controuerſia, quae inter iuris textus hac parte intercedit, dum nempe Ivstinianvs, uel Tribonianvs potius, §. *2. I. de Vſufruct.* ultimum affirmat, prius uero ueteres cenſuerunt, in *l. 15. §. 4. π. de uſufruct. et quemadmod. quis utat. fru. et l. 9. §. 3. π. uſufr. quemadm. cau.* Quam pugnam ut mitigarent *Dd.* uaria excogitarunt, quae fortaſſe nec ueteribus, nec Triboniano, in mentem uenerunt. Pleriſque placuit, quod Accvrsivs commentus eſt, Digeſtorum textus intelligendos eſſe de perpetuis ueſtibus, quibus rarior eſt uſus, lugubribus et ſcenicis, ad quas maſcherae noſtrae quoque referendae ſunt; Tribonianvm autem de temporalibus ſiue quotidianis loqui, quae facile conſumuntur, adeoque harum eſſe quaſi uſumfructum, illarum uerum. At a Cviacio, Bachovio et Vinnio erudite oſtenſum, omnia illa commenta nihil ad rem facere, ſed agnoſcendum, hic eſſe lapſum Tribonianvm, et quotidianarum ueſtium nullum alium, quam uerum, eſſe uſumfructum, cum ueſtes

ueſtes hae uſu quotidiano non conſumantur, ſed tantum deterantur. Quem lapſum admittere, uti nullum piaculum eſſe, cenſeo: ita puto, hac in pugna ueterum omnino ſententiam, quippe quae iuris ſententiis magis conuenit, eſſe retinendam. Minus ergo dubii erit, in noſtris maſcheris uerum uſumfructum eſſe, atque eum conſtitui, uel reſeruari poſſe, tum uoluntate partium, tum lege. Quale quid ſit, liberi, in poteſtate conſtituti, eiuſmodi ſi ueſtimenta habeant, uel in Saxonia uxor, ubi tum patri, tum marito, hiſce in rebus uſuſfructus legalis utique competit. Quo quidem caſu, ſi maſcherae, durante hoc iure, fuerint attritae per uſum, nihil praeſtatur ab uſufructuario eo nomine, niſi aeſtimato accepit, et, reſtiturum ſe, cauit. Conf. Dn. Parens in *Reſolut. Lauterbach. ad tit. de Vſufruct. ear. rer. lib. 7. tit. 5. p. 138. ſeq.* et *Oeconom. Iur. lib. 2. tit. 3. §. 19. not. 1. pag. 317.*

§. XLI.

Quemadmodum uero, qui uſumfructum maſcherarum habet, alii locare illum, uendere, aut gratis concedere, poteſt, arg. *§. 1. I. de uſu et habit. l. 15. §. 4. 5. π. de uſufruct. et quemad.* licet teſtator illas locare non fuerit ſolitus, atque alias ueſtimenta quotidiana ab uſufructuario locari nequeant. Ita illis, qui tantum uſum habent, haec omnia non licebunt, *d. §. 1. I. et l. 8. pr. l. 12. §. 4. π. de uſu et habit.* Niſi fortaſſe ex coniecturis colligi queat, aliud uoluiſſe concedentem, *d. l. 12. §. 4.* Vinn. ad *§. 1. I. d. l.* Quorum omnium ratio ſatis nota eſt, adeo, ut non opus ſit prolixa expoſitio-

Vſuſfructus maſcherarum, in alium uſum, quam cui deſtinatus eſt, uendi, locari et gratis concedi alii nequit.

poſitione. Obſeruandum tamen eſt, uſumfructum illum maſcherarum in alium uſum, quam cui deſtinatus eſt, uendi, locari, uel gratis concedi alii, non poſſe, *d. l. 15. §. 5. π. de uſufr. et quemad.* Proximum his eſt, eum, qui habet uſum aedium, non poſſe aedes locare ad uſum maſcherarum, ut ibidem nempe conueniant et luſus exerceant, *§. 2. I. de uſ. et habit.* poſſe tamen et hoſpites laruatos unum, uel plures, fortaſſe recipere, quod quidem ob dubitationes ueterum uix receptum, ſed admiſſum tamen fuit, *l. 2. §. 1. π. Eod.* cum contra ea, qui uſumfructum aedium habeat, illas maſcheratis locare queat. Qui habitationem habet, poteſt illam locare alii ad uſum habitandi, *§. 5. I. de uſ. et hab.* At, an ad uſum maſcherarum? ſubſiſto. Namque hac locatione habitationis finis excederetur. De cetero ſeruorum operas ad uſum maſcherarum concedi poſſe, nemo dubitabit.

§. XLII.

Seruitutes, laruarum ratione habita, explicantur.

Ex argumento ſeruitutum realium non adeo multum huc transferri poteſt, niſi forte illud, quod et ſeruitus conſtitui poteſt inter duas aedes, uel fundos uicinos, qua praedio dominanti ius conceditur, ut in ſeruiente maſcheratorum coetum cogere poſſit, uel per alterius praedium, uel ſolus, uel cum aliis pedes ire, uel equo, aut ſella, aut lectica perſonatus uehi poſſit. Quae ſeruitus procul dubio urbana dicenda, ideo, quod praedium, cui debetur, urbanum ſit. Nam in ruſticis eiuſmodi deliciae non facile ſolent inſtitui. Quod ſi tamen ruſtico praedio

eſſet

eſſet conſtituta, propterea, quod et in uillis iocari interdum placet, ruſtica eſt dicenda, quum a praedio dominante denominatio hac parte fieri ſoleat, *l. 2. π. de ſeruit. praed. ruſt.* Si uero talis ſeruitus, perſonae, non rei cauſſa, conſtituta, non realis, ſed perſonalis eſt, atque adeo cum perſona extinguitur, *l. 4. l. 37. π. Eod.* HAHN. ad WESENBEC. *h. t. n. 4.* DN. PARENS, *Oeconom. Iur. l. 2. tit. 3. §. 2. pag. 299. ſeq.* Ceterum in conſtitutione eiuſmodi ſeruitutum id obſeruandum erit, quod et in aliis. Id quod monere, ſuperuacaneum eſt, quemadmodum et iſtud, omnia, quae hactenus dicta ſunt, poſtulare, nullum eſſe in ciuitate maſcherarum interdictum.

§. XLIII.

Priuilegia laruatorum.

Ad res, quae corpore carent, non immerito referri poſſunt et debent libertates et priuilegia, quae perſonatis indulgeri ſolent. Qualia ſunt, ut a nemine debeant laedi: ut facultatem habeant ingrediendi loca, huic rei deſtinata, immo interdum et aedes priuatas: ut nemo cogatur laruam deponere, et uultum aperire, uel loqui: ut non poſſit in iudicium uocari, uel in carcerem rapi ob aes alienum, uel ob delictum, niſi fortaſſe in larua delinquat. *Refert enim*, ut ait PACICHELLIVS, de *Laru. c. 8. p. 121. huiuſmodi larua in feſtis, per magiſtratum ſupremum imperatis, Achillis arma, ac Bellonae propugnaculum, iuxta locorum tamen conſuetudinem, et municipalia iura. Fauet, inquam, uniuerſim, pro delictis quoque ſaluus conductus, ad inſtar feriarum nundinalium.* Eiuſmodi priuilegia

 uero

uero ex Principum uoluntate pendent, uel etiam illius, cui poteſtas haec eſt conceſſa.

§. XLIV.

Praeſcriptioni locus in laruis.

Cum ſic methodo Iuſtinianea ducimur, ad uſucapionem et longi temporis praeſcriptionem deuoluimur, ubi quidem illa ſe quaeſtio ſiſtit: Vtrum, ſi per legem uel ſtatutum maſcherarum uſus prohibitus ſit, ſub titulo praeſcriptionis admitti poſſit. Sane aduerſus legem prohibentem, niſi longiſſimum temporis ſpatium, nihil proficit, COVARRVV. *Tom. 2. Var. Reſolut. Lib. 1. cap. 17. n. 7. Dd.* ad *Capit. 1. de praeſcript. in 6to.* Quod, ſi adeſt, uim priuilegii habet, et conceſſionem Principis ſecum fert. *Capit. ſuper quibuſdam. uerb. praeterea X. de V. S. l. 3. §. 4. π. de aqua quot.* BRVNNEMANNVS, ad *l. 4. C. de aquaeduct.* Atque exinde colligo, poſſe, ſi conſuetudo temporis, cuius non extat memoria, uſum maſcherarum probauerit, licitum dici, non obſtante iſta antiqua lege, quam ſumma poteſtas, dum per tantum temporis ſpatium, conniuendo, iſtum non impediuit, probaſſe tandem, et priorem legem abrogaſſe, uidetur. Niſi fortaſſe talis conſuetudo tam fortiter improbata fuerit, ut diſerte legi adiectum, aduerſus illam nullam eſſe conſuetudinem admittendam, uel in poſterum allegandam. Hoc caſu non temere exiſtimarim, dum illum, qui τὸ κύριον habet, ſuſtuliſſe legem plane, licet per corruptelam hominum et ſeculi, eiuſmodi uſum hactenus tolerarit, arg. *Autbenticae Nauigia C. de furt. Autbent. Caſſa C. de SS. Eccleſ.* Interim tamen ſi contra talem legem,

quae

quae diu neglecta eſt, quis peccet, ab illo poena non adeo rigide exigi poteſt, cum faciat, quod omnes faciunt, atque adeo extra dolum eſſe uideatur, ſaltem excuſari mereatur, arg. *l. 13. §. 1. in f. π. de Pollicit.*

§. XLV.

Expedit ergo, a magiſtratu commonefieri ſubditos legis eiuſmodi obliteratae et obliuioni traditae, ut obſeruare eam diſcant, ſi quidem poenas uelint euitare. Quin etiam, ſi uel maxime nulla unquam lex extiterit hac de re, uel, ſi extiterit, contraria conſuetudine antiquata fuerit, nihil tamen prohibet, quo minus Princeps, ſi uideat, publicae rei hancce libertatem non prodeſſe, ſed illi potius aduerſari, uel cum tantis coniunctam eſſe abuſibus, ut euitari non poſſint, Vid. GESNER. in *Orat. de perſon. ſiue laru. heduat. diurn. nocturnaque diuag. inuerecund. loc. amplex. ſalt. aleaque bacchant.* et quae ex illo repetit DVNTE, *Caſ. Conſc. cap. 10. ſect. 2. quaeſt. 51.* penitus illam tollere queat. Publica enim ſalus ſuprema lex eſt, et nulla tanta uis conſuetudinis eſſe poteſt, quae uincat rationes, aut legem talem nouam prohibentem, *l. 2. C. quae ſit long. conſuet.* ubi BRVNNEM. Talem legem interdicentem in Germania condidit piiſſimus Princeps, ERNESTVS, SAXO-GOTHANVS, *Part. 2. Ord. Prou. c. 4. tit 16. Wir wollen auch in unſerm Fürſtenthum und Landen durchaus alle Mummerey, und alles Vmlauffen in Faſtnachts-Kleidern, als ein Heydniſches, und Chriſten übel anſtändiges Weſen, darbey viel Sünden begangen werden, gäntzlich verboten haben, und ſollen die Vbertretter dieſes Ver-*

Praeſcriptio lege magiſtratus tolli poteſt,

Verbots von denen Gerichts Dienern unfehlbar angenommen, und zur Hafft gebracht, auch folgends von denen Obrigkeiten und Gerichts Herren ernſtlich geſtraffet werden. Similes leges ſupra adduximus. Illa uero poteſtas ſuperioribus magiſtratibus utique competit, ſi maxime concederemus inferioribus, et, ut uult NOVARIVS de *Grauam. Vaſall. T. I. Grau. 309.* Baronibus regni Neapolitani ob perpetuum illarum uſum, maſcheras prohibere non licere. Quod ipſum tamen etiam, inter ſibi ſubditos, illis datum eſſe, haud inidoneis argumentis facile probari poteſt. De cetero, ſi de uſucapione maſcherae uel loci, ubi perſonati conueniunt, quaeſtio ſit, omnia illa applicanda erunt, quae alias ratione aliarum rerum uſurpantur.

§. XLVI.

De donatione patris et mariti, qua filio et uxori laruas donat.

Ex argumento donationum huc referendum, quod iure Communi pater filiofamilias, in poteſtate ſua conſtituto, maſcheras donare non poſſit, *l. 11. et 17. C. de donat.* quod tamen iure Saxonico aliter ſe habebit, quo rerum mobilium donatio, a patre facta, ualet, CARPZ. *P. 2. C. 12. D. 22.* Vide tamen *Deciſ. Elector. 23.* ubi de donatione filiifam. in patrem. Confer. DN. PARENS, *Oeconom. Iur. lib. 2. tit. 2. §. 28. pag. 276.* Pariter donatio maſcherarum inter maritum et uxorem non aliter ualebit, quam alias eiuſmodi donatio, qua de re *tit. π. et C. ibidemque DD. de donat. inter uir. et ux.* plena manu agunt. Praecipue autem huc pertinebit caſus *l. 5. §. 16. l. 25. π. de donat. inter uir. et ux.* Namque, cum maſcherae ſaepenumero tales ſint, quae

poſt

poſt uſum nulli hominum utilitati ſint, atque adeo coniux, cui donatae, inde non locupletior fiat, nemo dubitabit, eiuſmodi donationes ualidas eſſe. At aliud dicendum eſt de illis, quae ex panno pretioſo factae, auro et gemmis exornatae, adeoque poſt uſum illum iocoſum locupletiorem faciunt donatarium, quippe quae donatio inter coniuges nullius erit uigoris. Quin et in dubio non praeſumendum eſt, pretioſas tales et ſcenicas ueſtes maritum donaſſe uxori, ſed credibile, dediſſe tantummodo animo commodandi, arg. *l. 5. §. 10. π. Commodat.* THOLOSAN. *lib. 9. Syntagm. Jur. uniuerſ. c. 25. n. 19.* DN. WERNHER. *Diſſ. Qua error. for. circa bon. utenſil. uxori a marit. tradit. emend. §. 3.* quae deciſio utilis tunc eſſe poteſt, ſi per mortem mariti donatio confirmata dicatur, B. DN. STRYK de *Iur. ueſt. cap. 4. et 5. n. 37. ſeq.* Immo, ſi inter alias perſonas donatio eiuſmodi fiat, et 500. ſolidos excedat, omnia iſta iura, quae de inſinuatione talis donationis extant, hic applicanda ueniunt. DN. PARENS, *cit. loc. pag. 275. ſeq.*

§. XLVII.

Quicunque uero alias res ſuas alienare, uel aliquid, uel per ſe, uel per alios, acquirere poſſunt, qua de re *Tituli Inſtitut. quib. al. lic. uel non lic. et per quas perſon. cuiq. acquir.* illis etiam haec facultas erit conceſſa, niſi fortaſſe exceptio quaedam doceri poſſit. *Ceteri, pro ſe quiſque, res ſuas alienare poteſt.*

§. XLVIII.

Progredimur ad ultimas uoluntates, quibus cum teſtamenta, per quae heredem ſiue ſucceſſorem omnium bonorum declaramus, tum alias diſpoſitiones, *Vtrum perſonatus ultimam poſſit uolunta-*

tem declarare? Neg. codicillos, fideicommiſſa, legata, donationes etiam mortis cauſſa, comprehendimus. Circa quae omnia illud diſquirendum erit: Vtrum perſonatus quis ultimam poſſit uoluntatem declarare? Quod omnino et prorſus eſt negandum. Quoniam enim his in rebus magna opus eſt cura, ne fraus irrepat, atque ſic apprime neceſſarium eſt, ut certi ſimus de teſtatoris perſona: hoc autem fieri non poteſt, niſi apertus ſit uultus, et a teſtibus, uel illis, qui recipiunt teſtamentum, uideatur teſtator et cognoſcatur: conſequens eſt, teſtamentum tale plane eſſe nullum. Vid. *l. 9. et 12. C. de Teſtam.* ubi *Dd.* Quodſi tamen uultus ſaltem larua careat, atque extra iudicium teſtamentum tale fiat, non puto, ex eo ſolo uitiari teſtamentum, ſi cetera ſe recte habeant, propterea, quod ſic certi ſumus de perſona teſtatoris. Coram Principe autem, uel in loco, ubi ſenatus cogitur, uel iudicii, uel coram miſſis a iudice, comparere perſonatum, uultu etiam aperto, indecens eſſe, iam ſaepe docuimus. Itaque, ſi maxime a tali ibidem mentis teſtatio fiat, nullam tamen illam eſſe, cenſerem. Sibi uero, ſiquidem non per iocum fecit, quod a tali perſonato in dubio praeſumendum, adſcribat, quod non alio tempore ad magiſtratum uenerit ſummum uel intermedium, uel ſine perſona ediderit, uel ſaltem repetierit animi ſententiam. Omnia tandem illa hic repeti poſſunt, quae ſupra dicta ſunt *c. 4. Sect. l. §. 15.*

§. XLIX.

Secus, ſi in bis laetitiis Quod ſi tamen quis perſonatorum inter has laetitias

titias in morbum ſubito incidat periculoſum, atque de rebus ſuis diſpoſiturus, ad Principem, uel ad iudicem in habitu fictitio, qui exui ſtatim non poſſit, deferatur, ac ultimam ſuam uoluntatem declararet, in fauorem eiuſmodi uoluntatis ultimae, et morae periculum, exiſtimarim, non eſſe eandem uigore ſuo deſtituendam, arg. *l. 10. π. de inoff. teſt. l. 85. π. de Reg. Iur. l. 43. π. de relig. l. 5. §. 11. π. de operis nou. nuntiat.* *moribundus coram Principe uoluntatem declaret.*

§. L.

De teſtibus teſtamenti, uel aliis uoluntatibus neceſſariis eadem fere dicenda. Propterea enim, quod, teſtes laruati ſi adſint, de eorum qualitate iudicium ferri nequit, idonei tales eſſe non poſſunt. Quod ſi tamen uultum aperiant, et ita, quinam ſint, ſatis conſtet, alienum corporis habitum teſtimonio obeſſe, non putamus. Quod ad magiſtratum attinet, cui ultima uoluntas offertur, eadem repetenda de illo ſunt, quae de aliis actionibus iudicialibus ſupra aliquoties diximus, nempe actiones eiuſmodi ſerias a magiſtratibus perſonatis ſuſcipi non poſſe. Quod ſi tamen ſubito caſus incidat, ubi morti uicinus uel adducatur ad magiſtratum, uel hic, ut ad illum ueniat, rogetur, et magiſtratus uel illi, quibus negotium hoc demandatur, perſonis induti, nec tam cito ueſtimenta mutare poſſint, propter periculum morae, atque fauorem ultimarum uoluntatum, a perſonatis, modo uultu aperto, de illorum perſona ſatis conſtet, teſtamenta et codicillos recipi poſſe, eaque ualida eſſe, arbitrarer. *Dd. Ll.* *Idem de teſtibus dicendum et magiſtratu.*

§. LI.

Prohibito laruarum uſu, legatum cum conditione uſus laruarum non impleti, ualet.

Nunquam implendas conditiones, inſtitutionibus adſcriptas et legatis, itemque fideicommiſſis pro non ſcriptis haberi, nec uiolare ultimam uoluntatem, nec uitiare, notum eſt, *§. 10. I. de hered. inſtit. l. 6. l. 20. pr. π. de condit. inſtit.* ubi *Dd.* Exceptio eſt in filiofamilias, *l. 4. pr. π. de hered. inſt. l. 15. π. de cond. inſt.* Quod ſi, ſtante maſcherarum interdicto, conditio adiecta: *Si maſcheratus incedat hoc uel illo tempore*, uel, ceſſante interdicto: *ſi maſchera obſcoena utatur: ſi ſeminudus, uel nudus corpore, laruatus capite incedat*, uel: *ſi ſub larua occidat Titium, heres eſto, uel lego ei 100. etc.* detracta conditione, inſtitutio et legatum ui ſua gaudent, *l. 31. π. de Oblig. et Act.* Sin uero ita dictum: *Si heres meus perſonatorum coetus non frequentauerit, Titio centum dato;* nullius momenti hoc eſt legatum, cum abſurdum ſit, heredem poena coerceri, quod rem prohibitam non fecerit, *§. ult. I. de Legat.* ubi *Dd.* inprimis Hoppivs. Interim hoc poenae legatum ualebit: *Si heres meus perſonatus incedet, dabit 100. d. §. ult.* ſiue uſus prohibitus ſit, nec ne. Confer. Dn. Parens, in *Oeconom. Iur. lib. 2. tit. 4. §. 13. not. 6. 7. pag. 369. et §. 27. not. 12. pag. 409.*

§. LII.

Deriſoriae ultimae uoluntates non ualent.

Sed finge, in teſtamento ſuo quem iuſſiſſe, ut laruatus, et forte etiam pretioſo habitu in tumulum reponeretur, uel ut laruati in exequiis loculum circumcurrerent etc. Sane deriſorias eiuſmodi ultimas uoluntates atque ſtultas, et quae contra bonos mores ſunt,

ſunt, ius noſtrum improbat, atque adeo non culpat heredes et accuſat, qui uoluntatem talem non implent, quin potius laudat, ac eos, qui talia iuſſerunt, eo loco habet, ac ſi ſanae mentis non eſſent, atque adeo eiuſmodi conditiones pro non ſcriptis habet, *l. 14. et l. 27. pr. π. de condit. et demonſtr. l. 40. §. 2. π. de aur. et arg. leg. l. 14. §. 5. π. de relig. l. 113. §. 5. de legat. 1.* Riſu dignum itaque cum ſit, immo bonis moribus aduerſum, mortuum iocari uelle in exequiis uel ſepultura, et, ubi miſeria humana, et omnibus imminens mors cogitanda eſt, ridendi dare occaſionem: conſequens eſt, huius generis diſpoſitionem non ualere. Vid. Dn. Parens, *Oecon. Iur. lib. 2. tit. 1. §. 3. Not. 4. pag. 209.*

§. LIII.

Sed dari tamen etiam caſus poſſunt, ubi laruata funera fieri non indecens eſt, ſed decorum. Suggerit tales nobis caſus doctiſſimus Camerarivs in *Hor. ſubciſiu. Cent. 1. cap. 96. pag. 448.* ubi, quae ueteribus dicantur laruata funera, docte diſquirit. Scil. laruata fuiſſe funera opinatur, quando cadauera ipſa ruina aedium detrita, uel alio caſu mutila, propter deformitatem, publice oculis exponenda, efferri non potuerint, ſed eorum loco uel laruae quaedam, quae eorum faciem repraeſentabant, uel plane inuoluta et ueſtibus tecta. Quam rem duorum coniugum, in thoro coniugali prima nocte inter mutuos amplexus ruina aedium oppreſſorum, epitaphio, quod commemoretur, digniſſimo firmat. Romae adhuc conſpicitur, et his lectores ſuos moratur: *Dantur funera laruata.*

ASPICE. VIATOR
Q. SER. TVLLI
ET. DVLCICVLAE. SPON. MEAE
RANCILIAE
VIRG
SIMVL. AC. POST. INDE
QVID. FACIAT. LICENTIOSA. SORS
LEGITO
IN. IPSA. FLORIDA. AETATE
CVM. ACRIOR. VIS. AMORIS. INGRVER
MVTVO. CAPT
TAND. SOCERO. E. ET. M. SOCR. ANNVENTIBVS
SOLENNI. HYMEN. NVPT. COPVLAMVR
SED
O. FATVM. INFELIX
NOCTE. PRI. CVM. IMPORT. VOLVPTATIS
EX. LI. FAC. EXTINGVERE
ET. D. MV. VOTA. COGEREMVR. REDD
HEV
IPSO. IN. ACTV
DOM. MARITALIS. CORRVENS
AMB. IAM. EXTRE. CVM. DVLCITVDINE. LAETISS
COMPLICATOS
OPPRESSIT
FVNESTAS. SOROR
NEC. NOVI. QVID. FECISS
PVTA
NON. ERAT. IN. FATIS. TVM. NOSTRA. LONGIOR. HORA
CARI. PARENTES
LVCTV. NEC. LACRYMIS
MISERA. AC. LARVATA. NOSTRA. DEFLEATIS. FVNERA
NE. REDDATIS. INFELICIORA
AT. VOS
NOSTRIS. DIVTVRNIORES. VIVITE. ANNOS
OPTIME. LECTOR
AC. VIVE. TVOS
D. M

Confer.

Confer. et KIRCHMANN. de *Funer. Rom. lib. II. c. 9.* Si itaque eo mandatum uergat, non improbandum, ſed omnino explendum foret, immo abſque iuſſu larua cadaueri induatur. Alium caſum ſuppeditat urbs Lipſia, ubi laruati homines feretrum, quo honeſtiores efferuntur circumeunt. Loquor uero de liripipiis, quae uocant, quibus Magiſtri induti ſunt, ſeu capuciis, quibus caput tegunt, ut facies cognoſci ne poſſit. Quodſi itaque ſub hac conditione heres ſcriberetur, mandatum omnino implendum eſt, modo talis perſona iubeat, cui hunc licet honorem exhibere.

§. LIV.

Ciuitati aliquid in uſum maſcherarum legari poteſt, et priuato uiro.

Poſt haec quaeri poſſet: Num ciuitati uel municipio aliquid legari poſſit in uſum maſcherarum? Rempublicam nec heredem inſtitui, nec praecipere poſſe, conſtare dicit PLINIVS *Lib. 5. Epiſt. 7.* R. Aut ius illud, municipale fuit, aut leges, quibus tunc utebantur Romani, poſtea ſunt mutatae. Immo mutatas eſſe ſatis patet, ſi conferamus textum ex VLPIAN. *Fragment. tit. 22. §. 4. pag. m. 121.* et PAVLI in *l. 122. π. de legat. 1.* PAVLVS ibidem dicit: *Ciuitatibus legari poteſt etiam, quod ad honorem ornatumque ciuitatis pertinet. Ad ornatum, puta, quod ad inſtruendum forum, theatrum, ſtadium, legatum fuerit. Ad honorem, puta, quod ad munus edendum, uenationemue, ludos ſcenicos, ludos Circenſes, relictum fuerit, aut quod ad diuiſionem ſingulorum ciuium, uel epulum, relictum fuerit.* iunct. *l. 17. §. 4. π. de condit. et demonſtr.* Ex quo conſequitur, poſſe etiam municipio ad uſum maſcherarum, uel ut in ſingulos aliquid in

hunc

hunc uſum diuidatur, relinqui. Praeſupponendum tamen eſt, uſum ibidem eſſe licitum. Vbi enim hoc non eſt, atque uetitum maſcheris uti, uel ſi magiſtratus uetet pecuniam in talem uſum erogari: iniquum eſſet, id, quod legatum eſt, lucro heredum cedere, ſed in id, quod maxime neceſſarium municipibus uidetur, adhibitis heredibus et primoribus ciuitatis, conferri permittitur, ut memoria teſtatoris alio et licito modo celebretur. Qua in re ſi ciuitas inter ſe conuenire nequeat, res ad Principem eiuſdemque arbitrium deferenda erit, *l. 16. π. de uſu et uſufruct. leg. l. 4. π. de adminiſt. rerum ad ciuit. pertin.* ubi *Dd.* Quod ſi legatum ſit in uſum maſcherarum priuato, legatum ualebit, ſi permiſſus uſus eſt legatario: Si huic plane interdictus, uel generatim prohibitus, nil deberi puto, arg. *l. 49. §. 2. π. de leg. 2. l. 39. §. 1. π. de leg. 1.* Nam, quod de omnibus ob fauorem illorum dictum, non putem temere ad ſingulos trahendum eſſe. Manebit ergo hoc caſu lucrum heredi.

§. LV.

Laruae legatae praeſtantur, ſi earum uſus permiſſus.

Fac, maſcheras ipſas ſeu ueſtimenta eiuſmodi legata eſſe, praeſtari debent, ſi ſcil. maſcherarum uſus permiſſus, ſaltem legatario. At, ſi prohibitus, et omnibus mercatoribus interdictum, ne uénales laruas habeant et exponant, quale *Arreſtum Pariſiis d. 25. April. 1514.* prodiit, quod Io. Paponivs refert, *Lib. 23. tit. 7. arreſt. 1.* atque ita commercio maſcherae plane ſint exemtae, eo caſu nihil debetur, et ne aeſtimatio quidem, uti et tum ad nihil obligatur heres, ſi fortaſſe locus

locus publicus huic uſui deſtinatus legaretur, *§. 4. I. de legat. l. 39. §. ult. π. de leg. 1. l. 49. §. 2. π. de leg. 2.* ubi *Dd.* Et in hac ſententia quoque eſt BARTOLVS, quando ad *l. quamuis 26. π. de auro et arg. leg. n. 2.* ſcribit, quod nunquam ueſtes, quae ſunt prohibitae, cenſeantur legatae, cum nec legari poſſint, cui conſentit CARPZ. *P. 3. C. 13. D. 24. n. 6.*

§. LVI.

Obſeruandum porro eſt, ueſtis nomine etiam ſcenicas, tragicas et citharoedicas comprehendi, atque adeo, ueſtibus legatis, maſcheras etiam ſimul deberi, arg. *l. 127. de V. S.* ubi CVIACIVS et GOEDDAEVS. licet poſt teſtamentum conditum factae, PETRVS PECK. de *Teſtam. coniug. lib. 5. cap. 29. n. 3.* CARPZ. *P. 3. C. 13. D. 24.* Sed fac, inter haſce maſcheras quaſdam eſſe, quibus legatario uti non licet, e. c. ſi feminae maſcherae uirorum legatae: uel fac, legatario eſſe plane uſum maſcherarum interdictum, ut ſi forte clericus fuerit legatarius, an tunc quoque maſcherae illae, legatario prohibitae, debeantur. Negans ex MENOCH. de *Praeſumt. l. 4. praeſ. 161. n. 23.* et PECK. de *Teſtament. coniug. d. lib. 5. c. 29. n. 3. in fin* defenditur: quia primo teſtator praeſumitur diſpoſitionem ſuam conformare uoluiſſe diſpoſitioni legis ac ſtatuti. deinde quia delicti praeſumtio euitanda, quae ſubeſſet, ſi legans has ueſtes, anſam daret legatario agendi contra ſtatutum. Sed opinio haec nobis non placet, cum ueſtimentis legatis non teneatur legatarius praeciſe uti. Sane, ſi MENOCHII et PECKII ratiocinatio ualeret, nec Geradam, nec Heergewe-

Veſtibus legatis, et maſcherae debentur.

tham marito et uxori uendere liceret, cum, ut ſupra dictum, neuter ſexus alterius ueſtibus debeat uti. At enim uero nemo improbat tales contractus. Immo heredibus eripiendae forent ueſtes, ad ſexum illorum non pertinentes, quod tamen nemo affirmare audebit. Plane aliter res ſe habet, ſi maſcherarum uſus totus ſit prohibitus, et uetitum quoque eſt, eiuſmodi ueſtes poſſidere. Conf. Dn. Stryk. de *Iur. ueſtiar. cap. 5. n. 12. ſeqq.* Tunc enim corrumpendae ſunt, ſed ita tamen, ut materia, ſi cui uſui eſſe poſſit, relinquatur legatario, cui corpus illud fuit relictum.

§. LVII.

Sub alimentis laruae non comprehenduntur.

Denique, ueſtibus uirilibus legatis, maſcherae uiriles; muliebribus, muliebres legatae cenſentur. Si uero talis adſit, qua et femina et mas uti poteſt, uoluntatis quaeſtio eſt, quae ex coniecturis decidenda, *l. 23. l. 33. π. de auro et argent. legat.* ubi *Dd.* Alimentis legatis, omnia debentur, quae ad uitae humanae ſuſtentationem neceſſaria uidentur, et ſine quibus quis ali et conſeruari non poteſt, inter quae etiam ſunt ueſtimenta *tit. π. de aliment. et cibar. legat.* itemque *l. 43. π. de V. S.* ibi: *Veſtem quoque uictus habere uicem, Labeo ait.* Hiller. de *Expenſ. Stud. n. 65. pag. 54.* ubi Vallam, qui putauit ueſtes ad alimenta non pertinere, propterea, quod Aethiopes ſine ueſte commode uiuant, recte notat. namque hic de Romanis, eorumque moribus ac inſtitutis, apud quos nec honeſtum, nec commodum eſt, ſine ueſte uiuere, nudumque incedere, ſermo eſt. Ex quo intelligimus, legato alimentorum maſche-

maſcheras non comprehendi, quippe quae ad ſuſtentationem uitae humanae minus neceſſariae ſunt: multo uero magis tum excluſae erunt laruae, ſi uſus earum plane ſit prohibitus. Vid. Dn. Parens in *Oeconom. Iur. lib. 2. tit. 4. §. 27. not. 3. pag. 407.*

§. LVIII.

Tutorem incertum dari non poſſe, ita ſcilicet, ut is talis ſit, qui primus perſonatus in Bacchanalibus compareat, ſupra fuit dictum. Non potuiſſe etiam incertae perſonae legari quid olim, uel per fideicommiſſum relinqui, multo minus heres inſtitui, ne a milite quidem, diſcimus ex Ivstiniano, *§. 25. I. de legat.* Sed Ivstinianvs noua conſtitutione, quae quidem abeſt a Codice Iuſtinianeo, quem repetitae praelectionis uocamus, cauit, ut incerta perſona ne uitiet inſtitutionem, legatum uel fideicommiſſum, ſi uel in praeſens, uel ex futuro euentu certitudo aliqua apparere poſſit, *§. 27. I. de legat.* Fac itaque, Titium legaſſe 100. illi, qui primus uel ultimus in Bacchanalibus compareat perſonatus, uel qui hac uel illa maſchera conſpiciendum ſe exhibeat: ualebit legatum, ſi nimirum poſtea conſtet, quiſnam ille ſit, qui tempore teſtamenti conditi, ignotus fuit. Aliud eſſe in tutore, Ivstinianvs ipſe indicat *d. §. 27. I. de legat.* rationem differentiae addens, quae a nobis iamiam indicata eſt. Sed iterum tamen hic ſupponendum eſt, uſum maſcherarum non eſſe prohibitum. Nam hoc ſi foret, legatum inane eſſet. Pariter, ſi quis ita cauiſſet: *Teſtamento illis, qui, dum funus meum ducitur, perſonati*

Incertae perſonae legari poteſt larua.

illud circumeunt et ſequuntur, do, lego 100, deriſoria eſſet uoluntas, ut ſupra dictum, atque adeo nihil deberi.

§. LIX.

Agnati non capiunt laruas iure Heergewethae, pertinent tamen ad geradam.

Delibemus etiam pauca ex argumento ſucceſſionis ab inteſtato. Scilicet uariis in locis ſtatuta ſunt, in quibus ueſtium ratio haberi ſolet. Ita in Saxonia ad Heergewetham quotidianae ueſtes referuntur, Carpz. *P. 3. C. 38. D. 25. n. 4.* Quoniam autem maſcherae ueſtes quotidianae non ſunt, conſequens eſt, agnatos non poſſe maſcheras capere iure Heergewethae. E contrario, quum omnia ueſtimenta, quae mulier habet, ſecundum uſum fori, ad Geradam pertineant, Hartm. Pistor. *Lib. 1. qu. 32.* nemo dubitabit, etiam talia ueſtimenta, quae inſeruiunt maſcheris, immo etiam pannum quemcunque, ad illas formandas inciſum, licet nondum conſutum, ad Geradam quoque pertinere, Carpz. *P. 2. C. 14. D. 32.* Richter. de *Succeſſ. ab inteſtat. Sect. I. M. 1. n. 69.* Ceterum, ubicunque uxor ſub collatione bonorum ſuorum accipit ſtatutariam portionem, ut in Electoratu Saxoniae *Conſt. 20. P. 3.* Gerada et cum hac et haec ueſtimenta conferri debent, *d. Conſt. 20. P. 3.* ibidemque Carpzov. *Def. 24.* Conf. Dn. Parens, *Oecon. iur. lib. 2. tit. 4. §. 51. not. 2. pag. 495.* Quod et in Marchia fieri ſolet, ubi uxor, portionis ſtatutariae loco, dimidiam capit, atque omnia bona ſua conferre debet, ergo et ueſtimenta, Kohl. ad *Conſt. March. de Succ. coniug. qu. 8. num. 6.* Köppen. *Deciſ. Quaeſt. 6. n. 7. ſeqq. et quaeſt. 14. n. 9.* More tamen receptum uidetur, ut ueſtimenta utriuſque coniugis collationi eximantur, et,

dum

dum uxor ſuccedens ueſtimenta ſua praecipua capit, mariti quoque heredibus huius ueſtimenta relinquere debet, PRVCKMANN. *Vol. I. Conſil. 48 n. 109.* DN. STRYK. de *Iure ueſt. c. 5. n. 33.* Qua ſtante conſuetudine idem de maſcheris dicendum erit.

§. LX.

Laruae preţioſae a liberis conſerendae ſunt.

Diſpiciamus etiam pauliſper de liberorum collatione. Scilicet fac liberos, filium uel filiam, maſcheras accepiſſe, uel pecuniam in hanc rem impendendam, quaeſtio oriretur: Vtrum illas maſcheras, uel pecuniam illam, conferre debeant? Circa quam quaeſtionem diſtinguendum eſſe, credo, inter maſcheras uiles, et illas, quae nullam uel exiguam utilitatem praebent poſt uſum, et inter pretioſas ac illas, quarum materia, ex qua factae, alium etiam uſum, quam ludicrum iſtum, praebere poteſt: Has utique conferendas eſſe, uel ſaltem illarum aeſtimationem, ſi non extant, quatenus nempe liberi locupletiores inde facti, exiſtimo, *l. 2. §. 2. π. et l. 6. C. de Collat.* Vid. DN. PARENS, in *Oecon. iur. lib. 2. tit. 4. §. 51. not. 4. pag. 495.* Siue quatenus illae res ſuperſunt adhuc tempore mortis, neque fraude alienatae ſunt. Illas uero, arbitror, conferendas quidem eſſe, ſi reperiantur in eo ſtatu, in quo ſunt: Sin corruptae, uel plane amplius non extent, nihil eorum nomine conferendum erit, cum nullum inde commodum habuerint liberi, atque pater animi tantum cauſſa, aut ſui honoris, cum filius in aula forte fuit, hos ſum-

tus fecerit, uel fieri paſſus ſit. Neque etiam hocce caſu, quod culpa deſierint poſſideri, ex *l. 1. §. 23. l. 2. §. 2. π. Eod.* obiici poteſt, cum in his rebus leuibus, quae tantum uoluptati deſtinantur, culpa aeſtimanda non ueniat. Plane, ſi de donatione ſimplici harum rerum conſtet, etiam filiaefamilias facta, nihil eſſe eo nomine conferendum, concludo, arg. *l. pen. §. 1. C. de Collat. l. 18. pr. C. famil. herciſc.* quam ſententiam nouiſſime propugnat DN. PARENS, in *Reſol. Lauterb. tit. de Collat. qu. 2. pag. 585.* ubi temperamenta quoque huius ſententiae habentur et in *Oeconom. Iur. lib. 2. tit. 4 §. 51. not. 8 pag. 498.*

§. LXI.

Studioſus in laruas ſumtus collocans, eoſdem confert.

Sumtus ſtudiorum non conferendos eſſe, nemini ignotum eſt, *l. 50. π. fam. herciſc. Deciſ. Elect. Sax. 50.* Varias dari huius rei exceptiones etiam notiſſimum eſt. Inter quas referunt caſus, ſi in malos uſus, luxum, aut in alios uſus collocati, quam in ſtudia, arg. *l. 1. §. 23. de Collat.* HILLER, *de Expenſ. Stud. n. 68. ſeqq. pag. 57.* BRVNNER. de *Collat. c. 4. n. 84.* DN. PARENS, *cit. loc. not. 8. pag. 497.* Quale quid etiam habetur in *d. Deciſione noſtra Nou. 50. §. ult.* KREMBERGK, de *Sumt. Stud. Quaeſt. 1. Limit. 4. pag. 234.* HILLER. *loc. alleg.* SCHOEPFFER, *Diſſert. de Sumtib. ſtud. cap. 3. n. 50.* Cum ergo ſumtus, in maſcheras impenſi, ſtudiorum ſumtus dici nequeant, neque ad eos priuilegium hocce pertinebit, ſi maxime, pecuniam in malum uſum impenſam, dicere uelimus.

§. LXII.

§. LXII.

Quod ſi uero iudicium familiae herciſcundae ineatur, et in hereditate maſcherae illae inueniantur, lex uero aut ſtatutum adſit, quae, quodue, rebus uetitis annumeret, in iudicium familiae herciſcundae quidem ueniunt, ſed non ut diuidantur, uerum ut aboleantur et corrumpantur. Boni enim et innocentis uiri officio iudicem hic fungi oportet, *l. 4. §. 1. π. famil. herciſc.* Quae tamen corruptio ita fieri debet, ut materia, ſi quam utilitatem praeſtare debet, ſalua maneat heredibus, niſi fortaſſe lex uel ſtatutum id ſecum ferat, ut eripiantur eiuſmodi maſcherae poſſeſſoribus, et dedicentur fiſco, tunc enim procul dubio in commiſſum cadunt. *In herciſcunda familia laruae uetitae et inuentae abolendae.*

§. LXIII.

Miſſis, quae ex argumento ultimarum uoluntatum huc trahi poſſunt, ad argumentum obligationum eſt deſcendendum, et ita quidem, ut, neglectis generalioribus ad ſpecialia deueniamus. Notum autem eſt, obligationem ex facto obligatorio licito, puta, promiſſione; uel illicito, h. e. delicto, oriri, uel ex facto quodam extraordinario, quod ad neutrum horum referri poteſt, de quo a Dn. Parente in *Reſolut. Lauterbach. tit. de oblig. et act. pag. 680. et Oecon. Iur. lib. 3. tit. 1. §. 5. pag. 562.* actum. Factum autem licitum conſiſtit uel in ſimplici promiſſione, quae fit ab uno, ſine aliqua conuentione, uel quae fit mediante conuentione inter duos. Ad prius genus referunt uotum *Vouens Deo, quod a laruis abſtinere uelit, nec ſi Princeps iubeat, uotum uiolare debet.*

tum et pollicitationem. Prius fit Deo; pollicitatio uero Reipublicae, aut uniuerſitati, *tot. tit. X. et in 6to de uoto et uoti redemt. l. 1. pr. et l. 4. π. de pollicitat.* Votum maſcherarum reſpectu fieri poteſt, ſi quis, agnoſcens uanitatem huius rei, uoueat et Deo promittat, ſe nolle amplius rebus mundanis hiſce uti, ſed plane ab uſu maſcherarum abſtinere. Quod uotum pium utique eſt et Chriſtianum, atque adeo ſeruandum. Namque tendit ad peccata cautius uitanda ac ueterem hominem arctius conſtringendum, ad uocationis officia diligentius expedienda, adeoque ad Dei gloriam et hominis ſalutem, GERHARD. *Loc. Theolog. de Coniug. c. 10. ſect. 1.* BALDVIN. de *Caſib. conſcient. lib. 2. cap. 8. Caſ. 1.* Sed, quod ſi forte caſus eueniret, uti is, qui in aula Principis degit, a Principe iuberetur maſcheratus incedere, dubium naſci poteſt, an uotum tantiſper ſeponere poſſit, ut principi placeat? Sane abſolui a uoto uouentem, ſi ſuperueniat tale impedimentum, quod non patiatur, ut quis poſſit implere uotum, docent PANORMITANVS ad *cap. 4. n. 3. X. de uoto.* B. BRVNNEMANN. in *Iur. Eccleſ. lib. 2. cap. 7. §. 10.* Sed neſcio, an tale interdictum Principis, quod nullum alium, quam uoluptatem, finem habet, tanti ſit, ut, illaeſa conſcientia, ideo uotum diſolui oporteat. Nec Princeps facile reiiciet hanc cauſſam, ſi modo modeſte indicetur. Fac uero, omnino Principem id exigere, ſatius erit, illum offenſum habere, quam Deum. Dubio illud caret omni, nec a nobis negabitur, ſalua uoti religione, maſcheram uel perſonam indui poſſe, ſi ob alium finem, eundemque licitum et bonum, quam

quam iucunditatem, hoc fiat, puta, ſi neceſſitas id efflagitet, atque imminens periculum, aut publica utilitas.

§. LXIV.

Ceterum notum eſt, patrem et dominum, item etiam maritum irritare poſſe uota liberorum, ſeruorum et uxoris, propterea, quod eiuſmodi perſonae liberam facultatem ſe obligandi non habent, *Num. XXX. 6. l. 2. §. 1. π. de Pollicit.* Sed, quoniam tamen haec uota mere perſonalia ſunt, nec laedunt patrem, dominum et maritum, nec etiam diſciplinam domeſticam, immo multo magis eam iuuant; nec pater, nec dominus, nec maritus, illa impedire debent, uel adigere ſuos, ut uoto aduerſentur. Conf. B. Stryk. ad Brvnnemann. *Ius Eccleſ. d. l. pag. m. 417.*

Nec pater, nec maritus, irritum facit uotum nunquam adhibendarum laruarum.

§. LXV.

Poterit tamen et pater liberos ſuos aſtringere, ut ne unquam inter maſcheratos deprehendantur, adeoque exigere reuerentiam et honorem, parentibus debitum, ut huic mandato non refragentur, quod patet exemplo Rechabitarum, apud Ieremiam, *c. XXXV.* quos Deus laudibus extollit, et inſigni praemio ornat, quod praeceptum Ionadabi, patris, uel proaui, ſancte cuſtodirent.

Pater poteſt prohibere liberis laruas.

§. LXVI.

E contrario, ſi quis Deo uoueat ac promittat, ſe uelle maſcheris uti, et intereſſe his coetibus, ille ſane

Deo uouens uſum laruarum, ueni-

am a Deo petere debet.

ne abſque omni dubio meretur, ut accenſeatur iis, qui ſtultas ac ineptas res uouent, uel tales, quae periculum animae, corporis etiam, ſaepe ſecum ferunt. Quodſi tamen ſtultus adeo quis fuerit, ut uotum ſimile emiſerit, ſatius eſt, temeritatis ueniam a Deo petere, quam ſatis uoto facere, quod Dei honorem minime promouet, et peccandi ſuggerit occaſionem.

§. LXVII.

Polliceri quis poteſt pecuniam et aedes in uſum laruarum, ſi licitus ſit; ſin minus, in alium conuertitur.

Polliceri quem potuiſſe Reipublicae in uſum uoluptarium, ſatis notum eſt. In *l. 5. π. de Pollicit.* mentio fit pollicitationis, muneris edendi gratia, h. e. ſpectaculi, *l. 122. π. de legat. 1.* in *l. 8. π. Eod.* promiſſi operis proſcenii, et in *l. 10. π. d. tit.* ſolennis formula habetur largitionis et dedicationis in praemia thymelicorum, qui quales fuerint, exponit IACOB. GOTHOFRED. ad *l. 5. C. Theod. et ult. de ſcenic.* Ex quo ſequitur, polliceri quem etiam poſſe aedes, in uſum maſcheratorum, uel pecuniam in uſum maſcherarum, hilaritatis publicae cauſſa. Quod ſi tamen uſus hiſce interdictus ſit, pollicitatio eiuſmodi non eſt obſeruanda, *l. 13. §. 1. π. de Pollicit.* Neque etiam rei illicitae ulla obligatio alias eſt, *l. 185. π. de R. I.* Equidem uideri poſſet, eſſe obligationem, ſed ita, ut in aliam rem promiſſum impendendum ſit, arg. *l. 16. π. de uſu et uſufr. legat.* Sed neſcio, an ab ultima uoluntate, quae fauorem meretur, et ab illa diſpoſitione, quae heredis lucrum impedit, ad actum huncce inter uiuos argumentum capi poſſit. Eſt itaque, ut potius perſiſtam in ſententia, nihil deberi. Sane, ſi ille, qui pollicitus

licitus eſt, id, quod promiſit, iam praeſtitit, et poſtea interdictum interueniat, uel etiam iam adſit: tunc in uſum alium id, quod praeſtitum eſt, conuerti poſſe, nemo dubitabit.

§. LXVIII.

Laruati inter ſe et cum aliis contrahere poſſunt.

Conuentionis duo eſſe genera, pactum et contractum, quorum utrumque in diuerſas iterum partes abit, notiſſimum eſt, quae explicari, hoc loco non attinet. Generatim uero id obſeruandum, maſcheratos homines inter ſe, uel cum aliis, non perſonatis, paciſci et contrahere poſſe, pactaque et contractus inter illos ſubſiſtere, quatenus certum, intellectum recte fuiſſe informatum, et uoluntatis ſigna illos edidiſſe, h. e. quatenus de conſenſu illorum conſtat, *l. 1. π. de pactis.* Qui conſenſus non temere praeſumendus eſt inter hoſce iocos, licet fortaſſe ſigna eius quaedam ediderint, ſed exiſtimandum potius, iocandi cauſſa illud eſſe factum, niſi aperte de uero conſenſu conſtet, Conf. CARPZ. *Part. 2. Conſt. 1. Def. 2. n. 2.* ibidemque *alleg. DD.* Quo loco repetenda ſunt ea, quae *cap. 4. Sect. 1. §. 25. ſeqq.* circa ſponſalia expoſuimus. Excludimus uero et hic maſcheras a contractibus iudicialibus, quae, ut ſaepius dictum, ſanctitatem iudiciorum intrare non debent.

§. LXIX.

Perſonae mutuo dari poſſunt.

Percurramus nunc pauliſper contractus, quos IVSTINIANVS in Inſtitutionibus nobis ſuggerit, et primo quidem contractus, nominatos reales, ubi circa mu-

tuum quaeſtio ſe ſiſtit: An maſcherae mutuo dari poſſint? Scilicet cum maſcherae in ueſtimentorum numero ſint, ueſtimenta autem inter res fungibiles non referantur, h. e. tales non ſint, quae ex pondere, numero aut menſura ita aeſtimari et dignoſci poſſint, ut res mutuo datae et reſtitutae unae eaedemque eſſe uideantur, unaque alterius uice recte fungatur, *l. 2. §. 1. π. de reb. cred.* ideoque concludo, maſcheras non eſſe res mutuo dandas. Fac uero, ita conceſſas eſſe, ut non eaedem, ſed ſimiles, eiuſdemque aeſtimationis reddantur, atque adeo per modum quantitatis; nec tamen, mutuum ſubeſſe, puto, quin potius contractum innominatum permutationis, arg. *l. 5. §. 1. π. de praeſc. uerb. l. 6. C. de Rer. permut.* Arbitror tamen, dari caſum poſſe, ubi mutuum laruarum celebrare licet. Certe Romae, Venetiis, Mediolani, aliiſque in locis, quam plurimae laruae, quibus uultus cooperitur, ex cera, uel alia materia, ſub eadem forma conficiuntur, atque ad numerum binae, duodenae, uendi ſolent. Quod ſi itaque tres, uel duodecim, alicui dentur, hac lege, ut totidem eiuſdem generis et bonitatis reſtituantur, non uideo, cur non mutuum hoc negotium dici queat. Macedonianum SCtum obeſſe illi, qui filiofamilias pecuniam mutuam dedit, neminem fugit. Multo magis tum oberit, ſi ad uſum maſcherarum data, uel ſi a mercatoribus uenditae maſcherae, et utilis exceptio afferri poteſt, WISSENBACH. ad *π. Diſp. 28. Lib. 14. th. 27. pag. 290.* Aliud uero erit, ſi pater ſolitus hos ſumtus filii cauſſa facere, et ſic praeſumta eius adſit uoluntas: hoc caſu ſane nil proderit iſtud

argu-

argumentum, *l. 7. §. 13. ſeq. π. de SCto Maced. l. 2. 4. 5. C. ad SCt. Maced.* Vid. Dn. Parens, *Oecon. Iur. lib. 3. tit. 2. §. 2. not. 10. pag. 578.*

§. LXX.

In commodatum laruas cadere poſſe, nemo dubitat, pariter, ac alia ueſtimenta. Poteſt enim illius eſſe uſus ſine conſumtione, licet per uſum deterior poſſit fieri, ut ſupra dictum, quod detrimentum aequo dominus animo ferre debet, quippe quod ante praeuidebat. Illud autem praeſertim hic annotari meretur, ratione maſcherarum, caſum exiſtere ſaepe poſſe, ubi commodantis, uel utriuſque, cauſſa, maſchera commodatur, atque ſic tantum culpa leuis, uel lata contra regulam communem praeſtanda eſt, ſi ſcilicet maritus uxori, uel dominus famulo, maſcheram commodet in huncce finem, ut, mariti uel domini cauſſa, ornatiores incedant, *l. 18. pr. π. commod.* Ceterum, ſi fortaſſe maſcheram meam tibi dedi, ut alia die tuam mihi utendam des, contractus innominatus inter nos erit celebratus, *l. 17. §. 3. π. de praeſc. uerb.* *In commodatum laruae cadunt.*

§. LXXI.

Pignori dari poſſe maſcheras, quis dubitet? In iure Moſaico quidem ſeuere prohibitum eſt, ueſtes quotidianas pignoris loco accipere, *Exod. XXII. 26.* quod et merito ab omnibus obſeruatur, ne miſer debitor, ſi alia ueſte careat, nudus incedere cogatur. At nihil haec ad maſcheras noſtras. Neque enim ueſtes ſunt quotidianae, nec neceſſariae, quibus facile *Pignori dari poſſunt laruae.*

 carere

carere poſſumus. Et ſane pauperes, quorum gratia illa νομοθεσία obſeruatur, uix poſſident maſcheras, atque adeo otioſa fere quaeſtio eſt.

§. LXXII.

Laruae comprehenduntur hypotheca generali et tacita etiam hypotheca.

Magis uero illa habere poſſet locum: An hypotheca generali, quas quis habet, habiturusue eſt, maſcherae quoque contineantur? Scilicet a generali obligatione excipiuntur, quae, ueriſimile eſt, quenquam ſpeciatim obligaturum non fuiſſe. Inter quas etiam res ueſtimenta referuntur, *l. 6. π. de pign. et hypoth.* Extendunt hoc Dd. nonnulli ad ueſtes omnis generis, etiam feſtiuas et ſcenicas, ANTON. MONACH. de *Exec. in ueſtib. c. 1. n. 23. ſeqq.* Sed uix eſt, ut probari haec ſententia poſſit, quoniam in haſce ueſtes ratio non cadit, quae in quotidianas, quarum longe maior eſt neceſſitas, quam illarum, adeoque hae quidem ob neceſſitatem exceptae uidentur, non autem feſtiuae, B. STRYK. de *Iur. ueſtiar. c. 4. n. 57.* Quod ſi ergo feſtiuae ſub obligatione tali generali comprehendantur, nec uideantur exceptae, neque excluſae uidebuntur maſcherae, quippe quarum adhuc longe minor eſt neceſſitas. Multo minus illae exceptae erunt a generali tacita hypotheca, BRVNNEMANN. ad *d. l. 6. π. de pign. et hypoth.*

§. LXXIII.

In depoſitum etiam laruae cadunt.

Ex titulo depoſiti, in quod ueſtimenta et maſcherae cadere poſſunt ſine dubio, caſum nobis ſuggerere poteſt lex illa elegantiſſima *l. Bona fides 31. π. Depoſit.*

Depoſit. Scil. finge, depoſuiſſe Titium apud Sempronium maſcheras: Fac porro, maſcherarum uſum plane eſſe interdictum, omneque illarum commercium eſſe prohibitum, fiſcoque uindicari has res uetitas: Vtrum ne deponenti maſcherae ſunt reddendae, an in publicum deferendae? Dubium uidetur. Si naturale tantum et gentium ius intuemur, ei, qui dedit, reſtituendae ſunt; Sin ciuile ius et legum ordinem, in publicum potius tradendae. Nam male meretur publice, qui eiusmodi res uetitas ſeruat, ac intereſt, ut exemplo aliis ſit, hique diſcant legibus publicis obtemperare.

§. LXXIV.

Poſt contractus reales, ſiſtunt ſe uerborum obligationes, quae nonnulla, nobis etiam delibanda, ſuppeditabunt. Si quis e. c. ita ſtipulatus ſit: *Si in locum, ubi perſonati congregantur, non aſſcendero*, uel: *Si perſonatus nunquam inceſſero, dare ſpondes*? perinde erit, ac ſi ſtipulatus eſſet, cum moreretur, ſibi dari, *§. 4. I. de V. O.* Nam ex neutra ante mortem agi poteſt. Quamuis alias haec differentia ſubſit, quod ſtipulatio, cum moriar, in diem ſit, nec differat obligationem, illa autem ſit conditionalis *l. 18. π. de cond. inſtit.* Poterit etiam talis ſponſio fieri, ut quis maſcheras ne induat, uel perſonatorum ingrediatur coetum, adiicique poena: *Si ita factum non fuerit*, uel: *Si aduerſus ea factum erit, tunc, poenae nomine, 10. aureos dare ſpondes? §. 7. I. de V. O.* Qua poena optime coerceri poteſt ſponſoris temeritas, cui non fuit religio, fidem frangere datam. *Stipulationes laruarum fruſtraneae.*

In-

Jnutilis uero ſtipulatio haec eſt, ſi quis rem ſacram, aut religioſam, in uſum maſcherarum ſtipulatus ſit, *§. 2. I. de inutil. ſtipul.* uti et tunc inutilis erit ſtipulatio maſcherarum, ſi uſus illarum plane interdictus, et commercio omni illae ſint exemtae. Porro, ſtante tali interdicto, conditio maſcherarum uitiat ſtipulationem, ſiue affirmando, ſiue negando, adiecta fuerit. Siue itaque dictum: *Dabo tibi 100. aureos, ſi maſcheratus incedas*, uel: *Dabo tibi 100. ſi id non facias*, nihil ualet ſtipulatio, *§. 10. I. de inutil. ſtipul. l. 123. π. de V. O. l. 7. §. 3. π. de pact.* Namque prima formula continet conditionem per legem non implendam; ultima autem ideo reprobatur, quod turpe eſt, pro facto illicito, non faciendo, mercedem paciſci, aut aliud quid accipere, *d. l. 7. §. 3.* Hinc, quod datum eſt, repeti poteſt condictione ob turpem cauſſam, *l. 2. et l. 4. §. 2. π. de condict. ob turp. cauſſ.* Amplius, ſtante eiusmodi lege prohibente, obligatio, ut perſonas induere quis uelit, pro turpi habenda erit, contra bonos enim mores eſt, atque adeo non ualet, *§. 23. I. de inutil. ſtipul. l. 26. ſeq. et d. l. 123. π. de V. O.* Immo fac, uſum maſcherarum eſſe licitum, nemo tamen dubitabit, illam obligationem et conditionem turpem et iure prohibitam eſſe, ſi quis promittat homicidium, ſacrilegium, furtum, adulterium, ſtuprum, uel iniuriam facere ſub larua, uel, ſi ſub conditione improba, ut talis res fiat, aliquid polliceatur. Plura poſſent ex ampliſſimo hocce argumento adduci, ſi prolixioribus eſſe nobis, inſtitutum permitteret, quod ad finem iubet properare.

§. LXXV.

§. LXXV.

Antequam uero a materia uerborum obligationum abeamus, id uel ſummo digito tangendum, obligationibus, ratione maſcherarum initis, fideiuſſores accedere poſſe, qui eodem iure utuntur, ac reliqui fideiuſſores omnes. Cui addimus, feminam, uirilibus ueſtibus indutam, ſi pro aliis ſe obligauerit, beneficio Velleiano uti non poſſe, cum ita deceperit creditorem, *l. Feminis 18. Cod. ad SCtum Vellei. l. 2. §. 3. π. Eod.* Vid. Dn. Parens, *Oecon. Iur. lib 3. tit. 3. §. 8. not. 8. pag. 615.* Zahn. de *Mendac. lib. 2. c. 62.* Ea uero, quae de literarum obligatione in noſtro iure habentur, facile ad noſtrum thema trahi poſſunt.

Obligationibus, ratione laruarum, fideiuſſores accedere poſſunt. Femina, uirili larua induta, cum pro alio fidem dedit, beneficio Velleiano non fruitur.

§. LXXVI.

Aggredimur contractus conſenſuales, et inter illos primum emtionem uenditionem, circa quam illud notandum, uti omnium aliarum rerum ius eſt emendi atque uendendi, niſi exceptio probari poſſit, *l. 34. §. 1. π. de contrahend. emt.* ita etiam id de maſcheris eſt dicendum, niſi fortaſſe commercio ſint exemtae, prout ſupra diximus. *c. 4. Sect. 2. §. 39.* Quo caſu contractus nullus eſt, *l. 6. pr. l. 34. §. 2. et 3. l. 70. π. dict. tit.* niſi talem ignorauerit eſſe uterque uel ſolus emtor, nam tum uenditor obligatur ad intereſſe, *l. 4. et dict. l. 34. §. 3. π. Eod.* niſi habuerit iuſtam ignorantiae cauſſam, Vinn. ad *§. ultim. I. de emt. et uendit. in fin.* uel etiam ſolus uenditor ſi ignorauit, ſolutum non repetitur, per *dict. LL. et Dd. In Conſtitution. Roman. §. 15.* inter alia prohibi-

Datur ius emendi et uendendi laruas.

tum eſt tabernariis, ne uendant oua, in huncce finem adaptata, ut proiiciendo alii conſpurcari poſſent, ſub poena triplicis tractus funis et 25. ſcutatorum.

§. LXXVII.

Si in corpore laruae erratum ſit, uenditio nulla eſt.

Vti uero alias, ſi in corpore uel in tota materia rei emtae uenditae erratum ſit, uenditio nulla eſt, Conf. DN. PARENS, *Oecon. Iur. lib. 3. tit. 5 §. 17. pag. 671.* ita id etiam ad maſcheras applicari poteſt. Si e. g. uendens de hac maſchera, emens de alia ſenſit, nulla eſt emtio, *l. 9. pr. π. de contrahend. emt.* item, ſi quis maſcheram, tanquam auream uel argenteam emat, quae tamen aerea tantum eſt, uel ſi emat tanquam gemmis exornatam, poſtea tamen loco earum uitream deprehendat, *l. 9. §. 2. l. 14. l. 41. §. 1. π. Eod.* ſiue unus ſiue uterque hic errauerint, Vid. LAVTERBACH. ad *d. tit.* ubi plane inueniuntur, quae ad hanc rem faciunt, ad quam etiam pertinebunt ea praeſertim, quae de dolo, cauſſam dante huic contractui, in iure noſtro habentur. Diſcimus uero ex *l. 17. §. 9. π. de act. emt. et uend.* ſtatuas, hominum uel animalium figuram repraeſentantes, quae aquas ore, roſtro, mammis uel mentula proiiciunt, perſonas dici, et, uti in uilla ſunt, ſic, cum uilla uenditur, ſimul tranſire ad emtorem.

§. LXXVIII.

Locatio conductio datur in laruis, non contractus

Sequitur locatio. Equidem alias bonus paterfamilias ueſtimenta ſua locare non ſolet, *l. 15. §. 4. π. de Vſufr. et quemad.* Quod ſi tamen id facere uelit, nihil eſt, quod prohibeat, cum quilibet ſit rei ſuae mo-

derator

derator et arbiter, *l. 21. C. mand.* Interim tamen ſcenicae ueſtes inter res locari ſolitas referuntur, *d. l. 15. §. 5.* Si quis enim cum artifice uel ſarcinatore ita conuenit, ut hic ex ſuo auro uel alia materia maſcheras faciat, emtio uenditio erit, *§. 4. I. de loc. cond. l. 2. §. 1. π. eod.* Sin ſuum aurum uel aliam materiam dedit, mercede pro opera conſtituta, erit locatio conductio, *dict. text.* Conf. DN. PARENS, *Oecon. Iur. lib. 3. tit. 5. §. 19. not. 2. pag. 678.* atque adeo etiam maſcherae noſtrae ad locata conducta pertinent, modo commercium earum non ſit interdictum. Quod ſi uero emtio uenditio prohibita, maſcherarum etiam locatio illicita erit, tum laruarum, tum operarum, ad eas conficiendas. Quod inde patet, quia alioquin fraus legi fieret. Eadem uero ratio, quae prohibet emtionem, prohibet etiam locationem, arg. *l. 30. π. de LL. l. 32. π. ad L. Aquil. l. 2. π. locat.* Vid. *dict. ad §. 39. p. 225.* Interdum etiam extant ſpeciales de locatione prohibentes leges, quale exemplum ſupra, de diebus feſtis ubi actum, adductum. Contractum uero Emphyteuticum in has res non cadere, quilibet intelligit, cui natura emphyteuſeos non eſt incognita.

Emphyteuticus.

§. LXXIX.

Circa ſocietatem obſeruamus, nullo extante interdicto, perſonas eſſe res tales, ex quibus quaeſtus in ſocietate quaeri poteſt. Quod ſi autem prohibitas et commercio exemtas fingas, nulla erit hac parte ſocietas, *l. 57. π. pro ſoc.* ſi tamen nihilominus unus uel uterque ex tali negotiatione lucrum cepit, locus

Ex perſonis quaeſtus quaeri poteſt.

erit

erit deciſioni, quae in *l. 53. ſeq. d. t.* habetur. Quod ſi ſocietas omnium bonorum ſit contracta, atque unus ex ſociis ſumtus quoſdam faciat, ut perſonatus ſeſe exhilarare poſſit, exiſtimo, occupationem hancce ſocietatem ferre, *l. 73. π. Eod.* modo non nimias faciat hanc in rem impenſas ſocius, tum enim alter utique impedire poteſt, ne tale quid fiat, arg *l. 28. π. Com. diu.*

§. LXXX.

Quid ſi ſocius laruis perdat aes.

Quod ſi fortaſſe ſocius ob uſum laruarum, uel quod perſonatus iniuriam alicui fecit, condemnatus, quid praeſtiterit, ſi, iniuria iudicis condemnatus, ex communi conſequitur, ut praeſtet, ſi ob maleficium ſuum, ipſe tantum damnum ſentire debet, *l. 52. §. ult. π. pro ſoc.*

§. LXXXI.

Qua actione teneatur artifex, cui laruam conficiendam dedi.

Circa mandatum libet illam quaeſtionem mouere: Qua actione teneatur ſartor, uel alius artifex, cui ego perſonam conficiendam uel reficiendam commiſi? Sane, ſi certam mercedem ob illam operam promiſi, locatio conductio erit, *§. ult. I. de mand.* ſin nulla merces promiſſa, ſed opifex ex amicitia gratis operam in ſe recepit, erit mandatum. Nam licet non adeo frequens ſit, eiuſmodi res gratis fieri, (quod Bachovivm mouet ad *d. §. ult. I. de mand.*) non tamen plane eſt inſolitum, *l. 22. π. de praeſcript. uerb.* Quod ſi porro, nulla mercede conſtituta, ita rem dedi artifici, tantum poſtea daturus, quantum inter nos conuenerit,

uenerit, contractus innominatus celebratus eſt, et actio praeſcriptis uerbis locum inueniet, *§. 1. I. de loc. cond.*

§. LXXXII.

De cetero, ſi mandem Titio, ut faciat aliquid perſonatus, ut furtum committat, uel aliud quid, quod contra bonos mores eſt, mandatum illud inter mandantem et mandatarium non eſt obligatorium. Itaque, ſi poenam facti mandatarius praeſtiterit, non tamen ullam aduerſus mandantem habet actionem, *l. 6. §. 3. l. 12. §. 11. l. 22. §. 6. π. mandat. et §. 7. I. de mandat.* Immo non tantum mandatarius, ſed etiam mandans obligatur ex tali delicto, tum laeſo, tum etiam publicae rei, *§. pen. in f. I. de iniur. l. 11. §. 3. π. Eod. l. 5. C. de accuſat. et inſcript.* Declarationes atque explanationes huius rei apud Dd. et in compendio apud Hvber. et Hopp. ad. *d. l. Inſtit.* uideri poſſunt. Confer. etiam Dn. Parens, *Oecon. Iur. lib. 3. tit. 5. §. 36. pag. 709.* *Mandatum improbum etiam apud laruatos non eſt obligatorium.*

§. LXXXIII.

Addere quaedam lubet ex quaſi contractibus, et quidem contra tutelae adminiſtrationem repeti hic poſſent, *quae ſupra duct. c. 4. Sect. 1. §. 39. ſeq.* Qui aliquem ſine mandato ueſtit, qui neceſſariis tamen ueſtimentis indigebat, habebit actionem negotiorum geſtorum aduerſus illum, qui obſtrictus erat ueſtire, arg. *l. 2. π. de neg. geſt.* Quaeſtio uero eſt: An hoc ad perſonas applicari poſſit, ita, ut, ſi e. g. quis filiofamilias uel ſeruo laruas ſuppeditauerit, uel ipſius cauſſa emerit, pater poſſit ideo conueniri? quod utique negandum eſt, quoniam *Qui alicui ſine mandato laruas emit, non habet actionem negotiorum geſtorum.*

niam haec ueſtimenta non neceſſaria ſunt, et ſatius eſt ſaepe, filium iſtis carere. Quod ſi tamen pater conſueuit, perſonas dare filio, uel in aula uiuat hicce, ita, ut non poſſit commode hiſce ſe rebus ſubducere, aliud utique dicendum foret, arg. *l. 3. §. 3. π. de in rem uerſ. l. 5. C. ad SCt. Maced.* Si mater in perſonas liberorum ſumtus facit, ex regula praeſcripta putantur, pietatis cauſſa facti eſſe, non animo repetendi, ſecundum famoſam illam legem, *Neſennius 34. π. de neg. geſt.* Sed quid ſi in laruas, rem ſcilicet non adeo neceſſariam et magis nocentem, quam utilem, impenſas fecit: Quid quaeſo tum iuris? Sane dubito, pietatem hic praeferri poſſe, et amorem erga liberos, ordinatum nimirum et recte ſe habentem. At tamen ceſſare repetitionem et actionem negotii geſti, puto, quoniam pecunia haec non eſt utiliter impenſa, arg. *l. 2. l. 27. l. 45. π. Eod.* Circa negotium familiae herciſcundae repetenda ſunt, quae ſupra adducta.

§. LXXXIV.

Fulloni, cui larua conficienda fuit, amiſſae illius actio competit non domino.

Deueniendum iam eſt ad facta illicita, delicta ſcilicet, et quidem primum illa, quae priuata dicuntur. Vbi quidem circa factum notamus, eo caſu, ſi fulloni, uel alii artifici, uel ſarcinatori, perſona polienda, curanda, ſarciendaue, mercede conſtituta, data fuerit, hicque eam forte amiſerit, ipſum habere actionem, non dominum, quia nihil huius intereſt, eam rem perire, cum iudicio locati, a fullone, ſarcinatore, uel alio artifice ſuum conſequi poteſt, ſi nimirum hi, et in quantum, ſoluendo ſint, *§. 13. §. 15. I. de Oblig. quae*

ex

ex del. naſc. Veteres idem ad illum, cui res commodata eſt, tranſtulerunt, ſed IVSTINIANVS noua deciſione, quae inter 50. illas eſt, *l. ult. C. de furt.* optionem dat domino, num actione furti contra furem agere, uel iudicio commodati commodatarium conuenire uelit. Ita tamen, ut, electione ſemel facta, non liceat uariare, niſi ex cauſſa ignorantiae, idque ante factam ſolutionem, §. *16. I. de Oblig. quae ex del. naſc.* Depoſitario uero actio furti non competit, ſi illi res eſt ſurrepta, quoniam culpam non praeſtat leuem, §. *17. I. Eod.* niſi fingas caſum, ubi et haec praeſtanda. Ceterum, ſi per ipſius dolum res ſurrepta, uel latam culpam, quae hac parte dolo aequiparatur; praeſtat quidem tunc illam, et ſic intereſſe uidetur, non tamen actionem habet furti, quoniam indecens eſt, ob dolum actionem acquiri, *l. 14. §. 3. π. de furt.* Vid. tamen LVDWEL, ad *d. §. 17. de Oblig. quae ex delict. naſc.* Bonae fidei uero emtori et creditori actionem furti dari, omnino IVSTINIANVS docet in *§. 15. I. Eod.* Tandem in mentem uenit, apud antiquos Romanos perſonarum uſum in inquirendo furto fuiſſe, quod cum lance et licio uocabant. Scilicet, ſi quis furtum apud quempiam uolebat quaerere, nudus ſuſpectas aedes ingrediebatur, amictus tamen ſimplici cincticulo, quod licium uocabant, lancemque ante oculos tenebat propter matrumfamilias aut uirginum praeſentiam, quod ex Athenienſium inſtitutis ad Romanos ueniſſe, ex PLATONIS *Libr. de Legib.* diſcimus, *§. 4. I. de Obl. quae ex del. naſc.* Sed iam dudum id exoleuiſſe GELLIVS monet, *Noct. Attic. lib. 11. cap. ult. et lib. 16. cap. 10.*

§. LXXXV.

§. LXXXV.

Laruatus, in aedibus alienis noctu deprehenſus, pro fure habetur.

Fures ceteroquin et ſaccularios, ut eo felicius artificium exercere queant, aliorum perſonas induere, atque furta et latrocinia a laruatis commiſſa eſſe ſaepius, experientia teſtatur. Quod ſi itaque in aedibus alienis laruatus, praeſertim noctu, deprehendatur, et eo tempore uel loco, ubi perſonarum uſus non eſt, repertus ſit, haud leue indicium eſt, furti cauſſa eum intraſſe, atque adeo ſine dubio apprehendi poteſt. Vtque etiam fur nocturnus impune occidi poteſt, *l. 4. §. 1. π. ad Leg. Aquil. l. 9. π. ad L. Cornel. de ſicar. cap. Si perfodiens 3. X. de homicid.* uel nocturnus populator agrorum, *l. 1. C. quando liceat unicuique*, CARPZOV. *Pract. Crim. p. 1. qu. 32. n. 37.* DN. PARENS, *Elect. Iuriſprud. Crim. th. 15. pag. 55. ſeq. et Part. 1. Reſponſ. 282. itemque Oecon. iur. lib. 3. tit. 9. §. 5. not. 6. pag. 775.* ſic multo magis id licebit, ſi tales fures uel depopulatores laruati acceſſerint: eo magis enim timendi ſunt, quo minus, quinam ſint, cognoſci poteſt. Sic cum haud ita pridem, *Dreſenae, d. 25. Ian. An. 1723.* miles quidam, ſed e ſtipendiis dimiſſus, I. C. I. perſonatus, ludendo perdidiſſet duos imperiales, mox in locum, publice laruis deſtinatum, ſe contuliſſet, ibidemque, in taberna, ludis habendis exſtructa, iuniori S. tabaci pyxidem, argento conchiſque eleganter caelatam, ac pluribus, quam decem, imperialibus pretio aeſtimatam, furto ex marſupio abſtuliſſet, ſed in maleficio deprehenſus, ab ſe abieciſſet, ac precibus S. excubiarum cuſtodiae traditus eſſet, negotio deinceps in iudicio explorato, cogni-

cognitoque, quod, nec aduentum ſuum portarum excubiis denunciauerit, ſed finxerit poſtea, ſe uoluiſſe literas uiatorias, aſſertoriaſque, ex cancellis, bellicis rebus conſtitutis, quo tutus poſſit in Poloniam migrare, petere, confirmatoque iureiurando a teſtibus, ſe, iſtum pyxidem illam, in manibus ſuis tenentem, atque abiicientem, uidiſſe, in Iudicio Militari eius loci, quod das Gouuernement audit, pronunciatum, decretumque, atque ab illius Iudicii Gubernatore Excellentiſſimo, Domino S. R. I. Comite, DE WACKERBARTH, approbatum fuit, ut, theatro in foro exſtructo, paulo ante horam decimam, ſua, quam elegerat, perſona indutus, aperto tamen capite, tabelliſque, in quibus eius delictum et poena conſcripta erat, a pectore et tergo appenſis, imponeretur, cateniſque aſini lignei pedibus alligaretur, ſicque, ad horam uſque duodecimam, ingenti hominum multitudini ſpectaculo eſſe cogeretur, mox iuberetur a lictore militari deſcendere, atque, reuinctus catenis ad aſinum, duodecim uirgarum, ternis ſingularum uerberibus, ab iiſdem affligeretur in tergo, et caſtigaretur, mox propriis ueſtibus contectus, ab iiſdem per nigram portam ex Vrbe educeretur, ad eandemque redire, grauiſſima poena adiecta, prohiberetur, quae omnia, poſteaquam iſti promulgata ſunt, et, nec uindicaturum ſe unquam, neque in Vrbem remeaturum, iureiurando dato, promiſiſſet, executioni mandata ſunt. *d. 28. eiuſd. menſ.*

§. LXXXVI.

Laruati, turbam excitantes, ſeuere coercendi ſunt.

Sub *tit. π. ui bon. raptorum* habetur etiam mandatum Praetoris de turba, quod ad eos applicari poſſe, nemo dubitabit, qui laruati turbam aliquam concitarunt, aduerſus quos non tantum datur actio de turba illis, quibus damnum datum eſt, de qua in *l. 4. π. d. t.* agitur, uerum etiam pro re nata et circumſtantiis extra ordinem ſeuere coercendi ſunt, et eo magis quidem, quo occultatio ſub larua maiorem malitiam et uoluntatem peccandi prodit.

§. LXXXVII.

Aduerſus laruatos iniuria afficientes, datur actio ex L. Aquilia.

Quod ſi a laruatis damnum iniuria aliis datum ſit, uel etiam laruae inquinatae uel ſciſſae, culpa uel dolo aliorum, nemo dubitabit, quin eo nomine ex *L. Aquilia* agi poſſit, *l. 27. §. 18. π. ad L. Aquil.* Stryk. de *Iur. ueſt. cap. 6. num. 35. ſeqq.* Immo ſi laruatus fimo corrupto aliquem perfuderit, coeno, luto aliquem obliniuerit, aqua ſpurcauerit, grauiter in illum animaduertendum eſt, ſecundum *l. 1. §. 1. π. de extraord. crim.* Ivl. Pavl. *lib. 5. ſent. tit. 4. §. 13. pag. m. 203.* Qualem etiam animaduerſionem exigit *Decretum Romanum*, *§. 15.* Si uero perſonati ab aliis haec patiantur, eadem locum habere, nullus ambigo, ſi modo, eo tempore ac loco, id factum, ubi perſonarum uſus permiſſus. Quod ſi autem tum contigit, cum nullus talis uſus eſt, uel interdictum factum, laruatum, ſi perſona corrupta ſit uel ſciſſa, nec ex *L. Aquilia* agere poſſe, nec alteri poenam infligendam eſſe, exiſtimarim; quoniam rei inu-

ſitatae

ſitatae et illicitae operam dedit, et ſic ferat damnum, quod ſua culpa ſenſit, et cui occaſionem praebuit, arg. *l. 4. §. hoc autem 4. π. de ui bon. raptor. l. 11. §. ult. l. 57. π. locat. Regula 86. tit. de R. I. in 6to.* Quo loco tamen non eſt excludendum iudicis arbitrium, quod hac de re ſtatuere debet, quod aequum eſt.

§. LXXXVIII.

Circa delictum, quod ſigillatim iniuriam uocamus, uaria moneri poſſunt, quae ad noſtrum argumentum ſpectant. Nam uti primum per ueſtimenta iniuria aliis inferri poteſt, *l. 15. §. 27. et l. 39. π. de iniur.* SCHNEIDEWIN. ad *§. 1. Iniuria I. de Iniur. n. 25.* BERLICH. *P. 5. Concluſ. 59. n. 101. ſeq.* ſi quis ueſte, ſibi non competente, in alterius contumeliam utatur, ut ſi ruſticus ueſte longa utatur in deriſionem Doctorum, uel meretrix ueſte certae alicuius matronae honeſtae, SCHNEIDEWIN. *d. l.* Ita etiam per laruas id fieri poteſt. Hinc, ſi tempore Bacchanáliorum eiuſmodi ueſtitum quis ſumat, quali uti non licet, ut ſupra dictum, e. c. clericorum, eremitarum, religioſorum etc. iniuriam huic ordini infert, et ideo iniuriarum conueniri poteſt. IOAN. FABER, ANGELVS et SCHNEIDEWIN. ad *d. §. 1. I. de Iniur.* Porro, ſi quis alterius perſonam induat, illiuſque ueſte, uel ſimili plane, utatur, et ipſius geſtus et inceſſum imitetur in contumeliam eius, ut aliis ludibrio exponatur, dubio procul iniuriarum tenetur, THOLOSAN. *Synt. Iur. uniuerſ. l. 39. c. 11. n. 12. in fin.* Amplius, ſi geſtus quis faciat, qui in contumeliam alterius tendant, de quibus ſupra actum, pariter iniuria-

Veſtium ſimilitudine aliis illudentes iniuriarum conueniuntur.

rum actio locum habebit, et multo magis tunc, ſi uerberibus afficiat, uel uulneret, uel conſpurcet, uel proiiciat aliquid in alios. Finge, uirginis uel matronae pudicitiam appellari, uel tentari, uel illas iſtum adſectari, *l. 15. §. 22. π. de iniur. l. 9. §. ult. π. Eod.* Si comes abducatur, ſi ueſtimenta uel perſonae ſcindantur, *l. 9. pr. d. t.* Paucis, ubicunque aliquid fit, quod in alterius contumeliam, ſiue uerbis, ſiue factis, tendat, iniuriarum actio habebit locum, arg. *d. §. 1. I. de Iniur.* Immo et publica poena merito exigenda eſt, quales uariae *§. 6. 7. 9. 10.* in *Conſtit. Roman.* habentur.

§. LXXXIX.

Iniurians laruatos non auditur l. 15. §. 9. π. de iniur.

Quod ſi perſonato talis iniuria facta, non audiendus eſt iniurians, ſi maxime, *l. 15. §. 9. π. de Iniur.* adducat, quaſi incertae perſonae iniuria illata ſit, atque ſic nulla executio. Nam licet ignota perſona ſit, cui iniuria facta, ſatis tamen certa eſt et fieri poteſt. Immo cum pro conditione hominis, qui iniuriam paſſus eſt, atrocitas iniuriae aeſtimetur, *§. 9. I. de iniur.* nullam excuſationem praebebit iniurianti, ſi dicat, ſe neſciuiſſe, quiſnam fuerit, quem laeſit. Nam debebat ſcire, inter haec gaudia nobiliores et Principes ſaepe ſub larua exili latitare, atque ſic temperare ab omni facto iniurioſo. Ceterum, ſi filius uel ſeruus alicuius, quod in Bacchanalibus ſaepe fit, ludibrio habitus, ueluti ſi in popinam ductus ſit, pater et dominus iniuriarum agere poteſt, *l. 26. π. de iniuriis*, MANZIVS *Dec. Palat. Quaeſt. 50. n. 51.*

§. XC.

§. XC.

Secus, ſi laruae extra publicum earum uſum gerantur.

Si uero extra uſum perſonarum quis iniuria affecerit eum, qui alieno ueſtitu incedit, ſibi alioquin ignotum, ſi e. c. nobilis incedat ueſtitu ruſtico, clericus habitu laicali, uel honeſta matrona uel uirgo habitu meretricio, uel ſi uaſallus dominum, ita repertum, uerberet, BRVNNEMANN. ad *l. 15. π. de iniur. n. 9. in fin.* atrocitas iniuriae ex ueſtitu utique minuitur, talis enim quiſque praeſumitur, qualem ueſtitus indicat. *Cap. Si iudex 12. uerſ. Idem de ſent. excommun. in 6to l. 15. §. 15. π. d. t.* MASCARD. de *Probat. Vol. 2. Concluſ. 849. n. 2.* MENOCH. *lib. 6. Praeſ. 89. n. 5.*

§. XCI.

Tempore uel loco perſonis utens, ubi non licet, ac dedolatus, non audiendus eſt.

Praeterea, ſi eo tempore uel loco, ubi perſonis uti non licet, laruatus aliquis accedat, atque bene dedolatus recedere iubeatur, utique de iniuria non poteſt queri. Talis recenſetur caſus, qui in facto contigit, in *Diſſert.* B. STRYK. de *Iur. ueſtiar. c. 6. n. 30.* Scilicet quidam, non inuitati, mutatis ueſtibus, ita ut cognoſci non potuerint, ueſpertino tempore aedes accedebant, ubi ſolemnia nuptialia celebrabantur. Interrogati a ſponſo, quinam eſſent? cum nomen edere nollent, uerberibus egregie excepti dimittebantur. Poſtea iniuriarum actione agebant contra ſponſum, ſed abſoluendum eſſe huncce, reſpondit *Ampliſſim. Facult. Iurid. Acad. Viadr.* ob ſequentes rationes. Primum uerſabatur in re licita, inquirendo, quos hoſpites in aedibus nuptialibus haberet, intererat enim ipſius

praecauere, ne a laruatis illis tumultus excitarentur. Deinde illi noui hoſpites uerſabantur in re illicita, non inuitati, nuptiis alienis ſemet ingerendo. Porro prohibitum inſuper lege Prouinciali erat, ne quis, ueſpertino tempore, ad alienas nuptias accederet. Praeterea ueſtitum mutauerant, et hinc cognoſci a ſponſo non poterant. Tandem reſpondere interrogati nolebant, et ita habitu et geſtu, mala intentione ſe acceſſiſſe, prodebant, et uerbera, quibus excepti, ſibi ipſis accepta ferre debebant: Iniuriam ergo, quam culpa ſua ſentiebant, pro iniuria reputare non poterant, et ne ſentire quidem intelligebantur, arg. *l. quod quis 203. π. de R. I.* Hoc notare bene debent illi, qui mori non laudabili inſeruiunt, magnoque cum impetu palliis inuoluti, uel mitris ac cucullis facie tecta, nouorum nuptorum et hoſpitum gaudia turbare ſolent. Neque illius rei obliuiſcendum eſt, quod, cum a Rege Noſtro Potentiſſimo ſpeciali mandato prohibitum eſſet, ne comoediae agerentur publice hic loci, et tamen a conſule regente empirico cuidam Brunouicenſi permiſſae eſſent, re, ab Academia ad Regem delata, nouis, iiſdemque ſeueris, Reſcriptis, cum Senatui, tum Praefecto, tales tolerare, interdictum eſt *d. 10. Mart. Ann. 1713.* et *d. 1. Februar. An. 1720.* in primis propterea, quod ſtudioſi a frequentandis collegiis auocarentur, multaque et uerba, et facta, obſcoena ac turpia a perſonatis iſtis cum audirentur, tum uiderentur. Praedicta Reſcripta ita data ſunt:

Von

Von Gottes Gnaden, FRIEDRICH AVGVSTVS, König in Pohlen etc. Hertzog zu Sachßen, Jülich, Cleve, Berg, Engern und Weſtphalen, etc. Churfürſt, etc.

Liebe Getreue, Ihr erſehet aus dem Inſchluße mit mehrern, was bey Vns Pro-Rector, Magiſtri, und Doctores Vnſerer Vniverſitaet zu Wittenberg, wegen derer Comoedien, ſo auf Vnſere Zulaſſung, aufm Rath-Hauſe bey Euch, ſo wohl ſehr offters, als auch lange Zeit nach einander, Tag vor Tag, bishero geſpielet worden wären, alleruntertbänigſt vorgeſtellet, und darneben erinnert haben, wie wir nun ihr diesfals beſchehenes Anführen von guter Erhebligkeit befinden, und dergleichen öffentliche Luſt-Spiele, worbey insgemein doch vieles ſündliches mit unterläuffet, auch die daraus entſtehende, und ſonſten vielerley, Exceſſe nicht wohl abzuwenden ſind, noch denenſelben allenthalben vorzukommen möglich iſt, zumahl bey gegenwärtigen, weit ausſehenden, und betrüblichen, Läufften vielmehr gäntzlich abgeſchaffet wiſſen wollen, und fernerhin zu verſtatten nicht gemeynet ſind; Alß iſt hiermit Vnſer Begehren, Ihr wollet hierzu, und daß hinführo dergleichen in der Stadt bey Euch nicht mehr geſpielet werden dürffen, alle benöthigte ernſte Verfügung thun, und wieder dieſe Vnſere wohlbedächtige Verordnung ſolcherley Comoedien in der Stadt bey Euch zuſpielen, keinesweges weiter geſtatten. Daran geſchicht unſer ernſter Will und Meynung. Datum Dreßden am 10den Mart. Anno 1713.

W. S. von Kötteritz.
Johann Chriſtoph Günther.

Vnſeren lieben Getreuen dem Rath zu Wittenberg.

FRIED-

FRIEDRICH AVGVSTVS,
König in Pohlen, etc. Churfürſt, etc.

RAth, lieber getreuer, Vns haben Vnſere zu Vnterſuch- und Einrichtung des Cämmerey-Iuſtiz- und Policey-Weſens, bey Vnſerer Stadt Wittenberg, verordnete Commiſſarii alleruntertbänigſt zu erkennen gegeben, was maſſen unter Vnſere, Euch anvertraueten Amts-Iuriſdiction aldar, in dem Gaſthofe zur güldenen Ganß, verwichenhin das Comoedien-Spielen öffentlich verſtattet worden, und darbey ein groſſer Zulauff vom Volcke geweſen wäre, worauf hiermit unſer Begehren, Ihr wollet, damit dergleichen nicht ferner geſchehen, noch zugelaſſen werden möge, alle benöthigte hinlängliche Verfügung thun, und darauf ſcharffe Auffſicht haben laſſen. Daran geſchicht unſere Meynung. Datum Dreßden am 1. Februarii Ann. 1720.

An
Commiſſion-Rath und Creyß-
Amtmann zu Wittenberg,
D. Iohann Iacob von Ryßel.

Pari ratione cum ſtudioſi quidam literarum ciues, G. E. G. et I. G. B. alter, ruſtici ueſtitu ſumto, et facie atro colore infecta, alter, induſio candido amictus, intra et extra Vrbem inceſſiſſent *Ann. 1716.* quamuis nemini damnum uel iniuriam intuliſſent, utrique carcere, uel mulcta puniti ſunt, ex pronunciato Scabinatus Vitembergenſis, quod ita habet:

Vnſer

Vnſer freundlich Dienſt zuvor,
Pro-Rector Magnifice,
Wohl-Ehrwürdige, Edle, Groſachtbahre
und Hochgelahrte,
Günſtige Herren und Freunde,

ALs Eur. Magnificenz, und die Herren, Vns die wieder. I. G. B. und G. E. G. ergangene Acta zugeſchicket, und ſich des Rechten darüber zu berichten gebethen;

Demnach ſprechen Wir verordnete Doctores des Chur-fürſtl. Sächſiſchen Hoffgerichts und Schöppenſtuhls zu Wittenberg darauf vor Recht:

Daraus ſouiel zu befinden, daß ermeldter B. und G. ihrer begangenen und geſtandenen Begünſtigungen halber, willkührlich, und zwar jener vier Wochen lang mit Gefängnüs, oder um vier neue Schocke; Dieſer aber vierzehen Tage lang mit Gefängnüs, oder um zwey neue Schocke zu beſtraffen, ſo wohl die verurſachte Vnkoſten, davon die fol. 5. liquidirte, auf einen Thaler 22. gr. zu mäſſigen, zu gleichen Theilen zu entrichten verbunden. Von Rechts wegen. Vrkundlich mit des Hoffgerichts Inſiegel beſiegelt.

Verordnete Doctores des Churfürſtl. Sächſiſchen Hoffgerichts und Schöppenſtuhls zu Wittenberg.

An die Vniuerſitaet daſelbſt
M. Auguſto 1716.

§. XCII.

Simile iudicium de illis ferri debet, qui, in uſu perſonarum licito, laruas prohibitas induunt. Qui *In uſu laruarum, perſonas prohi-*

 non

bitas induentes, atque affecti contumelia, non audiuntur.

non graue ferre debent, ſi iniuriam patiantur, meliuſque faciunt, ſi taceant, quam ut ſe ipſos prodant, atque arguant delicti. Quod et de iſtis affirmandum, quibus uſus perſonarum uel omnis, uel certo modo eſt interdictus. Id feminis contingit in *Decret. Rom.* §. *16.* aduerſus quam legem ſi peccant, tanquam meretrices, tractari poſſunt, ita, ut iniuriarum actio nulla eis competat. Quamuis, ſi erga eas, ut et ipſas meretrices, geſtus obſcoeni fiant, qui aliis irritamento eſſe poſſunt, id minime impune ſit, §. *10. d. Ord.* De ingreſſu in aedes alienas iam ſupra actum eſt, *c. 4. Sect. II.* §. *36.* quod hic repetere eſt ſuperuacaneum. Plane, ſi quis per iocum quid faciat, u. g. alium percutiat, nec damnum inde ſequatur, uel alias iocus innocuus eſſe poſſit, uel factum ſpeciatim non prohibitum, inter iocantes pro iniuria haberi non debet, nec poenam meretur, *l. 3.* §. *3.* π. *de iniur.* Profecto, inter iocantes qui uerſatur, et ipſe iocatur, non debet ſtatim iniuriam dicere, quod a laetantibus factum, docente Menochio. Eſt ergo prudentis iudicis aeſtimare, num ſpecies ioci ſufficiat. Pertinet huc, quod Manzivs tradit, *Dec. Palat. Quaeſt. 50. n. 52.* iniuriam non eſſe, ſi quis illos diſcurſores fanaticos, *ſtultos* appellet, propterea, quod hoc nomen non tantum non reformidant, ſed, tanquam ſi honorificum eſſet, illud etiam appetunt. Quemadmodum aliquando uidit Manzivs, integram turbam equitantium praeconem praemiſiſſe, qui identidem exclamaret: *Hi omnes, qui ſequuntur, ſtulti ſunt.* Quaſi uero ſtultitia ipſos non ſatis prodidiſſet, niſi praeterea acceſſiſſet praeconium. Etiamſi uero

uſus perſonarum permiſſus ſit, nec a perſonatis quiſquam ullo modo laedatur, tamen, ſi eum admittant, et inſuper hoc ipſo contra officium peccent, merito puniuntur. Sic cum Dreſenae, in nouiſſimis laetitiis, uulgo *Carnaual* dictis, praefectus quidam militum, infimi tamen ordinis, cum quatuor uulgaribus militibus, et nonnullis, carceri mancipatis, ab excubiis in locum ſe contuliſſet, ubi perſonati conuenire ſolent, illi quinque omnes, *d. 23. Mart. 1723.* per uirgarum inflictus, more militari, currere coacti ſunt, praefectus uero iſte ad aggeres munimenti exſtruendos deductus eſt.

§. XCIII.

Praeter haec, delicta uaria ratione perſonarum fieri poſſunt, quae extra ordinem uindicantur, atque arbitrium, pro meritis admiſſi, merentur. Si laruatus fimo corrupto aliquem perfuderit, coeno, lutoue aliquem obliniuerit, aqua ſpurcauerit, grauiter in illum animaduertendum eſt, *l. 1. §. 1. π. de extr. crim.* Qualem animaduerſionem *Decretum Romanum* etiam exigit, *§. 15.* prouti dictum eſt ſupra *c. 4. Sect. II. §. 87.* Meminit MANZIVS *Dec. Pal. Quaeſt. 50. n. 49. Dolae in Burgundia factum, ut iuuenis quidam, domum religioſam fanatico more tranſiens, religioſos, ſub porta conſtitutos, fimo corrupto perfunderet, lutoque et coeno obliniret, illi autem obleuati occaſionem captarent, eum, poſt aliquod tempus monaſterium intrantem, et per anguſtum ambulacrum tranſeuntem, ex inſidiis in cellam quandam abripiendi, et uirgis adeo caedendi, ut exinde irreconciliabile natum fuerit*

Varia perſonatorum delicta extra ordinem punita.

rit diſſidium. Si tentet pudicitiam, ac uirgines et matronas interpellet, quidue impudicitiae cauſſa faciat, uirgines matronaſque, ut res fert, impudice contrectet, oſtendat ea, quae pudor uelare iubet, etc. *d. l. 1. §. 2. π. de extr. crim.* Hvber. *Praelect. ad Tit. de adult. §. 11.* Quorſum etiam ſpectat, ſi quis cogat coetus perſonatorum eo tempore et loco, ubi tale quid fieri non licet, *l. 2. π. eod.* Quod ſi enim et alia conuenticula, quae citra publicam auctoritatem inſtituuntur, licita non ſunt, *t. t. π. de Colleg. et corp.* multo magis id prohibitum erit, ſi laruati hoc faciant, ſi mulierem puellamue interpellauerint, quidue impudicitiae gratia fecerint, donum praebuerint, etc. *dict. l. 1. §. 2. π. de extraord. crim.* Immo et ſinguli, quibus uel omnis perſonarum uſus, uel certo loco aut tempore prohibitus eſt, huc ſpectant, cum omnibus, qui contra leges publicas, hac de re latas, peccant, et inter illas mulieres ueſtitu uirili; uel mares muliebribus ueſtibus, dolo malo utentes, B. Stryk. de *Iur. ueſt. c. 6. n. 8.* Sicuti in circulatores, qui ſerpentes circumferunt et proponunt, ſi cui, ob eorum metum, damnum datum eſt, pro modo admiſſi actio datur, *l. ult. π. de extraord. crim.* ita etiam idem dicendum eſt de iſtis, qui per laruas et perſonas aliis incutiunt terrorem. Thom. de *Nox. animal. cap. 29. n. 12.* Tales poenae uero, uti dixi, plerumque ex arbitrio iudicis pendent, atque nonnullae ſatis rigidae, capitales etiam in *Decreto Romano* decernuntur, et alias, pro illis, quae, loci, hominis et temporis ratione habita, rem eam circumſtant, ex *l. 16. §. 1. π. de poen.* corporali quoque et capitali poe-

na

na uindicari poſſunt, Hvb. *d. l.* Carpzov. *Pract. Crim. Part. 3. quaeſt. 123. n. 16. 19. 29.* et Dn. Parens, *Oecon. Iur. lib. 3. tit. 10. §. 1. pag. 805.* Ex quaſi delictis id huc referendum eſt, quod in *tit. π. de his, qui effud. uel deiec.* habetur. Namque actiones de deiecto atque effuſo, et perſonatis, et contra perſonatos, dari, quam maxime cum analogia iuris conuenit, modo id obſeruauerimus, ea et huc referenda eſſe, quae circa legem Aquiliam, et iniurias, ratione illorum notauimus, qui perſonati incedunt eo tempore, quo non licet: Prae ceteris autem cauendum omnibus, ne tempore et loco prohibito, eiuſmodi laruatorum coetus hoſpitio excipiant, uel in aedibus ſuis tolerent, niſi et ipſi et perſonati puniri grauiter uelint. Dedit iam pridem in Saxonia Diuus *IOANNES GEORGIVS II.* taleMandatum, quod huius tenoris eſt:

Von Gottes Gnaden, IOHANN GEORG, Hertzog zu Sachſſen, Iülich, Cleve und Berg, Engern und Weſtphalen, etc. Churfürſt, etc.

Liebe Getreue, Ob wir Wohl nicht zweiffeln, es werden einem ieden, der ſich anietzo allhier befindet, ſonderlich aber dieienigen, ſo Eurer Iuriſdiction unterworffen, die höchſtgefährlichen, betrübten und ſchweren Zeiten, da faſt aller Orten von Krieg und Kriegs-Geſchrey und andern Drangſalen und Beſchwerden iämmerliche Klagen gehöret werden, dahin antreiben, ein ſtilles eingezogenes Leben zu führen, und bey angehender Faſtnacht, das Vermummen,

Vmlauffen, und andere Vppigkeit, dergleichen man vor einigen Iahren, über die von Vns, Euch und dem Miniſterio allhier beſchehene Verwarnungen, ungeſcheuet bey Tag und Nacht verübet, und dadurch den Allerhöchſten zu allerhand Straffen verurſacht, einzuſtellen, auch Vnſere und andere anweſenden, hochanſehnlichen Chur-und Fürſten, Graffen, Herren und dann vieler vornehmer Fürſtlicher und anderer Geſandten Gegenwarth, davon abhalten, und alſo ſchuldiger Reſpect erwieſen werden. Dieweil Wir aber die Beyſorge tragen, es dürfften ſich gleichwohl ſolche Leute finden, welche dasienige, ſo ietzt erwehnet, nicht betrachten und zu Hertzen faſſen, noch ſich eines oder das andere an Verübung allerhand Vppigkeit und ruchloſen Faſtnachts - Leben hindern laſſen möchten : Als begehren Wir hiermit, Ihr wollet alsbalden, damit ſich Niemand zu entſchuldigen habe, durch Anſchlagung gewöhnlicher Patenten, denen Ihr dieſen Vnſern Befehlich inſeriren werdet, allen und ieglichen Eurer Iurisdiction unterworffenen mit allem Ernſt auferlegen, bey Vermeydung Vnſerer höchſten Vngnade und ernſtlichen unnachläſſigen Straffe, die bevorſtehende Faſtnacht über und ſonſten alles Mummens, Verlarffen-und Herumlauffens, ſich gäntzlich zu euſſern und zu enthalten, ein ſtilles und eingezogenes Leben zu führen, und ſich ſelbſt für Schimpff und Schaden zu hüten ; Auch dabey andeuten, da einer oder der andere darwieder thun und handeln würde, derſelbe ohne Anſehung der Perſon zu gefänglicher Hafft ſoll gebracht, und Vns nahmhafft gemacht werden, worauff Wir gegen den Verbrecher mit unnachläſſiger Straffe dergeſtalt verfahren laſſen wollen, daß er darob, in der That Vnſer ernſtes Miß-

Mißfallen und hohe Vngnade fühlen und empfinden ſoll. Daran geſchicht Vnſere Meynung. Datum Leipzig am 17. Februarii Anno 1631.

Iohann George, Churfürſt etc.

Vnſeren lieben Getreuen, dem
Rathe zu Leipzig.

Quod cum promulgatum, ſaepiuſque inde repetitum eſſet, nec tamen eiuſmodi deliciae intermitterentur Lipſiae, et tolerarentur, Potentiſſimus Rex Noſter, *FRIDERICVS AVGVSTVS*, iterum ſeuero Reſcripto interdixit, hoſpitemque et homines perſonatos, qui interfuerant illis, rebus cognitis, actiſque ad Scabinatum Lipſienſem, et, ulteriori defenſione ſolicita, ad Ordinem Iuridicum Lipſienſem, tandem uero ad ICtos Vitembergenſes, miſſis, punirentur, ac denuo Edicto Senatus Lipſienſis laruarum uſus interdiceretur. Regis Reſcriptum ita habet:

Von Gottes Gnaden, FRIEDRICH AVGVSTVS,
König in Pohlen etc. Hertzog zu Sachßen, Iülich, Cleve, Berg, Engern und Weſtphalen, etc. Churfürſt, etc.

Liebe Getreue, Vns iſt Eure, wegen einer, bey dem Cafe-Schencken, G. Z. bey Euch, unlängſthin gehaltenen Maſquerade von unterſchiedenen Perſonen, eingeſendeter allerunterthänigſter Bericht vom 7. Februarii ietzthin, gebührend vorgetragen worden; Worauff hiermit Vnſer Begehren, Ihr wollet hierüber noch mehrere Erkundigung, ſoviel möglich,

lich, einziehen, wieder diejenigen, ſo darbey geweſen, und unter Euere Iuriſdiction gehören, gebührend verfahren, und darauf in der Sache rechtlich erkennen laſſen, übrigens aber die vorigen wieder die Mummerey und das öffentliche Spielen, ergangene Verordnungen wiederhohlen und erneuern, und, da dergleichen unzuläßliche Zuſammenkünffte ferner gehalten werden ſollten, die darbey ſich befindende Perſonen wegnehmen, und in Verhafft bringen laßen, maaſſen Wir auch ein gleiches an Vnſere Vniverſität zu Leipzig, wegen derer Ihrigen, unterm heutigen dato anbefohlen, Mochtens Euch, nebſt Remittirung derer Acten, nicht bergen, und geſchicht daran Vnſere Meynung. Datum Dreßden am 14. Februarii Anno 1719.

Vnſeren lieben Getreuen denen Stadt-
Gerichten zu Leipzig.

Senatus Lipſienſis Edictum ſic concinnatum eſt:

OBwohl in vorigen Zeiten und noch vor wenigen Iahren, wegen der Maſquen, des Verlarffens und andern ungewöhnlichen Habits, daß Niemand ſich deßen gebrauchen, noch damit betreten laßen ſolle, nicht nur von der hohen Landes-Obrigkeit ernſte Mandata ergangen, ſondern auch auff Dero höchſte Befehle von uns Bürgermeiſter und Rathe dieſer Stadt unterſchiedene Verfügungen geſchehen, und man der feſten Hoffnung geweſen, es würde ſolch Vnweſen unterblieben ſeyn, und Niemand ſich des ſchuldigen Gehorſams entbrochen haben; So hat doch vielmehr das Gegentheil ſich erwieſen, uud der Gebrauch der Maſquen, des Verlarffens und anderen verbotenen Habits, ſo wohl auf denen öffent-
lichen

lichen Straſſen und Gaſſen der Stadt wiederum gar gemein werden, als auch in dergleichen Geſtallt Zuſammen-Künffte in priuat-Häuſern angeſtellet, und darbey geſpielet werden wollen, welch Vnternehmen Ihr. Königl. Maj. in Pohlen und Churfürſtl. Durchl. zu Sachßen, *etc. Vnſer allergnädigſter Herr, als* Dieſelben *davon Bericht erhalten, mißfällig empfunden, und, daß die vorigen wieder dergleichen Vornehmen und das öffentliche Spielen ergangene Verordnungen wiederhohlet und erneuert, auch, daferne dergleichen unzuläßliche Zuſammenkünffte ferner gehalten werden ſollten, die darbey ſich befindende Perſonen weggenommen, in Verhafft gebracht, und rechtlich Erkäntnüß darüber eingehohlet werden ſollte, ſub dato den 14. dieſes Monats Februarii in hohen Gnaden anbefohlen; Demnach wird, Krafft höchſtgedachten allergnädigſten Befehls, iedermänniglich hierdurch ermahnet, ſich der Maſquen, des Verlarffens, Mummerey, und andern ungewöhnlichen Habits, es geſchehe auf öffentlichen Gaſſen, oder in Caffée- und andern Häuſern, ingleichen des öffentlichen Spielens, bey der hierunter geſetzten Straffe, gäntzlich zu enthalten, mit der ausdrücklichen Verwarnung, daß widrigenfalls alle dieienigen, ſo hierwieder handeln und in ſolchen ungebührlichen Vnternehmen angetroffen werden, weggenommen, zur Verhafft gebracht, und mit gebührender ernſter Straffe werden beleget werden; Darnach ſich männiglich zu achten. Vhrkundlich mit dem gewöhnlichen Stadt-Secret bedrücket. Signatum Leipzig d. 22. Februar. An. 1719.*

(L.S.)

Scabinatus Lipſienſis ſententiam ita concepit:

Vnſer freundlich Dienſt zuvorn,

Ehrenveſte, Hoch- und Wohlgelahrte, Hoch- und Wohlweiſe, Günſtige Herren und gute Freunde,

ALs dieſelben Vns die, wegen einer bey G. Z. gehaltenen Maſquerade, ergangene Acta, benebſt einer Frage, übergeben, und Sich des Rechten darüber zubelernen gebethen haben;

Demnach ſprechen Wir Churfürſtliche Sächſiſche Schöppen zu Leipzig darauff vor Recht:

Daß ietztgedachter Z., weil er in ſeinem Hauſe eine Aſſemblée derer Maſquen, dergleichen einem ſolchem priuato, zumahl bey dieſer Stadt, keinesweges zukommt, um ſchnöden Gewinſts willen, bey nächtlicher Weile zu halten vergönnet, dabey Gelegenheit zu vieler Vppigkeit und Aergernüß iungen Leuten beyderley Geſchlechts gegeben, auch dasienige, was vormahls, vermittelſt ernſtlicher Landsherrlichen gnädigſten Befehle, mit Androhung höchſter Vngnade, gefänglicher Hafft und anderer unnachläßiger Straffe, unterſaget, ſo viel an ihm, wieder auffgebracht werden wollen, vier Wochen lang mit Gefängnüß, ſowohl, weil er denen auff Königl. allergnädigſten Befehle, ſub dato 6. Octobr. 1711. und 17. Auguſt. 1716. ergangenen Verordnungen zu wieder, dabey öffentliche Spiele, ohne gehörigen Einhalt zuthun, oder es alſofort anzuzeigen, ingleichen denen Weibes-Perſonen und Maſquen Auffenthalt geſtattet, und alles weit über 9. Vhr in die Nacht hinein geduldet, hierüber annoch, mit Funffzig Thaler, I. A. S., G. C. R., C. S. und G. H., ieder umb 20. Thaler, C. H. aber ſechs Tage lang mit Gefängnüß, oder umb ein Neu Schock zubeſtraffen, oder, anſtatt ieden Tages Gefängnüßes, drey Tage lang

lang zu einer gewiſſen Arbeit, allerſeits auch zu Abſtattung derer verurſachten Vnkoſten, nach vorgehender Liquidation und richterlicher Ermäßigung, anzuhalten; Hiernechſt Herr A. Freyherr von B., über dasienige, ſo ihm beygemeſſen, ſummariſch zu vernehmen, und hierzu anderweit, ſub poena confeſſi et conuicti, vorzuladen. In übrigen bleibet Ihnen, denen Senfftenträgern, verkleidete und Maſquirte Perſonen aufzunehmen und zu tragen, und dergeſtallt zu dergleichen unzuläßlichen Beginnen beförderlich zu ſeyn, bey willkührlicher Straffe zu unterſagen, unbenommen. Von Rechts wegen. Zu Vhrkund mit Vnſerm Inſiegel verſiegelt.

Churfürſtliche Sächſiſche
Schöppen zu Leipzig.

An
Die Stadt-Gerichte zu Leipzig.
M. Martio 1719.

Sequitur Ordinis Iuridici Lipſienſis Sententia:

Vnſer freundlich Dienſt zuvorn,
Ehrenveſte, Hoch-und Wohlgelahrte, Hoch-und Wohlweiſe, Günſtige Herren und gute Freunde,

ALs dieſelben Vns Königl. Pohln. und Churfürſtl. Sächßl. allergnädigſte Befehliche in originali, ſamt denen wieder G. Z., I. A. S, G. C. R., C. S. und G. H., ingleichen Herrn A. Freyherrn von B. ergangenen Acten, und was Z. auch S. und Conſorten zu ihrer Defenſion in Schrifften übergeben, nebſt einer Frage, zugeſchicket, und Vnſere Rechts-Belehrung darüber gebethen; Oo 2 *Dem-*

Demnach erachten Wir, nach fleiſsiger Verleſung und Erwegung, darauf in Rechten gegründet und zu erkennen ſeyn:

Daraus ſoviel zu befinden, daſs G. Z., S., R., S. und H. in ihrer übergebenen Defenſion ichtwas, ſo ihnen zuſtatten kommen möchte, nicht ausgeführet, derowegen es bey dem fol. 57. befindlichen Vrthel zulaſſen; Hiernechſt iſt Herr A. Freyherr von B., wegen des ihm beygemeſſenen Verbrechens, nunmehro pro confeſſo et conuicto zuachten, und er diesfalls, geſtallten Sachen nach, mit Sechzig Thaler in Straffe billig zunehmen, Er iſt auch die Vnkoſten, ſo viel er deren verurſachet, abzuſtatten ſchuldig. Von Rechts wegen. Vhrkundlich mit Vnſerm Inſiegel verſiegelt.

Ordinarius, Senior und andere Doctores, der Iuriſten-Facultät, in der Vniuerſität Leipzig.

An die Stadt-Gerichte zu Leipzig. M. Iun. 1719.

Ordinis denique Iuridici Vitembergenſis Sententia hoc modo a me concepta eſt:

Vnſer freundlich Dienſt zuvor,

Ehrenveſte, Hoch-und Wohlgelahrte, Hoch-und Wohlweiſe, Günſtige Herren und Freunde,

Alſs dieſelben Vns dasienige, was G. Z., ingleichen I. A. S., C. S., G. C. R. und G. H. zu ihrer Defenſion anderweit in Schrifften übergeben, ſamt denen wieder ihnen und Con-

Conſorten ergangenen Acten, benebſt einer Frage, zugeſchicket, und Vnſere Rechts-Belehrung darüber gebethen;

Demnach erachten, etc.

Daß obgedachter G. Z., desgleichen I. A. S. und Conſorten, auch in ihren fernerweit übergebenen Defenſion-Schrifften etwas, ſo ihnen zuſtatten kommen möchte, nicht ausgeführet, derowegen es bey dem fol. 57. ſeqq. befindl. Vrthel nochmahls billig verbleibet. etc. V. R. W. Vhrkundlich mit der Iuriſten-Facultät Inſiegel verſiegelt.

Dechand, Ordinarius, auch andere Doctores und Aſſeſſores, der Iuriſten-Facultaet, in der Vniuerſitaet Wittenberg.

An die Stadt-Gerichte zu Leipzig.

M. Auguſt. 1720.

Ac, cum etiam Dreſenae, *M. Febr. Anno 1722.* durantibus publicis perſonatorum ſolemnibus, in foro antiquo, et ſigillatim aedibus Hungerianis, eorundem conuentus nocturni obſeruarentur, Senatus Dreſdenſis ad centum et quinquaginta homines, mares partim, partim mulieres, aedibus militibus circumdatis, in ciuiles et militares carceres coniiciendos curauit, mox re ad Regem delata, hoſpes, Iulius Corpus, in quadraginta imperialium mulctam condemnatus eſt hoc Regio Reſcripto:

Von Gottes Gnaden, FRIEDRICH AVGVSTVS,
König in Pohlen etc. Hertzog zu Sachſſen, Iülich, Cleve, Berg, Engern und Weſtphalen, etc. Churfürſt, etc.

Liebe Getreue, Vns iſt Euer, wegen der in dem Hungeriſchen Hauſe am alten Marckte, gehaltenen ungebührl.

Zuſammenkunfft, und derer diesfalß in Verhafft genommenen Perſonen halber, unterm 17. huius anhero erſtattete allerunterthänigſte Bericht, gebührend vorgetragen worden. Nachdem Euch nun, dergleichen Vnfug nicht zugeſtatten, ſondern ſolchen, ohne Vnſere beſchehene Anregung, in Zeiten zu verwehren, von ſelbſt gebühret hätte:

Als begehren Wir, Ihr wollet fürohin hierunter beſſere Obſicht tragen, und, ſo wohl auf dieſes Hauß, als auch andere dergleichen, genaue Acht haben, und zu ſolchem Ende öffters uiſitiren; So viel aber die anietzo zum Arreſt gebrachte Perſonen betrifft, ſelbige, mit nachdrücklichen Verweiß und Verwarnung, gegen Erſtattung derer taxmäſſigen Vnkoſten, wieder dimittiren, die frembden von der Stadt aber, Euern unmaßgeblichen Vorſchlage nach, wegweiſen, ſo wohl den Wirth, Iulius Corpus, in 40. Thlr. Straffe nehmen, auch die hieſigen Manns-Perſonen, ieden gleichergeſtalt um ein Neu Schock beſtraffen, und ſolche Straffe von ihnen allerſeits einbringen, wie Ihr denn auch, ob derer frembden Wirthe dieſe Perſonen behöriger maſſen angezeiget? Erkundigung einzuziehen, und wiedrigenfalls wieder ſie, nach Befinden, zu verfahren habt. Mochtens Euch, nebſt Remittirung derer Acten, und was Iohann Tonnenbinder darneben eingegeben, nicht bergen, und geſchicht daran Vnſere Meynung. Datum Dreßden am 20. Febr. Ann. 1722.

G. G. Ritter.

Vnſeren lieben Getreuen dem Rath zu Dreßden.

Iohann Daniel Höpner. S.

Deinde

Deinde, precibus ſupplicibus datis, mulcta ad uiginti uſque imperiales temperata eſt, mandato huius tenoris promulgato:

Von Gottes Gnaden, FRIEDRICH AVGVSTVS,
König in Pohlen etc. Hertzog zu Sachßen, Iülich, Cleve, Berg, Engern und Weſtphalen, etc. Churfürſt, etc.

Liebe Getreue, Wir haben auff innliegendes Iulii Corpus und ſeines Eheweibes, Iohannen Dorotheen, beſchehenes Vorſtellen und Bitten, die dem erſtern, verſtatteter ungebührlichen Zuſammenkunfft halber, dictirte 40. Thlr. biß auff die Helffte erlaſſen, mit Begehren, Ihr wollet ſolche von ihme einbringen, da er aber ſolche zu bezahlen nicht vermögend wäre, ſelbigen ſolche durch Gefängnüs verbüſſen laſſen. Daran geſchicht Unſere Meynung. Datum Dreßden am 27. Febr. Ann. 1722.

G. G. Ritter.

Vnſeren lieben Getreuen dem Rath zu Dreßden. *Iohann Daniel Höpner. S.*

Tandem, cum, repetitis literis ſupplicibus, poſtularetur, ut prorſus remitteretur mulcta, conſtantiam ſuam comprobauit Potentiſſimus Rex, Reſcripto emiſſo tali:

Von Gottes Gnaden, FRIEDRICH AVGVSTVS,
König in Pohlen etc. Hertzog zu Sachßen, Iülich, Cleve, Berg, Engern und Weſtphalen, etc. Churfürſt, etc.

Liebe Getreue, Wir laſſen es, auff innliegendes Iulii Corpuſſens, anhero beſchehenes Suppliciren, daß die von

Vns

Vns bereits biß auff die Helffte herunter geſetzte Straffe, wo nicht gar remittiret, doch noch weiter moderiret werden möchte, bey Vnſerer Euch nur iüngſthin diesfalß ertheilten Verordnung ſchlechterdings bewenden, begehrende, Ihr wollet ihn deſſen bedeuten, auch alle weitere Behelligung unterſagen. Daran geſchicht Vnſere Meynung. Datum Dreßden am 6. Mart. Ann. 1722.

G. G. Ritter.

Vnſeren lieben Getreuen
dem Rath zu Dreßden. *Iohann Daniel Höpner. S.*

Cap. IV.
Sect. III.
DE IVRE ACTIONVM.

§. I.

Nec actor, nec reus, nec iudex, in iudicio laruati ſunto.

ATque ſic tandem ad tertium iuris caput deuoluti ſumus, ſcilicet Actiones. Titulus hic Inſtitutionum ampliſſimus eſt, et per totum fere ius ſeſe diffundit. Pauca uero nobis, uel plane nihil, ſuggerere poteſt, quae inſtituto praeſenti inſeruiant, nec antea a nobis ſint dicta. Vidimus enim, quid iuſtum ſit circa perſonas et res, ratione laruarum, atque adeo facile colligere poſſumus, ſi quid hac parte ex quocunque iure debeatur, illud ipſum conueniente actione nos perſequi poſſe, eo modo, quo alias id fieri ſolet.

let. Perſonati autem homines, ut iudicia exerceant, ac, ut perſonati, iudicia accedant, ſanctitatem illorum non pati, ſaepius diximus. Atque ſic coram hiſce, qui laruati ſunt, uel a laruatis, cauſſae ſerio agi non poſſunt, omniaque nulla ſunt, niſi neceſſitas exigat, et periculum in mora, ut in continenti, ſtanteue pede, cauſſae cognitio ſuſcipienda et dicenda ſententia. Immo parum etiam conuenit, per iocum et ludibria repraeſentare, laedereque reuerentiam, magiſtratui quae debetur, qui ſedulo curare debet, ne contemtio dignitatis naſcatur, *l. 19. π. de off. praeſ.*

§. II.

Laruae debitori eripi poſſunt.

Quod ſi tamen forte ille, qui inhabilis eſt ad iudicis munus, ſe pro habili gerat ueſtitu, aliiſque rebus, et ab omnibus pro tali habeatur, ipſique magiſtratus uel iudicis demandetur munus, ea, quae coram ipſo geſta et acta, reprobari non debent, arg. *l. 3. de offic. Praet.* ubi *Dd.* DIONYS. GOTHOFRED. ad *d. l.* Extremum iuriſdictionis uulgo executio dicitur, qua demum quis id conſequitur, quod ſibi debetur. Haec omnia debitoris bona ipſi eripit, ſi tantum debeat, adeo, ut uſque ad ſaccum et peram excuti poſſit, ſecundum ACCVRSIVM in *Gloſſ.* ad *l. 7. C. quae res pign. oblig. poſſ.* Dedit hoc occaſionem Doctoribus de ueſtibus diſputandi, et ANTONIO MONACHO, *ICto Taurinenſi*, peculiarem conſcribendi *Tractatum de Executione in ueſtibus.* Quorum ſumma optime exponitur in *Diſſ. ſaepius laudata* B. STRYKII de *Iur. ueſtiar. cap. 7.* quae repetere non uacat. Id modo circa perſonas obſer-

uo, illas, quicquid de aliis ueſtibus ſit, optimo iure auferri poſſe debitori, quoniam illis facile carere poteſt. Quod adeo uerum eſſe puto, ut nec illos debitores excipiam, qui citra ſuam culpam non ſoluendo facti, quibus et ſplendidae ac feſtiuae ueſtes eripi queunt, MONACHVS *d. Tr. c. 3. n. 7.* et qui tantum in id, quod facere poſſunt, condemnantur. Nam, etſi his neceſſaria alimenta, pro conditione perſonae, relinquenda ſunt, *l. 173. π. de R. I. l. 30. π. de re iud.* et ſub alimentis etiam ueſtimenta comprehenduntur, *l. 43. π. de V. S.* ad neceſſaria tamen hoc tantum pertinet, quibus non poſſunt carere, atque de his id intelligendum eſt, uid. BERLICH. *P. I. Concluſ. 80. n. 50.* non de luxurioſis, et quibus non opus eſt, quales utique perſonae hae ſunt, ſiue maritus ipſe, ſiue uxor, illis uti ſoleat. Neque enim eiuſmodi debitoribus, ut luxurient, ac rebus operam nauent non neceſſariis, indulgendum eſt. Conf. LAVTERBACH. de *Beneficio competentiae Th. 6.* Et, quamuis alias generatim circa ueſtes regula tradatur a Doctoribus: Niſi in ſubſidium, h. e. omnibus aliis bonis deficientibus, ad executionem deueniendum non eſſe, MENOCH. *Remed. 3. adipiſc. poſſeſſ. n. 140.* quoniam, ut dictum, alimentorum nomine ueniunt, SVRDVS de *Alim. tit. 4. qu. 2.* non tamen exiſtimo, iſtam regulam ad haec ueſtimenta pertinere non neceſſaria, ut dixi, ſine quibus uita optime conſeruari poteſt: niſi forte caſum fingas, ubi ex laruis et perſonis uictum licite quotidianum quis quaerit, ubi in ſubſidium demum fieri in has res executionem, non abnuerim, arg. *l. 15. §. 2. π. de re iudic. L. 7. 8. C. quae res pignor.*

§. III.

§. III.

Quae in *Titulis I. π. et C. quod cum eo, qui in aliena poteſtate eſt*, habentur, facile applicari poſſunt ad inſtitutum, ita ſcilicet, ſi quis filiofam. pecuniam dedit, ut perſonas ſibi compararet, non poteſt dici, illam pecuniam in rem patris eſſe uerſam, quoniam, uoluptatis tantum cauſſa, impenſa eſt, et ſic actio de in rem uerſo ceſſat, *l. 3. §. 4. π. de in rem uerſo*, *l. 7. §. 3. π. eod.* Dn. Parens, *Oecon. Iur. lib. 3. tit. 14. §. 2. not. 18. pag. 867.* niſi forte patris uoluntate id factum, uel maſcheras patri filius miſit, atque ipſe ea uſus eſt, *l. 3. §. 3. et 6. π. d. tit.* Vid. Hopp. ad *§. 4. I. quod cum eo etc.*

Pecunia, in laruas impenſa, non eſt in rem uerſa.

§. IV.

Si ſeruus delictum committat, occaſione maſcherarum, noxalis actio aduerſus dominum datur, *tit. I. π. et C. de nox. act.* At cum hodie tales ſeruos non habeamus, ſed famulos mercede conductos, liberos homines alioquin, actio illa noxalis apud nos ceſſat. Quodſi tamen dominus fortaſſe tempore Bacchanaliorum, uel alio, uelit, ut laruati miniſterium praebeant, uel alio modo quid faciant circa laruas, in officio, ſibi commiſſo, et delinquant, ex facto hoc famuli dominus, ut olim, et hodie, tenetur, arg. *l. 1. et l. 3. π. de publ. in rem act.* Hopp. ad *§. 5. I. de nox. act.* ubi ratio. Etiamſi quoque iure Saxonico ad mercedem tantum debitam teneri dominum, tali caſu uelit Carpzov. *Part. 4. C. 17. D. 14. et P. 4. C. 43. D. 7.* textus tamen, quos adducit, id, quod uult, non euincunt. Confer. omnino B. Hornivs,

Seruo circa laruas delictum committente, noxalis actio aduerſus dominum datur.

Claſſ. XV. Reſp. 97. 98. et 99. fol. 1189. ſeqq. itemque Dn. Parens, *Oeconom. Iur. lib. 3. tit. 14.* §. *3. not. 3. pag. 868. ſeq.* Si uero famuli iſti uel etiam filiifamilias, ratione quorum noxae deditio, et iamdiu ante Ivstinianvm, ceſſauit, *§. 7. I. de nox. act.* iuſſu dominorum uel patris tale quid faciant, domini et pater obligantur quidem; obligantur tamen et illi, qui factum commiſere, quamuis, ubi de poena publica quaeſtio eſt, illi, qui mandato alterius obtemperare debent, cum excuſatius peccent, quodammodo excuſentur, in delictis praeſertim non adeo grauibus, *l. 37. π. ad L. Aquil. l. 20. π. de O. et A.* ubi *Dd.* Compara in primis Brvnnemann. ad *d. l. 37. π. ad l. Aquil. num. 1. ſeqq.* Si laruati efficiant, ut quadrupes concitetur, et damnum det, actio de pauperie ceſſat, ſed ex *L. Aquilia* poteſt agi, *l. 14. §. ult. π.* de *praeſcript. uerb. l. ult. C. de L. Aquil.*

§. V.

Materia interdictorum ad laruas applicata.

Ex materia interdictorum in partes uocari poteſt interdictum, ne quid in loco ſacro fiat, ſi ſcilicet forte quis in loco ſacro aliquid faciat in uſum maſcherarum, quas a tali loco abeſſe debere, ſupra diximus. Interdictum de liberis exhibendis applicari tunc poteſt, ſi quis alterius liberos, inuito patre, detineret, ut choreis et ſaltationibus laruatorum interſint: Vbi e contrario aduerſus matrem edictum hocce non datur, ſi haec detineat liberos, ideo, quod pater luxurioſe uiuit, atque, quotidie laruatorum coetibus eos intereſſe, iubet, arg. *l. 1. §. 3. π. de liber. exhibend. et l. 3. §. 5. π. eod.* Sed tunc locus eſſe poteſt utili actioni, ſi aduerſus

uerſus detinentem uxorem, illam ob cauſſam inſtituatur, *l. 2. d.t.* Illi, quibus in perſona ius hypothecae uel pignoris competit, Saluiano interdicto uti poſſunt. Qui in poſſeſſione laruae turbantur, interdicto, utrubi; ſi in poſſeſſione aedium, ad hanc rem deſtinatarum, uel quaſi poſſeſſione ſeruitutis eiuſmodi, de quibus ſupra dictum, interdicto, uti poſſidetis; uel ſi plane deiecti, unde ui; experiuntur. Vt alia taceam, quae, ex hac iuris parte, huc applicari poſſunt. Hiſce interdictis affinia ſunt mandata prohibitoria, quae uſum maſcherarum, uel plane prohibent, uel certis limitibus includunt, item cenſurae Eccleſiaſticae, quae illis imminent, qui hac parte peccant, de quibus omnibus in antecedentibus larga mentio eſt facta. Quo loco illud addendum eſſe reor, tempore belli, inter publicos motus, rem iſtam eo magis eſſe prohibendam, quo maiora pericula exinde naſci queant. Quod et PACICHELLIVS de *Laru. c. 6. pag. 79.* et inter ſtudioſos fieri uult, *ut plurimum*, quae uerba illius ſunt, *decretis magiſtratuum parum parentes.*

§. VI.

Supereſt, ut de delictis, quae iudiciis publicis uindicantur, paucis adhuc ſimus ſoliciti. Primum eſt, quod IVSTINIANVS nobis ſiſtit in *§. 3. I. de Publ. Iud.* crimen laeſae Maieſtatis ſ. perduellionis. Circa quod in mentem uenit, Reges ac Principes inter haec gaudia ſaepiſſime cum miniſtris uel ſubditis armis congredi in haſtiludiis et ſimilibus certaminibus, quae res tamen ſaepenumero male ceſſit, atque exitioſa Principibus fuit. Expertus illud eſt uitae ſuae damno HENRICVS II. Rex Galliae, qui a Co-

Principes laruati, cum miniſtris armis congredientes et laeſi, non habent actionem laeſae Maieſtatis.

mite *Mongomerio*, quem, ut una ſecum decurreret, inuitum, maximeque renuentem, iuſſerat, tradita illi in manus lancea, uulneratus fuit, fractae lanceae fruſtulo, per caſſidem in oculum dextrum eo impetu ingreſſo, ut omnino bregma uiolaretur. Sane tali caſu criminis laeſae Maieſtatis reus, qui ita infelix fuit, dici non poteſt, quoniam dolo caruit, ſine quo hoc delictum non committitur, THVANVS, *Lib. XXII. Tom. I. Hiſtoriar.* Sed tamen *Mongomerius* poſt quinque et decem annos in Neuſtria captus, et Lutetiam deductus, ſecuri percuſſus fuit, nullo alio crimine nocens, quam quod caſu et imprudens Principi ſuo perniciem attulerit. Quod fortaſſe ſupplicium, magis ob odium Reformatae religionis, quam amplexus poſt caſum illum eſt, tulit, quam quod id promeruerit. IDEM *Lib. LVIII. Tom. 3. Hiſtor.* Plane, ſi ulla culpa in ipſo ludo admiſſa fuit, neutiquam probanda eſt, nec impunis eſſe debet, arg. *l. 3. §. 3. π. de iniur.* ibi: *aut dum certat.* At quia dominus in iſtum adduxit ipſe ſtatum, quo culpa talis facile admitti potuit, excuſatius ſeſe habet, atque adeo mitius, quam ultimo ſupplicio, puniri meretur.

§. VII.

Principi in his gaudiis de ſecuritate cauendum eſt.

Ceterum, cum Principibus a laruatis maximum periculum imminere poſſit, quale quid COMMODO Imperatori contigit, quem a *Materno* laruato petitum eſſe, HERODIAN. *L. 1. pag. m. 15. ſeq.* ſcribit: utique omnis cautio adhibenda eſt, ut Principis perſona ſalua ſit. Nemo etiam negabit, eum, qui in Principis aula laruatus deprehenditur, eo tempore, quo non licet, ual-

de

de ſuſpectum eſſe, atque adeo ſtatim apprehendi poſſe, ut, cuius conditionis, et quale propoſitum eius ſit, ſtudioſe exploretur.

§. VIII.

Perſonae libidini explendae inſeruiunt.

Sequitur adulterium. Si ulli delicto laruae occaſionem praebent, certe adulterium id eſt, cum omnibus aliis, quae carnis ſolemus appellare, ac ad hominum uariam libidinem explendam faciunt. Qui mulierum et uirginum pudicitiae inſidiantur, qui ſermone pudicitiam attentant, qui aſſectantur matronas et uirgines, qui alienas nuptias ſolicitant, et uiolant, uirgineſque corrumpunt, atque omni ſpurcitiei dant operam, nullam meliorem uiam inuenire poſſunt, quam hanc, ut turpia ſua expleant deſideria. Pariter feminae, quibus furtiuus amor placet, ſub maſcheris hiſce inueniunt, unde pudorem pallient, et ſub quo illuc uenire poſſint, quo alias non eſt datum, uel illos admittere, quibus alias aditus ad ipſas non patet. Hinc tot tantaque ſtupra, adulteria promiſcua ſaepe inter bacchantes hoſce fieri ſolent, quae fortaſſe non facta eſſent, niſi bella haec occaſio anſam dediſſet. Scilicet:

Cuncta ſub ignotis laſciuia ueſtibus audet,

ut ait MANTVANVS. Variis haec dare poſſunt anſam quaeſtionibus, quarum quaſdam in medium producemus.

§. IX.

Vxor laruata in mari-

In facto contigiſſe relatum eſt, uxorem ſartoris cuiuſ-

tum inſcia incidens, et rem habens, rea adulterii eſt.

cuiuſdam ſolicitaſſe maritum diu, ut liceret ſemel tantum laruatis intereſſe. Annuit tandem maritus, ſed, qua maſchera uxor, noctu ad locum conſuetum abiens, induta ſit, ſtudioſe obſeruat. Nec mora, mox ipſe ſequitur uxorem, habitu fictitio, ignoto tamen mulieri, ipſamque affectatur, et tandem appellat, facillimamque etiam deprehendit, tandemque, re confecta, abductoque digito uxoris annulo, ſtatim ſe domum recipit, expertus, qualem habeat uxorem. Vxor et ipſa paulo poſt redit, atque per annulum conuicta, egregie uapulat. Equidem tali caſu adulterium re ipſa ab utriſque (*materialiter*) commiſſum non eſt, dum nempe thorus alienus non uiolatus, nec uxor cum alio, quam cum marito, corpus commiſcuit. Sed quia tamen uxor eo animo fuit, ut cum alio quocunque, quam marito, congredi uoluerit, et ignorauit, congredientem maritum eſſe, nullum dubium eſt, quin ab eius parte (*formaliter*) adulterium fuerit perpetratum. Atque ut coram Deo et in foro conſcientiae procul dubio rea eſt adulterii, arg. *Matth. V. u. 28.* ita etiam in foro exteriori non omnem euitabit poenam, etſi ordinaria ceſſet, quoniam ut illi locus ſit, neceſſe eſt, et, ut cum Philoſophis loquar, materiale et formale adulterii ſimul adeſſe.

§. X.

Vbi ſciens etiam et decipiens peccat.

Idem plane iudicium ferendum eſt de eo caſu, ſi maritus conditionem quaerat, et in propriam incidat uxorem, quae ſciens maritum admittit. In utroque tamen diſquiri poſſet, numne ſciens decipienſque

enſque alterum etiam peccet? Sane non negauerim, in foro conſcientiae peccare ſcientem partem, dum nempe, data opera, alterum ad peccandum inducit, uel ſi non inducit, ſaltem non impedit peccatum, a coniuge committendum, quod tamen fieri potuiſſet, debuiſſet etiam propter Chriſtianam charitatem et fidem coniugalem. Sed in foro exteriori non dicerem, poena ideo alterum, qui gnarus fuit, afficiendum eſſe.

§. XI.

Vtrique coniugum ignari, ſub laruis in ſe incidentes, adulterii rei ſunt.

Porro, ſi uterque conditionis alterius ignarus, atque ſic forte fortuna in ſe inuicem incidant, non coniuges ſe, ſed extraneos exiſtimantes, iterum neceſſariae perſonae deſunt adulterii, res ipſa tamen utique non deficit, dum nimirum utrique animus fuit et opinio adulterium perpetrandi. Atque ſic utraque pars rea erit coram Deo adulterii, et poena in foro exteriori digna, licet et hic ordinaria ob deficientes perſonas ceſſare debeat. Vid. ABELE in *Metamorph. Telae Iudiciariae p. 2. caſ. 19.* BVRGHABER. *Cent. 1. Caſ. Conſc. Caſ. 70. pag. m. 216.*

§. XII.

Quid ſi quis in maritatam uel ſororem incidat?

Fac etiam, incidere quem in laruatam feminam, quae maritata eſt, uel eiuſmodi, cum qua inceſtus committi poteſt, e. c. ſoror, et quaeri: Num adulterii et inceſtus reus dici poſſit? Vt paucis aperiam meam ſententiam, intereſſe puto, num exiſtimauerit illam feminam eſſe ſolutam, et noluerit, niſi cum ſoluta corpus miſcere. item: An crediderit, feminam illam, quae ſe obtulit, non

eſſe talem, noluiſſeque cum tali libidinem explere: Aut parum de hac re cogitauerit, nihilque ipſius interfuerit, quaecunque tandem mulier ſubiiciatur, ſi modo pruritum exequi liceat? Priori caſu nec adulterium, nec inceſtus commiſſus erit, atque adeo poena horum delictorum ceſſabit, *l. 53. π. de furt. l. pen. π. ad L. Iul. de adult.* cum animus et propoſitum ea delicta committendi, quod eadem diſtinguit, defuerit, atque ignorantia adeo hac parte proſit, licet alioquin ſtupri uel fornicationis reus ſit, quae tamen, cum in animo lateat, per iuramentum confirmari, uel, pro re nata, per tormenta obtineri debet, CARPZOV. *Pr. Crim. P. 2. qu. 61. n. 42.* Qua ratione excuſari poteſt ab inceſtu Iudas, qui cum Thamare, nuru, meretricis publicae perſonam quae induerat, quem non nouiſſe ſacer Codex dicit, quod nurus ſua eſſet, congreſſus eſt, quamuis peccati fornicationis ſine omni dubio reus factus, GESNER. et CALOV. ad *Cap. XXXVIII. Geneſ. pag. 677. et pag. 1234.* Qualis deciſio et tunc locum habebit, ſi maritus cum alterius uxore, quam tamen pro ſoluta habuit, adulterium commiſerit, atque apud nos, in Iure Saxonico, an remiſſioni locus ſit? quaeſtio oriatur, CARPZOV. *d. l. n. 48. et 49.* Altero uero caſu non arbitror, ignorantiam prodeſſe. Nam dum animus adfuit congrediendi cum femina, quaecunque illa ſit, quae obuiam ueniat, propoſitum etiam habuit cum coniugata et cum cognata commiſcere corpus. Quodſi itaque animus adfuit adulterium et inceſtum committendi, ſi occaſio ferat, et poſtea cum tali femina coitum, in quam haec delicta committi poſſint, omnia requiſita adſunt adulterii

dulterii et inceſtus, adeoque nec in exteriori foro a poena ordinaria immunis erit. Idem iudicium et ratione feminarum ferendum eſt, quod de maſculo latum, ſi, illam ita peccare, contigerit.

§. XIII.

Si laruatus quis in matronae cubile ſeſe furtim recipiat, atque ſub ſpecie et perſona mariti, cum ignorante doli matrona congrediatur, nullum dubium, illum adulterium committere, et eo magis peccare, quod tanto dolo honeſtam mulierem deceperit, atque ſic dignus eſt, quem ſummus poenae rigor perſequatur. Matrona uero ipſa omnis reatus expers eſt et poenae. Nam, licet corporis uſus alii, quam marito, praebitus ſit, ipſa tamen ignorante et inuita, id factum eſt, et minimum conſentiente. Atque ideo nec maritus ad diuortium ex hac cauſſa agere poteſt, GERHARD. *Loc. Theolog. Tom. VII. Cap. 28. de Coniug.* §. *621. pag. 1044.* Idem dicendum eo de caſu, ubi alterius uxor uel femina ſoluta marito, uxoris eius ſpeciem ſub perſona prae ſe ferens, ſubiecerit: Vel ſi femina coniuncta, ſub extraneae ſpecie, corpus proſtituat uiro, cum quo inceſtus committi poteſt. Quod fecit Thamar, quae ita ſub maſchera latitans, libidinoſum et incontinentem ſocerum decepit, quae, licet iniuria affecta a Iuda et filiis eius, proliſque cupida, conſilium hoc arripuit, minime tamen facti approbationem merebitur, cum non ſint facienda mala, ut inde eueniant bona, ad *Rom. III. u. 8.* atque ſic pari paſſu ambulat factum Lothi filiarum, ignorante cum patre

Laruatus, ſub ſpecie mariti cum honeſta matrona rem habens, ſeuere puniendus.

committentium inceſtum, Gesner. et Calov. ad *Cap. XXXVIII. Geneſ.*

§. XIV.

Inceſtus, inter Chriſti abauos commiſſus, contumelioſis uerbis non eſt perſtringendus.

Etſi uero adeo negandum non ſit, inter Chriſti abauos reperiri, qui inceſtu ſe contaminarint, atque ex illicito congreſſu duxerint ortum; non tamen ideo contumelioſis uerbis res iſta perſtringenda eſt, ſed potius ineffabilis Dei bonitas admiranda, quae id, quod mali impulſu genii commiſſum, ſcelus nihilominus ad eum finem, conſilio et uoluntate ſua conſequente, ita direxit, ut inde Pharez, Chriſti abauus, ſecundum carnem, prodierit. Quod maximo illis ſolatio eſſe poteſt, qui in eiuſmodi peccata grauiſſima prolapſi, ueram deinceps poenitentiam agunt. Qua de re pluribus et accuratius ad *dictum Cap. XXXVIII. Geneſ.* Theologi commentantur. Tandem beneuolo lectori non diſplicebit, ſi inſeramus ea, quae Ordini Iuridico Vitembergenſi, *M. Iul.* et *Auguſt. MDCCII.* uiſa ſunt, cum offerretur caſus, ubi leuis homo in caupona inter alia ſcurrilia hac de re etiam uerba, bonos animos offendentia ac irritantia, Chriſtianoque indigna, effuderat:

Auff angebrachte Rüge, gehaltene gerichtliche Regiſtraturen, C. G. darauf gethane gütliche Antwort, unterſchiedener Zeugen eydliche Außage, und dasienige, was ermelter G. zu ſeiner Defenſion in Schrifften übergeben, Erkennet das Amt H. nach gehabtem Rath derer Rechts-Gelehrten, vor Recht:

Daß vor allen Dingen Nachricht, ob bey denen Verhören die

die Gerichts-Perſonen, oder Schöppen zugegen geweſen, zu denen Acten zu bringen, auch, da ſolches geſchehen, die Regiſtraturen von beſagten Gerichts-Perſonen zu unterſchreiben, im Fall aber dieſe bey denen Verhören ſich nicht befunden, in Beyſeyn derſelben, ſo wohl Inquiſit, als die eydlich abgehörte Zeugen über die Articul anderweit, und zwar die lezteren eydlich zu vernehmen, nicht weniger in beyden Fällen Inquiſit über dasienige, ſo er fol. 40. geſtanden haben ſoll, ingleichen Teſt. 9. 10. 11. 12. nebenſt Auguſt K. über die Umſtände: Ob Inquiſit eigentlich die Worte: Chriſtus *ſey aus einem Huren-Geſchlechte, oder dieſe:* Chriſtus *habe in ſeinem Geſchlechte Huren, geredet? Ob auf dergleichen Reden David K. in Schönens Kruge Inquiſiten auf die ad Art. 32. und fol. 40. angegebene Weiſe gefraget: Ob der Herr* Chriſtus *etc. etc.? Was Inquiſit eigentlich hierauf geantwortet? Ob, und auf was Weiſe Inquiſit aus ſeinem, wegen des Herrn* Chriſti *Geſchlechtes, beſchehenen Vorgeben, den ihme beygemeſſenen läſterlichen Schluß, daß der Herr* Chriſtus *ein etc. etc. gemachet? Was ſonſt vor Reden hierbey vorgefallen? und zwar beſagte Zeugen eydlichen zu befragen, worauf, nach beſchehener Confrontation, und wenn Inquiſit mit ſeiner Defenſion nochmahln gehöret, ſeiner Beſtraffung halber, oder ſonſt in der Sache ferner ergehet, was Recht iſt. V. R. W.*

Rationes Decidendi.

Dieweil in denen gantzen Acten nicht zu befinden, daß das Iudicium richtig beſtellet geweſen, dergleichen doch in Peinlichen Sachen Käyſer Carl des Fünfften Peinl. Halß-

Gerichts-Ordnung, *und der übliche Gerichts-Brauch erfordert; Hiernächſt die Regiſtratur fol. 40., darinnen die confeſſiones Rei enthalten, bloß von dem Ambtmann unterſchrieben, und ſelbiger, allem Anſehen nach, weil ein ſonderlicher Iuſtitiarius bey dem Ambt iſt, zu denen Acten nicht geſchworen hat, in dergleichen wichtigen Leib und Leben betreffenden Sachen aber auf eines einigen Menſchen fidem es ankommen zu laſſen, die Rechte nicht verſtatten; Im übrigen man einige Vmſtände, ehe man ein vollkommen Iudicium faſſen kan, unterſuchen zu laſſen nöthig erachtet, indem Inquiſit vorgiebt, das K. die letztern läſterliche Worte ihm durch ſeine Frage ausgelocket, und es das Anſehen gewinnen will, als ob beſagter Inquiſit auf eine zu der ſonſt wahrhafften und der Heil. Schrifft gemeſſenen, aber nicht eben auf die Bierbäncke gehörigen Sache, daß durch Gottes Heil. Direction in der Genealogie Vnſers Herrn und Heylandes* Ieſu Chriſti, *auch ſolche Perſonen, ſo mit Hurerey, Ehebruch und Blutſchande ſich beflecket, oder aus dergleichen Beywohnung gezeuget ſind, zu finden, und Selbiger von ihnen mediate nach dem Fleiſche herſtamme, die ihme beygemeſſene Reden gegründet, und aus ienen einen ſolchen Schluß gemachet; Hierunter aber, und wenn dergleichen Reden abſolute und ſchlechterdings ausgeſtoſſen worden, ein mercklicher Vnterſchied ſich ereignet; So hat man vor allen Dingen, und da ein Iudex pro defenſione zu laboriren pflichtig, nach Inhalt des Vrtheils, zu erkennen nöthig erachtet.* Item:

Auff angebrachte Rüge, gehaltene gerichtliche Regiſtraturen, daraus verfaſte Inquiſitional-Articul, C. G. darauff gethane Antwort, unterſchiedener Zeugen eydliche Außage, beſche-

beſchehene Confrontation, und dasjenige, was ermeldter G. zu ſeiner Defenſion in Schrifften übergeben, Erkennet das Ambt H. nach gehabtem Rath derer Rechtsgelehrten, vor Recht,

Daß Inquiſit C. G. wegen ſeiner Verbrechen, deren er theils geſtändig, theils zur Nothdurfft überführet, nach Vorwiſſen Sr. Königl. Majeſtät in Preuſſen, *mit Staupenſchlägen des Landes ewig zu verweiſen. Es iſt auch dem Vhrpheden dieſes, daß er an H. K. oder denen Seinigen ſich nicht vergreiffen, noch bey ihm, oder anders wo Feuer anlegen wolle, mit einzuverleiben. V. R. W.*

Rationes Decidendi.

Ob wohl Teſtis 9. 10. 11., ingleichen A. K. einmüthig auſſagen, daß Inquiſit G. die läſterliche Reden: Chriſtus *wäre ein Huren Sohn, it.* Chriſtus *wäre aus einem Huren Geſchlechte entſproſſen, in S. Hauße ausgeſtoſſen, Teſtis 12. auch, daß er die letztern geredet, affirmiret; dann Teſtis 9. 10. und 11. wie Inquiſit, ungeachtet man ihm wiederſprochen, dennoch bey ſeiner Meynung geblieben, beyfügen; Im übrigen die Zeugen von der vormahls von Inquiſiten Art. 32. fol. 22. und fol. 40. angegebenen Frage nichts wiſſen wollen; Hiernechſt Inqviſitus ſelbſten fol. 107. desgleichen fol. 117. geſtehet, daß er,* Chriſtus *ſey etc. geſaget, auch wie er damahls ſo gar übermäßig truncken geweſen, daß er nicht gewuſt, was er gethan, oder geredet, aus denen Acten gar nicht zu erſehen; Nechſt dieſem dasjenige, ſo er wieder ein und andern Zeugen anführet, nicht dargethan; Im übrigen aus denen Reichs-Conſtitutionen, ſonderlich der Policey-Ordnung de An. 1577. bekannt, daß diejenigen, welche freventliche, verächtliche, läſterliche Worte ohne Mittel in und wieder Gott, und die allerheiligſte*

ligſte Menſchheit Vnſers Erlöſers IeſuChriſti reden, amLeben zubeſtraffen; Aldieweiln aber hierunter das Arbitrium Iudicis, beſage gedachter Reichs - Conſtitution, nicht auszuſchlüſſen, und aus denen Vmſtänden, ſonderlich, daß Inquiſit, wie die Zeugen zum Theil bekennen, ſich auff ein Buch, in ſpecie den Habermann bezogen, fol. 30. b. ad Art. 34. fol. 18. und der Thamar erwehnet fol. 26. fol. 17. b. auch nachgehends gedachtes Buch Teſti 9. und 10. iuxta depoſit. fol. 114. b. ad Art. 41. gebracht, und daraus ſeine Meynung behaupten wollen, ſo viel abzunehmen, daß Inquiſit wohl nicht animum blaſphemandi directo gehabt, ſondern auff das fol. 101. und 102. in Vnſern vorigen rationibus, ingleichen fol. 56. ex Habermanno angeführte, ſein Abſehen gerichtet, über dieſes zwiſchen Teſtis 9. Reden, und Inquiſitens Antwort, deren die Zeugen ad Art. 28. fol. 112. b. gedencken, keine rechte Connexion zubefinden, alſo, wie G. dieſe Reden aus Vnbedachtſamkeit ausgeſtoſſen, es das Anſehen gewinnet; So haben wir dafürgehalten, daß zwar die poena capitalis nicht ſtatt finde, Inquiſit aber, ſowohl, daß er dasienige, was er aus dem Habermann gefaſſet, oder ſonſt gehöret, auff der Bierbanck, auff ſolche liederliche und höchſt ärgerliche Art vorgebracht, als wegen derer wieder Sr. Königl. Majeſtät in Preuſſen ausgeſtoſſenen ſchimpfflichen und unverantwortlichen Reden und derer angegebenen Bedrohungen, deren er durch Zeugen fol. 27. 29. 111. zur Nothdurfft überführet, nach Inhalt des Vrtheils zubeſtraffen. Interim ſi coniecturae adſint, his caſibus non inuitum uel inuitam deceptum deceptamue eſſe, illa remedia, quae extorquent ueritatem ſcientiae uel ignorantiae et conſenſus, adhibenda erunt.

§. XV.

§. XV.

Sin autem talis caſus exiſtat, ut ex errore forte, ludis dum opera datur, quis, cum aliis eaſdem aedes inhabitans, in alterius incidat uxorem, haecce etiam bona fide exiſtimet, cum marito ſibi rem eſſe; uel ſi ita quoque fortuna, et ex errore commutentur mariti et uxores; illis caſibus, cum dolus abſit animuſque adulterium committendi, idem licet re ipſa adſit, deficiente tamen animo et propoſito adulterii, *l. pen. π. ad L. Iul. de adult.* poena ceſſabit, quamuis, ſi fortaſſe culpa aliqua hac parte admiſſa, arbitrariam decerni, non ſit iniquum. Quae culpa, utut leuiſſima ſit, reos etiam faciet coram Deo in interiori foro, ſi praeſertim, cognito errore, non adeo facti poeniteat, ſed, nec ita male factum, exiſtimetur, et delectatio accedat. Plane, ſi fingamus, perſonarum uſum prohibitum fuiſſe, uel, ob ebrietatem, incidiſſe homines illos in errorem, non iuuabit talis error, occaſione laruarum commiſſus. Nam, qui operam dat rei illicitae, ille eſt in dolo, *l. 5. C. de iniur. l. 52. §. 1. π. ad L. Aquil.* et ſic omnia praeſtare debet, quae ex facto iſto poſtea ſequuntur, *l. 38. §. 5. π. de poen. l. 9. C. unde ui.* Atque huc pertinet uulgatiſſimum illud Grotii: *Inuoluntarium, ex uoluntario ortum, habet rationem uoluntarii.* Interea, ſi inter coniuges aequalis culpa ſit, ſibi inuicem crimen obiicere non poſſunt, nec diuortium petere, cum, quod priuatim intereſt, paria delicta mutua compenſatione tollantur, *l. 40. π. Sol. matr. c. 4. X. de diuort. c. 6. et ult. X. de adult.* ubi *Dd.*

Adulterium, ſi uoluntas id committendi abſit, extra ordinem punitur.

§. XVI.

Indicia adulterii et ſtupri.

Quod ſupereſt, circa hoc delictum, et alia, quae *L. Iul. de adult.* uindicantur, ſtupro, eoque alio alioque modo comparato, uiolento, e. gr. in curia Principis, commiſſo, a leui perſona honeſtiori illato, etc. illa repetenda ſunt, et huc applicanda, quae alias iure, quo utimur, ſunt conſtituta. Quibus id tantum addimus, haud leue indicium eiuſmodi delicti eſſe, ſi laruatus quis ſeduло affectetur feminas, uel circa cubilia earum deprehendatur, item, ſi femina iuit laruata cum uiris ad tripudia, uolunt inhoneſtam et meretriciam uitam inde praeſumi, BERTAZ. *Vol. 2. Conſ. 311. num. 2.* FARINAC. *Prax. Crimin. Part. V. q. 136. num. 98.* Quod praeſertim tum uerum eſt, ſi aſſidue et noctu ſequatur laruatorum coetus, aut illis, inuito marito, interſit, qua de re ſupra actum eſt, *Cap. 4. Sect. 1. §. 33. ſeq.* quae hic commemoranda ſunt. Vid. *c. 2. X. de adult.* ubi *Dd.* Quomodo uero iſta ſuſpicio excludi poſſit, apud BERTAZ. et CLAVDIVM *ibid. in Addit. litera A.* legitur, itemque apud RIPAM, de *Noct. tempor. c. 36. n. 50.* Quae omnia ad arbitrium iudicis recidunt.

§. XVII.

Volens occidere Titium, et occidens Seium, punitur ordinaria poena.

Sequitur homicidium. Vbi quaeritur: Quomodo debeat puniri, qui uolens occidere Titium perſonatum ſeu laruatum incedentem, ex errore tamen occidat Seium, qui etiam laruatus incedit? Non deſunt, qui poenam ordinariam hoc caſu ceſſare uolunt, quos recenſet CARPZOV. *Pr. Crim. P. I. q. 5. n. 2.*

eorum

eorum rationes adducens. Sed quia, hocce caſu, error tantum fuit in perſona, nullus uero in propoſito, h. e. animus occidendi hominem adfuit, homo etiam eſt occiſus, licet non ille, quem uoluit occiſor, hominis itaque caede facta cum uoluntate occidendi, uerum utique homicidium eſt commiſſum, atque ſic ordinaria et iuſta poena uindicandum. Pro qua ſententia faciunt *l. 18. §. Si iniuria 3. π. de Iniur. l. 45. §. 4. π. ad L. Aquil. l. 7. C. ad L. Corn. de Sicar. aliique textus*, quos in partes uocat CARPZOV. *Prax. Crimin. P. 1. qu. 5. n. 5.* praeſertim autem *Conſtit. Elect. Sax. 6. P. 4.* Conf. BACHOV. ad TREVTLER. *Vol. 2. Diſp. 32. th. 6. lit. A.* B. ZIEGLER. ad GROTIVM *Lib. II. c. 1. §. 4.* Interim tamen id non nego, parricidii poenam tali caſu ceſſare, ſi ex errore iſto is occiſus eſt, cuius necem Lex Pompeia uindicat. Namque parricidii poena, niſi tum, locum non habet, quando ex propoſito commiſſum, *l. 1. π. ad L. Pompei. de parricid.* quod hoc caſu dici nequit, atque adeo in ſimplicis homicidii poena ſubſiſtendum erit.

§. XVIII.

An aggrediens, ebrius praeſertim et furioſus, occidi poſſit?

Notum eſt, Dd., qui conſcientiam excutiunt, uarie diſputare: Num aggrediens, ebrius praeſertim et furioſus, occidi poſſit ab eo, quem aggreditur? Vbi quidem inter omnes conuenit, temperamento inculpatae tutelae adhibito, uiolatum in foro exteriori ab omni poena immunem eſſe. Sed in conſcientiae foro tamen delicti eum arguunt, quod contra Chriſtianam charitatem commiſſum ſit, dum nempe, ut

corpus uiolati ſaluum ſit, alter ebrius, qui tamen forte neſcit, quid faciat, ſaltem in animae periculum coniiciatur, quod longe grauius eſt, quam corporis. Paucis, exiſtimant, pereundum eſſe, quam uitam ſeruare cum alterius damno uitae aeternae. At uero, periculoſam hanc ego ſententiam eſſe, ſemper arbitratus ſum. Nam quis in tam ſubito caſu certus poteſt de ſe eſſe: Num ipſe in tali ſtatu ſit, ut nullum animae periculum ſibi metuendum? Et quis etiam ſponſor eſt, hoc, ſuo damno et periculo, id effici, ut aggrediens indubie aeternas flammas euitet? Quin et diligere debemus proximum ſicut nos ipſos: diligere autem illum ante nos ipſos nulla lex exigit, nulla etiam ſic nos obligat, ut uitam et ſalutem propriam alterius uitae et ſaluti poſtponamus. Immo non male dicitur peccare ille, qui ſecus facit, Carpzov. *Pr. Crimin. P. I. qu. 32. ſeq.* Osiander ad Grot. *Lib. 2. cap. 1. ad th. 3. et 5.* et qui ibidem citantur.

§. XIX.

Larvatus quiſque, et Princeps, occidi poteſt.

His poſitis fundamentis, ea, quae dixi, ad laruatum multo magis pertinere, licet ebrius aut furioſus ſit, uidentur. Nam, cum neſciamus, quis ille ſit, et annon ſimulet ſeſe inebriatum uel furioſum, maius inde periculum expectandum nobis eſt, atque eo minus dubitandum, cum temperamento illo aggredientem licere occidere in utroque foro, Peguera, *Deciſ. Crim. 14. n. 15.* Pacichell. de *Laruis c. 8. p. 122.* Etſi autem alias facile aſſentior Grotio, *Lib. 2. c. 1. §. 9. de I. B. et P.* et Osiandro *ibid.* in reddendis rationibus ſenten-

ſententiae ſuae, diſcrepantibus licet, defenſionem illam ſuſcipi non debere aduerſus inuadentem Principem, cuius uita multis utilis eſſe poteſt. Quod bene obſeruauit Comes Taurellus, qui aduerſus Alexandrum Parmenſem, Principis ſui filium, quamuis laceſſitus noctis tempore, agnito Alexandro, abiecit ferrum, et reuerenter ueniam orauit, quod in ſuum Principem neſcius, licet prouocatus, arma temere ſumſiſſet, FAM. STRADA de *Bell. Belg. Decad. lib. 9. pag. 463.* BOECLER. ad GROTIVM *d. l.* Interea tamen, ſi Princeps, ſub perſona latens, aggrediatur alium, ſubditum etiam, qui plane ignorat, Principem hunc eſſe, et hic ita occidatur, non uideo, quomodo, ſi cetera crimine careant, occidenti, qui extra omnem dolum eſt ac culpam, crimen obiici et peccatum, aut poena infligi poſſit. Vaſallum, quem eum dicimus, qui non eſt ſubditus, recte ſentiunt Dd., aduerſus dominum defenſione neceſſaria uti poſſe, ANTON. *Diſp. Feudal. XI. th. 3.* Vid. B. DN. HORN. *Iuriſprudent. Feudal. cap. 23. th. 2. p. 524.* atque adeo multo magis tum, ubi laruatus dominus inſcium aggreſſus uaſallum, prouocatio ad neceſſariam proderit defenſionem. Maxime, ubi lex extat, quae cuique facultatem impertitur impune eos interficiendi, et mandat pagorum colonis, ut contra illos pulſent campanas, eos capiant et interficiant, conceditque eorum arma, equos, denarios, et quodcunque penes illos reperitur, interfectoribus, qualis in Republica Veneta Ann. 1549. data fuit, nemo dubitabit, aggredientem hunc impune occidi poſſe. Quam legem tamen, puto, ad

illos pertinuiſſe, qui, non laetandi, ſed graſſandi aut rapiendi cauſſa, laruas ſumſerunt. Confer. LOSSAEVS, de *Iur. uniuerſ. Part. 4. n. 91. ſeqq. p. m. 354.*

§. XX.

Laruatus, per uim ſtuprum feminae intendens, occidi poteſt.

Pariter, ſi fortaſſe laruatus per uim ſtuprum inferre uelit feminae, pro pudicitia ſeruanda, ſi aliter periculum effugere non poſſit, occidere licet impune hominem improbum, atque ſic tali facinore pudorem defendere, GROTIVS, *Lib. 2. c. 1. §. 7.* ibique ZIEGLER. Id quod ita temperandum eſt, ut non temere, ob qualemcunque pudicitiae oppugnationem, occidere liceat, ſed ubi temeritas uires cepit, et ad proſtrationem corporis aut alia proceſſit, ZIEGLERVS *d. l.* Interim non iniquum eſt, in foro ſoli a conſueta poena homicidii abſolui eam, quae iniuriae intentatae, quamuis non longe progreſſae, atrocitate mota, minantem interfecit. Qua in re multum iudicis arbitrium poteſt, quod, omnibus, quae rem comitantur, accurate expenſis, de poena demum ſtatuere debet.

§. XXI.

Pater et maritus laruatos occidere qui poſſit?

Quouſque patri et marito impune in foro exteriori occidere liceat, ſatis conſtat ex *l. 4. C. ad L. Iuliam de Adult. l. 22. ſeq. l. 38. §. 8. 9. π. Eod. Auth. Si quis. C. d. t. Nouell. 117. c. 15.* Licebit ergo ita et tum, ſi laruatus deprehenſus fuerit. Quae res, etſi in dignitate ſit conſtitutus, dabit occaſionem ſe excuſandi, dum, feruente ira, et ob laruam, dignoſci non potuit, quiſnam ſit, qui iniuriam inferat, et iuſtum excitet

tet hunc dolorem. In foro tamen conſcientiae hoc tale factum nunquam ſine labe dimittetur, ZOES. ad *π. d. l. num. 7. 8.* B. ZIEGLER. ad GROTIVM *L. 2. cap. 1. §. 7.*

§. XXII.

Arma geſtare prohibitum eſſe plerumque, ubi coetus laruatorum coguntur, ſupra diximus. Notum etiam eſt ex *l. 1. π. ad L. Cornel. de Sicar.* illum in poenam *L. Corneliae de Sicariis* incidere, qui, occidendi cauſſa, cum telo incedit. Quam ob rem arbitrari quis poſſet, eum, qui tali caſu, ita perſonatus cum armis ambulat, ut hominem occidat, poena capitali afficiendum eſſe, licet nihil attentauerit, ob duplex interdictum, quod hic concurrit. Sed propterea tamen, quod hodie, ut omnes ſentiunt, illa deambulatio cum telo, interficiendi cauſſa, ſola non ſufficit ad poenam gladii, CARPZOV. *Pr. Crim. qu. 2. n. 54.* et qui ibidem afferuntur; iſtud etiam armorum interdictum non fieri temere ſolet ſub capitis ſupplicio: non exiſtimarim, gladium ultorem eiuſmodi hominem perſequi debere. Quod ſi tamen lex extaret, quae ſub mortis poena arma geſtare prohiberet, aliud utique dicendum foret. Immo, non extante tali lege, ſi ad caedem proxime proceſſit temerarius homo, homicidium tamen non fuit ſecutum, ultimo ſupplicio affici poſſe pro re nata, non dubitarim, praeſertim, ſi in loco, priuilegiis munito, aula ſcilicet Principis, etc. CARPZOV. *Pr. Crim. P. 1. quaeſt. 40. n. 30. ſeqq.* aliiſque conditionibus ex *l. 16. §. 1. π. de poen.* cum extraordi-

Laruatus, cum armis ambulans, an capitis reus ſit?

ordinaria poena ad mortem etiam extendi poſſit, Carpzov. *Pr. Crim. P. 3. qu. 119. n. 16. 17. et qu. 133. num. 9.* Raynald. in *Obſeru. mixt. L. 2. §. 33. 34. n. 20.* Pacichell. de *Laru. cap. 8. p. 121.* Quod in primis ad aſſaſſinos pertinet, quos, ſi eorum temeritas ad caedem proxime peruenit, poſt capitis ſupplicium, rotae imponi poſſe, Carpzovivs docet, *cit. Tr. P. I. qu. 19. num. 52. 53.* Quin et idem de eo uideri poteſt, qui, crimen laeſae maieſtatis, arma geſtans, committere conatus eſt, quod crimen hoc peculiare habet, ut conatus eadem ſeueritate, qua delictum ipſum, puniatur, *l. 5. C. ad L. Iul. Maieſt.* Carpzov. *Pr. Crim. P. I. qu. 41. n. 4.*

§. XXIII.

Qui dolo malo et in fraudem alius alieno ueſtitu utuntur, pro arbitrio puniuntur.

Qui ueſtes fictititas induunt, frequenter etiam incidunt in crimen falſi, ſi nempe dolo malo in fraudem alius alieno ueſtitu uirili uel femineo utuntur. Qua de re legi poteſt Zahn. de *Mendac. Lib. 2. cap. 47. n. 2. ſeq.* Farinac. *Prax. Crim. Part. VI. qu. 150. n. 80. ſeq.* ubi nominatim de illis agit, qui ad decipiendos alios induunt ueſtitum ſacerdotalem. Quae delicta arbitraria poena uindicari, neminem fugit, Carpzov. *Pr. Crim. P. 2. qu. 93. n. 17. 18. 19. 20. ſeqq.* Quod ſi autem non dolo et laedendi, ſed iocandi tantum uel laetandi cauſſa, habitus alienus ſumatur, crimen falſi utique ceſſat, quippe quod ſine dolo non committitur, *l. Nec exemplum 20. C. ad L. Cornel. de falſ. l. 23. 27. 31. π. Eodem.* Scilicet, qui iocatur, non mentitur, nec inhoneſte homines decipit, *l. 13. l. 14. π. de interrogat.* Cviac. ad *d. l. 13. π. Eod.* quamuis factum hocce in aliud delicti genus, e. c. iniuriam, incidere

incidere poſſit. Crimen tale falſi maximopere ſapere uideretur actio Rebeccae et Iacobi, qui illius iuſſu atque conſilio perſonam Eſaui induebat, atque huius ueſtium beneficio, Iſaacum eo adducebat, ut preces ac uota, quae natu maiori ipſe quidem deſtinauerat, Iacobo impertiretur; niſi ſciremus, Rebeccam et Iacobum, quicquid hic factum, ex fide, coeleſti nitentes oraculo ac fratrum foedere, ſuſcepiſſe, totamque hanc actionem diuino afflatu geſtam eſſe, ideoque dolum et mendacium produci hic non debere. Videatur B. Gesnervs et Calovivs in *Cap. XXVII. Geneſ.* Potius huc referendi ſunt illi, qui laruam Principis uel Comitis gerunt, h. e. Principes fictitios ſeu Comites agunt, quorum quam plurima exempla proſtant, qui maximas turbas dederunt, ac legi poſſunt apud Zahn. de *Mendaciis, Lib. 2. c. 63. n. 2. p. 274.* Nicol. Pfreths. de *Famil. p. 86. 87.* Item illi, qui laruati luſu chartarum, uel taxillorum alioue modo decipiunt alios, quod uulgo uocant, *die ſo falſche Mummen Schantzen ſchlagen*, qui, non quidem ob laruas, ſed ob falſos iactus alearum uel chartarum, furti ſunt rei, delictum tamen augent per laruas, quia ignoti decipiunt, Langlaevs, *Semeſtr. Lib. 8. cap. 9.* Carpzov. *Pr. Crim. Part. 2. qu. 93. n. 92.* ubi Praeiudicium Scabinorum Lipſienſium.

§. XXIV.

Vis publica, ſub perſonis illata, grauius puniendo.

Vis publica (Robbaria) et priuata quomodo coerceatur, explicant *Dd.* ad *§. 8. I. de Publ. Iud.* et Carpzov. *Pr. Crim. P. I. qu. 40. et P. 2. qu. 90.* Confer.

Dn. Parens *Oeconom. Iur. lib. 3. tit. 9.* §. *10. pag. 786.* et *Elect. Iuriſprud. Crim. pag. 65.* Non raro contingit, improbos homines perſonis uti, atque ſub illis quaerere flagitio tutamen, qui eo grauiori poena digni ſunt, quo difficilius dignoſci poſſunt, atque ad ſupplicium, quod meriti ſunt, rapi.

§. XXV.

Plagiarios Lex Fabia coercet.

Idem facere ſolent, qui plagium committere uolunt, ut eo ſecurius latitent, atque homines abducere poſſint. Quos *Lex Fabia de plagiariis* perſequitur. Circa reliqua delicta publica nihil peculiare obſeruandum uenit, adeoque argumentum hocce dimittimus, illud tantummodo obſeruantes, aduerſus laruatos delinquentes ex officio procedi poſſe, quod etiam annotauit Pacichellivs *c. 8. p. 123.* Dantur etiam caſus, ubi laruati uel perſonati ad ſupplicium ducti, illudque paſſi ſunt. Meminimus, Principem aliquando Imperii iuſſiſſe, ut ſtellio quidam, peritiam aurum faciendi prae ſe ferens, poſt multas fraudes patibulo, ueſte auro fictitio ſplendida indutus, concredederetur. Vidimus etiam mulieres, uirili habitu indutas, quo deprehenſae ſunt, in ergaſteriis inter alias meretriculas petulantiae poenas dare. Porro executio in effigie haud immerito laruata dici poteſt, eo modo, quo laruata funera ſupra diximus, qua de executione extant *Diſſertationes* B. Strvvii et Io. Andreae Frommanni, itemque D. Christiani Hoffmanni *Diſputatio* de *In Effigie Suſpenſo, Vitembergae ann. 1711.* habita. Quam praedictam Diſſertationem Frommanni Anonymus quidam, nomine Ivstinianvs Avlicoienvs, *Anno 1709.* idiomate noſtro donauit.

§. XXVI.

§. XXVI.

Vt tandem etiam ex Iure Feudali aliquid admiſceamus, quaeri poteſt: An delictum feudale commiſſum fuerit et felonia, ſi laruatus oſculum uxori domini dederit, uel turpiter cum ea laruata luſerit, uel etiam illam cognouerit? Sane omnibus hiſce caſibus feloniam committi, feudi priuatione dignam, ex *I. Feud. 5.* ſatis notum eſt, etiamſi uolenti tale quid uxori domini fuerit factum, quoniam et ſic fidem domino datam uiolat, SCHRADER. de *Feud. P. 9. cap. 2. n. 29.* Sed poſtquam tamen Feudiſtae aſſertum hocce ſemper temperant, ſi ignorauerit eſſe uxorem domini, SCHRADER. *P. 2. 9. Sect. 7. qu. 22. n. 64.* cum ſic abſit animus dominum laedendi: nec aliud de tali caſu aiendum eſt, ſi laruatus domini uxorem laruatam cognouerit, uel cum ea luſerit turpiter. Exiſtimarem tamen, et hic eſſe diſtinctionem adhibendam, quam ſupra ſuggeſſimus, ubi de adulterio quaeſtio fuit. Idem de illis dicendum conditionibus, ſi cum domini filia, aut cum nepte ex filio, aut cum ſorore domini, quae in eius domo eſt, quis concubuerit, *I. Feud. 5. II. Feud. 24.* ubi BITSCHIVS. Confer. etiam B. DN. HORN. *Iuriſprudent. Feud. cap. 23. th. 8. p. 527.*

Felonia committitur, ſi laruatus domini uxori oſculum dedit.

§. XXVII.

Poſſent adhuc uaria adduci, quae cum his rebus habent affinitatem, de alea ſcilicet, ludis etc. quae agunt. Sed quoniam opera haecce praeter ſpem creuit, placet hic impoſuiſſe finem.

Formula finalis.

Non alienum eſt ab hoc loco, *Ordinationem Romanam de Maſcheris*, apud PACICHELLIVM *p. 105.* lingua Italica conceptam, ſubiici.

Bando Romano ſopra le Maſchere, e Corſi de' Palii.

1. DEſiderando l' Illuſtriſſimo, e Reuerendiſſ. Sig. Monſ. Gio: Battiſta Spinola, di Roma, e ſuo Diſtretto Governatore Generale, e Vice-Camerlengo provedere d' opportuno rimedio, acciòche il proſſimo Carnevale ſi facci con la dovuta quiete, e ſenza diſordini, e ſcandali. Perciò con autorità della ſua carica, e per ordine havuto à bocca dalla Santità di Noſtro Sig. rinuova li Bandi altre volte publicati, ed in vigore d' eſſi nuovamente prohibiſce tutte, e ſingole coſe contenute nelli ſeguenti Capitoli, ſotto le pene in eſſi eſpreſſe.*

2. *Che neſſuna perſona di qualſivoglia ſtato, grado e conditione vadi con la Maſchera al volto, ò porti Buffe, Papaſichi, Bocchingambi, ò habiti finti prima di mezzo giorno, nè doppo un' hora di notte, ſotto pena di trè tratti di corda, e di ſcudi cento d' oro.*

3. *Il Maſcherarſi, ò traveſtirſi, come ſopra, il Venerdì, la Domenica, ed altre feſte commandate, ſotto pena di trè tratti di corda, e della perdita degli habiti, e ſcudi cento d' oro in ciaſchedun di detti caſi.*

4. *E negli altri giorni maſcarandoſi, non poſſano in modo alcuno uſar habiti Eccleſiaſtici, ò Religioſi veri, ò finti,*

ò vero

ò vero habiti indecenti da dare ſcandalo. Riſervandoſi l' arbitrio di Sua Signoria Illuſtriſſ. di dichiarare, quali ſiano gli habiti ſudetti, e li traſgreſſori ſaranno ſubito irremiſſibilmente puniti.

Il portare, ò far portare ad altri non oſtante qualſivoglia licenza, facoltà, privilegio, ancorche richiedeſſero ſpecial mentione, armi in Maſchera di qualſivoglia ſorte offenſive, quanto difenſive, saſſi, piombarole, ò altra coſa atta ad offendere, ancorche in qualſivoglia modo ſi portaſſero, ò riteneſſero in Cocchio, Carrozza, ò vero Carro, ò Carrette, Caleſſe, ò Sedie Rolanti di qualſivoglia ſorte, ò che tali armi foſſero legate, ò per altro permeſſe, ſotto pena di trè tratti di corda, ò della Galera ad arbitrio di Sua Sig. Illuſtriſſ. dichiarando però, che ſe le armi ſaranno anche prohibite ſotto maggior pena, ò in vigore de' Bandi Generali, ò Conſtitutioni Apoſtoliche, non ſia derogato alle pene maggiori; mà reſtino nel ſuo eſſere, ò oſſervanza. 5.

Inſultare, ò vero offendere alcuna perſona particolarmente nel Corſo, ò far riſſa, ò queſtione, cacciar mano, ò entrare nel Corſo con armi sfoderate ancorche ſenz' offeſa, ſotto pena di trè tratti di corda, ò vero della Galera, ed anche della forca ad arbitrio di Sua Sig. Illuſtriſſ. ſecondo la qualità de' caſi, non intendendo di derogare a' Bandi Generali, ed altri del Governo, che impongono maggior pena. 6.

L' offendere gli Hebrei, nè in parole, nè in fatti, nè occultamente, nè paleſamente, ſotto pena agli Huomini di trè tratti di corda, alle Donne dell' eſilio, ed alli Putti di ſtaffilate, ed altre pene maggiori ad arbitrio, ancor contenute ne' Bandi particolari, con le ſue prerogative, e modo di procedere. 7.

8. *Il fermarſi per ſpatio di tempo à circolare nel Corſo avanti à Chieſe, ò Monaſterii, ò altri luoghi pii, ſotto pena ad arbitrio.*

9. *L' uſar parole disboneſte etiam improviſando, nè ingiuriare alcuno, nè con la Maſchera, nè ſenza, nè in fatti, nè in parole, ſotto pena di ſcudi venti cinque, e di trè tratti di corda, e della Galera ad arbitrio di Sua Signoria Illuſtriſſ. ſecondo la qualità dell' ingiurie, e delle perſone.*

10. *Che neſſun Maſcherato, ò ſmaſcherato faccia contro alcuna perſona di qualſivoglia ſorte, ancorche foſſe Cortegiana, atti, ò geſti ſconvenevoli, ò inboneſti, che poſſino portare ingiuria, ò ſcherno, ò infamia contro la perſona, à chi ſaranno fatti, come anche ſi probibiſce il rappreſentare fatti, ò attioni laſcive, ò inboneſte in qualſivoglia modo, ò con geſti, ò cenni, ò tratto di mani, ò portare robbe, ò inſtromenti, habili à ſignificare, ò rappreſentare coſe ſconcie, indecenti, disboneſte, ſotto pena in qualſivoglia delli detti caſi, di trè tratti di corda, e di ſcudi ducento d' oro, ed altre pene corporali, e di Galera ad arbitrio di Sua Sig. Illuſtriſſ. riſervando anche l' arbitrio di dichiarare, quali ſaranno atti, geſti, cenni, fatti contro l' boneſtà ed infamia d' altri, come ſopra.*

11. *Religioſi Regolari non poſſano andare in Maſchera, mà nè anche trattenerſi nel Corſo in tempo delle Maſchere, ſotto pena di carcere, ed altre maggiori ad arbitrio di Sua Signoria Illuſtriſſ. ſecondo la qualità, delle perſone, e circoſtanze de' caſi.*

Che

Che neſſuna perſona di qualſivoglia ſtato, come ſopra, etiam che foſſe Eſſecutore, ò altro Officiale di Giuſtitia, maſcherata, ò non maſcherata, ſotto qualſivoglia preteſto, colore, ò cauſa, dia aiuto, ò impedimento alli Cavalli, che correranno, come in qualſivoglia altro modo, che impediſca loro il corſo, ſotto pena di trè tratti di corda da darſeli ſubito in publico nel luogo deſtinato. 12.

E, ſe quelli daranno impedimento, ſaranno à cavallo, oltre le dette pene incorreranno anche nella perdita de' Cavalli. E, ſe per detti impedimenti ne ſeguirà morte, ò mutilatione alcuna, incorra ipſo facto nella pena della forca. 13.

Che neſſuno poſſa accoſtarſi al luogo delle Moſſe per dieci canne, ſotto pena di trè tratti di corda, e di ſcudi 50. Il rompere, e ſpezzare Lancie nella via del Corſo nel tempo, che li Palii ſono poſti nel ſolito luogo della Piazza di S. Marco, ſotto pena di ſcudi trecento d' oro. 14.

Il tirare Vova di neſſuna ſorte, Melangoli, Zaganelle, ò altro à qualſivoglia perſona, l' uſar Ciarabottane, ſpruzzare con Schizzetti, ò con altri ſimili modi, ed inſtromenti, ſotto pena di trè tratti di corda, e di ſcudi venti cinque. E ſeguendo l' offeſa della galera, e della forca riſpettivamente, ad arbitrio di Sua Signoria Illuſtriſſima, ed alli Bottegari ſi probibiſce il ritenere Vova accomodate per tirare, ſotto pena di trè tratti di corda. 15.

Alle Donne di qualſivoglia ſtato, e conditione non ſia lecito andare in maſchera con altro habito finto à piedi, Sì per il Corſo, come per la Città, ſotto pena di ſcudi 300. d' oro, ed altre pene etiam corporali ad arbitrio, da eſtenderſi alla fruſta ſecondo la qualità delle perſone, e ſaranno tenute per Meretrici, e trattate come tali. 16.

Il far

17. *Il far ridotti, bagordi, feſtini, particolarmente in Caſa di Meretrici, e donne disboneſte, ò in Hoſterie, Bettole, ò Taverne, ſi probibiſcono ſotto pena, quanto alle Donne della fruſta, e quanto agli Huomini di trè tratti di corda in publico, qual probibitione Sua Signoria Illuſtriſſ. eſtende ancora, quando i feſtini ſi faceſſero in Caſe di Huomini, e Donne boneſte, ſotto le pene pecuniarie, ò d' eſilio ad arbitrio.*

18. *Alle Cortigiane, e Donne disboneſte ſi probibiſce l' andare in Carozza, Cocchio, Carro, Carretto, Caleſſe, Sedie Rolanti, ſole, ò accompagnate, con Maſchera, ò ſenza, ſotto pena della fruſta, e della perdita degli babiti, e di quant' altro portaſſero appreſſò di loro. E ſi procederà per inquiſitione, si durante, come paſſato il Carnevale, ed in ogni altro miglior modo.*

19. *Come anche d' ordine, come ſopra commanda, che ne' giorni che ſi correranno i Palii, al primo ſparo delli mortaletti, che ſi farà nell' iſteſſo tempo in diverſi luoghi del Corſo al tocco delle 23. hore, debbano immediatamente tutte le Carrozze, Carri, Carrette, Caleſſe, ò Sedie rolanti comminciare à prender luogo, ò poſto, ed al ſecondo ſparo, che ſeguirà di là ad un quarto d' ora, debbano con effetto haverlo preſo, affinche poſſa immediatamente darſi la moſſa, è doppo gli ſpari ſudetti non debbano trapaſſare, ò attraverſare, in qualunque modo rinculare, ò toccare li loro Cavalli ſotto qualſivoglia preteſto di ritirarſi dal luogo, accommodarſi, ò ritirarſi meglio, ò ad altro, che ſi pretendeſſe, ò poteſſe ſuffragare, ſotto pene à chi contraverrà, benche non foſſe il proprio Cocchiere, ò Padrone, e ſolo à caſo, ò in altro modo ſi trovaſſe à contravenire, pecuniarie ed anche corporali graviſſime ad arbitrio di Sua Signoria Illuſtriſſ. e quando dalla contraventione d' alcuno di detti*

di detti atti di ſopra probibiti, etiam mediatamente, ed indirettamente derivaſſe danno, ò male, ancorche minimo, ad alcuna perſona, Cavalli, Animali, ò robbe, ò perturbatione, ò ſconcio di altre Carrozze, ò Carri, come ſopra accommodati, e ritirati, ò impedimento di Corritori, la pena ſarà di trè tratti di corda, e della Galera ad arbitrio.

In oltre, per ouviare al tumulto e diſordini, che na- 20.
ſcono da quelli, che ſi fermano per ripigliare i Barbari nella ſtrada, dove ſtanno i Palii, Sua Signoria Illuſtriſſ. ordina, e commanda, che neſſuna perſona di qualſivoglia ſtato, e conditione come ſopra, nè à piedi, nè à cavallo, nè con Maſchera, ò ſenza, ardiſca doppo il primo ſparo de' Mortaletti ſotto qualſivoglia preteſto ſtar ferma nella ſtrada ſudetta, cominciando dal cantone, dove ſtà il poſto di Sua Signoria Illuſtriſſ. per fino all' altro cantone di ſopra della ſtrada, che dalla Piazza di S. Marco conduce alla Colonna Trajana, di maniera che tutto il tratto di detta ſtrada, come ſopra, reſti libero affatto, e non vi ſia alcuna perſona. E vuole, che ſolamente quelli, che ſono deſtinati dalli Padroni delli Barbari per ripigliare i medemi, i quali non poſſano eſſere più di due à cavallo, ò due à piedi per Barbaro, eſcluſa ogni altra perſona, ſi trattenghino, e ſtiano per l' effetto ſudetto nel cantone di ſopra di detta ſtrada, che dalla Piazza di S. Marco conduce alla Colonna Trajana, ſotto pena di trè tratti di corda da darſeli in publico ſubito, e di ſcudi cento moneta d' applicarſi alla Reverenda Camera Apoſtolica, ed anche della Galera incluſive ad arbitrio di Sua Signoria Illuſtriſſ. ſecondo la qualità delle perſone, caſi, e circoſtanze di eſſi.

E perche ſi è veduto, che per il paſſato il non eſſer inter- 21.
venute nel corſo nè Mute à ſei Cavalli, nè à quattro, hà

 appor-

apportato minor diſturbo, e più facilità alla corſa de' Palii, quindi è, che Sua Signoria Illuſtriſſima ricorda l' oſſervanza puntuale di sì buon' uſo ſotto pene gravi, etiam corporali contro i contraventori.

22. *Riducendo à memoria di ciaſcheduno la dovuta oſſervanza del preſente, e di detti altri Bandi; e particolarmente di quelli publicati li 20. Decembre 1667. e 11. Aprile 1668. contro li Carrozzieri, ed altri contraventori ſotto le pene contenute in eſſi riſpettivamente, alle quali contro li traſgreſſori ſi procederà irremiſſibilmente etiam per inquiſitione, ex officio, ò denuncia di ſegreto accuſatore, ed in ogni altro miglior modo eſpediente alla Corte. Riſervandoſi l' arbitrio in qualſivoglia de' ſudetti caſi, di augumentare le pene, etiam corporali, e delle maggiori ſecondo la qualità de' fatti.*

23. *Volendo, ch' il preſente Bando affiſſo, e publicato ne' luoghi ſoliti in Roma, habbia il medemo vigore, come ſe perſonalmente foſſe ſtato a ciaſcheduno intimato. Dato in Roma queſto dì 24. Gennaro 1693.*

Gio. Battiſta Spinola
Governatore, e Vice-Camerlengo.

Gio. Battiſta Scardozzi,
Notaro per la Charità.

In

In latinam conuerſa linguam ſic habet:

Ordinatio Romana de Laruis et ludis haſticis.

Illuſtriſſimus et Reuerendiſſimus Dominus, Dominus Io-ANNES BAPTISTA SPINOLA, *generalis Gubernator urbis Romae et eiuſdem agri, itemque Vice-Camerarius, nihil magis in uotis habet, quam ut proxime inſtantes Bacchanaliorum dies, debita tranquillitate et ſine turba omni et piorum animorum offenſione, tranſigantur, eamque ob rem, ui muneris ſui, ac iuſſu mandatoque, ex Sanctitatis Suae, Domini noſtri, ore accepto, repetit atque renouat leges, alio tempore promulgatas, atque praeſentibus probibet denuo omnia et ſingula, quae ſequentibus capitibus continentur, ſub poenis, in eiſdem expreſſis.* 1.

Nemo, cuius demum cunque ſit gradus, ſtatus et conditionis, cum larua, faciei adaptata, ambulet, uel geſtet bucculas, mitras Anglicas, oſcilla talaria, uel ueſtes fictitias induat ante meridiem, et poſt unam horam noctis, ſub poena triplicis tractus funis, et 100. ſolidorum aureorum. 2.

Laruis indui, et perſonatum, ut ſupra dictum, incedere, haud liceat die Veneris et Dominica, aliiſque feſtis diebus, ſub poena triplicis tractus funis, iactura ueſtium et 100. ſolidorum aureorum, in quolibet dictorum caſuum. 3.

Reliquis diebus, qui perſonati incedere uolunt, nullo modo poſſunt uti habitu eccleſiaſtico, uel religioſo, uero, uel fictitio, uel etiam aliis ueſtibus indecentibus et inboneſtis. Reſeruat uero ſibi Illuſtriſſimus Dominus arbitrium declarandi, quaenam ueſtes pro talibus ſint habendae. Illi autem, qui legem tranſgrediuntur, 4.

diuntur, ſine mora atque omni ſpe ueniae poena promerita afficientur.

5. *Non obſtante qualicunque licentia, facultate, priuilegio, licet ſingularem mentionem exigat, omnibus perſonatis uetitum eſt, geſtare arma, uel aliis geſtanda dare, uel permittere, cuiuſcunque illa ſint generis, ſiue offenſioni, ſiue defenſioni deſtinata, lapides, inſtrumenta plumbo grauia, uel alias res aptas ad offendendum, quocunque modo illud fiat, ſiue habeantur in eſſedis, carruccis, curribus, aut uehiculis leuioribus, carpentis, ſellis curulibus cuiuſcunque generis, ſiue eiuſmodi arma fuerint legata, ſiue ab aliis conceſſa, ſub poena triplicis tractus funis, uel etiam triremium, ſecundum arbitrium Illuſtriſſimi noſtri Domini, qui propterea declarat, quod, ſi arma ſub maiori poena iam probibita ſint, ſiue uigore legum generalium, ſiue conſtitutionum Apoſtolicarum, nullo modo illi maiori poenae derogari, uerum illam, eiuſque obſeruantiam omnino ſaluam eſſe uelit.*

6. *Inſultare cuipiam, uel offendere quempiam, praeſertim in circo hippodromo rixas excitare, uel altercationes, gladium arripere, uel hippodromum intrare, diſtrictis armis, etiam ſine offenſione cuiuſcunque, probibitum eſto ſub poena triplicis tractus funis, uel triremium, uel etiam furcarum, pro arbitrio Illuſtriſſimi Domini, ſecundum conditionem caſuum. Quo ipſo tamen dictus Dominus minime derogare uult legibus generalibus et aliis decretis Regiminis, maiorem decernentibus poenam.*

7. *Vetitum eſt, offendere Iudaeos, uerbis, uel factis, clam, uel palam, ſub poena, ſi uiri id fecerint, triplicis tractus funis,*

funis, ſin mulieres, exilii, ſi pueri, fuſtigationis, et aliis maioribus arbitrariis, quae in aliis legibus ſpeciatim continentur cum ſuis praerogatiuis et modis procedendi.

Si quis eo tempore, quo in circo equi in gyrum coguntur, ante eccleſias, monaſteria, uel alia loca pia conſiſtat, poena arbitraria coerceatur. 8.

Verbis uti inhoneſtis, etiam quaſi ex improuiſo, iniuria afficere quenquam, ſiue cum larua, ſiue ſine ea, factis, uel uerbis, nemini liceat, ſub poena 25. ſolidorum aureorum, et triplicis tractus funis, imo etiam triremium, ſecundum arbitrium Illuſtriſſimi Domini, et pro ratione iniuriarum ac perſonarum. 9.

Nemo, ſiue perſonatus, ſiue demta larua, uerſus alios, cuiuſcunque conditionis, ſi maxime fuerit meretrix, actionibus et geſtibus utatur indecentibus, uel inhoneſtis, qui iniuriam, contemtum, uel infamiam illis inferre poſſint, erga quos fiunt. Praeterea nefas eſto, repraeſentare facta, uel actiones laſciuas et inhoneſtas, quocunque modo id fiat, ſiue geſtibus, ſiue ſignis, ſiue geſticulatione manuum, ſiue portatione rerum et inſtrumentorum, aptorum ad ſignificandas, uel repraeſentandas res obſcoenas, indecentes, inhoneſtas, ſub poena, in quolibet dictorum caſuum, triplicis tractus funis et 200. ſolidorum aureorum et aliarum poenarum corporis, etiam triremium, ex arbitrio Illuſtriſſimi Domini, qui ſibi reſeruat declarationem, quales actiones, et geſtus, quae ſigna, et facta pro inhoneſtis et aliorum famae aduerſis debeant haberi, ut ſupra dictum. 10.

Religioſi regulares non poſſunt perſonati incedere, imo nec in circo debent reperiri tempore laruarum, ſub poena carceris et alia maiori ex arbitrio Domini Illuſtriſſimi, 11.

pro conditione hominum et rerum, quae caſus comitantur, ſeu circumſtantiarum.

12. *Nemo, cuiuſcunque fuerit ſtatus, ut ſupra eſt dictum, etiamſi ſit executor, uel alius iuſtitiae miniſter, perſonatus, uel non perſonatus, ſub quacunque ſpecie, colore, uel cauſſa, iuuet, uel impediat equos currentes, nec ullo alio modo turbet illorum curſum, ſub poena triplicis tractus funis, quam confeſtim pati debet publice in loco deſtinato.*

13. *Quod ſi qui, equis inſidentes, aliis impedimento fuerint, praeter dictam poenam, etiam equorum iactura plectentur. Et ſi ex dicto impedimento mors fuerit ſecuta, uel mutilatio quaedam, delinquens ipſo facto in poenam furcarum incurret.*

14. *Nemo appropinquet ad locum, ex quo equi currunt intra decem ulnas, ſub poena triplicis tractus funis et 50. ſolidorum. Eo tempore, quo praemia in loco ſolito campi S. Marci expoſita ſunt, nemo audeat in uia circi rumpere, uel frangere haſtas, ſub poena 30. ſolidorum aureorum.*

15. *In alios, quicunque illi ſint, non debent proiici oua, cuiuſcunque generis, poma aurantia, poſtilenae, uel alia, uti tubulis flaturalibus, aſpergere ex ſiphonibus, uel aliis modis et inſtrumentis uetitum eſt, ſub poena triplicis tractus funis et 25. ſolidorum, et, ſi offenſio fuerit ſecuta, triremium et pro conditione furcarum, ſecundum arbitrium Illuſtriſſimi Domini. Interdicitur etiam tabernariis, ne uendant oua ad proiiciendum adaptata, ſub poena triplicis tractus funis.*

16. *Mulieribus, cuiuſcunque ſint conditionis, non ſit permiſſum, ut incedant laruatae, ueſtibus indutae fictitiis, uſque ad pedes demiſſis, tam in circo, quam in urbe, ſub poena 300.*

ſoli-

ſolidorum aureorum, et aliarum poenarum corporis, uſque ad flagellationem extendendarum pro perſonarum conditione. Habebuntur praeterea tales feminae pro meretricibus, et tanquam tales tractabuntur. Ludos, choreas, conuiuia inſtituere, praeſertim in aedibus meretricum et feminarum inhoneſtarum, item in diuerſoriis, cauponis, tabernisque probibitum eſto, idque, quod ad feminas attinet, ſub poena flagellationis, et, quod ad mares, triplicis tractus funis in loco publico.

Atque hoc interdictum extendit Illuſtriſſimus Dominus 17.
ad caſus, quando feſtiuitates eiuſmodi fiunt in aedibus uirorum et feminarum honeſtarum ſub poena pecuniae et exilii ex arbitrio.

Meretricibus et inhoneſtis feminis non licet carruccis, eſſe- 18.
dis, curribus, aut uehiculis leuioribus, ſelliſue curulibus uehi, ſiue ſolae ſint, ſiue cum aliis, ſiue cum larua, ſiue ſine ea, ſub poena flagellorum, iactura ueſtium, et quicquid alias ſecum habuerint. Procedendum etiam erit per modum inquiſitionis, tam diebus Bacchanaliorum, quam poſtea, omni meliori modo.

Porro ex mandato, ut ſupra iubetur, ut illis diebus, 19.
quibus curſus habentur, omnes carruccae, eſſeda, currus, uebicula leuiora, uel ſellae curules, ad primam exploſionem mortarii, quae in diuerſis locis circi, tempore eodem, hora 23. ſonante, fiet, locum ſuum occupare incipiant, ſecunda uero exploſione, quae primam ſequetur poſt quadrantem horae, omnes locum iam occupatum teneant, ita, ut ſtatim carceres aperiri poſſint. Poſt illa uero ſigna nemo debet ultra, uel retro agere, qualicunque modo, uel circumagere, uel mouere equos ſuos ſub quacunque ſpecie, uel recedendi a loco, uel com-

commodiorem et meliorem locum occupandi, uel alio ſe recipiendi, ubi conueniens fuerit uiſum. Qui ſecus fecerit, licet rhedarius proprius non fuerit, aut dominus, etiam tantum caſu, aut alia ratione id fecerit, pecunia mulctabitur, et corporis etiam poena grauiſſima, ex arbitrio Illuſtriſſ. Domini, plectetur. Quod ſi ex eiuſmodi facinore, in quolibet dicto caſu, ſupra prohibito, etiam per alios homines aliaſque res ac indirecte damnum ſequatur, uel malum etiam minimum, quibuſcunque hominibus, equis, animalibus, uel rebus illatum, uel aliae carruccae et rhedae, quae, ut ſupra dictum, in loca ſua ſe receperunt, diſturbentur, uel collidantur, uel curſoribus creetur impedimentum, poena triplicis tractus funis et triremium locum habebit.

20. *Praeterea ut tumultui et turbis obuiam eatur, quae ex eo naſci poſſunt, ſi quis equorum peregrinorum commutandorum cauſſa in ea uia, ubi curſores conſiſtunt, et brabea ſunt expoſita, conſiſtat, Illuſtriſſ. Dominus decernit et iubet, ut nemo, cuiuſcunque ſtatus ſit et conditionis, ut ſupra, ſiue pedes, ſiue eques, ſiue perſonatus, ſiue minus, poſt primam exploſionem mortarii audeat ſub quauis ſpecie conſiſtere in dicta uia, et quidem ab angulo, ubi Illuſtriſſ. Domini ſtatio eſt, uſque ad alterum angulum ſupra uiam, quae a foro S. Marci ad Columnam Traiani ducit, ita, ut omnis illius uiae tractus omni modo uacuus ſit, et nemo ibidem reperiatur. Vult etiam, ut illi ſoli, qui a dominis equorum peregrinorum recipiendorum cauſſa ſunt adducti, quorum plures, quam duo equites, et duo pedites apud unum eſſe nequeunt, omnibus aliis excluſis, propter eam cauſſam conſiſtant maneantque in angulo ſuperiori dictae uiae, quae a foro D. Marci ad Columnam Traianam ducit, ſub poena triplicis tractus funis,*

quam

quam in loco publico confeſtim pati debent delinquentes, et 100. ſolidorum, in moneta Camerae Apoſtolicae inferendorum, imo et triremium ſimul, ex arbitrio Illuſtriſſimi Domini, pro conditione perſonarum, caſuum et rerum, aliarumue circumſtantiarum.

Et quoniam experientia docuit, minus turbarum et plus 21.
adiumenti curſoribus ex eo contigiſſe, quod ſeiugibus et quadrigis nemo uſus, ideo Illuſtriſſ. Dominus exactam obſeruantiam rei tam bonae in memoriam reuocans, iubet, ut nemo ei aduerſum faciat, niſi grauiſſimas, etiam corporis, poenas ſubire uelit.

Monet denique, ut nemo obliuiſcatur debitae obſeruan- 22.
tiae huius et aliarum Ordinationum, praeſertim uero earum, quae 20. Dec. 1667. 11. April. 1668. promulgatae ſunt aduerſus rhedarios et alios transgreſſores, ſub poena, in illis, pro conditione hominum et facinorum, expreſſa, aduerſus quos ſine ulla ueniae ſpe, etiam per inquiſitionis modum, et ex officio, procedetur, uel ad denunciationem accuſatoris occulti et omni meliori modo, qui Curiae conſultus fuerit uiſus. Reſeruat etiam ſibi arbitrium in ſupra dictis caſibus augendi poenas, etiam corporis, et maiores pro conditione factorum.

Vult inſuper, ut haec Ordinatio affixa in locis publicis 23.
et conſuetis eandem habeat uim, ac ſi cuilibet ſigillatim fuiſſet coram promulgata. Dat. Romae 24. Ianuar. 1693.

Io. Baptiſta Spinola,
Gubernator et Vice-Camerarius.

Io. Baptiſta Scardozzius,
Notarius Eleemoſynariae.

Sequuntur monumenta quaedam publica, quae ad illuſtranda ſuperiora pertinent.

DEmnach Se. des Hn. Gouuerneurs und Reichs-Grafens von Wackerbarth Excellenz, unterm geſtrigen dato verordnet, wie daſs zwar bey dem Carneual, ſo den 6ten dieſes den Anfang nehmen ſolte, Ihro Königliche Maieſtät iedweden alles Vergnügen und Ergötzlichkeit gerne gönnen, iedoch aber die vormahls darbey verſpührte Unruhe und Unfug verbothen haben wolte; Als wird allen und ieden Beſitzern derer unter unſer Iuriſdiction gelegenen Häuſer, ingleichen unſern Bürgern und Schutz-Verwandten, auch ſonſt iedermänniglich ſothanes hiermit kund gemacht und angedeutet, auch ſie reſpectiue nach Standes-Gebühr erſuchet, daſs ſich ſowohl Maſquen, als auch dieienigen, ſo nicht maſquiret, auf denen Straſſen, Gaſſen, und öffentlichen Plätzen allhieſiger Reſidenz-Stadt, ruhig und ſtille halten, kein Geſchrey, Geſänge, noch Lärmen auf ſolchen machen, oder mit Muſic herumgehen, auch in denen Häuſern, wo ſie entweder zum Beſuch, oder andern Einſpruchs wegen, hinkommen, oder ſich ſonſt verſammlen, keine Händel anfangen, oder iemand unzuläſsliche Beſchwerde verhängen, ſondern ſich aller Orten ſtille und ruhig verhalten ſollen, damit ſie nicht in wiedrigen durch die zur Ruhe und Sicherheit auf denen Straſſen geordneten Wachten angehalten, auf die Haupt-Wacht gebracht, und nach Befinden des begangenen Exceſſes, exempläriſch beſtrafft werden dürffen.

Wird

Wird ſich alſo iedermänniglich hiernach gebührend achten, und vor Straffe und Ungelegenheit hüten. Datum Dreßden am 5. Ianuarii, 1722.

Der Rath zu Dreßden.

POſteaquam Excellentiſſimus Dominus, Gubernator huius Vrbis atque S. R. Imperii Comes de Wackerbarth, *heſterno die, promulgandum curauit, Regem Noſtrum Potentiſſimum uelle quidem, inſtituta ſolemnitate publica, quam Carneual uocant, cuilibet omnem licitam laetitiam atque animi recreationem permittere, interdicere tamen iterum quoque olim iam obſeruatas turbas atque iniquitates: denunciamus hoc omnibus noſtrae ditioni ſubiectis poſſeſſoribus aedium, ciuibus, uel tutamine noſtro fruentibus, quin et cunctis, qui in Vrbe hac in praeſenti uiuunt, et patefacimus, quemlibetque, cuius demum cunque dignitatis ac ordinis fuerit, precando hortamur, ut, cum perſonati, tum non laruati, in plateis, uicis et publicis locis huius Vrbis quiete degant ac uiuant, neque clamores edant, nec cantiones peragant, nec ullas commoueant turbas, multo minus muſicis inſtrumentis inflatis pulſiſue circumeant, neque in aedibus, in quas ſe, uel uiſitandi cauſſa, uel aliam ob rationem conferunt, tumultum excitent, neque cuidam moleſtiam creent, ſed ubiuis locorum pacifice ac quiete uerſentur, ne, ſi contrarii quid fiat, ab excubiis militum, ad tranquillitatem et ſecuritatem in plateis diſpoſitis, capiantur, in praecipuam militum cuſtodiam coniiciantur, et, criminibus cognitis, ſeuere puniantur. Quae ad*

unum omnes ſibi dicta putent et obſeruent, poenaſque ac damna uitent. Datum Dreſenae V. Ian. 1722.

Senatus Dreſdenſis.

Demnach *Se. des Herrn Gouuerneurs und Reichs-Grafens von Wackerbarth Excellenz, unterm geſtrigen dato verordnet, wie daß zwar bey dem Carneual, ſo heute den Anfang nehmen ſolte, Ihro Konigl. Maieſt. iedweden alles Vergnügen und Ergötzlichkeit gerne gönnen, iedoch aber die vormahls darbey verſpührte Unruhe und unfug verbothen haben wolten; Als wird ieden Beſitzern der unter unſer Iuriſdiction gelegenen Häuſer, ingleichen unſern Bürgern und Schuz-Verwandten, auch ſonſt iedermänniglich ſothanes hiermit kund gemacht und angedeutet, auch ſie reſpectiue nach Standes-Gebühr erſuchet, daß ſich ſowohl Maſquen, als auch dieienigen, ſo nicht maſquiret, auf denen Straſſen, Gaſſen, und öffentlichen Plätzen allhieſiger Reſidenz-Stadt, ruhig und ſtille halten, kein Geſchrey, Geſänge, noch Lärmen auf ſolchen machen, oder mit Muſic herumgehen, auch in den Häuſern, wo ſie entweder zum Beſuch, oder andern Einſpruchs wegen, hinkommen, oder ſich ſonſt verſammlen, keine Händel anfangen, oder iemand unzuläßliche Beſchwerde verhängen, ſondern ſich aller Orten ſtille und ruhig verhalten ſollen, damit ſie nicht in wiedrigen durch die zur Ruhe und Sicherheit auf denen Straſſen geordneten Wachten angehalten, und auf die Haupt-Wacht gebracht, und nach Befinden des begangenen*

gangenen Exceſſes, exemplariſch beſtrafft werden dürffen. Dieweil man auch wahrgenommen, daß Maſquen von gemeinem Volck, auch ſo gar von denen in der Vor-Stadt wohnenden, nach Endigung der Redoute, oder ſonſt in der Stadt in Maſque gehaltenen Bällen, wenn die Wachten und Patrouillen bereits abgegangen, die gantze Nacht durch bis an den hellen lichten Morgen auf denen Straſſen in der Stadt herumgelauffen, und allererſt bey Oefnung der Thore nach Hauſe gegangen, Ihro Konigl. Maieſt. *aber auch dieſe Unordnung abgeſtellet wiſſen wollen, ſo wird ſich auch iedermänniglich darnach achten, und nach Abgang der Wachten und Patrouillen von dergleichen Maſquen ſich keiner auf den Straſſen betreten laſſen, oder aber gewärtig ſeyn ſoll, in Arreſt geführet, und nachgehends, ſo, wie Exempel vorhanden, davor beſtraffet zu werden. Datum Dreßden, am 20. Ian. An. 1723.*

Der Rath zu Dreßden.

CVm Excellentiſſimus Dominus, Gubernator huius Vrbis atque S. R. Imperii Comes de Wackerbarth, *heſterno die promulgauerit, Regem Noſtrum Potentiſſimum uelle quidem, inſtituta, hodieque inchoanda, ſolemnitate publica, quam Carneual uocant, cuilibet omnem licitam laetitiam atque animi recreationem permittere, interdicere tamen iterum quoque, olim iam obſeruatas turbas atque iniquitates: denunciamus hoc omnibus, noſtro magiſtratui ſubiectis poſſeſſoribus aedium, ciuibus, uel tutamine noſtro fruentibus, quin et cunctis, qui hac in Vrbe in praeſenti uiuunt,*

uunt, et patefacimus, quemlibetque, cuius demum cunque ſit dignitatis ac ordinis, precando hortamur, uti, cum perſonati, tum non laruati, in plateis, uicis et publicis locis huius Vrbis, quiete degant et uerſentur, neque clamores edant, nec cantiones peragant, nec ullas commoueant turbas, multoque minus muſicis inſtrumentis inflatu pulſiſue circumeant, neque in aedibus, in quas ſe, uel uiſitandi cauſſa, uel aliam ob rationem, conferunt, tumultum excitent, neque cuiquam creent moleſtiam, ſed ubiuis pacifici ac quieti uerſentur, ne, ſi quid contrarii fiat, ab excubiis militum, ad tranquillitatem et ſecuritatem omnium per plateas Vrbis diſpoſitis, capiantur, in militum cuſtodias coniiciantur, et, criminibus cognitis, ſeuere puniantur. Quoniam etiam experientia cognouimus, homines ex infima plebe, quin imo in ſuburbiis habitantes, perſonatos, finitis iam tum his gaudiis, atque in aedibus Vrbis habitis ſaltationibus laruatis, deductis uigiliis, ac tympanis militaribus uulgaribus ſigno ad diſcedendum dato, totam per noctem, uſque ad ſolis ortum per plateas uicoſque Vrbis circumcurſaſſe, ac, apertis demum Vrbis portis, domum diſceſſiſſe, Potentiſſimus autem Rex noſter hanc quoque intemperantiam uitari malit, quiſque etiam uoluntatem Principis in oculis ferat, nec committat, ut, poſtquam milites ex ſtationibus abierunt, et ſignum diſceſſui datum eſt, perſonatus in plateis reperiatur, aut certe expectet, fore, ut in uincula coniiciatur, poſteaque pro eo, ac meruit, poenis plectatur. Datum Dreſdae d. XX. Ian. An. 1723.

Senatus Dreſdenſis.

Nach-

NAchdem Ihro Königl. Maieſt. in Pohlen und Churfürſtl. Durchl. zu Sachſen, etc. etc. Unſer allergnädigſter Herr, entſchloſſen, in denen letzten Drey Tagen gegenwärtigen Carnevals, die Ergötzligkeit der Maſquen-Freyheit ſowohl ein- als ausheimiſchen Anweſenden, eine längere Zeit zu gönnen; Als wird auff ergangenen allergnädigſten Befehl hiermit iedermänniglichen bekannt gemacht, daß, da Ihro Königl. Maieſt. ſo wohl den Alten-Marckt, als auch die darauff befindliche Boutiquen und Kram-Läden, mit gnugſamer Illumination des Nachts zu verſehen, angeordnet, bevorſtehenden 7ten Februarii nachmittags um 4. Uhr die Maſquen ihren Anfang nehmen, und damit, ſo lange die Wachten auff denen Poſten ſtehen, und die Patrouillen gehen, die Nacht hindurch continuiren können.

Den 8ten dieſes hingegen die Maſquen um 2. Uhr nachmittags ihren Anfang nehmen, der Marckt continuiret wird, und die Maſquen abermahls, biß, wie vorerwehnet, die Wachten von denen Poſten, und die Patrouillen abgegangen, dauren.

Den 9ten, als den letzten Tag des Carnevals, (da das Ringrennen um 10. Uhr vormittags bey Hof angehet, wobey die, ſo es mit anſehen wollen, in Maſquen erſcheinen können,) wird mit der Maſquerade früh um 9. Uhr angefangen, und der Marckt ſowohl, als die Illumination continuiret, die Dauer der Maſquen aber iſt abermahls vergönnet, biß die Wachten und Patrouillen abgehen, ſo allererſt um 6. Uhr früh Morgens bey Oeffnung derer Thore geſchiehet.

In

In vorherbenannten letzten Tagen des Carnevals nun iſt allen und ieden Einwohnern und Frembden, Hohen und Niedrigen, beyderley Geſchlechts, ohne Ausnahme, freygeſtellet, ſich nach Gutdüncken zu maſquiren, in dieſer Verkleidung auch ihre Geſchäffte, Gewerbe, Arbeit, Handel, Wandel, und welcherley zuläßliche Verrichtung es ſeyn mag, ſo wohl auf denen Straſſen und Gaſſen, als auch in denen Häuſern, Kauffmanns-Gewölben, Handwercks-Läden, Kram-Buden und inſonderheit aller Orthen abzuwarten.

Hiernechſt aber gehet Ihrer Königl. Maieſt. *allergnädigſte Willens-Meynung dahin, daß, gleichwie alle und iede Maſquen in ihrer Verkleidung alle Sicherheit finden, alſo auch hingegen von niemanden, dieſe einem iedem vergönnete Ergötzligkeit gemißbrauchet, noch auch zu ſcandalöſen und ärgerlichen Bezeigen angewendet, noch weniger die Straſſen, Gaſſen, Märckte, Häuſer, Kauffmanns-Gewölbe, Kram-Buden und andere Orthe beunruhiget werden, vielmehr ein ieder ſich beſcheiden, erbar und in gebührenden Schrancken zu halten, auch alle unanſtändige und zum Aergerniß gereichende Maſquen zu vermeiden.*

Derowegen denn auch keine Maſque ſich unterſtehen, noch derſelben vergönnet ſeyn ſoll, weder öffentlich, noch verborgen, einiges Gewehr, Degen, Stöcke, oder ſolche Dinge, wodurch Schaden zugefüget werden kan, bey ſich zu tragen und finden zu laſſen.

Dahingegen wird ein ieder Hauß-Wirth, Beſitzer und Einwohner, ingleichen dieienigen, welche in Kauffmanns-Gewölbern und Kram-Buden ihre Handlung treiben, oder in den Handwercks-Läden arbeiten, auf die bey ihnen aus-

und

und eingehende Maſquen ſelbſt ein wachſames Auge zu halten haben, damit ihnen durch ſelbige keine Ungelegenheit, oder Nachtheil und Schaden zugefüget werden möge, inmaſſen einem ieden frey ſtehen ſoll, unbekannten Maſquen, welche ſich weder demaſquiren, noch ſonſt zu erkennen geben, ſondern ſich wider Willen mit Gewalt eindringen, oder ſonſt einzuſchleichen ſuchen möchten, den Eintritt zu verwehren, auch allenfalls ſich derer zu dem Ende auf allen Straſſen, Gaſſen und Plätzen ausgeſchickten Patrouillen zur Hülffe zu bedienen, als welche befehliget, einem ieden, dem durch ein oder andere maſquirt oder unmaſquirte Perſonen Ungelegenheit und Nachtheil zugefüget wird, zu aſſiſtiren, und dergleichen Maſquen oder unmaſquirte Perſohnen, in Arreſt zu bringen. Wird demnach auf Ihrer Königl. Maieſt. *allergnädigſten Befehl dieſes denen ſämtlichen Bürgern und Inwohnern hieſiger Königl. Reſidenz, auch allen allhier Anweſenden, hiermit kund gemachet, und ſelbige auf deſſen genaue Befolgung gewieſen, darneben aber vor Unfug alles Ernſts gewarnet, mit dem Anfügen, daß auſer dem dieienigen, die darwider handeln, oder iemanden auf einerley Weiſe das geringſte Leid zufügen werden, ſich ſelbſt zu imputiren, wenn ſie deswegen angehalten, zur Verantwortung gezogen, und, wie bereits Exempel vor Augen liegen, vor ihre Begünſtigungen nachdrücklich angeſehen, auch, nach Beſchaffenheit des Verbrechens, mit dem Veſtungs-Bau, oder wohl gar, nach Gelegenheit, an Leib und Leben beſtrafet zu werden, ſich exponiren würden. Datum Dreßden, am 5. Febr. Anno 1723.*

Der Rath zu Dreßden.

Xx *Poſtea-*

Poſteaquam Potentiſſimus Poloniarum Rex, atque Elector Saxoniae Princeps etc. etc. Dominus noſter Clementiſſimus, decreuit concedere, ut ultimis hiſce tribus diebus ſolemnis perſonarum laetitia, ac libertas cum ab indigenis, tum a peregrinis, continuetur, ex uoluntate Regis Clementiſſimi, id omnibus ac ſingulis denunciatur, publicaturque, quod, cum mandatum ſit, ut et forum uetus, et, quae in eo reperiuntur, ſcenae et tabernae inſtitorum, ſufficienter illuminentur, d. 7. Februarii hora pomeridiana quarta, laruarum uſus incboari, ac, quamdiu milites in ſtationibus ſuis conſiſtunt, atque excubitores exploratorii per urbem diſcurrunt, tota nocte durare poſſit.

D. 8. huius menſis, illius rei initium ſit hora pomeridiana ſecunda, nundinae celebrantur ſine intermiſſione, ac laruae permiſſae ſunt, quoad, uti iam dictum eſt, milites ſtationes occupant, et excubitores explorare omnia pergunt.

D. 9. ultimoque huius ſolemnis laetitiae, (ubi hora decima antemeridiana equeſtres decurſiones luctationeſque incipiunt aulicorum, quibus ſpectandis, qui uolunt, perſonati adeſſe poſſunt,) uſus laruarum incboatur hora nona, nundinae habentur, et illuminationes inſtituuntur, quae tamdiu durant, uſque dum uigiliae et explorationes ceſſant, quod demum hora matutina ſexta, cum portae aperientur, continget.

Nominatis igitur his ultimis huius delectationis diebus, omnibus ac ſingulis, incolis pariter ac peregrinis, ſummae infimaeque dignitatis, atque etiam utriuſque ſexus hominibus, nemine excepto, permiſſum eſt, quibuſcunque uti laruis, hiſque etiam in ueſtibus negotiationibus, commerciis, laboribus, nundinationibus, omnibuſque actionibus licitis defungi.

Contra

Contra ea Potentiſſimus Rex ſeuere uult ac deſiderat, ut, ſicuti omnes ac ſinguli perſonati plena ſecuritate perfruentur, ita nemo hac, omnibus conceſſa, animi recreatione abutatur, uel eam ad actiones probibitas atque offendiculo plenas ſuſcipiendas inſtituat, uel in plateis, uicis foriſque Vrbis, aedibus, etiam ſcenis ac tabernis mercatoriis, aliiſue locis tumultus concitet, ſed quiſque ſibi temperet, modeſteque ac debita cum circumſpectione uerſetur, atque indecoras et ſcandalum praebentes laruas deuitet.

Quam ob rem nullus perſonatorum conetur, uel ſibi permiſſum eſſe putet, manifeſte, uel clanculum, ullum armorum genus, gladios ſcilicet, baculos, aliaque inſtrumenta, quibus damnum dari poteſt, gerere, uel uſurpare.

Quiſque contra paterfamilias, poſſeſſor bonorum et incola, et illi, qui in porticibus mercatorum ſceniſque inſtitorum negotiantur, uel in tabernis opificum labores ſuos peragunt, intrantes atque exeuntes perſonatos diligentiſſime obſeruet, ne ſibi ingrati quid faciant, uel noxam et damnum dent. Licebit enim omnibus, ut ignoto cuique perſonato, qui nec laruam leuare, neque alio modo ſui notitiam facere uult, ſed, ui adhibita, inuitis ſe obtrudit, uel clanculum irrepere ſtudet, probibeant aditum, atque aduocent in auxilium, eum in finem diſtributos per plateas, uicos et loca Vrbis milites uigileſque exploratores, quibus iniunctum eſt, ut omnibus opem ferant, quibus a perſonatis et non laruatis hominibus quicquam incommodi et damni infertur, atque iſtos, ſiue laruis uelati ſint, uel minus, in cuſtodias ducant.

Quae quidem, mandato Regis Potentiſſimi, omnibus ciuibus atque incolis huius ſedis Regiae, ac praeſentibus indicamus,

dicamus, atque eoſdem admonemus, ut obtemperent his Regis deſideriis, ac fugiant incommoda et damna, certeque minamur, fore, ut, ſecus ſi fiat, iſti, qui quicquam negligunt horum, uel leges uiolant, aut ulla ratione quemquam laedunt, ſibi ſolis adſcribant, ſi in carceres coniiciantur, rationem reddere cogantur, ac, uti triſtia exempla ſuppetunt, rebus cognitis, pro merito grauiter puniantur, atque etiam pro conditione criminum uel ad operas publicas condemnentur, uel capitis ſupplicio plectantur. Datum Dreſdae d. V. Februar. Ann. 1723.

Senatus Oppidanus Dreſdenſis.

INDEX

INDEX AVCTORVM
Quorum ſcripta et ſententiae in primis in hac Commentatione referuntur.

A.

ABbas	*pag.* 205
Abele	297
Accurſius	289
Aelianus	39. 42. 59
Aeſchylus eiuſdemque Scholiaſtes	38
Alegambe	16
Alexander ab Alexandro	13. 52. 56. 193
Alexandrinus Clemens	24. 30
Allatius	11
Anania	102
Andronicus Senior	205
de Angel. Balthaſar	185
Angelus	102
Antoninus	102
Antonius	309
Apuleius	13. 52

Aquila Ioann. 134
Ariſtophanes, eiuſdemque Scholiaſtes 34. 38. 42. 43
Ariſtoteles 41. 42. 67
Armilla 199
Arrianus 36
Arniſaeus 170
Arnobius 47
Arriuabene Ludouicus 7
Artemidorus 43. 46. 47
Aſterius 87
Athenaeus 38. 43. 45. 46. 47. 85. 95. 131. 144
Auguſtinus 43. 80. 86
Aulicoienus Iuſtinianus 314
Auſonius 21
Azorius 199. 217

B.

BAchouius 226. 260
Balduinus 162. 181. 217. 248
Barboſa 151. 185. 189
Baronius Caeſar 14. 86
Barthius Caſpar 30. 100
Baſſus C. 14
Bayſius Lazarus 23
Begerus Laurentius 44
Bellettus 152. 201
Bellorius Ioan. Petrus 100
Berlichius 290
Bertaz. 306
Beyerlinck 104. 184

Biſba

Biſba Fructuoſus 7
Bitſchius 315
Bobadill. 224
Boeclerus 309
Bonauentura 209
Bonfinius 56
Borellus 157
Boſſuetius Iac. Beningn. 48
Briſſonius Barnabas 103
Brunnemannus 230. 231. 248. 254. 269. 292
Brunnerus 246
Bulengerus Iul. Caeſar 6. 21. 36. 44. 47
Burchardus 19
Burghaber 297

C.

Caeſar Iulius 93
Calcagninus Coelius 6. 12. 17. 31. 35. 53. 93. 94. 96
Calouius 298. 300. 313
Camerarius Philip. 73. 100. 237
Capitolinus 59
Cauagnol. Roland. 218
Carbonellus Michaël 11
Carpzov. 132. 162. 163. 164. 168. 172. 179. 188. 190. 198. 232. 241. 244. 251. 264. 277. 291. 298. 306. 307. 308. 311. 312. 313
Caſaubonus Iſaacus 6. 40
Caſſius Dio 144
Cenſorinus 51. 193
Chabotius Petr. Gualt. 47
Chalcocondylas Laonicus 223
Chemnitius 164

Chriſtianus Q. Septim. Florens	40
Chryſoſtomus Dio	49. 80
Chryſologus Petrus	55
Cicero	14. 43. 44. 85. 109. 158
Claudius	306
Columella	14. 34
Conringius	156
Couarruuias	167
Crenius V. C.	40
Cuiacius Iacobus	18. 84. 226. 241. 312
Cuperus Giſbertus	46. 55. 62. 63. 68
Curtius Q.	58
Cunaeus Petrus	73
Cypraeus	164. 166. 167
Cyprianus	80

D.

DAceria Anna	64. 65
Dannbauerus	201
Dietherrus	162
Diodorus	93
Diomedes	35. 39. 44
Dionyſius Halicarnaſſaeus	37. 39. 41. 54
Dioſcorides	34
Dominicus P.	17
Donatus	39. 40. 43. 45. 48. 61. 62
Dougtaeus Ioann.	54
Draco	131
Drechſler.	201
Duarenus	147

Dunte 231
Duſſel 207

E.

ECcleſ. 143
Epiphanius 88
ab Eyben 156

F.

FAber Tanaquillus 64
Faber Ioann. 267
Faber Petrus 83. 84
Farinacius 306. 312
Ferrarius Octauius 9. 23. 63
Feſtus 13. 45
Filliuc. 200
Firmicus Iulius 28. 74
Freinſhemius Io. 59
Du Freſne Carolus 18. 202. 204
Fritſchius 160
Frantzkius 167
Frommannus Andreas 314
Frontinus 57. 92

G.

GArzo Ioannes 5. 14
Gellius A. 14. 263
Gentilis Albericus 7. 62. 148
Genuenſis 200
Gerhardus 80. 167. 248. 299
Geruaſius Tilberienſis 10. 204
Geſnerus 7. 191. 231. 298. 300. 313

Goeddaeus 241
Golius Iacobus 17
Gothofredus Dionyſius 75. 132. 289
Gothofredus Iacobus 206
Gratianus 75. 149
Gregoras Nicephorus 10. 205. 223
Gregorius Turonenſis 86
Grotius 146. 305. 310
Gueuara 143. 171. 179
Guilielmus Pariſienſis 73
Guilelmus Neubrigenſis 205
Gyraldus. 74

H.

Hahnius 141. 165. 172. 178. 229
Herenſchmidius Iacobus 7. 24. 25. 78. 80. 215
Herodianus 48. 51. 52. 54. 193. 294
Herodotus 31. 51. 56
Heruetus 24
Heſychius 30. 39. 40. 45. 47
Hetligarius 218
Hieronymus 86. 185
Hiller. 242. 246
Homobonus 199
Hoppius 142. 145. 176. 261. 291
Horatius 35. 37. 38. 40. 43. 46
Hornius 309. 315
Hoſpinianus Rudolphus 8
Huberus 193. 276
Hunnius D. 80
Hutterus Leonhard. 215

I.

Iacob P. Philip. Bergomenſis 51
Ioſephus 71
Iſidorus 149
Itterus 156
Iunius Franciſcus 20
Iuſtinianus Abbas 200
Iuuenalis eiusque Scholiaſtes 38. 55. 83. 103. 137

K.

Kipping. 193
Kircherus Athanaſius 100
Kirchmannus 100. 239
Koenig. 181
Kohl 244
Köppen. 244
Krembergk 246

L.

Lactantius 35. 80
Laërtius Diogenes 42. 60. 85
Lagunez Matthias 224
Lambertinus 152
Lampridius 59
Lancelottus 172
Langlaeus Ianus 6. 135. 313
Laudenſis 185
Laurus Ioann. Bapt. 4
Lauterbach. 258. 290
Laymannus 170
Lazius 49

Liban-

Libanius 21
Limnaeus 133
Lipſius Iuſtus 83. 85. 159
Liuius 36. 51. 57
Loſſaeus 310
Lucianus 6. 40. 43. 46. 47. 49. 55. 63
Lucius 225
Lucretius 90
Ludwellus 263
Lutherus 181. 194
Lyranus 74

M.

MAbillonius 19
Macrobius 6. 20. 49. 53. 74
Maimonides 73
Mantuanus 295
Manzius Caſpar 143. 154. 268. 274. 275
Mariſcottus Ageſilaus 3. 15. 20. 30. 31. 60. 62. 85. 186
Martialis 57
Maſcardus 269
Matthias Chriſtianus 80
Maximus 87
Meibomius P. 16
Meibomius Henricus F. 16
Meiſnerus 80
Mela Pomponius 56. 93
Menagius Ægidius 84
Meneſtrerius 8. 16. 215. 223
Menochius 241. 269. 290

Miſſons

Miſſons 24
Molina 167
Monachus Antonius 254. 289. 290
Montanus 177
Morus 74
Du Moulinet 23

N.

NArbona 154
Neogeorg. Thomas 215
Neuizanus 104. 183. 208
Nicetas Paphlago 186
Nicolaus 57
Nicolai 167
Nitzſchius F. 202
Nonius 84
Nouarin. 40
Nouarius Io. Maria 102. 232

O.

OCco Adolphus 44
Oldendorpius 173
Onoſander 37
Oſiander 308
Ouidius 37. 50. 51. 52. 215

P.

PAcichellius Ioan. Bapt. 4. 25. 78. 100. 148. 152. 153. 156. 157 161. 175. 181. 183. 185. 186. 187. 188. 190. 193. 197 198. 199. 200. 206. 207. 208. 210. 214. 217. 218. 219 220. 222. 223. 224. 229. 293. 308. 312. 314

Panormitanus 248
Panuinius Onuphrius 6
Paponius Io. 225. 240
Dn. Parens 16. 141. 147. 172. 175. 188. 193. 194. 229. 232. 233
236. 237. 243. 244. 245. 246. 247. 253. 257. 258
259. 261. 264. 277. 291. 292. 314.
Paſchalius 51
Paterculus Velleius 55. 59
Pauſanias 30. 34. 35. 38
Pearſon Ioann. 16
Richardus 16
Robertus 16
Peckius Petrus 241
Peguera 308
Pfrethr Nicol. 313
Perſona Ioann. Gobelinus 15
Gobelinus 16
Ludouicus 16
Gilleſius 16
Perſone Ioann. Baptiſt. 16
Petrarcha Franciſcus 13
Petronius 36. 55. 95
Petrus Bleſenſis 202
Phauorinus 13
Philochorus 74
Philoſtratus 12. 30. 38. 55. 74
Philo 73. 86
Piccolomineus Franciſcus 16
Piſtor. Hartmann. 244
Plato 85. 263

Plautus

Plautus 60
Plinius 29. 31. 56. 90. 239
Plutarchus 37. 43. 46. 47. 49. 51. 52. 53. 54. 59. 60. 74. 85. 90. 91. 93
Polyaenus 57. 74. 92
Polybius 57. 93
Pollux Iulius 13. 14. 36. 39. 41. 42. 43. 46. 63. 67. 68. 87
Popma 68
Pomponius 83
Pruckmannus 138. 245
Prudentius 36
Prynn Guilielmus 71
Pſellus 27
Pufendorſius 146

Q.

QVintilianus 66

R.

RIbadeneyra 16
Raderus 86
Raynaldus 13. 312
Ricciullus 148. 154. 186
Riccobonus 50. 157
Richterus 168
Ripa 306
Robertus Gaudentius 4
Romualdus Salernitanus 10
Rubenius Albertus 23. 44
Rüxnerus Georgius 134

S.

Salmaſius Claud. 14. 27. 68
Saluianus 86
Sanchez 167
Sauaro Ioan. 7
Sayrus 200
Scaliger Iul. Caeſar 21. 35. 43
Scheringamius 74
Schilterus 147
Schoepfferus 246
Schottus 59
Schneidewinus 267
Schraderus 315
Seldenus 28. 74
Seneca 36. 83. 85
Seruius 28. 36. 48. 74
Sigonius Carolus 133
Siracides 74
Solerius Anſelmus 86
Solinus 56. 93
Sophronius 86
Sotus 102
Spencerus Ioannes 28. 73. 74
Statius 30
Stobaeus 137
Strabo 22. 45
Strada Fam. 309
Straubius Georgius 23
Strykius 167. 168. 169. 170. 172. 233. 242. 245. 249. 269. 289

Struuius 135. 314
Stuckius 95
Suetonius 108. 160
Suidas 13. 37. 38. 39. 40. 48. 57
Surdus 173
Syrus Publius 20

T.

Tacitus 22. 52. 74. 83. 92. 110
Taſſus Torquatus 156
Tatianus 84
Taubmannus 215
Teiſſerius Anton. 16
Tellez 181. 188. 189
Terentius 6. 64
Tertullianus 6. 80. 81. 181
Theodulphus Aurelianenſis 19
Theophraſtus 42. 50
Tholoſanus 18. 135. 158. 189. 216. 224. 233
Thomae Io. 276
Thuanus 294
Thummius 215
Tibullus 35
Tranquillus 47. 48. 54. 59. 94. 131
Trithemius Ioann. 203
Trottus Alphonſus 6
Turnebus Adrianus 13

V.

De Valdiuio Didacus Perezius 7
Valentia 217

Valerius 51
Valla 242
a Valle Petrus 100
Varro 68
Vayerius Mattheus 109. 128
Vegetius 93
Virgilius 47
Vergilius Polydorus 51. 135
Vghellus 10
S. Victor Pariſienſis 205
a S. Vincent. P. Gabriel 152
Vinnius 193. 226. 227
Viues Ludouicus 139
Viualdus 102
Vrceus Antonius Codrus 5. 14. 34. 66
Vrſinus Fuluius 44. 64
Vrries 102

W.

WErnher Io. Balthaſ. 233
Wilduogel 201. 211
Wiſſenbachius 252
Woldenbergius 206

X.

XEnophon 22
Xiphilinus 26. 42. 48. 59. 84. 104. 159

Z.

ZAbarella 151
Zahnius 312. 313
Zeilerus 135
Zieglerus 148. 180. 184. 191. 307. 310. 311

INDEX RERVM PRAECIPVARVM huius Commentationis.

Ablatio.

BOnorum, quae iure poſſidentur, malum eſt. pag. 116

Abuſus.

In perſonis impedimento eſt, non leuis metus, a uulgi et ima uulgi fece, in his talibus, et conſimilibus ludicris, uix bene diſcerni ſolere. 130

Achabus.

Puluere aſperſus. 78

Achilles.

Perſona eius diademata habet. 63

Actio.

Qua actione teneatur ſartor uel alius artifex, cui perſona conficienda uel reficienda commiſſa eſt? 260

Actio locati conducti.

Si certa merces promiſſa, actio locati conducti erit. ibid.

Actio mandati.

Si opifex ex amicitia gratis operam in ſe recepit, actio mandati obtinebit. ibid.

Actio de praeſcriptis uerbis.

Quod ſi porro, nulla mercede conſtituta, ita rem dedi artifici, tantum poſtea daturus, quantum inter nos conuenerit, actio praeſcriptis uerbis locum inueniet. ibid. et 261

Actio de in rem uerſo.

Pecunia filiofamilias data, ut perſonas ſibi compararet, non eſt pecunia in rem patris uerſa. 291

Ratio. ibid.

Et ſic actio de in rem uerſo ceſſat. ibid.

Limitatio. ibid.

Actio noxalis.

Si ſeruus delictum committat, occaſione maſcherarum, noxalis

lis actio aduerſus dominum datur. 291
Haec actio apud nos ceſſat. ibid.
Ratio. ibid.
Limitatio. ibid.
Opinio Carpzouii notatur. ibid.

Actio quod iuſſu.

Si famuli uel etiam filiifamilias, iuſſu dominorum uel patris, laruati delinquant, domini et pater hac actione obligantur. 292
Obligantur tamen et illi, qui factum commiſere. ibid.

Actio de pauperie.

Quando actio de pauperie ceſſet, et ex Leg. Aquilia agi poſſit? ibid.

Actio humana.

Quid? 107
Quae licita et illicita in foro conſcientiae et ciuili? ibid.
Moralis ad forum conſcientiae praecipue pertinet. 109
Actionum licitarum origo. 112
Actionum prohibitarum origo. ibid.

Adamus.

Et Eua perſonarum inuentores. 22. 23

Adoptio.

Per eandem aeque, ac per iuſtas nuptias, patria poteſtas ac munus adminiſtrari poteſt. 175
An arrogatio, uel adoptio, ſpeciatim ſic dicta, a perſonatis fieri poſſit? ibid.
Negatur. ibid.
Ratio negationis. ibid.

Adulterium.

Si uterque coniux, conditionis alterius ignarus, in ſe inuicem incidant, neceſſariae quidem perſonae adulterii deſunt, res ipſa tamen utique non deficit. 297
Ratio. ibid.
Coram Deo itaque adulterii rei quia ſunt, ſic poena quoque in foro exteriori digni. ibid.
Ordinaria tamen ceſſat. ibid.
Circa quaeſtionem: Num adulterii reus dici poſſit, qui in laruatam feminam, maritatam, incidit? diſtinguendum. ibid.
Qualis deciſio tunc locum habet, ſi maritus cum alterius uxore, quam tamen pro ſoluta habuit, adulterium commiſerit. 298
An hoc caſu remiſſioni iure Saxonico locus ſit? ibid.
Si quis, cum aliis eaſdem aedes inhabitans, in alterius incidat uxorem, et ex errore commutentur mariti et uxores, adulterium non committitur. 305
Ratio.

Ratio. ibid.
Hoc caſu arbitraria tantummodo decernitur poena. ibid.
Etiam coram Deo in interiori foro rei fiunt, ſi praeſertim, cognito errore, non adeo facti poeniteat. ibid.
Neque iuuat talis error, ſi perſonarum uſus prohibitus, uel ob ebrietatem homines illi in errorem inciderunt. ibid.
Ratio. ibid.
Dicterium Grotii. ibid.
Quid obineat, ſi inter coniuges ſit aequalis culpa? ibid.
Haud leue indicium huius delicti, ſi laruatus quis ſedulo affectetur feminas. 306
Quid de femina laruata ſit praeſumendum? ibid.
Quod praeſertim tum uerum eſt, ſi aſſidue et noctu ſequatur laruatorum coetus, aut illis, inuito marito, interſit. ibid.

Ædes ſacrae.

Olim theatrales quoque ludi, et laruarum ludibria aedibus ſacris ac templis inferebantur Chriſtianis. 188. 189
Id uero omne poſtea canonica cura ſublatum eſt. ibid.
Ludi theatrales et laruarum monſtra, ne quidem ſub praetextu conſuetudinis, Eccleſiis inferri debent. ibid.
Haec ſententia uariis conciliorum decretis firmatur. ibid.
Praeſertim huc ſpectat concilium Bracarenſe. ibid.
In domo Dei nec illas res, quae alioquin licitae ſunt, aut mediae, fieri decet, ne dum ludicras, foedas ac profanas, nec colloquia inania. ibid.
Nec balantium uoces, aut uitulantium ſtrepitus ibidem exaudiri debent. ibid.
Huc pertinet mandatum Regium. ibid.
Si clerici laruatis choreis adeſſe non debent, nulla ratione permitti poteſt, ut in Eccleſiis ipſis, quibus clerici ſeruiunt, tale quid fieret. ibid.
Ludi ſacri et ſpectacula quidem in templis a piis hominibus edi poſſunt, dummodo modeſtia et pietas ea comitetur, et ad aedificationem fiant. 190
Nemo tamen ludos illos, qui, exhilarandi tantum cauſſa, a perſonatis inſtituuntur, et

cum abuſu magno ſunt coniuncti, opera, aedibus ſacris digna, cenſebit. ibid.

Aedes priuatae.

Tempore Bacchanaliorum, ſiue eiuſmodi ſolemnium dierum, ex Principum indulgentia permitti ſolet, ut maſcherae in aedes priuatas currant, atque conclauia quoque penetrent. 221. ſeq.

Rectius tamen prohiberetur. 222

Ratio prohibitionis. ibid.

Inuito domino, aedes eius ingredi nemini licet, et, ſi id fiat, pro iniuria habetur. ibid.

Multo minus id licebit perſonato. ibid.

Aegyptii.

Rei hieroglyphicae et aſtronomicae ſtudioſi. 27

Maſcherarum in primis inuentores antiquiſſimi. 29. ſeq.

Variis habitibus diis ſuis ſupplicant. 53

Aeſchylus.

Honeſtarum laruarum inuentor. 38

Aethiops.

Eorum, in praelium proficiſcentium mos. 56

Affectus peruerſi.

Sunt malum. 114

Alexander M.

Eius exercitus perſonatus. 58

In conuiuio laruatus. 95

Alienare.

Quicunque alias res ſuas alienare, uel aliquid, uel per ſe, uel per alios, acquirere poſſunt, illis etiam facultas maſcheras alienandi et acquirendi erit conceſſa. 233

Niſi exceptio doceri poſſit. ibid.

Alimenta.

Alimentis legatis, omnia legata debentur, quae ad uitae humanae ſuſtentationem neceſſaria uidentur. 242

Et ſine quibus quis ali et conſeruari non poteſt. ibid.

Inter quae etiam ſunt ueſtimenta. ibid.

Maſcherae uero legato alimentorum non comprehenduntur. ibid. ſeq.

Ratio. ibid.

Ambitio.

Prohibetur. 124

Angelus.

Licet his nullus cultus religioſus debeatur, memoria tamen ipſo-

ipſorum ſancta apud nos eſſe debet. 182
Parum tamen ſancta foret ea memoria, et offenſioni eſſet, ſi quando per iocum et ludibrium illos ante oculos ponere nobis uelimus. 183

Anima.

Eius facultates. 113
Agendi uires. 118. 119
Huic quod nocet, prohibitum eſt. 123

Antonius.

Liberi Patris perſonam induit. 59

Argiuae.

Mulieres barbatae. 91
Earum ſacra anniuerſaria. 52

Ariſtoteles.

Quid intellexerit per perſonas tragicas? 67

Ariſtodemus.

Tyrannus pueros, muliebri modo comtos, incedere coegit. 77

Armenii.

Lupanaria publica conſtituunt. 108
Vid. infr. Chinenſes.

Aſiani.

Velandi ritum accipiunt. 28

Aſſyrii.

Perſonis utuntur. 28

Aſterius.

Reprehendit mulieribus ueſtibus utentes. 86. ſeq.

Aſtra.

Ab Ægyptiis atque Chaldaeis induuntur ſimulacris. 27
Habent ſuos Decanos. ibid.
Suſtinent perſonas. ibid.
Eorum figura in annulorum ſculpturis imprimitur. ibid.

Athenienſes.

Comoediarum licentiam edicto compreſſerunt. 43
Perſonati comederunt. 90. 94

Attis.

Perſonatus. 103

Attellani.

Quinam? 45
Attellana comoedia. 61

Auaritia.

Prohibetur. 124

Auellinus.

Laruatus. 100

Aruerni.

Scorta maſcas appellant. 18

Auguſtus.

Eius epulum δωδεκάθεον dictum. 54. 94

Auguſtinus.

In muliebri habitu utentes inuehitur. 86

Aula.

Vſus laruarum in multas aulas penetrauit. 161

Aula tamen Parmenſis raro eaſdem admittit. ibid.

Auſtriae Archiduces.

Pellibus Leonum inuoluti et conditi. 100

Axiothea Philaſia.

Perſonata ad audiendum Platonem. 60

Bacchanalia.

Apud Romano-Catholicos ultra diem Martis ante cineres non extenduntur. 207

Mediolani hoc non adeo ſtricte obſeruatur. ibid.

Verba concilii Laodicenſis ea de re recenſentur. ibid.

Nec non ea, quae habet Pacichellius. ibid. 208

Expoſitio uenerabilis in bacchanalibus apud nos non probatur. ibid.

Vtrum ſit bonum, quod Epiſcopus faciat edictum, per quod prohibeantur clerici et laici ultra mediam noctem carniſpriuii, ſe laruare etc? ibid.

Negatur a Neuizano. 209

Sed refutatur a Iacobo Menochio, teſte Pacichellio. 210

Choreae et laruae, niſi mali quid accedat, peccatum non ſunt. 209

Si eiuſmodi ludi inſtituuntur ad animi pariter, ac corporis curationem, et, ut efficiamur proniores ad exercitium uirtutis, ſunt approbandi. ibid.

Exemplum habemus in Seruatore noſtro. ibid.

Bacchus.

Exempla eorum, qui habitu eundem reddere ſtuduerunt, adducuntur. 59

Eius ſolemnia, ortuſque eorum. 50. 51

Abrogantur Pariſiis. 103

Bacchicarum mulierum in Bacchanalibus conſuetudo. 24. 51

Bellum.

Bello et ui alios aggredi prohibemur. 124

Bibere.

Omnia licet. 122

Bona Dea.

Eiuſdem ſacra laruis celebrantur. 52

Bonum.

Quid ſit? 115. 118

Nimium in minus bonum propendere, aut eo abuti, non licet. 116

Bona

Bona fortunae.

Ad emendationem auferri poſſunt. 116

Boſſuetius.

Iacobus Benignus notatur. 48

Caligula.

Aliquando in ſolio eminenti muliebri habitu ornatus ſublimis praeſedit. 104

Carnaual.

Eius deſcriptio. 1

De eo ſcriptores. 3. ſeqq.

Etymologia. 8. 9

Synonymia. 12

Auctorum ueterum loca, quibus eius ritus exponuntur. 50. 51. 52

Carneleuamen.

Eius etymologia. 9

Carniſpriuium.

Etymologia eiuſdem. 9

An in eodem ueſci liceat carnibus? 124. 125

An laruis uti liceat tempore carniſpriuii? 125

Peculiariter ſecunda dominica Septuageſimae dicitur carniſpriuii initium. 205

Ea dominica maxime clerici et ſacerdotes ieiunium quadrageſimale auſpicati ſunt. ibid.

Iſta bacchandi conſuetudo non recens eſt, ſed ſunt reliquiae ex Paganiſmo, atque Ludis Lupercalibus, uel Saturnalibus, uel Megalenſibus, ſimilibuſue. 206

Haec ſolemnia a Chriſtianis Imperatoribus modo prohibita, modo tolerata fuerunt. ibid.

Tempore, quo ex ſententia Pontificiorum carne abſtinendum, uoluptates tolerari poſſunt, animi recreandi cauſſa. ibid.

Satius eſt, appropinquante illo tempore, tempeſtiue a mundanis his rebus abſtineri, animumque reuocari. ibid.

Per eccleſiaſticas conſtitutiones licitum non eſt, tunc temporis gaudiis mundanis uacare. 207

Debent ceſſare nuptiarum ſolemnia et martyrum natales dies. ibid.

Idem dicendum de Muſica. ibid.

Caro.

Carne non ueſci, tempore quadrageſimali, ſuperſtitio eſt. 124. 125

Carthaginenſes.

Eorum mos barbarus in immolandis Saturno liberis. 53

Ceruulus.
Eiuſdem ſolemnitas. 49
Calendis Ianuarii eadem peragi ſolebat. ibid.
Calcagninus.
Eiuſdem locus de perſonis. 93
Illuſtrior locus de eadem re. 96. 97
Chaldaei.
Primorum parentum in uelandi ritu imitatores. 26
Rei hieroglyphicae et aſtronomicae ſtudioſi, ſidera uariis ſimulacris et imaginibus induunt. 27
Vid. ſupr. Aſtra.
Chinenſes.
Perſonas in conuiuiis adhibent. 90. 94
Lupanaria publica, et gratuita, ex pietate, neceſſitati et honori hoſpitum praeſtant. 108. 109
Chiromimi.
Quinam ſint? 55
Et in quonam conſtiterit eorum artificium? ibid.
Choerilus.
A commodiori laruarum inuento laudatur. 37
Perſonatum certamen init. 38
Cibus.
Eidem nimium indulgere, uel eo plane abſtinere, prohibemur. 123
Circumforanei.
Vtuntur perſonis. 45
Ciuilis Poteſtas.
Data Epiſcopis ab eadem copia, ea inſtituendi, quae ad bonum ordinem faciunt in Eccleſia, honeſtis etiam uoluptatibus limites ponere poſſunt. 210
Interdictum eiuſmodi non ſtatim poena deuotionis comitetur. ibid.
Intereſt quandoque, hunc diſciplinae Eccleſiaſticae rigorem in uſum deduci. ibid.
Ciuis.
Qui ciuitatis iura participant, illis in locis, ubi gaudia Bacchanaliorum in morem abierunt, procul dubio his frui poſſunt. 148
Ciuitas.
Num eidem uel municipio aliquid legari poſſit in uſum maſcherarum? 239
Affirmatur. ibid.
Cum hac tamen conditione, ſi uſus ibidem ſit licitus. 240
Quid obtineat, ſi uſus perſonarum ſit interdictus? ibid.
Qui

Qui in eadem uiuunt ciuitate, hodie ex iure Canonico in clericos et laicos diiuiduntur. 148

Clericus.

Eos, quod diuinis officiis mancipati ſunt, ab omni ſtrepitu alienos eſſe decet. 148

Vitam honeſtam, et nullo reprehendendam modo, praeferre, populumque decenti induſtria inſtruere debent. 149

Iure tam Canonico, quam Ciuili ac Diuino, clericis, ſi non diſerte, per bonam tamen conſecutionem, uſus maſcherarum eſt prohibitus. 151

Ratio prohibitionis. ibid.

Prohibitio Innocentii III. ea de re. ibid.

Concluſum Zabarellae et Barboſae. ibid.

Idem ſentiunt Lambertinus et Bellettus. 152

Clerici, multo magis regularem profeſſi uitam, ioculatores, atque in ſcenam, pretii quaeſtuſue cauſſa, prodeuntes, itemque arti aſſueti, infames habendi ſunt. ibid.

Religioſi obambulantes perſonati, grauiſſime Deum offendunt. ibid.

Collatio.

Vtrum filius uel filia maſcheras, aut pecuniam, quam in easdem impenderunt, conferre debeant? 245

Diſtinguitur inter maſcheras uiles, et pretioſas. ibid.

De pretioſis affirmatur. ibid.

Idem dicendum de uilibus adhuc exiſtentibus. ibid.

Negandum de uilibus corruptis, uel plane amplius non exiſtentibus. ibid.

Donatae ſimpliciter, etiam filiaefamilias, ſiue uiles, ſiue pretioſae fuerint, conferendae non ſunt. 246

Comicus.

Eorundem ſenum habitus. 62

Adoleſcentum ueſtitus. ibid.

Seruorum et reliquorum amictus. 63

Comoedia.

Eius inuentores. 41

Diſtinctio. ibid.

Species. 61

Perſonarum in ea uſus. 41. 42 43

Commercium.

Res ſunt uel in commercio, uel extra commercium. 224

Quid

Quid ſint priores? ibid.
Quid ſint poſteriores? 225
Maſcheras nec ſui natura, nec omnium gentium inſtituta, nec etiam ius Romanum a commercio penitus excludunt. ibid.
Secus, ſi lex prohibitiua adeſt. ibid.
Talis prohibitio facta eſt aliquando in Gallia. ibid.

Commodatum.

In commodatum laruae cadere poſſunt. 253
Ratione maſcherarum caſus exiſtere poteſt, ubi commodantis uel utriuſque cauſſa maſchera commodatur. ibid.
Exempla. ibid.

Commodus Imperator.

Huic ſub laruarum licentia inſidiae ſtruuntur. 52

Comus.

Commeſſationum Deus. 55

Conſtitutio.

Theodoſii Iunioris, Leonis et Anthemii de die Dominica. 195. 196
Diſpoſitio iuris Canonici ea de re. 196
Et conſtitutiones Principum, et Magiſtratuum Euangelicorum. 196. 197
Die Dominica, et aliis diebus feſtis, cultui diuino dicatis, ceſſare plane debet uſus maſcherarum. ibid.
Conſtitutio Romana in tranſgreſſores ſeueram poenam ſtatuit. ibid.
Diebus feſtis non debent uendi et locari laruae, uigore decreti paſtoralis a Borromaeo dati. ibid.

Contractus.

Vid. infr. Maſcheratus.

Contractus Iudicialis.

Conf. infr. Maſcheratus.

Conſuetudo.

Eidem introductae, quae libertati, ſano intellectui, uoluntatis rectae propenſioni, et ſanitati aduerſa eſt, repugnare licet. 123

Corpus.

Quomodo ei noceatur? 115

Cous.

Antiſtes, rem diuinam Herculi perſonatus facit. 52
Coi in nuptiis perſonati. 90

Crimen falſi.

Qui ueſtes fictitias induunt, incidunt in crimen falſi, ſi nempe dolo

pe dolo malo in fraudem alius alieno ueſtitu utuntur. 312
Hoc delictum poena arbitraria uindicatur. ibid.
Si dolus abeſt, crimen falſi ceſſat. ibid.
Exemplum Rebeccae et Iacobi huc non pertinet. 313
Potius huc referendi ſunt illi, qui laruam Principis uel Comitis gerunt. ibid.
Item illi, qui laruati luſu chartarum, uel taxillorum, alios decipiunt. ibid.
Quod uocatur, *falſche Mummen-Schantzen ſchlagen* ibid.

Crimen laeſae Maieſtatis.

Reges ac Principes laruati inter haec gaudia ſaepiſſime cum miniſtris uel ſubditis armis congrediuntur in haſtiludiis. 293
Haec res tamen nonnunquam male ceſſit, atque exitioſa Principibus fuit. ibid.
Exemplum Henrici II. Regis Galliae. ibid.
Occidens hoc modo Principem criminis laeſae Maieſtatis reus non eſt. 294
Ratio. ibid.

Chriſtianus.

Superſtitioſa illa et craſſa diei Sabbathi obſeruatio, quam lex Moſaica praeceperat, poſt reuelatum Euangelium per aduentum Chriſti, ad Chriſtianos amplius non pertinet. 194
Mandatum uero, quod tertio praecepto ineſt, de certo die, ad cultum diuinum deſtinando, uniuerſis hominibus datum eſt. ibid.
A profanatione illius diei abſtinendum. 195
Conſtitutiones Imperatorum Chriſtianorum in Oriente hac de re. ibid.

Cumani.

Quorum pueri, muliebri more comti, incedunt coacti. 77

Curator.

Eiuſdem non tanta eſt poteſtas in perſonam minoris, ac tutoris in perſonam pupilli. 176
Adoleſcentes, licet curatores habeant, illa tamen, quae ad ſuam perſonam tantum pertinent, libere agere poſſunt. ibid.
In quonam conſiſtat eius officium? ibid.
Vid. infr. Tutor.

Curatores feminarum.

Non habent bonorum admini-

ſtrationem mulierum, curae ſuae commiſſarum. 179
Nec in earum perſonas poteſtatem. ibid.
Mulieres impedire non poſſunt, quo minus maſcheris utantur, uel has in res ſumtus faciant. ibid.
Conſilio eaſdem iuuare, et prudenter monere debent, ne ſibi noceant, ſed ut ſumtibus et famae parcant. ibid.

Cyclopa ſaltare.

Quid notet? 46. 47

Daceria Anna.

Terentius, ab ea editus, commendatur. 64. 65

Dauid.

Inter perſonatos refertur, maniam et furorem ſimulans apud Regem Gethaeorum. 78

Debitor.

Executio omnia debitoris bona ipſi eripit, adeo, ut uſque ad ſaccum et peram excuti poſſit. 289
Perſonae auferri poſſunt debitori, quoniam illis facile carere poteſt. 290
Debitores, qui citra ſuam culpam non ſoluendi facti ſunt, non excipiuntur. ibid.
Rationes. ibid.
Limitatio. ibid.

Delictum.

Si fulloni uel artifici perſona polienda, mercede conſtituta, data fuerit, hicque eam forte amiſerit, ipſe habet actionem, non dominus. 262
Ratio. ibid.
Veteres idem ad illum, cui res commodata erat, tranſtulerunt. 163
Hoc mutauit Iuſtinianus. ibid.
Depoſitario actio furti non competit. ibid.
Si per ipſius dolum ſiue latam culpam res fuerit ſurrepta, tunc illam praeſtat, actionem tamen furti non habet. ibid.
Vſus perſonarum apud antiquos Romanos in inquirendo furto recenſetur. ibid.

Delicta extraordinaria.

In laruatum, fimo corrupto aliquem perfundentem etc. grauiter, et quidem extra ordinem animaduertendum. 275
Eadem poena dignus, ſi quis tentet pudicitiam, ac uirgines et matronas interpellet. 276
Cogens coetus perſonatorum, eo tempore et loco, quo non licet,

cet, delictum extraordinarium committit. ibid.
Hoc multo magis de laruatis dicendum. ibid.
In circulatores ſerpentium, ſi cui, ob eorum metum, damnum datum eſt, pro modo admiſſi, actio datur. ibid.
Idem extendendum ad iſtos, qui per laruas aliis terrorem incutiunt. ibid.
Poenae horum delictorum ex arbitrio iudicis pendent, corporali tamen et capitali poena uindicari poſſunt. ibid. et 277
Mandatum Ioannis Georgii I. ibid. et 278
Reſcriptum Potentiſſimi noſtri Regis. 279. 280
Edictum Senatus Lipſienſis. ibid. et 281
Scabinatus Lipſienſis ſententia. 282. 283
Ordinis Iuridici Lipſienſis ſententia. 283. 284
Ordinis Iuridici Vitembergenſis ſententia. ibid. et 285
Reſcriptum Regium. ibid. et 286
Mandatum Regium. 287
Reſcriptum Regium. ibid. et 288

Dellyi.
Turci milites laruis ſe tegunt. 57

Demoſthenes.
Eiuſdem locus explicatur. 68. 69

Depoſitum.
Maſcherae in depoſitum cadunt. 254. 255
Vtrum deponenti, ſi poſt depoſitionem maſcherarum uſus plane interdicatur, eaedem ipſi reddendae, an in publicum deferendae? ibid.
Affirmatur, ſi Naturale ſaltem et Gentium ius intuemur. ibid.
Negatur ſecundum ius Ciuile. ibid.

Deuteronom.
Locus *Cap. XXII. 5.* explicatus. 71. ſeqq.

Deus.
Sapiens eſt et bonus. 112. 113
Prohibuit non agenda. 119. ſeqq. 123. ſeq.

Diabolus.
Laruatus. 78
Eius larua uti non decet. 104
Vid. infr. Malus genius ſeu daemon.

Dies Dominica.
Prima Eccleſia diem ſolis, ſeu

 diem

diem Dominicam, quo ſurrexit Dominus a mortuis, ad uerbum Dei audiendum, deſtinauit. 194
Ad huius obſeruationem omnes homines obligantur. ibid.

Dies feſtus.

Diebus feſtis, qui memoriam B. Virginis et Sanctorum recolunt, laruis abſtinendum. 197
Hos dies feſtos pia antiquitas non propter cultum Sanctorum introduxit, ſed in honorem Dei. ibid.
Iiſdem, cultui diuino deſtinatis, ad uoluptates abuti non licet. 198
Romano-Catholici, dum nimia fere multitudine dierum feſtorum ſibi fraudi ſunt, peccant. ibid.
Omnes dies feſti ex Eccleſia non ſunt eliminandi. ibid.

Dies natalis Chriſti.

Quid de laruis natalitiis, quibus infantes terreri ſolent, ſit habendum? 200
Vnde originem traxerint? ibid.
Tolerantur publica auctoritate. ibid.
Multis tamen ſcatent abuſibus. ibid. et 201
Rationes. ibid.
Satius eſt, rem iſtam ex Chriſtiana Republica penitus euelli. ibid.
Diebus etiam ſeptem, qui praecedunt, et ſeptem qui ſequuntur Natalem Domini, abſtinendum eſt a iocis illis, quos laruae ſecum ferunt. ibid.

Dies S. Gregorii.

Quid fieri conſueuerit eodem die? 211
Origo huius rei indicatur. 212
Mos hicce improbatur. ibid.

Dies ſtultorum ſeu libertas decembrica.

Iſto die etiam abſtinendum a laruis. 201
Quomodo iſta dies olim perageretur? ibid.
Ob quam cauſſam illa libertas decembrica dicta? ibid. et 202
Alia deſcriptio horum dierum ſolemnium apud P. Bleſenſem. 202

Dii fictitii.

Exterae gentes ſimulacra Deorum in ludis et Bacchanalibus circumferebant. 182
Chriſtianis hoc minime permiſſum. ibid.
Deaſtrorum Iouis, Mercurii et ſimilium

ſimilium perſonas an Chriſtianis liceat induere? ibid.

Dii.

Perſonati. 54. 55. 61

Diuortium.

Iure Iuſtinianeo temeritas uxoris, marito inuito et inſcio, perſonis utendi, ſufficientem diuortio cauſſam praebet. 172

Quid hodie obtineat? ibid.

An non tunc diuortio locus ſit, ſi ad uſum maſcherarum, inuito marito, uel prohibente, qui fit, aliud quid accedat, ex quo ualida commiſſi adulterii ſuſpicio oriatur? ibid.

Quid obtineat iure Canonico? ibid.

Si ſponſa nimis libere his rebus operam det, facilius repudio, quam diuortio locus ſit. 173

Vxorem corrumpens, ut, inuito marito, laruas induat, qua actione teneatur marito? ibid.

Qualis actio contra illum, qui uxorem ſaltem tentauit, obtineat? ibid.

Doctor.

Illicitum eſt, Doctores, ob connexitatem, quam habent cum clericis, per maſcheras repraeſentari. 187

Quae prohibitio multo magis ad habitus ſolemnes et omnium maxime ad ornatum Rectoris Academici pertinet. ibid.

Lepida de Pontifice quodam hiſtoria enarratur. ibid.

Donatio maſcherarum.

Iure communi pater filiofamilias, in poteſtate ſua conſtituto, maſcheras donare non poteſt. 232

Secus eſt iure Saxonico. ibid.

Neque donatio maſcherarum inter maritum et uxorem procedit. ibid.

Quid de marito, pretioſas aut ſcenicas ueſtes uxori donante, praeſumendum ſit? 233

Donatio maſcherarum, inter alias perſonas celebrata, et 500. ſolidos excedens, inſinuationem iudicialem deſiderat. ibid.

An in maſcheris, ſimpliciter donatis, collatio obtineat? 246

Ebrius.

Num aggrediens ebrius, praeſertim et furioſus, occidi poſſit ab eo, quem aggreditur? 307

Temperamento inculpatae tutelae adhibito, uiolatus in foro

exteriori ab omni poena immunis eſt. ibid.
In conſcientiae foro delicti arguitur. ibid.
Haec ad laruatum magis pertinent. 308

Emtio uenditio.

An emtio uenditio in maſcheris locum ſibi uindicet? 257
Vtroque ignorante, uel ſolo emtore, maſcheras non eſſe in commercio, uenditor obligatur ad intereſſe. ibid.
Si in corpore uel in tota materia maſcherae erratum ſit, uenditio nulla eſt. 258

Emphyteuſis.

Laruae in hunc contractum non cadunt. 259

Epicharmus.

Comoediarum pater. 41. 43

Epiſcopalis Poteſtas.

Quaenam probetur apud Augustanae Confeſſioni addictos? 210
Quaenam apud Pontificios? ibid.

Epiſcopus.

Nullo modo licentiam dare ualet, laruis ſe tegendi. 152
Eidem non licet dare mandatum, quod rationi humanae repugnat. 209
Nec tale, quod non conuenit tempori, conſuetudini et perſonis. ibid.

Error.

Errore in ipſa perſona, propter fictitium habitum, commiſſo, conſenſus ſponſalitius et matrimonialis plane impeditur. 169
Coniugium Iacobi propter errorem erat nullum. ibid. 170
Dolus laruatae perſonae, errori accedens, actiones nullas reddit, et grauiſſimam meretur poenam. ibid.

Eua.

Veſtium inuentrix. 24
Eam Bacchicae mulieres exululant. ibid.

Euangelici.

Licitum non eſt, per tabulas pacis Veſtphalicae, perſonas clericorum Pontificiorum agi. 186
Nec Catholicis conceſſum eſt, miniſtrorum Eccleſiae Euangelicorum perſonas induere, atque illis per iocum uti. ibid.

Euripidea Fabula.

Cyclops dicta. 40

Faber

Faber Petrus.

Eiuſdem de loco quodam Senecae ſententia. 83

Fabula.

Quid ſit? 61

Facultates.

Non neceſſariae demi poſſunt. 117

Felonia.

An delictum feudale ſeu felonia commiſſa fuerit, ſi laruatus oſculum uxori domini dederit, uel turpiter cum ea luſerit, uel etiam illam cognouerit? 315

Scienter tale quid committens feudo priuatur, ſecus in ignorante. ibid.

Femina.

Maſcherae quam maximas pudori inſidias ſtruunt, ac praecipue ſexui imbecilliori periculoſae ſunt. 137

Arcendae ſunt ab eo, ex quo laeſae pudicitiae ſuſpicio ſuboriri queat, et ex quo in laſciuiam prolabi poſſint. ibid.

Illis omnia ea, quae Romana Iuriſprudentia excogitauit, ſeruanda ſunt. ibid.

Quid prohibitum fuerit apud Romanos mulieribus honeſtis? ibid.

Pro quibus contra facientes habebantur? ibid.

Interdicto non exiſtente, quod feminas a maſcheris plane remoueat, par earum cum maſculis eſt conditio. 138

In feminis, ludicram artem exercentibus, alia ratio eſt. ibid.

Praeſtat maſcheras iiſdem interdici. ibid.

Romae conſtitutio habetur, qua non licet mulieribus, capite, corporeque perſonato incedere. ibid.

Vultum tegere perſona matronis licet. 139

Vſus maſcherarum quidnam feminis impudicis praeſtet? ibid.

Cur feminis honeſtis ſponte ſua a maſcheris abſtinendum? ibid.

Femina, uirilibus ueſtibus induta, ſi pro aliis ſe obligauerit, beneficio Velleiano uti non poteſt. 257

Fideicommiſſum.

Nunquam implendae conditiones fideicommiſſis appoſitae, pro non ſcriptis habentur. 236

Vid. infr. Inſtitutio et Legatum.

Fideiuſſor.

Fideiuſſor.

An obligationibus, ratione maſcherarum initis, fideiuſſores accedere poſſint? 257

Quo iure utatur. ibid,

Filius. Filia.

Patris uoluntate perſonis utitur. 146

Quid patri permiſſum, ſi filius, uel filia perſonatorum coetibus, ipſo inuito, ſeſe adiungant? ibid.

L. 9. π. de his, qui ſui uel alieni iur. explicatur. ibid. et 147

Forum Conſcientiae.

Eſt uniuerſale. 108

Norma etiam ciuilis fori eſt. 109

Fratricelli.

Eorundem mos. 51

Funera.

Laruata. 99. 100. 237. ſeq.

Fur.

Fures et ſaccularii, ad artificium ſuum melius exercendum, perſonas induunt. 264

Si quis in aedibus alienis laruatus, praeſertim noctu, deprehendatur, haud leue indicium eſt, furti cauſſa eum intraſſe. ibid.

Exemplum huius rei nuperrime Dreſenae in loco, publice laruis deſtinato, accidit. ibid.

Furioſus.

Vid. ſupr. Ebrius.

Gabeonitae.

Laruati. 25. 77

Geloni.

Eorundem in praelium proficiſcentium mos. 56

Gentes.

Earundem conſuetudo gerendi perſonas. 89

Gerada.

Omnia ueſtimenta, quae mulier habet, ſecundum uſum fori, ad Geradam pertinent. 244

Extenditur ad ueſtimenta, quae inſeruiunt maſcheris. ibid.

Pannus etiam, ad illas formandas inciſus, licet nondum conſutus, eo attinet. ibid.

Vxor, ſub collatione bonorum ſuorum portionem ſtatutariam accipiens, Geradam, et cum hac et haec ueſtimenta conferre debet. ibid.

More receptum uidetur, ut ueſtimenta utriuſque coniugis collationi eximantur. ibid.

Germani.

In acie perſonati. 92. 93

Geſellen-

Geſellen-Nationen.
His quoque ludis peragendis indutae ſubſint perſonae oportet. 133
Vid. infr. *Ringrennen.*

Geſtus laruatorum.
Intempeſtiui, obſcoeni atque in contumeliam alterius uergentes, proſcribendi ſunt. 219
Omnes actiones, quae contra bonos mores ſunt, pro reprobis habendae, atque poena coercendae ſeuera. ibid.
Facit huc Conſtitutio Romana. 220

Grauida.
Feminis grauidis, Principibus maxime, et ſummo natis loco, cauendum, ne ex inſuetarum formarum aſpectu, ſibi ipſis malum contrahant. 140
A uoluptatibus maſcherarum abſtinere debent. ibid.

Graeci.
Eorum uelandi ritus. 33. 34
Dicuntur perſonarum inuentores. 33

Habitatio.
Qui habitationem habet, poteſt illam locare alii ad uſum habitandi. 228
An id ad uſum maſcherarum extendi poſſit? ibid.
Negatur. ibid.

Habitus.
Quibus perſonae pro conditione naturaque ſua diſtinguuntur. 62

Hannibal.
Perſonatus. 57

Haſtiludium.
Apud Maiores noſtros haſtiludii genus in uſu fuit, Bundwerck dictum. 133
Aliud haſtiludii genus recenſetur. 134
Talia ludorum genera, laruis adhibitis, antiquitus exerceri conſueuerunt. ibid.

Heliogabalus.
Perſonatus. 59

Hercules.
Diſſimulandi habitus ac ueſtitus inuentor. 37

Heres.
Ad nihil obligatur, ſi locus publicus uſui perſonarum deſtinatus legetur. 240. ſeq.

Heergewetha ſeu Res expeditoriae.
In Saxonia quotidianae ueſtes ad Heergewetham referuntur. 244
Maſcherae non ſunt ueſtes quotidianae. ibid.
Agnati eaſdem iure Heergewethae capere non poſſunt. ibid.

Hermaphroditus.

Iidem referuntur ad ſexum praeualentem, et uel pro maribus, uel pro feminis habendi. 141

Iſtius ſexus, quem maxime produnt, iure, in maſcherarum uſu, utuntur. ibid.

Androgyni, utrumque ſexum perfecte, qui ſiſtant, ſi dentur, utriuſque iure uti poſſunt. ibid.

Quid magiſtratus ſit in ea re officium? ibid.

Hiſtriones.

Terentii aetate perſonati egerunt. 45

Eorum ornatus. 63

Homicidium.

Quomodo debeat puniri, qui uolens occidere Titium, perſonatum ſeu laruatum incedentem, ex errore tamen occidat Seium, qui etiam laruatus incedit? 306

Obtinet ordinaria homicidii poena. 307

Parricidii poena ceſſat. ibid.

Homo.

Eius agendi uires. 112

Quicquid poteſt, licet ipſi facere. 112. 119

Viris multa licent, quae ſexui elegantiori denegari ſolent. 136

Hora.

Inter Chriſtianos, diebus quoque non feſtis, certae cultui diuino horae deſtinantur. 199

Parum conueniens eſt, eo tempore iocis uacare. ibid.

Reſcriptum congregationis Epiſcoporum ac regularium ea de re. ibid. et ſeq.

Hunni.

Perſonati in aciem deſcendunt. 56

Hypotheca generalis.

An hypotheca generali, quas quis habet, habiturusue eſt, maſcherae quoque contineantur? 254

Diſtinguitur inter quotidianas et feſtiuas. ibid.

Hypotheca tacita.

Maſcherae ab eadem non ſunt exceptae. 254

Iacobus.

Laruatus. 77

Ieiunia.

Natiuitatis die praeterlapſo, tempus imminet, quod Eccleſia paſſionis Domini meditationibus deſtinauit. 204

Hocce tempus praecedit illud, quod in Romana Eccleſia carniſpriuium uocant, quo ante ieiunia

ieiunia carnibus priuari, et ab iiſdem abſtinere incipiunt. ibid.

Ieſabel.

Fucata. 78

Ignorantia.

Impedit intellectum. 114

Eſt malum. ibid.

Impubes.

Homines ratione aetatis ſunt impuberes alii, alii puberes, puberes uel minores uel maiores. 142

Infantes delectatione, quam perfectae aetatis homines ex maſcheris capiunt, non mouentur, et parum, immo nulli perſonas curant. ibid. et 143

Nonnulli in tenella aetate his rebus delectantur. ibid.

Non poteſt dici, perſonas ſumere, his hominibus non licere, uſque dum interdictum proferatur. 143

Satius eſt, ab his rebus aetatem teneram arceri. ibid.

Incerta perſona.

Non uitiat inſtitutionem perſonae incertitudo, uel legatum uel fideicommiſſum, eidem relictum, modo ex futuro euentu certitudo aliqua apparere poſſit. 243

Incertae perſonae larua legari poteſt. ibid

Inceſtus.

Inter Chriſti abauos repertus inceſtus uerbis contumelioſis non eſt perſtringendus, ſed ineffabilis Dei bonitas admiranda. 300

Num inceſtus reus dici poſſit, qui in laruatam perſonam, e. g. ſororem, incidit? 297

Diſtinguendum. ibid. et ſeq.

Exemplum Iudae et Thamaris adducitur. 298

Incogitantia.

Per hanc dare et accipere, eſt malum. 117

Per eandem, qui aliquid poſſidet, non eſt certus de perpetua poſſeſſione. 118

Infamia.

Clerici, multo magis regularem profeſſi uitam, ioculatores, atque in ſcenam, pretii quaeſtuſue cauſſa, prodeuntes, itemque arti aſſueti, infames habendi ſunt. 152

Iniuria.

Per ueſtimenta aliis iniuria inferri poteſt. 267

Veſtium ſimilitudine aliis illudentes iniuriarum conueniuntur. ibid. et ſeq.
Iniurians laruatos non auditur. 268
Si filius uel ſeruus alicuius ludibrio habitus, pater et dominus iniuriarum agere poteſt. ibid.
Secus, ſi laruae extra publicum earum uſum gerantur. 269
Tempore uel loco perſonis utens, ubi non licet, ac dedolatus, non audiendus eſt. ibid. et ſeq.
Sententia Scabinatus Vitembergenſis ea de re notanda. 273
Qui laruas prohibitas induunt, iniuria affecti, non audiuntur. ibid. et 274
Extenditur ad iſtos, quibus uſus perſonarum uel omnis, uel certo modo interdictus eſt. ibid.
Si quis per iocum aliquem percutiat, nec damnum inde ſequatur, inter iocantes pro iniuria haberi non debet, nec poenam meretur. ibid.
Vſum perſonarum admittens, et hoc ipſo contra officium peccans, punitur. 275

Intellectus.

Impeditur ignorantia. 114

Interdicta.

Ex materia interdictorum in partes uocari poteſt interdictum, ne quid in loco ſacro fiat, ſi ſcil. forte quis ibidem aliquid faciat in uſum maſcherarum. 292
Quando interdictum de liberis exhibendis locum habeat? ibid.
Quando utilis actio obtineat? ibid. et 293
Quinam habeant interdictum Saluianum? 293
Quinam interdictum utrubi? ibid.
Interdictum uti poſſidetis et unde ui locum ſibi quoque uindicant. ibid.
Cum interdictis conueniunt mandata prohibitoria. ibid.

Inuentor.

Diſſimulandi habitus ac ueſtitus. 37

Ioſephus.

Locus ab eodem explicatus. 71.72

Iudicium familiae herciſcundae.

In hereditate diuidenda laruae uetitae

uetitae et inuentae abolendae. 247
Corruptio ita fieri debet, ut materia ſalua maneat heredibus. ibid.
Niſi uel lex uel ſtatutum id ſecum ferat, ut poſſeſſoribus eripiantur, et dedicentur fiſco. ibid.

Ius diuinum.

Eidem non repugnant laruae. 71

Ius maſcherarum.

Vſus maſcherarum per ſe ſuaue natura ἀδιάφορος eſt. 135
Rectae rationi non contrariatur. ibid.
Iuri Canonico et iuri Gentium non aduerſus. 75. 82
Propter uaria mala, quae circa uſum maſcherarum contingere ſolent, expedit, illum uel temperari, uel interdici plane et prohiberi. 135
Talis lex prohibitiua in Gallia et in Anglia lata fuit. ibid.
In Ducatu Wurtembergico Bacchanalia ſub poena carceris uetita ſunt. ibid.
Si in ciuitate neque mores, neque ius ſcriptum uſum maſcherarum prohibeant, permiſſus eſt. 136
Quae ex permiſſorum genere ſunt, omnibus licent, niſi fortaſſe prohibita eſſe, doceri poſſint. ibid.

Ius rerum.

Res omnes ſunt uel diuini uel humani iuris. 180
Res diuini iuris pertinent ad cultum diuinum externum. ibid.

Larua.

Vnde dicta? 12
Nummo expreſſa. 44
Varii generis. 48. 49
Larua Facialis quid? 37

Laruae animantium brutorum.

Vtrum quadam beſtiarum forma maſchera indui poſſit? 217
Improbatur. ibid.
Explicantur uerba: Vecolo aut ceruolo facere. ibid. et 218
Vid. infr. Maſcara, Perſona.

Laruarum ſeruitutes.

Seruitus conſtitui poteſt inter duas aedes, uel fundos uicinos, qua praedio dominanti ius conceditur, ut in ſeruiente maſcheratorum coetum cogere poſſit. 228
Sic etiam ſeruitus conſtituitur,

ut quis uel ſolus, uel cum aliis pedes ire, uel equo, aut ſella, aut lectica perſonatus uehi poſſit. ibid.

Quomodo appellanda ſit haec ſeruitus? ibid. et 229

Si talis ſeruitus, perſonae, non rei cauſſa, conſtituta, an realis, an perſonalis ſit? 229

Laruati.

Quinam? 13

Laruati homines.

Variae deſcriptiones dierum, quibus laruati homines incedere ſolent, a quibuſdam auctoribus ſiſtuntur. 214. 215. 216

Confer. ſupr. Felonia, et infr. Maſcarati, Perſonati.

Legatus.

A gaudiis Bacchanaliorum legati, miniſtrique publici exterorum Principum, cuiuſcunque ſint dignitatis ac ordinis, non excluduntur. 147. et ſeq.

Intereſt Principum, legatos mittentium, ut eorundem legati his Principum, ad quos miſſi ſunt, delectamentis interſint. ibid.

A quibuſnam cauendum? ibid.

Legatum.

Nunquam implendae conditiones, inſtitutionibus et legatis adſcriptae, pro non ſcriptis habentur, et ultimam uoluntatem non uitiant. 236

Exceptio eſt in filiofamilias. ibid.

Aliae conditiones adiectae quemnam effectum habeant? ibid.

Legatum ueſtium.

Veſtibus legatis, maſcherae ſimul debentur. 241

Num, ſi inter maſcheras quaedam ſint, quibus legatario uti non licet, uel ipſi uſus maſcherarum plane interdictus, perſonae legatario prohibitae tunc debeantur? ibid.

Negatur. ibid.

Haec ſententia refutatur. ibid. et 242

Secus, ſi maſcherarum uſus totus ſit prohibitus. 242

Lex.

Leges contra laruas in terris, Romanum Pontificem uenerantibus, parum curantur, clericique ad unum fere omnes nihil minus cogitant, quam ut eaſdem obſeruent. 152

Lex Aquilia.

Si a laruatis damnum iniuria aliis datum

datum ſit, uel etiam laruae inquinatae uel ſciſſae, culpa uel dolo aliorum, competit actio ex Lege Aquilia. 266
In laruatum fimo corrupto aliquem perfundentem grauiter animaduertendum eſt. ibid.
In perſonatis hoc ab aliis patientibus eadem locum habent. ibid.

Lex Fabia.

Perſequitur eos, qui plagium committunt. 314
Multo magis obtinet in laruatis, plagium committentibus. ibid.

Lex diuina.

De non alieno ſexu ſimulando, explicata. 71. 72. 88. 89

Libertas.

Quid? 114
Eam conſeruare licet. 122
Maiori dignus eſt, qui maius intellectus lumen habet. 123

Licitum.

Quomodo ab honeſto differat? 111
Singulares de eo regulae. 121 122. 123

Lipſius.

Eiuſdem de loco quodam Senecae ſententia. 83. 85

Locatio Conductio.

Scenicae ueſtes inter res locari ſolitas referuntur. 259
Differentia inter emtionem uenditionem et locationem conductionem exemplis demonſtratur. ibid.

Ludi.

Iuſtinianus Imperator prohibuit, ne clerici cubos ſiue teſſeras contrectent. 149
Nec his ludentes ſpectent, nec alios ad ea ludicra inuitent, aut ſcenicorum fiant ſpectatores ludorum. ibid.

Lupercalia.

Quo tempore celebrata fuerint? 51

Lycii.

In luctu muliebrem ueſtem induebant. 91

Lycurgus.

Eiuſdem lex nubentibus uirginibus uirilem habitum conceſſit. 90. et ſeq.

Magiſtratus.

Ea, quae eiuſdem auctoritatem minuunt ac laedunt, tacite ſaltem cenſentur interdicta. 146

Maiuma.

Quaenam ſolemnia fuerint? 206

Malum

Malum.

Quid ſit? 113. 114. 115. 116. 117

Malus genius ſeu Daemon.

Vtrum daemonum laruas induere liceat? 183

Ex eo, quod ipſi nec honos nec cultus debetur, negari nequit. ibid.

Horror conſortionis malorum geniorum in igne aeterno ab uſu eiuſmodi laruarum Chriſtianum deterrere debet. ibid.

Perſonae, daemonia prodentes, non ſunt permiſſae. ibid.

Peſſimum hominis genium ſapit, qui ſimilitudine actionum ſe illis adiungit. 184

Prouerbium Germanorum adducitur. ibid.

Mandatum.

Si mandem Titio, ut furtum committat perſonatus, uel aliud quid, quod contra bonos mores eſt, mandatum non eſt obligatorium. 261

Non tantum mandatarius, ſed etiam mandans obligatur ex tali delicto. ibid.

Mandatum Diuinum.

Certi diei, ad cultum diuinum ex tertio Praecepto deſtinati, conſtitutio uniuerſalis eſt, et omnes homines obligat. 194

Septimi diei circumſtantia ad populum Iudaicum pertinuit. ibid.

Manumiſſio.

Serui quocunque tempore manumitti poſſunt. 145

Quidni et inter perſonatorum coetus, ſi aperta tantummodo facie manumiſſio fiat? ibid.

Senſus uerborum: Seruum ſcil. in tranſitu poſſe manumitti, explicatur. ibid.

Marckſchreyer.

Vtuntur perſonis. 45

Mariſcottus.

Locum Senecae explicat. 85

Maritus.

Ad eius officium pertinet, ut ſumtibus neceſſariis pro dignitate atque facultatibus uxorem inſtruat. 173

Num ſumtus ad maſcherarum uſum petere poſſit ab inuito marito uxor? ibid.

Negatur. ibid.

Secus, ſi maritus illam perſonatis intereſſe uelit, uel uxor in aulicis uerſetur miniſteriis, et ex uoluntate Dominae illam laruis indui oporteat. ibid.

Quan-

Quando maritus conſentit, ut uxor his rebus interſit, uel in aula uerſatur, ſumtus in hanc rem eidem ab eodem ſunt erogandi. ibid.

Maritus conditionem quaerens, et in propriam incidens uxorem, peccat. 296

In foro exteriori poena non afficiendus eſt. 297

Quouſque marito impune in foro exteriori occidere liceat? 310

Licet et tum, ſi laruatus deprehenſus fuerit. ibid.

Martyr.

Vid. infr. Sanctus.

Maſca.

Nomen urbis et fluuii. 22
Eius deſcriptio. 19
Faciei imponitur. ibid.

E mappa ſeu charta terſa confecta, cruſtis et coloribus illini pinguique ſolita. ibid.

Earundem origo. 22. ſeqq.

Quidam maſcararum originem exemplis, e ſacro codice deſumtis, docere et ſtabilire conantur. 25

Eius culpa in primos parentes reiicitur. 26

Populi, apud quos maſcararum inualuit uſus. 26. 27. ſeqq.

Modus atque forma. 34. 36. ſeqq.
Materia maſcarae. ibid.

Commodius inuentum et inuentores. 37

Honeſtarum inuentor maſcararum. 38

Vſus in Tragoediis. 39. 66. ſeqq.
In Satyris. 40
In Comoediis. 41
In Sacris. 48. 49. ſeqq.
In Conuiuiis. 54. 94. ſeqq.
In Praeliis et triumphis. 56. ſeqq. 92. ſeqq.

Promiſcuus maſcararum uſus. 58. ſeq.

Abuſus coercitus. 60

Maſcarae moraliter conſiderantur. 70

Vid. Maſcarae.

Maſcarade ſiue Maſquerade.

Eſt conſociatio quaedam perſonatorum, et aſcititio latitantium habitu, hominum, aliarumque rerum, quae, diſſimulationis cauſſa, adhibentur. 19

Complectitur omnes illas metamorphoſes, quae animi cauſ-

ſa, etiam per ludum iocumque, Carniſpriuii tempore, et alias quoque per annum, publica feſtaque celebritate inſtituuntur. ibid. et 20

Maſcarae.

Non repugnant iuri diuino, ſi ſint ſibi relictae. 71. ſeqq.
Nec iuri Canonico. 75
Nec iuri Gentium. 82
Patres non niſi in abuſum earundem inuecti ſunt. 80. ſeq.
Theologorum noſtrorum de iis ſententia. ibid. ſeqq.
Eas gerendi Gentium conſuetudo. 89
Quando permiſſae? 98. 99. ſeqq.
Quando prohibitae? 102. ſeqq.
An Deus iis offendatur? 125. ſeq.
Nonnemo, qui eas improbat, notatur. 126
Maſcarae nihil inhoneſti uel obſcoeni in alios ſecum ferant. 216
Quid ſentiendum de iis maſcheris, quae uultum tegant, partes autem corporis quaſdam nudas relinquant, uel ita tegant corpus, ut partes, quas abſcondi decet, ſub ueſtibus diſtincte cognoſci poſſint? ibid.
Quid ſtatuendum de iis, quae obſcoenis figuris, ſculptis, aut pictis, aut alio modo factis, exornatae, uel in aliorum contumeliam ſunt compoſitae? ibid.
Sententia quorundam, honeſtas uoluptates die Dominica per maſcheras permittentium, magno cum temperamento eſt accipienda. 198
Nec trahenda ad ea, quae magnam uanitatem prae ſe ferunt. ibid.
Decretum cuiuſdam Epiſcopi, qui ſine omni exceptione choreas et laruas diebus feſtis interdixerat, laudatur. 199
Maſcherae ſapiunt multa ſcurrilia, quae a diebus feſtis maximopere reiicienda. ibid.
Maſcherae inprimis diebus poenitentialibus uitandae. ibid.
Si quis Dei Patris, uel Filii crucifixi imaginem prae ſe ferens, ad laruatos accederet, non tantum eiiciendus ſtatim, uerum etiam ſeuera afficiendus poena. 182
Vid. ſupr. Femina, Larua, et infr. Perſona.

Maſchera armata.

Virorum et mulierum laruis ſe iungere poteſt. 218

Extante interdicto, quod arma geſtare, huic uel iſti perſonae, in hoc uel iſto loco, hoc alioque tempore, prohibeat, aliud dicendum. ibid.

Tale interdictum eſt Conſtitutio Romana et Sanctio Magni Ducis Hetruriae, itemque Mandatum Regis noſtri in ultimis laetitiarum ſolemnibus promulgatum. 219

Maſcherati.

Quid de iis ſentiendum? 71

Maſcherati homines inter ſe, uel cum aliis, non perſonatis, paciſci et contrahere poſſunt. 251

A contractibus iudicialibus excluduntur. ibid.

Sanctitas iudiciorum non patitur, ut perſonati homines iudicia exerceant, ac, ut perſonati, iudicia accedant. 289

Limitatur, ſi neceſſitas id exigat, et periculum ſit in mora. ibid.

Arma geſtare prohibitum eſt plerumque ubi coetus, laruatorum coguntur. 311

L. 1. π. ad L. Cornel. de Sicar. explicatur. ibid.

An adhuc hodie obtineat? ibid.

Lege extante, quae ſub poena mortis arma geſtare prohibet, aliud dicendum. ibid.

Non extante tali lege, ſi ad caedem proxime proceſſit temerarius homo, an ultimo ſupplicio affici poſſit, et quando praeſertim. ibid.

Quid obtineat in laruatis aſſaſſinis? 312

Quid exiſtimandum de maſcherato, qui crimen laeſae Maieſtatis, arma geſtans, committere conatus eſt? ibid.

Aduerſus laruatos delinquentes ex officio procedi poteſt. 314

Laruati uel perſonati ad ſupplicium, quod meruerunt, rapti ſunt. ibid.

Inter maſcheratos refertur Iacobus, ſeruili forma Labano ultra ſeptennium famulatum praeſtans. 26

Nec non Thamar, uelato uultu, ac mutata ueſte, ſocerum decipiens. ibid.

Matrimonium.

Apud Chriſtianos pleroſque hodie

die receptum eſt, ut ἐυλογία coram Eccleſiae facie accedat. 164
Ante illius acceſſionem, cohabitatio uiri et uxoris non pro matrimonio, ſed pro contubernio uel concubinatu habetur. ibid.
An ſub maſcheris ἐυλογία rite fieri, atque ita perſonati ſibi inuicem iungi poſſint? ibid.
Negatur. ibid.
Et licet de conſenſu ſatis conſtet, haud tamen eſt licitum, ad aedes ſacras laruas et perſonas admitti. ibid. et 165
Ευλογία laruis non impertienda. ibid.
Si, diuino humanoque iure neglecto, tale quid fit, nulla plane eſt actio. ibid.
In quibuſdam locis ſolemnis matrimonii profeſſio, praeſente magiſtratu, in curia fit. 165
Vbi hic mos receptus, profeſſio talis a perſonatis fieri non poteſt. ibid. et 166
Perſonati a curia potius repellendi, quam ad illam, iocoſo ſub hoc ſchemate, admittendi. ibid.
Vid. infr. Nuptiae.

Matrona.
Cum laruato, ſub ſpecie mariti ſui, rem habens, omnis reatus expers eſt et poenae. 299
Maritus ex hac cauſſa ad diuortium agere non poteſt. ibid.
Idem dicendum eo de caſu, ubi alterius uxor uel femina ſoluta marito, uxoris eius ſpeciem ſub perſona prae ſe ferens, ſubiecerit. ibid.
Factum Thamaris et Lothi filiarum notatur. ibid. et 300

Michol.
In perſonatorum ſcenam producta. 78
Simulacrum lecto impoſuit, et pelles caprarum ad caput ſimulacri. ibid.

Milites.
Perſonati. 57. 58

Mimi.
Quinam fuerint? 44

Minerua.
Eiuſdem ſacra. 51

Miniſter Eccleſiae.
Intelligere debet, quid deceat uenerandum hunc ordinem, quantumque ſuo quiſque exemplo proficiat, uel noceat? 155

Plurima

Plurima ſunt, quae, quamuis nec laudem, nec reprehenſionem mereantur, non tamen expediunt, ſi uerbi Diuini praecones illis utantur. ibid.

Praeſtat, auditores a mundi gaudiis auocari, quam, auide eadem ſectando, iiſdem exemplo ſuo praeire. ibid.

Vanis his ſeſe immiſcens ſacerdos, quanam poena dignus ſit inter Euangelicos? ibid.

Miniſter Verbi Diuini.

Gaudent apud omnes peculiari habitu, ut a reliquis diſtingui poſſint. 184

Si perſonati inter his mundi delicias eorum habitum imitentur, ſacrum illudunt ordinem. 185

Immo et ipſe Deus, cuius miniſtri ſunt, contumelia afficitur inſigni. ibid.

Quid in *Nou. 123. c. ult.* et *L. 4. C. de Epiſc. audient.* prohibeatur? ibid.

Homo utens religioſa uirorum aut mulierum ueſte, ludibrii et uituperii cauſſa, qualem noxam ſibi contrahat? ibid.

Non licet Romani Pontificis, Purpuratorum patrum, Epiſcopi, atque aliorum Praelatorum perſonas in laruis agere. 186

Nec Heremitarum. ibid.

Miniſterium.

Actiones Miniſterii ſacri facultatem iocandi non admittunt. 165

Ioci eiuſmodi ſeuera poena uindicari debent. ibid.

Adducitur improbum huius rei factum, quod, in uicini pagi caupona, ante aliquot annos contigit. ibid.

Minor.

In miniſteriis aulicis uiuens, et ob conditionem ſuae perſonae non ualens commode et honeſte ſe ſubtrahere luſibus laruarum, ab iiſdem non impediendus eſt a curatore. 177

Neque tunc ab iiſdem arcendus, ſi occaſione huius rei gratiam Principis aucupari poſſit. ibid.

An, ſi minor in hereditate paterna habeat ueſtimenta eiuſmodi pretioſa, aliaſque res, quae ad uſum maſcherarum pertinent, curator illas res ſine decreto uendere ac alienare poſſit? ibid. et 178

Diſtinguitur: Num res ſint tales, quae

quae ſeruando ſeruari poſſunt, an ſecus? ibid.

Priori caſu, haud ualide fieri poteſt alienatio, poſteriori caſu aliud dicendum eſt. ibid.

Miſſa.

Moſarabum. 11

Monachus.

Religioſi, obambulantes perſonati, grauiſſime Deum offendunt. 152

Vid. ſupr. Clericus.

Mos.

Improbandus inſanus ille mos, apud Saxones olim receptus, quo populus nocte natalitia ſaltare et tripudiare ſolebat. 203

Tragicus autem exitus huius inſaniae aliquando fuit. ibid.

Ad illos homines pertinet id, quod ex *Concilio Toletano* III. relatum a Gratiano in *Decretum.* 204

Mucius Quintus.

Non Quintus Titius apud Pomponium in *L. 33. π. de aur. et arg. leg.* legendum. 83

Mulieres ſanctae.

Interdum uiros habitu mentitae ſunt. 86

Coarguuntur iſti uiri, qui muliebrem habitum ſumſerunt, et femineis illigamentis capita uelarunt. 86. ſeq.

Temporaria ueſtium commutatio non eſt contra dictamen rectae rationis. 87

Secus, ſi ſexus utriuſque apparatum ſine diſcrimine adhiberi non tantum in morem, ſed etiam in cultum, abierit. ibid.

Romae fuit ſacellum, cui mulieres uelatae togis praetextis ſacrificare ſolebant. 53

Mumiae Ægyptiacae.

De his Athanaſius Kircherus ſingularem librum conſcripſit. 100

Municipium.

Vid. ſupr. Ciuitas.

Murus.

Romano iure muri rebus diuini iuris quodammodo accenſentur. 192

Quid de portis iudicandum? ibid.

VtroſqueRomana νομοθεσία pro ſanctis habuit. 193

Superſtitio circa muros a Chriſtianis ridetur, et nequidem

hoc

hoc reſpectu uacant a laruatis. ibid.

Nemini licet muros, uel ualla, tranſſcendere, uel laedere. ibid.

Nec laruato id licet, et multo minus quidem, quam aliis, cum ſub larua animus hoſtilis eo magis occultari poſſit. ibid.

Mutinus Titinus.

Eiuſdem ſacra. 53

Mutuum.

An maſcherae mutuo dari poſſint? 252

Negatur. ibid.

Dantur tamen caſus, ubi mutuum laruarum celebrare licet. ibid.

Macedonianum SCtum obeſt illi, qui filiofamilias pecuniam mutuam dedit, ad emendas laruas. ibid.

Reſtrictio. ibid. et 253

Mythologia.

Innumerabiles habet laruas. 60

Nabaruali.

Perſonati in ſacris, Caſtori et Polluci faciendis. 52

Naſcendus.

Homines in natos et naſcendos diſpeſcuntur. 141

Qui in uentre adhuc feruntur, et nondum in rebus humanis ſunt, per rerum naturam maſcheris non poſſunt uti. ibid. et 142

Matres, quae uterum gerunt, a coetu abſtineant laruatorum, ne ex aſpectu et terrore foetui fraus fiat, et calamitate abortus obruantur. ibid.

Perſonati cauere debent, ne in praegnantes incidant mulierculas, uel aliquid, quo futura ſpes prolis extingui, uel malum foetui inferri queat, moliantur. ibid.

Natus.

Maſcheris uti poteſt. 142

Nebucadnezar.

In beſtiae morem conuerſus. 25

Neceſſaria.

Summe neceſſaria alteri negare, prohibitum eſt. 117

Negotiorum geſtio.

Qui aliquem ſine mandato ueſtit, qui neceſſariis tamen ueſtimentis indigebat, habebit actionem negotiorum geſtorum aduerſus illum, qui obſtrictus erat ueſtire. 261

An hoc ad perſonas applicari poſſit? ibid.

Negatur. ibid.

Aliud

Aliud dicendum, ſi pater conſueuit, perſonas dare filio, uel in aula uiuat hicce. 262

Neoptolemus.

Eiuſdem perſona diademata habet. 63

Nero Imperator.

Comoediarum reſtaurator. 42

Laruarum eundem non puduit. 47

Variis ueſtium generibus et comis appoſitis, habitu in ſui diſſimulationem compoſito, urbem peruagari ſolebat. 59

Infami eius exemplo alii, Maieſtatis ſuae immemores, tragoedias cantarunt, et perſonati, aliiſque ludibriis, auctoritatem minuerunt. 48

Nox.

Qui noctu et perſonati ob ambulant, in ſuſpicionem delicti facile incidere ſolent. 223

Romana Conſtitutio ad hanc rem ſe extendit. 224

Ordinatio, ne maſcherae procedant noctis tempore, cur facta ſit? ibid.

Quae poena immineat nocte barbam ſubdititiam ferenti? ibid.

In aula M. Ducis Hetruriae, poſt pulſum occaſus ſolis, maſcheram ad faciem aptari non licet. ibid.

Ineptum dubium quorundam, an ualeat mandatum Principis, quo prohibentur nocturnae choreae, notatur. ibid.

Nuptiae.

An puella nobilis, uel alterius honeſtae dignitatis, a uiliſſimae conditionis homine, qui induerit perſonam nobilis, uel alterius, in quadam dignitate conſtituti, et ambiuerit eiuſdem nuptias, eaque aſſenſerit, decepta, comperta fraude, uinculo matrimonii teneatur? 166

Negatur. ibid.

Error conſenſum excludit. ibid.

Dolus in contractibus bonae fidei, ſi cauſſam ei dederit, eundem reddit ipſo iure nullum. ibid.

Idem dicendum de ſancto deſponſationis negotio, quod, ob grauitatem ſuam quam maximam bonam fidem requirit. ibid.

Iureiurando ſponſalibus accedente, eadem, nec iure Ciuili, nec iure Canonico, propter dolum

dolum interuenientem, conualidantur. 167
Dignitas ciuilis ad matrimonii naturam non pertinet. ibid.
Cur Pontificii non temere diſſolutionem coniugum admittant, matrimonio coram Eccleſia per εὐλογίαν et cohabitationem conſummato? ibid.
Rectius ſentiunt illi, qui et hic, minus legitime matrimonium initum eſſe, agnoſcunt. ibid.
Dolo ſe feminae iungens, non Deo auctore, ſed malo genio id perpetrat, et decipit Eccleſiam atque ſponſam. 168
Exemplum, in quo eiuſmodi matrimonium pro nullo reputatum fuit, adducitur. ibid.
Femina errans in circumſtantiis matrimonii, putans ſponſum, uel diuitem, uel in honore conſtitutum, in perſonam uero conſentiens, a ſponſalibus reſilire non poteſt. ibid.
Dolus, doloſaeque perſuaſiones non uerbis modo, ſed factis quoque, ac rebus, committi, fierique, poſſunt. 169
Si dolo malo perſonam induit homo, ut ſimpliciter puellam deciperet, ſuae fraudis fructum ſentire non debet. ibid.
Vid. ſupr. Matrimonium, et Error.

Operae ſeruorum.

Ad uſum maſcherarum concedi queunt. 228

Orpheus.

An, et quis fuerit? 30. 35
Vultus uelandi ratione exemploue Theſpidi haud dubie apud Graecos anteponendus. ibid.

Oſcilla.

Laruarum genus. 20
Ruſticis et agreſtibus hominibus in uſu poſitum, quod in iactationibus ludicris ori accommodabant, atque apponebant. ibid.

Pacichellius Ioann. Baptiſta.

Eiuſdem inſulſa de maſcararum origine opinio. 25. ſeq.
Idem notatur. 78

Pallium.

Seruorum pallia. 69
Hodiernorum comicorum Italorum palliis non longiora quidem, ampliora tamen fuerunt. ibid.

Pantomimi.

Quinam ita appellati fuerint? 44. 47

In quonam conſtiterit eorum officium? ibid.

Paraſiti.

Eorundem apud comicos habitus. 63

Parthi.

Non ferarum imagines, ſed ipſa capita galeis accommodabant. 93

Earum rictibus, ad augendum horrorem, utebantur. ibid.

Pater.

Poteſt liberos ſuos adſtringere, ut ne unquam inter maſcheratos deprehendantur. 249

Exemplum Rechabitarum laudatur. ibid.

Patri impune in foro exteriori occidere licet. 310

Vid. ſupr. Maritus.

Patres.

In perſonas inuecti ſunt. 80. ſeqq.

Paulina Epiſtola.

Eiuſdem, quae ad *Epheſios* exarata eſt, locus explicatur. ibid.

Peccatum.

Epiſcopus non habet poteſtatem in laicos, niſi ubi adſit peccatum. 209

Choreae et laruae, niſi mali quid accedat, peccatum non ſunt. ibid.

Illi peccant, qui profanis die Dominica operibus abutuntur, eamque impie profanant. 195

Peregrinus.

Homines abeunt in ciues et peregrinos, quae diuiſio iure ciuitatis nititur. 147

Quinam in ſenſu iuris Romani ita dicantur? ibid.

Apud nos Germanos ſunt triplicis generis. ibid.

Quocunque nomine ueniant peregrini, nulla Lege a Bacchanalibus uidemus excluſos. ibid.

Lubentiſſime potius ad haec inuitantur gaudia, et ſaepenumero, illorum gratia, inſtituuntur. ibid.

Perſona.

Quid ſignificet? 13

Eſt quorundam Doctorum gentilium nomen. 15

Earum origo, progreſſio, et uſus indicatur. 22

Speciatim ſic dictarum habitus. 62

Inueniuntur in ſacro codice. 77

Anna

Anna Daceria in noua Terentii interpretatione ex antiquo Terentii codice, manu exarato, perſonarum icones, quibus actores Andriae faciem praetexere conſueuerunt, adiecit. 64. ſeq.

Ipſis nihil ineſt uitii, ſiquidem intra ſobrium et innocentem conſiſtant uſum, et honeſtatis iuſtitiaeque finibus contineantur. 129

In quonam poſitum ſit officium magiſtratus circa uſum earundem. ibid.

Quaenam probandae? 217

Perſonae adulterio, et omnibus aliis delictis, quae carnis ſolemus appellare, maximam occaſionem praebent. 295

Faciunt ad hominum uariam libidinem explendam. ibid.

Exemplum uxoris ſartoris ſub larua cum laruato ſuo marito inſcia adulterium committens. ibid. et 296

Perſonarum uſus ideo receptus, ut honeſta quadam uoluptate incommoda, quae onera ciuilia, uel domeſtica, ſecum ferunt, mitigentur. 136

Vid. ſupr. Maſcara. Larua.

Perſona Iudaei.

Conſtitutione Romana prohibitum non eſt, Iudaei perſonam in gaudiis Bacchanaliorum induere ac ſiſtere. 217

Vid. ſupr. Maſcara.

Perſonae Principum.

Vti cauendum, ne diuinum Numen per maſcherarum uſum ludibrio habeatur: ita etiam id agendum, ut ne illi, qui maſcheris utuntur, iis, qui in his terris Dii ſunt, Deique uicem gerunt, contemtionem ac contumeliam creent. 212 ſeq.

Illud fit, ſi quis Imperatoris, Regum, aut Principum, ſolemni habitu indutus, per uicos et aedes currit, atque inter uitulantes ſaltat. ibid.

Perſonatus.

Vnde originem habeat? 14

Perſonatorum exempla adiiciuntur. 64

Ipſi Romani Praeſules interdum deliciis perſonarum uſi ſunt. 153

Exemplum Alexandri VI. Pontificis, et Farneſii, Patris Purpurati, adducitur. ibid.

Sufficit, ſi Purpurati, aliique aulici

aulici Romani, poſt Martis ueſperas, Bacchanalibus ualedicant. ibid.

Peruuiani.

Eorundem mos ſingularis. 109

Petronius.

De laruis in conuiuiis. 95

Pharisaei.

Muliebribus palliolis ſunt uſi. 88

Phoenices.

Velandi ritum accipiunt ab Aſſyriis. 28

Pileus.

A ſeruis olim in tragoediis adhibebatur. 68. 69

Pignus.

Maſcherae pignori dari poſſunt. 253

Prohibitio iuris Moſaici ad maſcheras non pertinet. ibid.

Plato.

Vetat, muliebri uiros incedere habitu. 85

Plebeius.

Minorum gentium hominibus, ignobilibus quoque, mercatoribus, opificibus, etc. laruas geſtare, lege quadam generatim interdictum non eſt. 161

Homines de plebe a laruarum gaudiis, ſi in aulis Principum celebrantur, non repelluntur, ſi modo modeſte ſe gerant, nec libertate hacce abutantur. ibid.

Nec Iudaei repellendi, illi praeſertim, qui diuites ſunt, atque cum decore perſonas induere poſſunt. 162

Satius eſt, inferioris conditionis homines ab eiuſmodi rebus plane abſtinere. ibid.

Interdictum, quod Annaebergenſibus in Miſnia, cum Bacchanalibus laruati indulgerent, a Principe factum, recenſetur. ibid.

Poenae.

Earundem licitarum origo. 117

Pollicitatio.

Polliceri quem poſſe Reipublicae in uſum uoluptarium, ſatis notum eſt. 250

Ædes uel pecunia in uſum maſcherarum polliceri poſſunt. ibid.

Vſu maſcherarum interdicto, pollicitatio non obſeruanda. ibid.

An non in aliam rem promiſſum impendendum? ibid.

Inter-

Interdicto poſt praeſtationem eius, quod quis pollicitus fuerit, interueniente, uel ſtante eodem, aliud dicendum. 251

Pontifex.

Hodie Pontifices Romani ſeueriorem prae ſe ferunt diſciplinam, cautiuſque atque ita agunt, ne uoluptates ſequi, probareque uideantur. 153

Popma Auſonius.

Notatur. 68

Portus Publicus.

In porticibus publicis, uel in ciuitatum locis, in quibus Imperatoriae imagines ſolent conſecrari, pantomimorum uel hiſtrionum imagines poni non debent. 220

Poteſtas ſumma.

Vid. infr. Violatio.

Potus.

Eidem nimium indulgere, uel ab eo plane abſtinere, prohibemur. 123. ſeq.

Praeſcriptio.

Vtrum, ſi per legem maſcherarum uſus prohibitus ſit, ſub titulo praeſcriptionis admitti poſſit? 230

Aduerſus legem prohibentem, non niſi longiſſimum temporis ſpatium proficit. ibid.

Si conſuetudo temporis, cuius non extat memoria, uſum maſcherarum probauerit, licitus eſt. ibid.

Quid obtineat, ſi legi adiectum, aduerſus illam nullam eſſe conſuetudinem in contrarium admittendam? ibid.

Temperatur poena in eo, qui contra talem legem peccat. 231

In quonam conſiſtat magiſtratus officium, ſi lex obliterata et obliuioni tradita fuerit? ibid.

Quid Principi hac in re liceat? ibid.

Talis lex interdicens condita fuit a Principe Erneſto, Saxone-Gothano. ibid. et 232

Praetor.

Non conueniens eſt maieſtati Praetoris, inter iocos et ludos ſeria agere, atque uoluntariam iuriſdictionem exercere. 145

Praetor, perſona, ſaepenumero ridicula, indutus, ſeuerum magiſtratus uultum oſtendere cupiens, ridendus. 146

Num perſonatus tutorem dare poſſit, anue laruatus tutor conſtitui? 175
Vtrumque negatur. ibid.
Quibus uerbis tutor dari non poſſit? ibid.
Quiſnam ignotus tutor dari poſſit? ibid. et 176

Praetorium ſeu curia urbium.

Non licet maſcheris uti in praetoriis et urbium curiis, uel aliis locis, ubi ius et iuſtitia adminiſtratur. 221
Aliud dicendum de Theatris, Stadiis, Circis et ſimilibus, qui in uſum maſcherarum deſtinati ſunt. ibid.
Huc ſpectat intentio Regis Potentiſſimi in ultimis publicis laetitiis promulgata. ibid.

Princeps.

In Republica perſonatos, laruatoſue, ſeparatis quibuſdam ſolemnium temporibus, intueri poteſt. 129. ſeq.
Principi ſoli, eiuſque aulae et curiae, hae oblectationum ambitiones ſartae et tectae ſeruari debent. 130
An Princeps in reprehenſionem incurrat, ſi in epulis ſiue conuiuiis non tantum ipſe, ſed etiam reliqui conuiuae, Deorum, Dearumque, habitu exornati diſcumbant? 131
Exempla Auguſti, Imperatoris, et Alexandri Magni adducuntur. ibid.
Haec formae fingendae genera, niſi a faſtu, cum diuini honoris affectatione coniuncto, uitium fortaſſe capiant, ob liberiorem animi exhilarationem in Principe non uituperantur. ibid.
Principes ſummam in Republica poteſtatem exercent. 158
Principes uiros, et qui aliis praeſunt, decet, circa res magnas uerſari ac egregias, quae inſignem prae ſe ferunt uirtutem, non res ludicras, inanes aut tales, quae uiliſſimis hominibus propriae ſunt. ibid.
Quales in Republica Principes ſunt, tales et reliqui homines eſſe ſolent. ibid.
Praeclare optimeque boni agunt Principes, ſi ſponte abſtineant ab his deliciis laruarum. 159
Principibus non inuidendum, ſi animi curandi cauſſa, his interdum ludis uacent cum aliis ipſi. ibid. et 160
Exemplum Auguſti et Friderici II. Daniae Regis, adducitur. ibid.

Deliciis laruarum quomodo utendum? ibid.
Praedicandi ſunt iſti Principes, qui parce, uel plane non, his rebus utuntur. ibid. et 161
Laudatiſſimum Magni Parentis exemplum Imperator Auguſtiſſimus, Carolus Sextus, imitatur. ibid.
Non licet in Principum Palatiis, quibus ueneratio debetur, perſonatum incedere. 220
Huc ſpectat *L. un. C. Iuſtin. de Palat.* ibid.
Si Princeps in Palatio locum his uoluptatibus aſſignet, ſecus eſt. 221
A quonam cauendum? ibid.
An defenſio aduerſus inuadentem Principem ſuſcipi debeat? 309
Exemplum Comitis Taurelli laudatur. ibid.
Occidenti Principem, qui, ſub perſona latens, aggreditur alium, ſubditum etiam, qui plane ignorat, Principem hunc eſſe, nec crimen obiici, nec poena infligi poteſt. ibid.

Princeps femina.

Vid. ſupr. Grauida.

Principia.

Communia et ſolida laudantur. 106
Proponuntur. 112. ſeqq.
De actionibus licitis et prohibitis. 118. ſeqq.

Priuilegia laruatorum.

Habent facultatem ingrediendi loca, huic rei deſtinata, immo interdum et aedes priuatas. 229
Non coguntur laruam deponere, et uultum aperire, uel loqui. ibid.
Non poſſunt in iudicium uocari, uel in carcerem rapi ob aes alienum, uel ob delictum, niſi fortaſſe in larua delinquant. ibid.
Haec priuilegia pendent ex Principum uoluntate. ibid. et 230

Procbyta Ioannes.

Laruatus. 99

Profeſſor.

Cum clericis affinitatem quandam habent Profeſſores. 156
Profeſſores multis clericorum priuilegiis fruuntur, atque, exemplo clericorum, a Principe non tuizantur, ſed uoſſitantur, tituloque dominorum ornantur. ibid.
Diuinis Miniſteriis mancipati non ſunt. ibid.
Secus, ſi Profeſſores clerici, accurate ſic dicti, ſunt. ibid.

Probibitum.

Quomodo a turpi differat? 111

Pro-

Prohibitarum actionum origo. 112
Quid prohibitum. 113. ſeqq.
De eo ſingulares regulae. 123. ſeq.
Id quod clericis prohibitum, ad Profeſſores applicari nequit. 156

Propenſio uitioſa.

Malum. 114

Proteſtantes.

Inter eoſdem rarior eſt maſcherarum uſus. 155
In aulis Euangelicorum Principum haec gaudia admittuntur. ibid.
Clericis noſtris et uerbi diuini Miniſtris iure dedecus hoc obiicitur, ſi perſonati incedant, uel inter laruatos deprehendantur. ibid.
Conf. ſupr. Euangelici.

Pudor.

Vid. ſupr. Femina.

Pupillus.

Si pupillus in miniſteriis aulicis uiuat, uel alias ob conditionem perſonae ſuae non poſſit commode et honeſte ſe ſubtrahere laruarum luſibus, non impediendus eſt a tutore. 177
Nec tunc arceri debet, ſi occaſione eiuſmodi rei Principis gratiam aucupari poſſit. ibid.
In quonam tutoris conſiſtat officium? 178
Vtrum a laruato tutore pupillo, cum aliis laruatis hominibus contrahenti, auctoritas praeſtari poſſit? ibid.
Diſtinguitur: An perſonae inuicem ſibi cognitae, an ignotae ſint? ibid.
Priori caſu affirmatur, poſteriori negatur. 178. ſeq.
In iudicialibus negotiis aliud obtinet. ibid.
Vid. ſupr. Minor.

Purpurati.

Eorundem uita maſcherarum deliciis diſtinguitur. 153
Doctorum ea de re opinio. ibid.
Summiſtarum ea de re ſententia. ibid. et 154

Reductio.

Earundem, reuiſionum, reſtitutionum in integrum origo. 118

Regio.

In Germania, et Belgii utriuſque Prouinciis rarus eſt laruarum uſus, paucis locis exceptis. 161

Religioſi.

Religioſis tantummodo regularibus maſcherarum uſus interdictus, reliquis uero clericis permiſſus eſt. 154

Vtrum alii clerici maſcherati Romae incedant,an minus,non adeo curatur. ibid.
Vid. ſupr. Clericus. Monachus.

Res.

Confer. Commercium.

Res in commercio et extra commercium exiſtentes.

Vid. iterum Commercium.

Rex.

Si quis, Regum ſolemni habitu indutus, per uicos et aedes currit, ipſis contemtionem et contumeliam creat. 213

Ringrennen.

Ludis his peragendis indutae perſonae ſubeſſe debent? 133

Romani.

Perſonarum ritus accipiunt. 44
Eoſdem excolunt. ibid. et 45
Iiſdem mirifice delectantur. 48. 90
In acie utuntur perſonis. 93
In conuiuiis. 94
In nouilunio menſis. 100. ſeq.

Roſcius Gallus.

Primus inter Romanos perſonatus apparuit. 44

Saccularius.

Vid. ſupr. Fur.

Sacerdos.

Sacerdotes et conſtituti in maioribus ordinibus, tempore carniſpriuii, ut reliqui clerici, perſonati incedere non poſſunt. 154

Sacra congregatio.

Monialibus maſcheras indulgendas eſſe, ablatis uirorum ueſtibus et armis, ſed intra ſepta monaſterii, cenſuit. 154

Saltatores.

Perſonati. 46

Saluianus.

Improbat uiros muliebri habitu uti. 86

Samoietes.

Eorundem ueſtes. 22

Samuel.

E ſepulchro excitatus. 25
Eiuſdem commentitia larua. 78
Saulum ludibrio laeſit. ibid.

Sanctio.

Sanctiones Pontificum derogare nequeunt legibus Imperatorum, quibus pugilationem artemque athleticam nouimus probatam et ſuffultam. 133

Sanctus.

Si in ſpectaculis non per iocum angeli humana forma, ac ſancti,

cti,

cti, et martyres, in bonum finem et ad imitationem ſiſtantur, nihil illiciti ſecum ferunt. 183

Saturnalia.

Quidnam fuerint? 49

Satyrica.

Tragoediae genus. 40. 61

In ea laruarum uſus. ibid.

Scholaſtici.

Eorundem πολυπϱαγμοσύνη reprehenditur. 105

Scientia.

Scientias et artes omnes licet addiſcere. 122

Eas negligere, ſupprimere, occultare, damnare, aut contra has peccare prohibemur. 123

Securitas.

Principibus maximum a laruatis periculum imminet. 294

Exemplum Commodi Imperatoris. ibid.

Omnis cautio adhibenda, ut Principis perſona ſalua ſit. ibid.

Qui in Principis aula laruatus deprehenditur, eo tempore, quo non licet, ualde ſuſpectus eſt. ibid. et 295

Seneca.

Eiuſdem locus explicatus. 83

Senex.

Senes ipſa aetas, ſi nulla lex, auocat a maſcherarum uſu. 143

Dantur homines, quos nec decrepita aetas a uoluptatibus deducit. ibid.

Alexander VI. Romanus Pontifex exempli loco eſt. ibid.

Quid ipſos facere praeſtaret? ibid.

Gueuara in has ſenum uoluptates grauiſſime inuehitur. ibid.

Septimana Sancta.

Laruatorum gaudia ſeptimana ſancta, uel ſeptem diebus, Paſcha praecedentibus, ceſſare debent. 210

Idem dicendum de ſeptem diebus, Paſcha ſequentibus. ibid.

Extenditur ad tempus Quinquageſimae, praecedens ſacros Pentecoſtes dies. ibid. et 211

Tempore, quo de aduentu Chriſti in Eccleſia agitur, laruis etiam indulgere non licet. ibid.

Sepultura.

An, ſi forte ſub larua diſcurrens, ſubita morte abripiatur, uel, ſi, incenſis ueſtibus, bacchantes

tes pereant, honeſta ſepultura cadauera haec digna ſint? 191
Diſtinguendum: Num uſus maſcherarum licitus et permiſſus ſit, an prohibitus? 192
Vltimo caſu homini, qui in re illicita ſubito interemtus eſt, uix honeſta ſepultura concedenda. ibid.
Tenor *cap. 1. et 2. X. de Torneam.* eruitur. ibid.
Priori caſu, probe omnia, quae perſonam eius, conditionemque, uitam anteactam, formam maſcherarum, actioneſque ſub eadem, circumſtant, conſideranda. ibid.

Serpens.

Paradiſiacus inter exempla, maſcararum originem ex ſacro codice ſtabilientia, refertur. 25

Seruus.

Romano iure homines diuiduntur in liberos et ſeruos. 143. ſeq.
Nulla lex extat, quae ſeruos retrahat a maſcherarum uſu. ibid.
Nec Noſtrates famuli, nec homines proprii, a laruarum ludis arceantur. ibid.
Quomodo ſerui in his ludis ſe gerere debeant? ibid.
In eiuſmodi laetitiarum ſolemnitate, ſeruus laruatus a domino perſonato, amicis praeſentibus, manu poteſt mitti. ibid. et 145

Sexus.

Imbecilliori ſexui a maſcheris maximae ſunt metuendae inſidiae. 137

Sinenſes.

Nullum unquam conuiuium appararunt ac celebrarunt, niſi adhibitis productiſque in medium hominibus perſonatis, et inſolenti habitu tectis, quorum geſtibus ridiculis ac ludicris conuiuae delectarentur. 29

Societas.

Si omnium bonorum ſocietas ſit contracta, unus ex ſociis ſumtus in laruas ex maſſa ſocietatis ſumere poteſt. 260
Quemadmodum temperanda haec opinio? ibid.
Socius perſonatus, ſi iniuriam alicui faciens, condemnatus, aliquid praeſtiterit, an ex communi conſequatur, an ipſe tantum damnum ſentire debeat? ibid.

Socrates.

Ab Amipſia quodam, ordinis infimi Poeta, in *Tribone, Comoedia*, per ludibrium introductus. 42

Adoleſcentes perſonati eum, a coena redeuntem, nocte concubia, clam ex inſidiis expectarunt, cum facibus accenſis et furiarum perſonis. 59

Philoſophiam de coelo uocauit. 109

Sodomia.

Ad hoc flagitium muliebri modo ornati, aditum praebent. 76

Spartanae uirgines.

Nubentes perſonatae. 90.ſeq.

Spectacula.

Illicitum non eſt, fieri a clericis etiam ſpectacula rerum piarum, et ſolemnitatum fidei, ut Natiuitatis et Paſſionis Domini, etc. 187

Impium eſt, eiuſmodi ſanctiſſimas hiſtorias per maſcheras, ioci et animi cauſſa, ſiſti. 188

Perſonatis non licet, actionibus ſacramentalibus, baptiſmi, uel ſacrae coenae, uel uerbis, ſacramentorum uſui, a Deo et Eccleſia deſtinatis, abuti. ibid.

Nec ueſtibus ſacris ipſis, ac aliis rebus, ad cultum diuinum proxime deſtinatis, in finem hunc uti licet. ibid.

Exemplum Belſazaris, eam ob rem a Deo puniti, recenſetur. ibid.

Sponſalia.

Num a perſonatis hominibus ſponſalia celebrari poſſint? 162

Sponſalia, niſi conſenſu partium, non conſtant. ibid.

Perſonae, niſi ſibi cognitae, ſi facie minus, alia tamen certe ratione, ſponſalia celebrare non poſſunt. ibid. et 163

Si duae perſonae, non tantum corpore, ſed etiam uultu, uel hoc ſaltem utriuſque laruato, ſponſalia celebrent, nihil actum. ibid.

Sponſalia, iocoſe contracta, non ligant. ibid.

Si perſonati illi homines ſibi fuerint noti, uel aperuerint uultum, et teſtes inſuper adfuerint, nec clam actum, pro ualidis eiuſmodi ſponſalia habenda. ibid.

Iudicis arbitrium hoc in caſu uim ſuam exercet. 164

Magis pium eſt, ſi haec primordia matrimonii in aliud tempus

pus differantur, quod magis commodum. ibid.

Parum pium eſt, ſi perſonati per iocum ſponſalia tractent, atque honeſtiſſimam rem et ſanctiſſimam ludibrio exponant. ibid.

Sponſae.

Perſonatae. 53. ſeq.

Stipulationes.

Earundem exempla. 255

Differentia. ibid.

Stipulationibus et poena adiici poteſt. ibid.

Stipulationes inutiles. 256

Obligatio illa turpis et iure prohibita eſt, ſi quis promittat homicidium, ſacrilegium, furtum, adulterium, ſtuprum, uel iniuriam facere ſub larua. ibid.

Studioſus.

Studioſi et diſcipuli, Doctoribus iuncti, eadem ratione ad clericos referuntur. 157

Quid iiſdem, in tali loco, ubi feſti Bacchanaliorum dies celebrantur, uel alias maſcheras induere ſuetum eſt, et nulla lex ſpeciatim eos arceat, ſit licitum? ibid.

Vbi eiuſmodi ſolemnia recepta non ſunt, in Academiis praeſertim, haud permittendum ipſis eſt, ut laruas et perſonas induant. ibid.

In Patauina Academia nimium libertatis hac in re Studioſis indulgetur. ibid.

In Academiis noſtris de hac re ſequens lex eſt: *Bacchanalia et perſonatas pompas in paganorum morem celebrare, ſub relegationis poena uetitum eſto.* ibid.

Poena duorum Studioſorum, qui contra hanc legem prohibitiuam peccauerunt. ibid.

Stuprum.

Si fortaſſe laruatus per uim ſtuprum inferre uelit feminae, pro pudicitia ſeruanda, occidere licet impune hominem improbum. 310

Temperatur haec doctrina. ibid.

Non iniquum eſt, in foro ſoli a conſueta poena homicidii abſolui eam, quae iniuriae intentatae, quamuis non longe progreſſae, atrocitate mota, minantem interfecit. ibid.

Sumtus.

Si mater in perſonas liberorum

ſumtus facit, ex regula praeſcripta putantur, pietatis cauſſa facti eſſe. 262

Fundamentum eſt in illa famoſa lege, *Neſennius* 34. π. *de neg. geſt.* ibid.

Suidas.

Docet, *Choerilum* perſonatum certamen iniiſſe. 37. ſeq.

Talamaſca.

Quid notet? 18

Tellea.

Quidam Eleus ſexcentos Phocenſium lectiſſimos non minus, quam eorum arma, gypſo obleuit. 56

Eos noctu Theſſalis immiſſos, principio excubitores, in modum prodigii, tum omnis hoſtium exercitus tantopere perhorruit, ut parata Phocenſibus uictoria relinqueretur. ibid.

Thamar.

Perſonata. 78

Templum.

A laruis uacua eſſe debent templa. 190

Laruati, coetum Eccleſiae intrantes, tanquam turbatores ſacrorum, puniendi ueniunt. ibid.

Vbinam Eccleſia ſit? ibid.

Nec coetus, ubi matrimonii ſolemnis inauguratio ſit, laruatorum ingreſſu turbari debet. ibid.

Dicta de templis, etiam de aliis piis locis ac religioſis, ſcil. monaſteriis ſeu religioſis domibus, aedibus et collegiis Canonicorum, etc. dicenda ſunt. ibid. et 191

Haec loca in ſenſu accurato non omnes res ſacrae uel religioſae dici poſſunt. ibid.

Omnia in hiſce modeſte fieri decet, et ſine omni occaſione offenſionis. ibid.

Iura Eccleſiarum ad haecce loca quoque applicanda ſunt. ibid.

Notetur *Conſtitutio Romana* §. 8. et *Canon Concilii Bracarenſis.* ibid.

Tempus.

An diebus feſtis, diuino cultui deſtinatis, maſcherarum uſus ſit licitus? 193

Quid apud exteros in Deorum Dearumque feſtis diebus obtinuerit? ibid.

In hanc ſuperſtitionem et impietatem

pietatem quoque Dei populus incidit. ibid.

Hanc Iſraelitarum ſuperſtitionem et impietatem redarguit *Apoſtolus ad Rom. I. 28.* 194

Nulla lex extat, quae generatim certum aliquod tempus perſonarum uſui ſtatuat, licet certis temporibus illarum uſus prohibitus legatur. 222

Regula: Quocunque tempore maſcherae non prohibitae reperiuntur, cenſentur permiſſae, notanda. ibid.

Dantur ſolemnes dies, quos ob ſingularem laetitiam memoriamque rei geſtae, natiuitatem Principis, nuptias, aduentum, alia, indicatos ſcimus, quibus publice laetari omnibus licet. ibid. et 223

In hiſce feſtis maſcheris indulgeri ſolet. ibid.

Tempus, gaudiis laruarum deſtinatum, ita circumſcribendum eſt, ne omnes diei et noctis partes his rebus conſumantur. ibid.

Turcae diebus circumciſionis Principum maſcheris utuntur, et reliquo tempore omni generatim quidem non eſt prohibitum, nec per ſe illicitum, perſonatum incedere. ibid.

Nullus locus in toto mundo reperietur, ubi perpetuo hac libertate uti licebit. ibid.

Terentius.

Eiuſdem Codex uetuſtiſſimus in Bibliotheca Vaticana. 64

Editio *Annae Daceriae* eiuſdem. ibid. et 65

Teſtamentum ſeu ultima uoluntas.

Vtrum perſonatus quis ultimam poſſit uoluntatem declarare? 234

Negatur. ibid.

Si uultus larua caret, atque extra iudicium tale teſtamentum fit, non uitiatur, ſi cetera ſe recte habent. ibid.

In teſtamento, Principi oblato, et iudiciali, contrarium obtinet. ibid.

Si perſonatus inter laetitias in morbum ſubito incidat, atque ad Principem, uel ad iudicem in habitu fictitio deferatur, ac ultimam ſuam uoluntatem declararet, in fauorem ultimae uoluntatis, et morae periculum, eadem uigore ſuo

ſuo non eſt deſtituenda. ibid. et 235

Teſtamentum iudiciale a magiſtratibus laruatis ſuſcipi non poteſt. ibid.

Secus dicendum de caſu ſubitaneo, et ubi periculum in mora eſt. ibid.

Teſtes.

Laruati, de quorum qualitate iudicium ferri nequit, in teſtamento idonei teſtes non ſunt. 235

Si uultum aperiant, alienus corporis habitus teſtimonio non obeſt. ibid.

Theatrales Ludi.

Eorum origo uera. 48

Threiciae mulieres.

Earundem habitus laruas repraeſentauit. 50

Theologi.

In laruarum abuſum inuehuntur. 80. ſeqq.

Theſpis.

Modorum, ora diſſimulandi, inuentor. 35

Tibareni.

Ab uxorum partu uices earum ſubierunt, lectoque, haud ſecus ac puerperae, accubuerunt. 91

Torneamen.

In eiuſdem luſu olim multis occultationum, ſiue mauis, delaruationum generibus, una cum maſcheratis equis luſores eius campo inerrarunt. 131. ſeq.

Idem obtinet in hodiernis exercitationibus iaculatoriis, quae in eorundem locum ſucceſſerunt. 132

Eiuſmodi exercitationes iaculatoriae a B. Carpzouio approbantur. ibid.

Iuſtinianus Imperator eaſdem permittit. ibid.

Decreto Concilii Lateranenſis, quod repetitur in *c. 1. et 2. X. de Torneam.* eiuſmodi certamina penitus interdicuntur. ibid. et 133

Tragoedia.

Vnde dicatur? 39

Huic perſonarum ritus, tanquam proprius, fuit. ibid.

Eſt ſpecies fabulae. 61

Tragoedus.

Hominis tragoedi deſcriptio. 67

Turba.

Contra laruatos, turbam aliquam concitantes, datur actio de turba illis, quibus damnum datum eſt. 266

Turpe.

Quomodo a prohibito differat? 111

Tutela.

Quid ſit? 176

Tutor.

Tutor non tantum rebus, ſed etiam pupilli moribus, praeponitur. 176

Tutor prohibere poteſt, ne pupillus laruas induat, atque ad perſonatos accedat. ibid.

Tutor peccat, ſi hac in parte negligentem ſe gerat, et patiatur, teneram aetatem illecebris hiſce corrumpi. ibid.

Tutor peccat, neceſſaria denegans pupillo. 177

Ob eam rem, tanquam ſuſpectus, remoueri poteſt. ibid.

Denegans per mendacium alimenta pupillo, ad praefectum urbi, extra ordinem puniendus, remittitur. ibid.

Haec non pertinent ad illum, qui ſumtus ad maſcherarum uſum ſuppeditare detrectat. ibid.

Tutor, tales ſumtus pupillo ſubminiſtrans, peccat. ibid.

Expenſae eiuſmodi ex rationibus expungendae. ibid.

Pupillo, in aulicis miniſteriis uiuenti, uel qui ob conditionem perſonae ſuae commode et honeſte luſibus laruarum ſe ſubtrahere non poteſt, ſine periculo ſumtus in hanc rem pro dignitate et facultatibus pupilli ſubminiſtrare ualet. ibid.

Quod ipſi et tunc permiſſum, ſi pupillus, occaſione eiuſmodi rei, Principis gratiam aucupari queat. ibid.

Vaſallus.

Non ſubditus aduerſus dominum directum defenſione neceſſaria uti poteſt. 309

Id multo magis tunc obtinet, ubi laruatus dominus inſcium uaſallum aggreſſus fuerit. ibid.

Maxime, ubi lex extat, quae cuique facultatem impertitur impune laruatos interficiendi. ibid.

Talis lex aliquando in Republica Veneta data fuit. ibid.

Iſta lex tamen eſt reſtringenda. ibid. et 310

Vates.

Os et oculos coram Achabo, rege,

ge, aſperſo puluere mutauit. 78

Venus.

Eiuſdem ſacra. 53. ſeq.

Ei nimium indulgere, uel ab ea plane abſtinere, prohibemur. 123. ſeq.

Verus, Imperator.

Fucatus. 59

Veſci.

Omnibus licet. 122

Veſtiaria res.

Eiuſdem ſcriptores recenſentur. 23

Veſtimenta.

Eorundem genere omni uti licet. 122. 125. ſeq.

Ad cuiuſnam arbitrium pertineat, quaenam ueſtimenta pro indecentibus, offenſioniſque plenis, habeantur? 216 ſeq.

Veſtitus Imperatoris.

Imperatores ſibi peculiare quid in ueſtitu reſeruarunt; nec priuatos illis ueſtium generibus uti, quas ſibi uoluerunt eſſe proprias, permiſerunt. 213

Si nec alias illis ueſtibus uti licet, multo minus per iocum atque luſum id erit permiſſum. ibid.

Veſtitus magiſtratuum.

Peculiaribus eorundem ueſtibus non utendum, quales e. g. Senatores in curiis Galliae Regni habent. 213

Prohibitio fundata eſt in eo, quia conſtituti ſunt a ſumma poteſtate, et eius uicem gerunt. ibid.

Veſtitus muliebris.

Viri ſolo naturae inſtinctu a ueſtis femineae uſu, tanquam more infami, et ipſi naturae contrario, abhorrere penitus debent. 87

Veſte muliebri amictum in publicum progredi, a Romanis et Graecis turpitudinis loco habitum, infamiaque notatum ſemper fuit. ibid.

Barbari quidam ueſtibus muliebribus delectati ſunt. ibid.

Vidua.

Eaſdem non decet maſcherarum uoluptatibus indulgere. 140

Violatio.

Curandum, ne, magiſtratibus uiolatis, ſumma poteſtas contumelia afficiatur. 213

Vir.

Alias probus, qui, animi cauſſa, laruam

laruam induit, nihilque illiciti ſub illa agit, et, ſi in ipſa larua offenſionis nihil ſubeſt, mortuus, ſepultura honeſta priuandus non eſt. 192

Virgo.

Cauendum, ne tenerae adducantur filiae ad laruarum ſpectacula. 139

Dictum Marci Aurelii ad Fauſtinam ſuam adducitur. ibid.

Vis publica.

Quomodo coerceatur? 313

Homines improbi, perſonis utentes, atque ſub illis flagitio tutamen quaerentes, grauiori poena digni ſunt. 314

Vlyſſes.

Eiuſdem apud Comicos habitus. 63

Voluntas.

Quid ei noceat? 114

Voluntas ultima deriſoria.

Quae uoluntates ultimae illae ſint? 236

An illae ualeant? ibid. et 237

Poſſunt dari caſus, ubi laruata funera fieri, non indecens eſt, ſed decorum. ibid.

Exemplum duorum coniugum, ruina oppreſſorum, recenſetur. ibid.

Adiectum eſt eorundem epitaphium. 238

Alium caſum ſuppeditat urbs Lipſia. 239

Voluptas.

Prohibetur. 124

Votum.

Votum et pollicitatio ſunt uota licita. 247. ſeq.

Votum fit Deo, pollicitatio uero Reipublicae, aut uniuerſitati. ibid.

Votum, ſi quis promittat, ſe nolle amplius rebus mundanis uti, ſed plane ab uſu maſcherarum abſtinere, pium, adeoque ſeruandum eſt. ibid.

Vtrum is, qui in aula Principis degit, ſi iubeatur a Principe maſcheratus incedere, uotum tantiſper ſeponere poſſit? ibid.

Si tale impedimentum ſuperueniat, quod non patiatur, ut quis poſſit implere uotum, an uouens a uoto abſoluendus ſit? ibid.

Voti irritatio.

Interdictum Principis, quod nullum alium, quam uolupta-

tem, finem habet, tanti non eſt, ut, illaeſa conſcientia, uotum diſſolui oporteat. 248

Satius eſt, Principem habere offenſum, quam Deum. ibid.

Si neceſſitas id efflagitet, atque imminens periculum, aut publica utilitas, ſalua uoti religione, maſchera uel perſona indui poteſt. ibid. et 249

Pater et dominus, itemque maritus, irritare poſſunt uota liberorum, ſeruorum et uxoris. ibid.

Voti ineptitudo.

Si quis Deo uoueat ac promittat, ſe uelle maſcheris uti, ille ſane meretur, ut accenſeatur iis, qui ſtultas et ineptas res uouent. 249. et 250

Satius eſt, uotum tale emittentem temeritatis ueniam a Deo petere, quam ſatis uoto facere. ibid.

Vrceus, Antonius Codrus.

Eius de perſonis tragicis inſignis locus. 66

Vultus.

Eiuſdem tingendi ratio. 34. ſeq.

Vxor.

Competit marito, ſi non iure Naturae, certe iure Diuino, itemque Canonico, Ciuili et Saxonico, poteſtas ac imperium in uxorem. 170

Vxor contra marito debet animi demiſſionem, obſequium ac reuerentiam. ibid.

Vxor, prohibente ac nolente, immo et ignorante, marito, maſcheras induere, et laruatorum coetus frequentare non poteſt. 171

Inſcio, uel prohibente marito, laruata minime foris pernoctare debet. ibid.

Prudentis mariti eſt, uxorem ab huiuſmodi rerum uanitate, ludiſque ac ſpectaculis abſtrahere. ibid.

Vxor, contra officia peccans, et, monita licet, a propoſito non deſiſtens, caſtigari a marito poteſt. ibid. et 172

Vxor a marito poſtulare poteſt, ut abſtineat ab eo, quod aduerſetur mutuo coniugum amori. 174

Id quod tunc maxime obtinet, ſi maritus cum ſuſpectis et impudicis uerſetur feminis. ibid.

Iure

Iure Iuſtinianeo, ubi maritus, uxore praeſente, cum impudicis mulieribus coetum ineat, aut alia cum muliere frequenter uerſetur, uxor ab eodem diuertere poteſt. ibid.

Marito, uxorem inuitam, perſona indutam, ad coetum ſub maſchera laetantium adducere, non eſt permiſſum. ibid.

Si maritus frequenter his rebus indulgeat, non poteſt hos mores improbare in uxore, cui eos colendi auctor eſt. ibid.

In nuptiarum ſolemnibus, animi cauſſa, ſaepiſſime laruae et perſonae induuntur, quod licitum eſt, modo interdictum non extet, et abuſus abſit. ibid. et 175

Vſuſfructus, uerus uel quaſi.

Vtrum in maſcheris uſuſfructus uerus, uel quaſi uſuſfructus conſtitui poſſit? 226

Decîſio pendet ab ea quaeſtione: Vtrum ueſtimentorum uſuſfructus uerus ſit, an quaſi uſuſfructus? ibid.

Iuſtinianus, uel potius Tribonianus ultimum affirmat, prius uero ueteres cenſuerunt. ibid.

Accurſii commentum pleriſque arridet. ibid.

Veterum ſententia, quippe quae iuris ſententiis magis conuenit, eſt retinenda. 227

Aliter Cuiacius, Bachouius et Vinnius ſentiunt. 226

In maſcheris uerus uſuſfructus eſt. 227

Quomodo conſtituatur? ibid.

In Saxonia tam patri in eiuſmodi ueſtimentis liberorum, in poteſtate conſtitutorum, quam marito hiſce in ueſtimentis uxoris uſuſfructus legalis competit. ibid.

Maſcheris, durante hoc iure, attritis per uſum, nihil praeſtatur ab uſufructuario, niſi aeſtimato accepit. ibid.

An uſuſfructus maſcherarum in alium uſum, quam cui deſtinatus eſt, locari, uendi, uel gratis concedi alii poſſit? ibid. et 228

Illi, qui uſumfructum aedium habent,

habent, illas maſcheratis locare poſſunt. 228

Vſus.

Qui habet uſum aedium, non poteſt eaſdem ad uſum maſcherarum locare. 228

Hoſpites laruatos unum, uel plures, recipit. ibid.

Zabii.

Ob hos lex Diuina, de non commutandis ueſtibus, lata. 73

SOLI DEO GLORIA

Mendarum, quae, abſente Auctore, irrepſerunt potiores.

Pag. 2. *lin.* 3. leg. *iniquitates p.* 5. *l.* 21. leg. *XCIII. p. 6. l.* 14. leg. *Coelii l.* 16. leg. *peruulgatae l. pen.* leg. *tale p.* 7. *l.* 6. leg. *Ioannem l.* 9. leg. *Salomonis l. ult.* leg. *ſupellectilem p.* 9. *l.* 3. leg. *Principio l.* 17. leg. *Domino p.* 10. *l.* 7. leg. *Carnaual l.* 26. leg. *Synodalibus*, *Nicolai*, itemque leg. *Montis Sereni l. pen.* leg. *Tilberienſi p.* 11. *l.* 3. leg. ἀπόκρεως *l.* 12. leg. προσφωνήσιμος *l.* 22. leg. *Carbonellum p.* 12. §. 2. *lin.* 12. leg. *praeficiebant p.* 13. *lin.* 7. leg. *aeriis* ibidemque leg. *Auguſtino l.* 14. leg. *Genial. Dier. Cap. XII. p.* 14. *l.* 14. leg. *cap.* 1. *et* 6. *l. pen.* leg. *conueniat p.* 16. *l.* 3. leg. *Piccolomineo p.* 18. *l.* 1. leg. *c.* 11. *l.* 12. leg. *Mundualdo ead. l.* leg. §. 9. *l.* 25. leg. *Aruernorum l. ult.* leg. *Conſtitutionibus Cataloniæ MS. p.* 20. *l. ult.* leg. *de Pallio p.* 21. *l.* 10. leg. ἄμορφον *l.* 11. leg. πολύμορφον *l.* 15. leg. *quia pag.* 23. *l.* 27. leg. *editas l.* 28. leg. *Sangallenſem p.* 26. *l. ult.* leg. *antiquiſſimas ferunt, una nominanda, ac etc. p.* 27. *l.* 15. leg. *ſic ut p.* 28. *l.* 16. leg. *in pauca p.* 30. *l.* 2. leg. *commemoramus*, *p.* 31. *l.* 4. leg. *Coelius p.* 37. §. 6. *l.* 5. leg. *Chriſogonus p.* 40. *l.* 12. leg. *Satyrica Poeſis l.* 16. leg. *laruas l.* 17. leg. *Cyclopis l. antepen.* leg. εὐριπίδειος *p.* 41. *l.* 7. leg. *exponuntur l.* 1. §. 8. leg. *uero Poeſi ad Comoedias tranſferebantur p.* 42. *l.* 15. leg. *laedebantur p.* 44. *l.* 12. leg. *Adolphus l.* 13. leg. *Begerus*, *p.* 45. *l.* 24. leg. μαγῳδοὺς *p.* 48. §. 10. *l.* 3. leg. *luſitandi p.* 49. *l.* 12. leg. *Saccorum l. ult.* leg. *induti p.* 52. *l.* 27. leg. *Argiuarum p.* 53. *l.* 7. leg. *eius ſtaturam, uirilem et ſpeciem*, *p.* 56. *l. antepen.* leg. *intonſis pag.* 57. *l.* 2. leg. *Nicolaus pag.* 65. *l. ult.* leg. *praediximus pag.* 69. *l.* 2. leg. *Mariſcottus pag.* 72. *l.* 2. leg. χρῆσθαι *l.* 3. leg. στολῆ *p.* 73. *l. pen.* leg. *Pariſienſis p.* 74. *l.* 2. leg. *Scheringamio*, *p.* 79. *l.* 13. leg. *iudicio l.* 22. leg. *auctoritate p.* 84. *l.* 3. leg. *item p.* 85. *l.* 9. leg. *Mariſcotti p.* 87. *l.* 14. leg. εἰ μὴ *ead. l.* leg. θηλυπρεπεστέραις *p.* 92. *l.* 11 leg. *Populis l.* 13. leg. *lenocinantur. p.* 94. *in marginali* leg. *conuiuiis. p.* 95. *in marginali* leg. *Calcagnini l.* 18. leg. *magis magiſque p.* 98. *l.* 16. leg. εὐθυμίας *p.* 100. *l.* 22. leg. *Mumiarum l.* 27. leg. *Bellorium p.* 102. *l.* 5. leg. *Vaſſalor. p.* 104. *lin.* 11. leg. *infenſiſſimi l.* 13. leg. *can. l.* 14. leg. *num.* 70. *l.* 16. leg. *can.* 7. *lin.* 24. leg. *in Beyerlinck. Theat. Vit. hum. fol.* 94. *I.* 26. *p.* 105. *l.* 11. leg. *maſcherarum p.* 109. *l.* 4. leg. *Mattheo p.* 126. *l.* 16. leg. *ſiue animi*, *p.* 128. *l.* 17. leg. *inceſſant p.* 182. *l.* 5. leg. *Alexandri p.* 204. §. 22. *lin.* 7. leg. *Geruaſius Tilberienſis p.* 205. *l.* 9. leg. *can. p.* 206. *l.* 6. leg. *caecitati p.* 222. §. 37. *l.* 6. leg. *illarum p.* 265. *l.* 21. leg. *ab eodem l.* 23. leg. *eodem p.* 274. *in margin.* leg. *contumelia p.* 277. *l.* 15. leg. *IOANNES GEORGIVS I. p.* 279. *l.* 21. leg. *Euer etc. In Indice ſub Lit. FFF. Verb. Miniſter Verbi Diuini lin.* 4. leg. *inter has.*

α

die grotesken 153 Kupfer mit Szenen aus Komödien des Terenz

8 Bl., 340 S., 36 Bl.

Graesse I 339; Hayn-G. I 538 ausführl.
Lipperheide 3169

Verf. 1687-1737 bedeut. Jurist, 1733 im Reichshofrat } vgl. ADB II 373 "vermehrt 1723, eine sehr gelehrte Arbeit."

Titelkpfr., Titelvign., 1 halbseit. Kpfr. "Terentio".
153 Szenenkupfer auf 84 Tafeln (antike Masken) gest. von J. G. Wolffgang, Berl. Coll. gelb S.

+ #80 doppelt.
nach #134 ist 1 Taf. [illegible] | Kupfernr. III – CLIII

Special 90-B 31575

Fürstl. StaJ.

LB 14.270

THE GETTY CENTER LIBRARY